

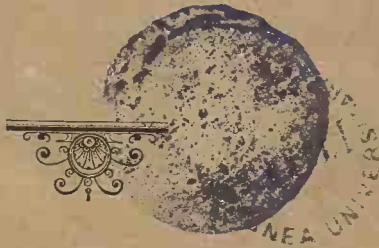
Inu.A.33.178

DUPE EXIL

DE

N. B. LOCUSTÉNU

VOLUMUL II

57863

250819

CRAIOVA

TIPOGRAFIA ROMÂNĂ FILIP LAZAR, SUCCESOR.

1900.

+

✓
90

Biblioteca
3
Cota 59125
Inventa 57863

1958

R210/02

B.C.U. Bucuresti

C57863

PREFAȚA

La 29 Iulie, 1894, d-nul I. P. Bancov, publicist, mi-a adresat prin *ziarul d-sale Olteanul*, următoarea epistolă deschisă:

Domnul meu,

„*Ai fost amic iubit al marelui Heliade, ai luptat cu el împreună la 48 în contra tiraniei, ai fost exilat împreună cu el și alții, căci tiraniul la început ai fost tari, dar i-ai învins luptând pînă ai rădicat libertatea țerei pe un fundament solid.*

„*Prin meritele ce ai avut, ai ajuns la demnitățile ce ai bine-meritat, ca deputat și senator.*

„*In totă lumea asemenea figură nu se perd în mulțime, ci rămân ilustrațiunii ale țerei pentru a fi cunoscute în viitor.*

„*Ai luptat mult pentru țeră, ai scris mult combatînd relele, dar prea multa modestie te-a făcut să stai în planul al doilea, mulțumindu-te numai că ți-ai făcut datoria de cetățian.*

„*Ei bine, atunci fă-ți această datorie pe deplin, adună-ți toate scrierile, căci ai multe, tipăresce-le în mai multe volume mici, pentru că acum sunt cititori mici și mică cărți trebuie să le dăm.*

„*Viitorul însă care va aprecia conținutul micului volum, va dice: iată o carte mare.*

„Căci crede-mă, scriitorul de valoare ca dumneata, brăzdează și seamănă pentru viitor.

„Dă dar viitorului ce ai lucrat, tipărește-ți scrierile răspândite și manuscrisele, ca să se pătădice: **iată un om care a trăit**, căci numai cei ce lucrează pentru viitor, numai aceia trăiesc: cei-alții trec prin viață.

„Ascultă-mă și primesce o amicală strângere de mână.

J. P. Bancov.

Înainte de acest îndemn amical și bine-voitor, editasem **Dobrogea**, la 1879, conținând cugetări asupra provinciei noastre transdanubiene, dată de tratatul din Berlin în schimbul Basarabiei, retrocedată Rusiei; și **lucrări legislative**, la 1888 prin care se tratăză despre *Convențiunea militară încheiată cu Rusia, Proclamarea Independenței; Naturalizarea Evreilor; Cestiunea Dunării; Apanagiu și Convențiunea consulară cu Germania*. Apoi la 1896 am imprimat: **Amin-tiri din trecut**.

Dar publicarea scrierilor răspândite prin diare și înădite în volume, sub titlul: **Dupe Exil**, am început-o la 1898 când a eșit primul volum.

Astăzi mulțumită încuragierilor ce am primit din mai multe părți, dăm al doilea volum al acestor scrieri.

AUTORUL.

JURIUL*)

(*Justiția populară*)

Iar se îndrăcesce Erodiada,
iar cere capul lui Ion.

Ecclesia.

Proiectul de lege privitor la reformarea codului penal, a căruia țintă este sugrumarea presei prin puterea exorbitantă dată judecătorului de instrucțiune și anihilarea juriului prin restrângerea competenței sale, proiect pe care guvernul îl retrăsese în sesiunea trecută, astăzi în urma unui vot al Adunării legiuitoare, se aduce din nou de un regim, care a declarat de la tribună, prin gura primului său ministru, că nu poate governa cu instituțiunile liberale ce are țera.

Înțelegem interesul ce aș asociatii Ambro-
nilor, Strusbergilor, Bleichröderilor d'a ucide
juriul care achită pe cei ce denunță jafurile
lor; înțelegem interesul ce aș ministrii d'a des-

*) Publicat în *Românul* de la 25 Decembrie, 1873.

ființa o instituțiune care garantéză libertatea acelora ce denunță faptele lor, care 'i controléză, care dă pe față furtul, fraudă; înțelegem interesul ce are și însăși majoritatea mandatarilor așa diși ai națiunii, cari aũ în perspectivă prefecturile, judecătoriele, procuroriile, referendăriile, de a rădica garanțiile acelora ce veghiază asupra nevoilor țerei; dar întrebăm pe guvernanți: care e necesitatea pentru societate a decreta legi restrictive libertăților și drepturilor de care națiunea se află în posesiune recăștigate cu mari jertfe?

Lăsând la o parte presa, care va face subiectul altui articol, spre a ne ocupa numai de juriu, scim că o instituțiune nu se mutiléză până la ucidere de cât, saũ când ea fiind uã inovațiune, experiența a dovedit că aduce mai multă pagubă de cât folos țerei în care se importéză, saũ când, chiar nefiind o inovațiune, societatea are să pună în locu'i altă instituțiune mai bună.

Juriul român se află óre în vre-unul din aceste două casuri?

Nu.

Juriul nu e o inovațiune, nu e o importațiune străină; noi l'am avut de la străbuni. Primii coloni cari aũ descălecat în Dacia, l'a adus, saũ mai bine aũ venit cu el din Roma, unde acest fel de tribunale populare se numia *judices jurati*, și el s'a conservat printre seculi în

datini până către începutul secolului acestuia în materie de hotărnicii. Vechile noastre cărți de alegere, ocolnicele noastre, sunt un fel de verdicte date de corpuri compuse de doi, de patru, de șese, de două-spre-șapte, de două-șapte și patru membri numiți *megiași* în limbajul ordinar, *boieri* în limbajul juridic, care judeca diferendele, usurpările, *pe sufletele lor*, cu recurs către Domn, de unde decisiunile atacate se trimitea în cercetarea altor *megiași* sau *boieri* în număr mai mare.

Dacă am importat ceva de la străini, acele importațiuni sunt: *actele cu clause penale* din codicele civile, care au sărăcit multe familii și au înavuțit mulți cămătari; *judecătorile de instrucțiune* din codul penal cu imensa lor putere, pe care nici o dată n'au avut'o regii cei mai absoluți, și importatie străină mai e *monarchia ereditară*, cucerire a aberațiunii noastre, politice, care ne-a costat foarte scump și materialmente și moralmente, și a făcut să retrogradeze civilizațiunea noastră cu mai mulți seculi.

Eacă inovațiuni nefericite, cari nu lasă să prospere țera, care au demoralizat'o; écă dispozițiuni de reformat, dacă domni ministrii au mania d'a reforma, de și pe nici unul din d-lor nu 'i scim așa mari reformatori. Dar juriul nu e un lucru exotic, nu e adus prin contrabandă, cum s'a adus monarchia ereditară, ci el este o instituțiune indigenă, e chiar autocton

În această țară, și nu se poate da peste fruntarii de o venetică, sau a i se micșora importanța de o aventuriară, care nu se bucură de nici o considerațiune la o națiune ca a noastră, crescută în alte tradițiuni. Juriul e ceva mai mult: e o instituțiune mamă a tuturor popórelor vechi și noi, și a tuturor timpilor; e tribunalul primitiv al omului primitiv. Fastele popórelor ne spun că a fost un timp când justiția se da de popor iar nu de principii, când aceia pe cari noi îi numim astăzi *monarchi cu dreptul de a distribui justiția prin servitorii lor*, prin partisanii abuserilor lor, erau numai nesce beliduci *aleși* de triburi dintre cei mai bavi, cu misiunea d'a conduce armatele în contra inamicilor cari s'ar încerca să incurgă în pământul lor, sau d'a curăți țera de férele selbatice ce o infectau. Astfel vedem pe cei mai vechi regi despre cari istoria face mențiune.

Mai târziu însă, acești campeduci își însușiră și puterea judiciară, pe care o răpiră de la popor. Dreptul d'a judeca trecu de la națiune la un om, la o tovăroșiă, la o castă. Juriul avu eclipsul seú. De atunci Labórea avu numai datorii, Trândăvia numai drepturi.

Dar fiind-că, după legile naturei, orice acțiune își are reacțiunea, în ziua în care se usurpă națiunii suveranitatea, se nascu revoluțiunea, resbunătoare, necesară, inevitabilă, și aceia cari construiră poporul temnițe, îi de-

teră ideia cum să sfărâme Bastiliă, cum să așeze ghilotine.

Eclipsul însă nu este o stare normală, și popóarele, din comoțiune în comoțiune, din insurrecțiune în insurrecțiune, cari răsturnară multe tronuri potente și făcură să cadă multe capete trufașe, sfârșiră prin a recupera vechiul lor juriu, vechile lor tribunale populare.

Așa dar juriul, nefind o inovațiune, nu există nici un cuvânt de a'l sterge din instituțiile noastre sau de a'i micșora puterea.

Trecem la cazul al doilea.

Juriul nu se póte înlocui cu justiția permanentă.

Experiența a dovedit că oricare ar fi forma guvernului unui stat, cei ce guvernă tot-d'una sunt aplecați către despotism; că în contra acestor tendințe, magistratura este incapabilă de a resista, pentru că membrii ei, numindu-se de puterea executivă, nu pot să fie de cât subalternii și subordonații ei; că nu numai magistratura amovibilă este neputincioasă d'a asigura societatea în contra arbitrariului puterii, dar și magistratura inamovibilă, pentru că înaintarea magistraților inamovibili depindând de ministru, care are facultatea de a 'i ține an în-tregi într'un post mediocru sau de a 'i înainta în câte-va luni, judecătorul inamovibil, de și are încrederea că nu póte perde locul pe care 'l ocupă, însă dorința d'a dobândi unul mai bine remunerat, îl face să se pună la dispozițiunea

gubernului; că în fine, chiar dacă puterea judiciară s'ar da într'un mod permanente unui corp care, printr'o combinațiune óre-care, ar scăpa cu desăvîrșire de acțiunea gubernului și n'ar depinde de cât de sine, acésta situațiune ar aduce alt pericol. „Un asemenea corp, adaugă d. de Bourget, de la care am împrumutat aprecierile de mai sus, n'ar întârđia d'a deveni în sînul statului o putere formidabilă, care, după ce a profitat de justiție ca de un mijloc ca să ajungă la independență, s'ar servi de dênsa ca d'un instrument.“

Societatea, dar ca să înfrîneze arbitrariul gubernului exercitat printr'o putere judecătorească amovibilă sau inamovibilă dependintă de dênsul, sau al unei caste judiciare, care n'ar depinde de cât de bunul eî plac, s'a gândit că n'are alt mijloc de a garanta libertățile și drepturile eî de cât vechiul eî juriu, justiția nepermanentă și nedependintă nici de guvern, nici de vr'o castă, ci emanând de la popor pentru popor.

„Juriul, dice același scriitor, pe d'o parte fiind independent de puterea executivă, ca unul ce se ia din popor prin sorți, iar pe de alta neputënd usurpa nici o putere, căci misiunea lui nu e de cât specială și se pierde în mulțime îndată ce și-a împlinit acésta misiune, cu sistema lui, puterea judecătorească nu devine nici instrumentul unui tiran, nici monopolul

unei caste, pentru că va rezida în corpul poporului și nu e a nimenui, fiind-că e a tuturor; că afară de acésta, juriul mai presintă și acest mare folos, că el forméază și desvoltă într'un mod singular spiritul public în sînul unei națiuni, deprindënd pe cetățeni a împlini funcțiunii publice și răspândind în tóte clasele ideia dreptului, practica echității și cunoscința legilor; că acest tribunal în fine garantéază nu numai justiția, ci și libertățile, istoria arëtând proba constantă de strînsa corelațiune ce există între juriu și libertățile publice.“

Așa dar, a căuta un guvern să știrbéscă din atribuțiile juriului dându-le justiției permanente, ar fi a înlocui libertatea prin despotism.

Să ne ferim dar d'a atinge juriul, d'a pune o mână sacrilege asupra acestei instituțiuni.

Puterea executivă impune țerei puterea legiuitoare și numesce puterea judiciară. Când dar aceste din urmă două puteri se absorb în cea d'ântâia, juriul este singura putere ponderătoare ce rămâne în stat. El singur moderéază zelul ministrilor cari ar voi să facă din țeră o imensă pușcărie, o vastă închisóre politică.

Eacă pentru ce vor să'l desființeze împuținându'i atribuțiile.

Vor să ucidă juriul, nu pentru relele lui care comparativ sunt neînsemnătore, ci pentru bunurile lui necomparabili.

Achitarea omorîtorilor și delapidatorilor de

banii publici e numai un pretext, de orice mai mulți uciđetori, mai mulți prevaricatori, mai mulți malversatori se achită de justiția permanentă mai 'nainte d'a veni la juriu, de cât de juriu.

Și ca probe, aducem câte-va fapte din sute care se petrec pe tótă ziua subt ochii publicului.

Juriul condamnă pe omoritorii fraților Carianopolii. Președintele curții cu jurați, care e unul din consiliarii curții de apel, nu atestă verdictul. Inalta curte de justiție caséză, și omoritorii trimiși în judecata altui juriu, sunt achitați.

Nu se póte sustine că președintele curții cu jurați n'a știut că trebuie să certifice verdictul; și atunci să nu se impute numai juriului liberarea omoritorilor. Presidentul curții cu jurați a fost mai indulgent de cât comisia juraților.

Dacă în a doua judecată juriul a pronunțat un verdict de neculpabilitate, cauza a fost că ei nu erau omoritori de meserie și n'aũ ucis pentru bani, spre a jăfui, ci spre a'și apăra moșia pe care Carianopolii le-o lua cu o sentință judecătorească nedreptă. Sunt casuri în care se póte ierta celor ce nu mai găsesc protecțiune în legi. Și dacă sângele vėrsat va fi să cadă asupra cui-va, negreșit că el va cădea mai mult asupra judecătorilor care aũ dat nedreptă sentință, mobilul crimei comise.

Al doilea fapt:

Un avut arendaș străin se denunță de primarul unei comune rurale, că în lipsa lui a descuiat ușa casei primăriei și a înscris în registrul de tocmeli agricole o învoială frauduloasă ca din partea locuitorilor, prin care aceștia se obligă la sume enorme către Țisul arendașii. Judele instructor dă mandat de aducere; dar arendașii fugе peste fruntarii. După vre-o două luni, ese de la locul competente o ordonanță de neurmărire, de și falsificarea de scripte prin infracțiune era de notorietate publică.

Al treilea exemplu:

Un alt arendașii, e inculpat de omucid. Arestat un moment, se liberă pe cauțiune și trece granița. Judele instructor, acusat de mituire, e destituit și instrucția se face de alt judecător în lipsa inculpatului care este spălat, fiind-că cabinetele se asemănă.

Dacă delicuenții s'ar fi achitat de juriu, presa guvernamentală ar fi strigat în cor că s'au luat bani, că juriul liberă pe omoritori și pe falsificatori, și că cu instituția juriului numai e nici o garanție pentru societate.

Venim la alt fapt:

Pe vară se comite un omor în Mehedintți, ziua în amiada-mare. Un ofițer, a fost împușcat. Tótă lumea scie pe omoritor. Dar investigațiunile s'au stins la judele instructor, și asasinul nu va fi trămis înaintea curții cu jurați. La juriu nu se trămit de cât desculții,

carî n'au ce să mănânce, și publiciștii carî desvêlesc abusurile și flageléză vițiurile guvernantilor.

De la ucidători, trecem la delapidatori.

Juriul condamnă pe faimosul Libricht. Dar justiția permanentă, generosă către cei avuți, nepărtinitore numai către cei săraci, și crudă către acușaii politici, îi rezervă o uscioră de scăpat. Curtea supremă, găsind această uscioră deschisă, care în limbagiul juridic se numesce *lipsă de procedură* sau *néindeplinire de forme*, caséză verdictul și la a doua judecată, mâi întreg baroul advocaților vine în apărarea celebrului hoț oficial. Practicanți, licențiați, doctori în drept, pun tótă vasta d-lor sciință, tótă imensa d-lor influință întru salvarea *orfanului* unui regim *prigonit* de alt regim. Se fac ple-doriurile cele mâi meșteșugite; se exaltă nu virtuțile inculpatului, pe carî nu le avea, ci corupțiunea regimelor carî se servesc de asemenea brigandî. Preoții sciinței spun că acesta e brigandul cel mâi mic, că pe lângă alții carî sunt la cârmă, acesta e un borfașiù; că hoții cei mari nu se dau nici-o-dată în judecată, și când opiniunea publică murmură, i-se aruncă spre satisfacțiune câte o asemenea lepădătură; că verdictul de condamnare trebuie s'el păstreze juriul pentru tâlharii illustri carî despóie nu indiviđi, ca tâlharii ordinari și ca un borfașiù de talia lui Libricht, ci țera, carî trafică cu ale

națiunii nu în amănunt, ca inculpatul, ci în toptan. Juriul ascultând, și considerând că în adevăr marii culpabili nu sunt la telegrafe, unde a fost Libricht, ci aiurea, că lucrul nu se îndreptază condamnând pe hoții cei mici, ci trimițând la munca silnică pe tâlharii cei mari, l'a achitat. Se póte óre imputa juriului că n'a fost crud cu un diavol de al 3-lea ordin? Dacă juriul n'a făcut bine achitându'l, cei ce au făcut să se caseze primul său verdict condemnator au făcut rău, și sciința care l'a apărat, și mai rău. Cât despre noi, đicem că responsabilitatea faptelor lui Libricht au avut'o ministrii, și responsabilitatea ministrilor, cari se serviau de asemenea ómeni, capul Statului, care a plătit cu perderea tronului actele de vandalism ale funcționarilor săi. Căci orî-ce s'ar đice, orî cât de mult s'ar pune înainte inviolabilitatea principelui, într'o đi dată, pe ghilotină, la Waterloo sau la Sedan, tot el plătesce pentru tóte nelegiuirile consiliarilor și servitorilor lui, pentru tóte faptele guvernanților. Asta e natural: cel ce are marea glorie, are și marea răspundere.

Juriul condamnă un casier general, pe Olănescu, care risipise sume fabuloase în mese splendide date ómenilor din societatea așa numită de tonul înalt, în jocul cărților și cu femeile prostituate. Domnul îl grațiează, după cererea ministrilor.

Cui se p^ote imputa c^ă liber^ăz^ă pe deturn^ă-
torii de bani publici?

Perceptorul unei comune este acusat c^ă a
sustras bani ^{în} val^ore de dou^ă-spre-dece mii de
lei. Dup^ă complectarea instructiunii, judele in-
structor d^ă un mandat de depunere, dar el este
casat de camera de punere supt acusa^{ți}une.

Nisce haham^ă, spre a[']și bate joc de religiu-
nea n^ostr^ă, fac s^ă intre furtivamente ^{în}tr'una
din bisericile rom^âne dou^ă pu^ă de Jidovi, cari
spure^ă s^ănta s^ăntelor și ia^u vasele sacre, pe
care le arunc^ă ^{în}tr'o latrin^ă. Sacrilegiul se do-
vedesce, profanatorii se prind, m^ărturisesc faptul
odios, spun c^ă ei a^u fost pu^și de haham^ă s^ă
s^ăv^îr^șesc^ă acest act. Juriul condamn^ă și pe
^îndemn^ători și pe f^ăptuitorii crimei de sacri-
legi^u, dar ministrul justi^ției solicit^ă la capul
statului gra^țierea lor. Clement și indulgent gu-
vern cu profanatorii de cele sacre, cari inculp^ă
juriul de clement^ă și de indulgen^ță c^ătre acu-
sa^{ți}i de delict^e simple!

Achit^ă juriul mare parte din acusa^{ți}. Și cum
i-ar condamna, c^ănd vede cu c^ăt^ă u^șiurin^ță se
tr^ămit ^{în}aintea sa? c^ănd observ^ă c^ă cabine-
tele de instructiune, parchetele procurorilor,
camerele de punere sub acusa^{ți}une se ocup^ă
at^ât de pu^țin de procese, ^{în} c^ăt instructiunea,
rechisitoriele și decisiunile nu sunt de c^ăt nisce
divaga^{ți}uni și nu coprind de c^ăt neexactit^ăți
a^șa de capitale, cari ^{în} ț^ăriile cu mai mult^ă mo-

ralitate trag după sine pedepse severe asupra oficerilor judecătorești, pentru că asemeni neexactități sunt un fel de fals în cauze, prejudiciabile și justiției și justițiabililor.

Spre a proba cât sunt de nedreți cei ce acuză juriul că n'are mai multă asprime, vom aduce două fapte:

Un omor, datorit destrăbălării moravurilor, se comite într'o parte a țerei. Un june este acuzat. Un publicist, în scopul de a'l apăra, arată cauzele cari au adus sinistrul și critică moravurile societății. Un înalt funcționar judecătorec, pentru interese ale sale, pune de se subserie o acușațiune în calomnie în contra autorului criticei. Acțiunea se instruieste la parchetul tribunalului de Ilfov, pe motivul că articolul incriminat s'a scris într'un ziar bucurescean. Autorul probează cele înaintate prin mai multe acte auto-grafe, pe care instrucțiunea le lasă la o parte, iar camera de punere sub acușațiune îl trimite înaintea curții cu jurați, basându-se pe rechisitoriu procurorului Curții de apel, care dicea: 1, că intentarea acțiunii este făcută la parchetul tribunalului de Ilfov, când ea era la acela al tribunalului Doljiu; 2, că acuzatul a arătat că este domiciliat în districtul *Craiova!*?, când declarațiunea lui spunea că e ședător în Romanați, și când district cu numele Craiova nici nu există pe glob; 3, că el a cerut să fie judecat de Curtea cu jurați din Doljiu, când

57863

el invocase pe a districtului unde locuiește; 4, că nu se scie unde s'a scris articolul, când în fruntea lui se citea următoarea dată: „Caracal, 18 Decembre, 1869.“ Când în opt linii de rechisitoriū se vĕd patru inexactități gróse, se mai póte sustine că instrucțiunea proceselor se face cu scrupulositate? că rechisitoriurile procurorilor și decisiunile camerilor de punere sub acușațiune se fac și se dau în cunosință de causă? Nu se probéză, din contra, că mulți din procurorī subseriū orbesce ceea ce li se pune înainte de copiștii din cancelariī fără să'și dea osteneła să citéscă, și că mai adesea camerele de acușațiune dau decisiuni injuste, basate pe rechisitoriuri false, jucându-se ast-fel cu averea, cu onórea și cu viéța cetățenilor, pe cari îi trámite pe banca négră, fără să fi fost ascultați, și fără să scie nici represintantul ministerului public, nici camera de acușațiune pentru ce, pentru că membrii justiției permanente se ocupă de alt ceva de cât de procese, aū în vedere alte interese de cât ale justiției și societății?

Un fapt, care învederéză și mai mult până la ce grad de uitare de sine-le se află unii din membrii justiției ordinare, este cel următor:

Un perceptor din Romanați este dat judecătii că a delapidat bani. La instrucțiune, el arată că nu datoréză nici un obol, și aduce bilanțul casierului de desfacere. Judele instructor pune bilanțul la dosar pentru a'l examina

mai pe urmă, unde'l uită, și depune pe perceptor în pușcăriă. Camera de acusațiune, ascultând requisitoriul procurorului, confirmă ordonanța de depunere a judeului instructor. După patru luni de întemnițare, inculpatul se aduce înaintea Curții cu jurați. Întrebat asupra delapidării sumelor ce se dicea că sunt asupra'î, sărmanul om răspunde că e inocent, că el și-a închiăiat socotelile cu casierul general, a plătit tot ce datora, și are bilanțul de desfacere subsemnat de casier, pe care l'a dat judeului instructor. Căutându-se bilanțul, se găsește la dosar. Procurorul Curții cu jurați, surprins și mirat vedând acéastă desfacere în regulă, cere achitarea inculpatului ca nevinovat, juriul îl liberează. Ce se face însă cu cele patru luni de închisóre ale unui cetățian onest? Ce se face cu pierderea muncéi sale, a intereselor sale? Judele instructor, procurorul general, camera de punere sub acusațiune, cari aũ privat un cetățian de averea cea mai neprețuită, de dreptul cel mai sacru, de libertate, cari l'aũ tratat cum se tratéză o fiéră pe care cine-va o închide într'o claustră ca să nu facă rău, n'aũ nici o judecată, nici o răspundere, nici o penalitate? În ce mod omul este liber, dacă el se póte lua de cel d'ântăiũ servitor al monarhului și arunca în pușcăriă supt cel mai mic pretext nefundat pe nici un act? Ce se face mai mult de guvernele despotice ale Asiei și ale Africeĩ,

de cât se face într'acéstă țéră de un guvern care se numesce constituțional? Să presupunem că n'am fi avut instituțiunea juriului; ce s'ar fi ales de omul acesta? După patru luni de arest. preventiv, ar fi fost condamnat încă la patru sau la șese luni de închisóre și obligat a mai plăti o dată ceea ce nu era dator; s'ar fi omorît o familiă materialmente și politica-mente de justiția dependintă de un guvern brutal și idiot, care, în loc d'a întinde atribuțiunile acestei instituțiuni salvátore, măresce puterea instrumentelor lui de răsbunare și de apăsare și micșoréză acțiunea justiției poporale, justiției celei mai necostisítore, celei mai drepte, celei mai moralisátore.

Vedeți deosebirea ce există între juriu și justiția remunerată.

În procesele civile, nesicuranța e și mai mare, stanțele judecătorești sunt și mai injuste și mai puțin veghiátore: ele se ocupă și mai puțin de cauze. Nu se mai iaă bani, dar se fac hătúruri; și dacă justiția nu se mai vinde ca o prostituată, se dá ca o cochetă. Nedreptatea ori din ce ar veni e tot nedreptate.

Vom aduce câte-va exemple:

Între moșia Rótunda a statului și Crângurile Leovénului, hotar despărțitor, este un drum numit *Calea-Rezii*, menționat în hotărniciele ambelor moșii, necontestat de nici o parte, și întărit cu posesiune neturburată de seculi. Ho-

tarnicul statului, eșind din coprinderea cărților, lasă drumul și trage între aceste două vecinătăți o liniă de demarcațiune, prin care se ia din posesiunea moșiei Crângurile o sumă de pogóne. Leovénul probéză la Curte că inginerul statului nu'și baséză lucrarea nici pe principiul de vechiă posesiune, nici pe documente; că din contră, hotărnicia lui e contrariă și posesiunii și literei actelor ambelor proprietăți, că în fine drumul-hotar e necontestat de nici o parte. Cu toate acestea, Curtea confirmă liniă trasă arbitrarmente de hotarnicul statului, pe motivul că ea e suverană aprețuitóre. La ce mai servesc atunci legile, de ce se mai conservă documente, dacă stanțele aũ latitudinea d'a le înlătura?

Alt cas.

Un proprietar, Mavrodinoiu, avea o curea de moșia în hotarul Zánoga, cu acte și cu posesiune de la părinții și moșii săi, cari se cultiva cu decimă, parte de ómenii din alte comune. De sunt vr'o trei sau patru ani, locuitorii din Zánóga, înțelegându-se cu un procuror de Curte, dat mai pe urmă în judecată ca tovaroș al mai multor societăți de furturi de cai, se rădică și ia Mavrodinoiului moșia din posesiune prin puterea numărului. Deposedatul reclamă judelui de pace, usurpatorii opun că reclamantul, de și presintă documente, dar moșia o aũ ei în posesiune din vechime. La judecătoria de pace și la Tribunal Mavrodinoiu

căştigă. Cotropitorii, cari țineau cea ce apu-ceră, apelază la Curte, și Curtea infirmă sen-tința tribunalului pe principiul că cel ce ține lucru cuvinteză mai drept. Deposedatul face recurs în Casațiune, dar i se respinge pe temeiū că cestiunile de fapt sunt de competența Curți-lor de Apel.

O altă depedare :

Moșia Buzducul a moștenilor Buzducenī și Văncesci se învecinesce pe laturea Est cu ho-tarul Drăgotesciū al unui mare proprietar, de care se desparte prin semne recunoscute prin douē-deci de documente autentice. De la jumă-tatea secolului XVII, Văncesci, din stânjenī 1000 aī lor, vënd stânjenī 600 proprietarului Drăgotescilor, și stânjenī 400 moștenilor Buz-ducenī, pe cari îi posedă până către anul 1800, când satul lor spărgându-se și moștenii emi-grând în alte locuri, la întorcere, după o absință de dece anī, aū găsit cumpărătura de la Văncesci de 400 stânjinī încotropită de proprietarul Drăgotescilor. De atunci s'aū judecat până când la 1849 se învoiesc se ia ambele părți hotar-nici, cari să dea proprietarului Drăgotescilor cumpărăturile ce le are, care erau douē: *Dră-gotesciū și stânjenī 600 din Buzduc*. Dar la ho-tărniciă, proprietarul Drăgotescilor, în loc de a'și lua numai cumpărăturile, după convențiune, reține și usurparea de stânjenī 400, și Tribunalul și Curtea de Apel confirmă hotărnicia Drago-

tescilor dând proprietarului acestei moșii trei corpuri, când dupe documentele sale avea numai două și Buzducenilor, un corp de moșie când dupe acte avea două; trecând Tribunalul și Curtea și peste documente și peste convenția saū actul de împăcare din 1849 netăgăduite de nici o parte.

Este adevărat că dacă proprietarul Drăgoțescilor a avut în favórea sa *cantitatea* membrilor Curții, moștenii aū avut pentru *dênșii calitate*: pe președinte și unul din consiliari, magistrați integri, cari se bucură de o reputațiune imensă de probitate, și de o iubire și un respect universal pentru necoruptibilitatea lor. Majoritatea membrilor Curții a dat o decisiune nedréptă. Acésta probéză că în justiție ca și în reprezentatiunile țérilor, sunt majorități vițióse și minorități virtóse; majorități ignorante, pasionate, lipsite de simțul uman, de simțul justului, și minorități inteligente, nepătimáse, umane, juste. Aceste minorități cari, copleșite de numărul, de pléva care dă legi omenirii, la prima vedere, s'ar părea că sunt pentru nimic, că nu pot nimic, dar în realitate aū un rol însemnat în societățile omenești, sunt protestațiunea viuă a fără-de-legilor, sunt campiónele adevérului și justului cari, dacă aū perseveranță, pîná în cele din urmă înving, pentru că aū în partea lor puterea morală, care lipsesce maiorităților atenuate de prejudecăți și de interese egoiste. Cine a avut tot-d'a-una

dreptate de la începutul lumii? — Minoritățile, de și majoritățile au dat legi oamenilor. Cine s'au dat pe sine în holocaust pentru cei ce sufer, pentru adevăr, pentru dreptate? — Colo un Moise, dincoala un Iisus, aici un Huss; majoritățile tot-d'a-una au fost complicele spoliatorilor umanității. Priviți în camerele Franței de sub regat, de sub imperiū, de sub republică; cine a avut și inteligență, și prudență, și patriotism? — Tot-d'a-una minoritățile. Și cine au provocat revoluțiuni, au declarat resbele, au făcut legi destructoare? — Majoritățile egoiste, servile și orbite de pasiuni. Vedeți ceea ce se petrece la noi; cine sugrumă libertățile, mutilază juriul, rădică comunelor autonomia? — O majoritate de marionete, care nu scie de cât *se dea din mână*, să se scole sau să ședă dupe un gest al executivei. Și cine apără aceea ce avem, aceea ce posedăm, drepturile noastre, libertățile noastre, averea noastră, frumoșele noastre instituțiuni? — O minoritate de elită calificată de facțioasă, de răsturnătoare, de facțioși și răsturnătorii furibunși de la putere pe care îi apucă spasmele, îi găsește năbădăiele când aud de autonomia comunei, de juriu, de libertăți, de drepturi, cari îi împedică în apucăturile lor spre vandalism. Din cine se compune majoritatea care a dat tot ce a cerut guvernul, care va da tot ce va mai pretinde? Din nesce bieți oameni dintre cari unii au solicitat de la prefecti man-

datul de deputat numai ca să ajungă să se facă membri la Curtea de compturi, fără a cunoște comptabilitatea, judecători fără a cunoște legea, prefecti fără a avea cea mai mică noțiune de administrare.

Acest soi de automați formeză turma nemulțumită de juriu, de independența comunei, de libertatea presei; felul acesta de ființe compune falanga destructoare. Ast-fel de lucruri fac majoritățile în toate ramurile organizațiunii statului, pînă când principiul electivității funcționarilor nu se va generalisa și nu va fi o realitate.

Pînă atunci, neavînd nici justiție la înălțimea ei, nici representațiune națională independentă, să conservăm cel puțin juriul cum îl avem, pentru că în lipsă de toate el ne mai proteje, el e măsura drepturilor, el e termometrul libertăților.

Vrea cine-va să cunoască suma libertăților de cari se bucură o țară? Să observe ce loc ocupă juriul în legislațiunea ei, din ce elemente se compune, care îi sunt atribuțiunile, pînă unde se întinde competența lui.

Dacă el se ia numai din cutare clasă de cetățeni, dacă atribuțiunile lui sunt mărginite, dacă e fără competență politică, în acea țară libertățile publice nu există, sau nu sunt de cât numai înscrise în constituțiunii, și instituțiunile democratice nu sunt de cât un miragiū. Acolo

liberi sunt cetățenii să se adune cu șcirea poliției, să vorbească cu voia poliției, să scrie cu permisiunea poliției, sub pedepsă pentru infracțiunii d'a fi risipiți cu baioneta când s'ar aduna, întemnițați când ar vorbi, d'a li se sechestra ori-ce scriere, ori-ce litografie tindând a denunța abuzuri, imoralități, trădări.

Din contra, dacă națiunea întregă este chie-mată a distribui justiția; dacă juriul singur are competența d'a judeca în materii politice și de delictes și crime; dacă fără verdictul seŭ condamnator un inculpat politic nu se pôte aresta; acolo justiția este o adevărată putere în stat; libertățile nu sunt numai un cuvînt; acolo onórea și averea sunt garantate; acolo moralitatea crește și se desvoltă în măsura în care vițiul e flagelat și virtutea încuragiată de o presă liberă, de o opiniune publică luminată și independentă, protegiate în contra arbitrariului de juriu, de tribunalul suveran al națiunii suverane.

Juriul este murul cel mai tare al drepturilor, paladium libertăților, după expresiunea lui Montesquieux. O asemenea instituțiune se pôte înlocui cu justiția ordinară? Nicî de cum și nicî o dată.

Nu ne plângem că n'avem judecători, dar deplorăm că n'avem justiția independentă, mai întâiu de guvern și apoi de pasiuni și de interese. Avem regimente de oficiari ai puterii judiciare, avem judecători instructori, membri

ai Camerelor de punere sub acusațiune, judecători de ședință, procurori de Tribunale, procurori de Curți, substituiți, procurori de secțiunî, primî-procurori, procurori generali, și pôte vom-avea și *procurori universalî*; și ca cum acéstă ordiă n'ar fi fost de ajuns, voiesc să mai creeze vr'o patru miî de agenți ai guvernului din primariî comunelor; dar toți aceștia, în loc d'a protege societatea în contra arbitrariului, sunt uneltele despotismului, cu o neînsemnată excepțiune, precum se vîd în alegeri și în procesele politice, unde maltratéză, arestéză, închid pe aceia ce vor să'și exercite în consciință și în deplină libertate dreptul lor constituțional, unde acești oficiari sunt albi, dacă guvernul e alb; galbenî, dacă el e samaniû, sau sunt de tôte colorile, de tôte principiile, fiind-că nu le este permis să fie de vr'o colóre, să aibă vr'un principiu.

Avem judecători mai mulți de cât trebuie; dar la ce servă țerei acest numeros corp dacă, precum am probat, dreptatea care e apanağıul celui drept se dă celui nedrept, dacă nu mai există nici o garanție, dacă nimic nu mai sacru? Aû îmbrăcat pe judecători în mantii și în toge, dar le-aû rădicat independința, libertatea, consciința, făcînd din ființe umane nisce automate. Așa aû sciut guvernantiî să reformeze justiția. Acești așa pretinși reformatori aû cređut că haina face pe om, iar nu inima; că uniforma

face pe judecător, iar nu consciința. A forma un corp, domnilor de la putere, este a'l compune din elemente sănătoșe, iar nu din mediocrități spoite. A reforma va să ȃică a regenera, și nu se regenerază un corp cu sclavi și cu lachiei, chiar când aceste ființe ar fi investmântate în bysson; ați făcut din represintanții ministerului public nesce eterni acusatori. Dar sciti d-vóstră ce va se ȃică *ministeriũ public*? Le-ați ordonat să fie în armonie cu prefectul, adică să se pună sub ordinele delegatului puterii executive. Ați făcut din ministerul public, un corp de pretorienii; din justiție o machină de apăsare; din constituție o ficțiune. Ați făcut din judecători o oștire uniformată, galonată; fiă-vă de bine, dar lăsați-ne juriul, lăsați tribunalul poporar al țerei; el nu cere țerei spese, nu'i cere credite, nu'i cere împrumute: el dă justiția gratis, și o justiție justă, independintă, consciințioșă, cum rar se dă de tribunalele și curțile d-vóstră. Nu discreditez justiția română, dar afirm că așa e justiția pretutindenii pe unde ea este amovibilă și unde judecătorul se alege după colórea politică și după gradul seũ de servilism, iar nu după merit.

Avem legiunii de oficiari și agenți ai puterii executive, dar nu se face dreptate, se împiléză justul, se spoliază individul, se pradă statul, se persecută patriotismul, și ne mirăm că există atâți de mulți delicuenți, în cât nu'i măi încap

pușcăriile existente! Ceî ce se miră, nu cunosc legile drepte ale naturei; ei nu știu că cu cât agenții de apăsare — numescă-se ei procurori sau judecători — se înmulțesc într'o țără, cu atât numărul delictelor crește și se înmulțesc. Căci ce sunt delicenții de cât nesce ómenî apesați de uneltele despotismului, cari se numesc ofi- ciari și aginți ai puterii? Ce sunt omorîtorii Uhrinowschilor, uciđetorii de la Rebegi, de la Hunia, de la Fierăscî? Ce sunt omorîtorii fu- rilor de cai de la Băilescî? Nesce apesați, nesce jăfuiți, nesce victime ale tiraniei, cari ne mai găsind protecțiune în legi, ne mai aflând ju- stiția în oștirea formidabilă de bugetofagi, cari se numesc judecători, administratori, ofi- ciari, aginți ai puterii, și-au făcut ei justiția: au ucis pe agresorii lor, puindu-se în legitimă apărare. Și acești nefericiți, acești apesați, se numesc cri- minali, iar membrii autorităților cari suferă împilarea, cari împiléză chiar, cari nedreptă- țesc, se dic ómenî de omenie!

Când se afla numai câte un procuror pe lîngă fie-care judecătorie, și fie-care divan, erau mai puțini delicenți. Postelnicul cel mare, nu se plîngea că temnițele nu încap pe arestanți. Unde se ved mulți agenți ai puterii publice acolo e semn saú de sărăcie saú de tiranie, pentru că sărăcia și tirania fac delicenți. Nu dicem că agenții puterii publice sunt miseria

și tirania, dar afirmăm că ei sunt simptomele miseriei și ale tiraniei.

Este adevărat că ori-unde e societate, trebuie să fiă și delictе; dar cum se face că Domniî nostri îndigeni aveau alte preocupățiuni de cât de a construi temnițe? Ei puneau de edifica teatre, scóle, academii, cari împuțineză numărul delicuenților, moralisând societatea; principii europeni zidesc pușcării, cari demoraliséză. Domniî îndigeni înălțau temple religiunii, artei; principii europeni rădică pagode tiraniei. Cum se face că astăđi, când avem pe tronul țerei un principe european, juriul, care e citadela libertăților, se atrofiază, agenții cari sunt simptomea tiraniei se înmulțesc, bisericile monumentali, ca a sf. Dumitru din Craiova, cu frumoșe venituri, cad, scólele se închid saũ se dărâmă, și pe ruinele lor se înălță pușcării, bastilii, turnuri de suplicii? Vedeți ce e în adevăr monarchia ereditară; vedeți fructele principiilor conservatóre de cari ne-a vorbit mesagiul tronului; vedeți marea deosebire ce se află între o domnie româna și o domnie europénă; între Basarabi pămîntenî și Hohenzollerni venetici.

S'a votat o lege de înmulțirea temnițelor și o lege de suprimarea libertăților. Una era consecuința celei-lalte; căci acolo unde se răpesc drepturile, se sporesc închisorile.

N'am fost și nu sunt înregimentat în nici o partidă, dar n'am rămas cu mânele în sín la

spectacolul hidos al fără-de-legilor și al tiraniei. Nici-o-dată n'am făcut vre-unui guvern opozițiune sistematică; sunt dintre aceia care din spirit de independință, refuză butuci de aur ce se numesc *funcțiuni salariate*, spre a-și conserva libertatea de a lucra după cum cred că este în folosul nu al unei partide, ci al națiunii.

Juriul achită pe criminali, dăc ómenii actualului guvern, decă să desființăm juriul său să-și împutinăm prerogativele.

Acesta e numai un pretext al urmașilor fostilor privilegiați, inamici ai instituțiilor democratice.

Juriul nu achită pe criminalii care omóră spre a jefui, ci pe jefuiții care ucid punându-se în legitimă apărare.

Ce este o crimă în acest din urmă cas? Un omor în cas de apărare, este consecuința, e efectul unei cauze de agresiune sau de împilare. Unul sau mai mulți ómenii sunt jăfuiți, împilați, apesați, mortificați de alt om, de un puternic; împilații reclamă autorităților dovedind jaful, fără ca autoritățile să-și apere; atunci asuprații vedând că nu e mântuire, în disperarea lor se hotărăsc a se mântui singuri desființând pe asupritor.

În crime de felul acesta, cine e criminalul? — Criminalul e asupritorul, jefuitorul; el a pus arma în mâna omorătorilor seii; acestia sunt numai nisce instrumente ale justiției divine care pedepsece nedreptatea. Iar complicele crimei sunt autoritățile care au tolerat jafurile din in-

terese meschine sau printr'o neglijență culpabilă.

Eată autorii adevărați ai crimei; éta vinovații.

Pe acești vinovați îi are în vedere juriul când achită pe omoritori ce nu sunt de cât unelte, mai mult vrednice de compasiune de cât de ură.

Ūra să o păstrăm în contra tiraniei, ori de unde ar veni ea: de la guvern sau de la particulari

Nu desființând, dar juriul, se pot împuțina omorurile, ci suprimând cauza crimelor, care e jaful, asuprirea, nedreptatea, comise de cei puternici, de cei avuți în contra celor debili și celor neavuți. Când autoritățile ar lua măsuri preventive, când dreptatea s'ar da de o potrivă, când persóna și munca ar fi protegiate, puțină trebuință ar fi de măsuri represive. Dar fosta clasă privilegiată care e la guvern nu scie să governeze de cât cu terórea, cu abusul de putere, în disprețul pentru drepturile națiunii; ea voiesce să ne întórcă cu o sută de ani înapoi, când tâlharii cei mari care locuiau orașele și erau în capul trebilor, înpușeau, spânzurau, pe tâlharii cei mici care populau pădurile și drumurile publice. Dar acele moravuri barbare, care în țera noastră democratică aũ fost un accident, aũ dispărut de o dată cu domnia străină și nu mai pot reveni, și nebuni sunt cei ce se gândesc să mai reinvieze acei timp̃i de négră amintire.

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIUNE *)

(Un anachronism)

Citind în *Pressa* fapta d-lui judecător de instrucțiune I. Ciuflea și a d-lui procuror A. Tacian, cari, folosindu-se de latitudinea ce lasă judeului instructor articolul 96 din codicele de procedura penală, au încarcerat — fără vre-o sentință judecătorească — pe un cetățian, sub pretext că a făcut o denunțare falsă, pînă când nu este încă constatat dacă acea denunțare este falsă, și când pînă în cele din urmă pôte să se constate că a fost adevărată; m'am întrebat: ce este la noi acest magistrat ce se numesce jude instructor, și de unde ține acéstă putere nemărginită care astăzi nu se mai găsește de cât în statele despotice?

După înțelesul comun, judele instructor e un simplu funcționar judecătoresc a cărui însărcinare este de a prepara actele necesarii la o instrucțiune, spre descoperirea și constatarea unei crime sau delict, ca să facilite lucrările de instanță.

*) Publicat în *Vocea Oltului* 1874.

Dupe articolul 96, însă, din procedura penală— care este o anomalie în legislațiunea unui stat constituțional — el este un fel de pașă, o specie de despot mai absolut de cât regii cei mai absoluți ai Asiei și Africei de care istoria face mențiune, un czar în miniatură, a căruia voință este nemărginită, care dupe un capriciū, dupe o fantasiă, dupe umórea în care s'ar afla, dupe înclinările sale politice, dupe antipatiile sale, dupe interesele sale, póte să libereze un criminal și să trimită la închisóre un inocent, numai pentru că acel inocent n'ar împărtăși ideile sale, saū pe ale aceluia al căruia el este creatura, saū pentru că inculpatul ar fi unul din campionii adevérului, ai justiției, unul din adversarii tiraniei, al venalității, al turpitudinii, al malversațiunilor, al coterilor politice; el póte trimite un asemenea om la temniță, pentru cel mai neînsemnat delict, basat pe cel mai mic pretext, fără ca nici o putere omenescă, să pótă a se opune puterii sale discreționale ce o ține de la neghiobia ómenilor cari, când nu și-aū dat regi absoluți, și-aū dat judecători absoluți, numai ca ei să nu fie liberi.

Judele instructor într'o țeră constituțională și creștină ca a noastră, nu e imaginea nici a Capului Statului, nici a lui Dumneđeū. Capul Statului la noi n'are voința absolută; el are dreptul de grație, dar n'are puterea d'a lipsi un cetățian de lumina sórelui. Dumneđeū, iară, în calitatea sa de rege constituțional, nu póte să facă ceea ce voiesce, ci ceea ce legile pe care el le-a pus o dată în na-

tură îi prescriu. Aceste legi fiind neschimbabile, și voința lui Dumnezeu este nemutabilă, ea nu e supusă fantasiei, capriciului unui despot, ci justiției o dată pentru eternitate stabilită, și acesta face laudă și glorie lui Dumnezeu. Judele instructor, din contra, este independent de legi; pe el nici o lege nu'l reține ca să nu facă ceea ce e injust, ceea ce e inuman. Articolul 96 din codicele de procedură penală îi lasă puterea absolută, voința ilimitată. El este imaginea celui mai cumplit despot; el dăce infortunatului care cade în ghiarele sale ca Pontiu-Pilat Fiului omului: — «Putere am să te răstignesc și putere am să te slobozesc.» Exemplu îl avem în d. I. Ciuflea, care, cu permisiunea și în aplausele ȋiarului *Pressa*, organ al camarilei, a lipsit de libertate pe un cetățian care din nefericire era, după cum dăce ȋiarul *Pressa*, un ardent propagator al ȋiarului *Românul*, iar nu al *Pressei*, care se bucură astăzi de favorea potenților ȋilei, pe care 'i tămâie și 'i cântă.

Eată ce e judele instructor.

Maî pomenitu-s'a undeva o țără constituțională aî căria judecătorei să fie *absoluți*? Acastă spaimântătoare stare de lucruri, nu este și nu pôte să fie de cât numai la noi, unde principiile de drept și de libertate sunt numai înscrise în Constituțiune, dar nu și practicate; unde nu suntem guvernați nici de Români curați, nici de legi romane proprii, ci de adunătore de ómenî de tóte națiunile: Greci, Arnăuți, Teutonî. . . și de legi copiate după legile Franciei regale. Acest articol 96 ce noi l'am

importat din Franția, astați nu'și mai are locul nici în țera sa natală; el nu mai e compatibil nici acolo cu progresele ce au făcut drepturile omului.

Și apoi aceste pașale, acești satrapă cari au omnivoința, sunt ore dintre cei mai virtuși, dintre bărbații cei mai drepti, după cum ar trebui să fie nisece omeni cărora li s'a încredințat puterea discreționară? Sunt ore, nu voi să dic nișce Catoni, nișce Aristiți — căci asemenea bărbați sunt în umanitate ca cometele care se arată în intervaleuri forte depărtate — ci cel puțin nișce omeni probi? Din nefericire nu, mulți dintr'înșii sunt niște bieți muritori plini de pasiuni, vindicativi, care au intrat în justiție să facă ce e injust, care s'au făcut magistrați ca să degrade magistratura, devenind calăii onorei omenilor din pasiuni meschine de coterie, sau din interese nedemne de nișce magistrați care își cunosc înalta lor misiune. Și probă avem pe d-nu Ciuflea și pe d-nu Tacian; în adevăr, ce însemneză *precipitarea* — cum a numit'o însuși actualul domn ministru al Justiției — ce a pus acești doi magistrați spre a încarcera un român cunoscut, care avea cauțiune și care se putea libera pe cauțiune, când mai ales nu comisese o crimă, ci un delict ordinar, chiar când denunțarea n'ar fi adevărată? Acastă *precipitare*, nu dă ore opiniei publice dreptul să dică că cei doi magistrați au lucrat mai mult sub o influență perniciosă de cât sub impulsivitatea justiției? Negreșit dacă aci ar fi fost numai simplă justiție, dacă ar fi fost numai curată datorie, dacă ar fi fost la mijloc numai in-

teretul societății, dacă n'ar fi fost interese nedemne, nu s'ar fi urmat acea *precipitare* care s'a observat de însuși ministrul Dreptății, și nu ar fi interpretat într'un mod atât de barbar, neleal și inconstituțional articolile 93, 96 și 117 din procedura codicelui penal. Sentimentul de răsbunare, iar nu nobila datorie, și pasiunea care degrada, sau interesul care desonără au îndemnat pe cei doi depositari ai legii să răpescă libertatea unui om. Acesta a fost vădit și de ministrul Justiției, care le-a aplicat pedépsa disciplinară ce i se acordă ca cap al parchetului.

Nisce magistrați integri ar fi putut să se serve de articolul 96 din procedura penală a anului 1864 în sensul în care s'a servit d-nu Ciuflea și d-nu Tacian? Nu, totă lumea și toți magistrații imparțiali și onești ved că articolul 96, dupe spiritul legiuitorului, nu se aplică cetățenilor cu casă și cu masă, ci numai vagabunșilor, ómenilor fără căpătâiu, pe care justiția în timpul instrucției și după condamnare, n'ar sci unde să'i caute și de unde să'i iea spre a le aplica penalitatea. Tot ast-fel a înțeles acest articol și imparțialul ministru al Justiției, căruia 'i mulțumim de sincera sa mărturie, și de séma ce a invederat că ține de presă, și de opiniunea și indignarea publică, prin măsurile ce a luat.

Să presupunem, însă, că articolul 96 care e arma magistraților celor ce au aplicările, aptitudinile și gusturile lui căpitan Costache, nu distinge pe cetățeni din vagabunși, că înaintea sa onesti-

tatea și mișelia, labórea și parazitismul, virtutea și vițiul, omul prob și coțcarul sunt de o potrivă; că în spiritul legiuitorului ar fi existat această egalitate ce nu există în natura morală a omului, óre acest articol al unei legi decretate sub un guvern dictatorial, cuvine-se a se aplica astăzi sub constituțiune? Domnul ministru al justiției a recunoscut împreună cu opiniunea publică, că legea penală, însuși pentru timpul în care s'a făcut ea, este defectuósă și barbară, și dacă ea, pentru acei timpî chiar de guvern personal, a fost vițioasă, póte óre să mai facă autoritate sub Constituțiune și într'o epocă în care libertatea omului trebuie să fie incongiurată de tóte garanțiile? Noi nu cerem să se desființeđe legile existente, orî cât de rele ar fi ele, pînă când nu avem altele, dar să se interpreteze în sensul constituțional; cerem ca depozitarii legii să ia aminte că pe când națiunea, de la 1864 pînă la 1870, a mers departe pe calea civilizației, pe când ea a căștigat imens în imblândirea moravurilor, în sentimente umane, pe când simțul libertății s'a desvoltat atât de mult în cât perderea ei se considera mai tristă de cât mórtea, pecând țera și-a dat o constituțiune din cele mai liberale, codicele penal cu procedura lui, copiat după codicele altor țeri, din alți timpî, cu alte moravuri și în altă fasă a drepturilor omului, și decretat în timpî anormali de suspensiunea suveranității națiunii, a rămas cu un demi-secul inapoî, demn numai de epocele de barbarie și de guvernul absolut al secolilor trecuți, iar nici decum potrivit

cu timpii de astăzi, cu progresele ce am făcut și cu instituțiunile ce ne-am dat și de care trebuie să ne bucurăm, dacă acele instituțiuni nu sunt o l'ieră mórtă, dacă constituțiunea este în adevér pétra unghiulară pe care trebuie să se zidéscă edificiul nostru social, pe ruinele instituțiunilor secolilor de sclavie, de despotism, de malversații; voim ca cei ce sunt însărcinați cu aplicarea legilor să și aducă aminte că legile tocite se abrogă inevitabil prin singura lucrare a progresului timpilor, fără altă formalitate; ținem să scie d-lor că numai Turcii și Evreii au rămas lipiți de litera legilor vechi, și de aceea sunt și cei mai ignorantți și cei mai miserți; dar voim mai ales să i facem a scii și a cunósce, cei ce vor să cunósca și să scie, că partea aspră a articolului d-lor de predilecțiune, 96, din procedura penală, este abrogată nu numai de progresul timpului — de care s'ar cuveni să țină compt, ca să póta merita numele de *civilizați* — dar încă și de constituțiune prin articolul 130 care dice: «Din ziua punerii în vigóre a constituției de față, sunt abrogate tóte dispozițiunile *din legi* . . . contrarii celor aședate de ea.» Adică, constituțiunea nu desființéază întregul corp al legilor existente, pînă când ele nu se vor revisui și modifica, saú pînă când nu se vor înlocui cu actele conforme cu principiile proclamate de ea, dar abrogă tóte acele dispozițiuni dintr'însele care nu se acordă cu aceste principii de drept și de libertate. Și fiind-că articolul 96, care este calul de bătaie al domnilor judecători de instrucțiune,

în dispozițiunile sale inconstituționale s'a abrogat de constituțiune, depositarii legii nu se mai pot servi cu el și cu cele-lalte două articole, 93 și 117, spre a ne da resbel noă cetățenilor, fără a se face culpabili de călcare a constituției. Afară de acestea, ultimul alineat al articolului 132 din cartea noastră magnă dice: «Se vor revisui tóte codicele și legile esistente, spre a se pune în armonie cu constituțiunea,» și codicele penal cu procedura lui exista la promulgarea constituției, modificatu-s'a spre a se pune în armonie cu ea? Toți scim că nu. Grație Domnului, ministrii și așa dișele adunări legislative, care aũ fost fructul ingerinței în alegeri, s'aũ ocupat cu totul de alt-ceva de cât de a garanta țerei libertățile inscrite în constituțiune.

Și dacă codicele penal nu s'a revisuit spre a se pune în acord cu timpul în care ne aflăm, trebuie óre ca depositarii legii să ia de normă în decisiunile ce dau nisce dispozițiuni care nu mai fac onóre națiunilor libere și care sunt condemnite de spiritul secolului? Dacă, de exemplu, ar exista în legislațiunea noastră un articol care să dică: «Oricare consiliar al tronului s'ar încerca să înriureze alegerile, saũ ar impune Adunărilor legiuitoare să facă din moșiile statului domenii ale corónei, cu mórte să se omóre..» Dacă ar exista, dic, un asemenea articol draconian în legislațiunea noastră, am putea óre usa de el în starea de cultură în care ne aflăm, cu tóte că el ar fi d'o rigurosă utilitate și d'o necesitate de miĩ de ori mai mare de cât aceea ce a făcut să se dea nascere arti-

colului 96? In codicele Caragea exista pedépsa cu mórtea pentru o altă specie de *făcători de rele* de cât aceia ce votéză dote principeselor și donațiuni și feude fiilor de principî, și cu tóte acestea nici un *Domn român*, de la 1830 pină la 1866, n'a confirmat nici o sentință care condamnă la mórte, căci capul statului care ar fi ordonat execuțiunea vre-unui om, ar fi fost privit de popul ca un carnifice. In Anglia există o lege din timpîi vechî care autorisă pe bărbat a putea scóte nevasta sa la târg legată cu curmul de gât și a o vinde; cu tóte acestea, de și acéstă lege nu este abrogată prin vre-o dispozițiune ulterióră, nimenî nu mai face astăđi us de dēnsa; ea a căđut de sine prin progresul ce a făcut drepturile omului de orî-ce seks; ast-fel că acela ce ar fi îndemnat de instinctul seű cel rău să'si scótă spre vîndare soția la tērg, ar fi considerat de public ca un smintit.

Din aceste exemple vedem douē lucrurî: 1° că legile cele rele nu sunt eterne, ceea ce învederéză bunătatea lui Dumnezeu; 2° că de multe orî, chiar mai 'nainte de a se abroga prin legî posterióre, ele cad și se desființéză de sine-le, pentru că Provedința ca o mater îngrijitóre, a pus mórtea rēului în rēul însuși; și pentru că, dacă omul întârđie din felurite împrejurări de a se emancipa, timpul nu stă; el se mișcă înainte, și fie-care mișcare a timpului e un progres, o achisițiune, un pas către lumină, către libertate, către drepturî, către adevēr.

Am ȃis că articolul 96 din codicele de procedura penale, ın partea barbară a dispozițiunilor sale, e abrogat de articolul 132 din Constituțiune. La acst alegațiune mi se va obiecta că arestarea provizorie, care face barbaria articolului 96 din procedura penale, e recunoscut i de alineatul 3 al articolului 13 din Constituțiune i că, prin urmare, ın contra puterii excepționale acordată judeului instructor, nu putem invoca Constituțiunea. Acestea sunt expedientele ómenilor trecutului, cari zăresc ın menționatul alineat al Constituțiunii plăcuta umbră a pravilei Caragea. Acești ómeni, crescuți ıntr'o epocă de omoruri i de deprdri, dic: «dacă ın acești abominabili timp de drepturi i de libertăți nu mai putem să ucidem, cel puțin să ıntemnițăm; dacă nu mai putem omori corpul, să ucidem sufletul; dacă nu mai putem desființă viéța, să maculm cel puțin onórea. Constituțiunea monarhică a anului 66, care n'a mai putut reıfinț pedpsa cu mórte desființată de Constituțiunea democratică a anului 48, prin alineatul 3 al articolului 13, a ınterzis pe judecător cu puterea absolută d'a ridica libertatea, att de solemn proclamată prin alineatul 1, și acsta ne mngie de pierderea dreptului nostru de odinioară de a omori, care făcea gloria timpilor de demult». Așa vorbesc resturile lumii vechi care nu pot transige cu trecutul, cărora le este peste putință să rupă cu vechile lor ıntturi. La exigențele timpului, ei opun codicele penal al regimului personal de la 64 i Constituțiunea monarhică de la 66, uitnd că mai

pre sus de Constituțiunea anului 66, e timpul. Cei ce trag profit din draconismul articolului 96 al codicelui de procedură penală, e draconism, ție d-lor, recunoscut și de alineatul 3 al articolului 13 din Constituțiune. Acésta nu e exact, dar modul acesta de a vedea le convine. Alineatul 3 nu recunoște tocmai puterea nemărginită a judelei instructor; el ție: «Afară de casul de vină veghiată, nimeni nu pôte fi arestat de cât în puterea unui mandat judecătoresc motivat...» adecă că judele trebuie să aibă motive admisibile, motive tari, ca să încarceze pe cine-va, să fie nevoit a face acésta, saũ pentru că inculpatul ar fi periculos societății, saũ pentru că cădënd într'un delict grav n'ar fi om cunoscut, saũ pentru că nu ar putea să dea cautiune când s'ar întâmpla să fie om strein. Alt-fel, acest alineat 3, ar fi în contradicțiune flagrantă cu alineatul 1-iũ de subt același articol 13 din Constituțiune. Căci, unde ar mai fi garanția libertății recunoscută și proclamată prin acel alineat 1-iũ al articolului 13, când judele ar putea să dispună de dinsa ori cum îi va plăcé în temeiul articolului 96 din codicele de procedura penală, care ție: «După interogatoriũ, judecătorul va putea da un mandat de depunere», adică *fără să arate motivele* ce alineatul 3 al articolului 13 din Constituțiune îl obligă să le arate, și care motive trebuie să fie fundate pe o mare necesitate, să prevadă o nevoie imperiósă, o cauză evidentă de imposibilitatea d'a face alt-fel, de a se putea scuti de a răpi libertatea unui cetățen care pôte că nu e nici

culpabil de delictul ce i se impută. Așa se înțelege *garanția libertății individuale*, proclamată de Constituțiune, iar nu dupe cum o interpretă unii din domnii judecători de instrucțiune, cari au făcut să se încarcereze în șese ani sub un regim numit *constituțional*, mai mulți indiviși de cât s'au întemnițat în trei decii și șese de ani sub regimul regulamentar.

Cum se pôte numi o lege care permite întemnițarea unui inculpat, încarcerarea anticipată, condamnarea de nisce organe ale guvernului care nu sunt judecătorii naturali ai condamnatului? Acésta lege se pôte susține serios că ar concorda cu Constituțiunea? Dacă acésta ar fi chiar permis de Constituțiune, nu e nici drept, nici uman să aruncăm ómenii în pușcării numai pe presumpțiuni, pe conjecture, pe suspiciuni, și nici chiar pe probe neaprobrate de judecătorii competenți a pronunța sentințe; căci atunci unde ar merge societatea? unde ar mai fi chezășiuirea onórei cetățenilor? Au dóră domnii judecători de instrucțiune socotesc că e ușor lucru a arunca pe un om în închisóre? Au dóră cred că cu acésta moralisă societatea? Cred óre că răpirea libertății unui cetățen, fiă numai pentru o di, este lucru neînsemnător? Dar umanitatea care s'a salvat și se salvă cu incetul de tirania regilor, se va salva odată și de brutalitatea impiegaților celor rău nărăviți, rău crescuți, rău pomeniți, rău intenționați.

Și individul, și societatea, perd prin închisóre. Miqlócele de moralisare ale unui popul nu sunt

temnițele, ci scôla și biserica. Să îmulumim dar miqlócele de cultură intelectuală și morală și să împuținăm miqlócele de suplicii. Judecătorii de instrucțiune nu vor câștiga pentru îndreptarea individului și pentru umanizarea societății, servindu-se de latitudinea ce la lasă articolul 96, spre a face parasiți umplând temnițele cu laboratorî, și a degrada pe om inchiđându'l ca pe o vită. Este în interesul nostru al tuturor de a umanisa legile spre a umanisa pe ómenî.

Articolul 96 din legile nóstre penale este o perpetuă conspirațiune în contra libertății individuale. Pină când acest articol nu se va sterge din legislațiune, omul nu va avea nici o siguranță; libertatea lui și averea lui vor fi alternativamente amenințate. Din infortunații care cad cu sciință saú prin nesciință în vre-un delict, aceia carî voiesc să'si salve libertatea își perd averea, și vice-versa. Articolul 96 este sabia lui Damocle suspendată asupra capului fie-cărui cetățén; căcî rar se întâmplă ca un om să nu fi greșit odată în viața lui. Mulți din judecătorii de instrucțiune sunt bărbați probî care fac onóre magistraturei și națiunii; dar nici o pădure fără uscătură; sunt și de aceia care se servesc de articolul 96 ca de o sabie cu două ascușurî, cu care lovesc de o potrivă pe culpabil și pe inocent.

Am văđut ómenî nevinovați și onești refusându-li-se chizășia și aruncându-se în temniță unde au zăcut câte cincî și șese luni, și culpabili liberați pe cauțiune.

Să ne imaginăm un inocent acusat de un delict ordinar, nu pentru că el ar fi culpabil, ci pentru că acusatorul ar fi înțeles cu judele instructor sau cu procurorul general să tragă pe infortunatul inculpat într'acastă țesătură de arachne ce se numește *instrucțiã*. Acusatul apare înaintea judeului de instrucțiune; acușatia e slabă, nefondată; cu toate acestea, judele instructor care așa voiesce sau pentru că așa i s'a ordonat, asvirle un mandat de depunere. Acusatul e un cetățen care se bucură de stima lumii; el cere, reclamă să fiã liberat pe cauțiune; omul *justiției* refusă cetățenului favoarea care o acordă adesea vagabundului. Inculpatul este inchis cu făcătorii de rele, cu bandiții de rând, unde zace trei patru și șese luni pînă să fiã judecat de judecătorii ce'i dă legea, de judecătorii singuri competenți de a'l condamna. După o întemnițare de 180 sau 240 de zile sau mai curînd sau mai târziu, camera de acușatiune sau curtea cu juri se pronunță, și găsește că acusatul nu e culpabil de delictul ce i se impută, că acel delict nici a avut ființă. Ce se face atunci cu încarcerarea și cu onoarea inocentului arestat fără vină? Cum rămâne cu cele opt luni ale sale de inchisore? De la cine să cërã repararea și cum? și dacã ar cere-o, cum are să i se facã? Cine nu scie că maltratarea, supliciile materiale, turmentele morale, inchisorea, nu se mai întorc, nu se mai pot repara? Instigatorul și-a ajuns scopul — întemnițarea pentru câte-va zile, pentru câte-va luni a victimei sale — căci omenirea pare că ar fi blasfemată să fie vic-

tima acelora ce ea îi onórá cu încrederea ei, și îi nutrese cu sudorile ei.

Este un adevăr cunoscut de tótă lumea că patru din cinci părți din aceia ce sufăr închisórea preventivă sunt, saú nevinovați, saú așa de ușor culpabilii în cât curțile n'aú condamnat pe aceșli din urmă la închisórea definitivă de cât la a șésea parte din timpul ce a fost în arestul preventiv, fără să le țină în sémă acest arest, acéstă închisóre făcută fără scirea lui Dumnezeu.

Véďă dar Românií că țera nu e guvernată de legi, ci de voința arbitrară a acelora căroro noi le-am încredințat puterea, cari bagă și scot din pușcárie dupé bunul d-lor plac, dupé propriile D-lor interese, fără să țină compt nici de Constituțiune, nici de timpul în care ne aflăm, nici de criticile acestuí Argus ce se numesce *opiniunea publică*.

Mai nainte impiegați Statului aveaú temere de Domnul țerei, care priveghia pentru paza legilor; acum de când guvernantií s'aú încredințat că îndreptarea rěului n'ar mai fi de atributiunea Domnului, că, dupé regulile *civilizației*, Domnul nu trebuie să facă alt-ceva de cât să'și primescă lista civilă, să mánânce, să dórmă, să se plimbe, să dea balurí, să mérgă la vînátóre, judecătórii de Instrucțiune, mai ales, se jócă cu libertatea cetățenului ca pisica cu viéța șórecelui.

Acéstă stare de lucruri e spăimântátóre; ea desconsideră justiția și degradă societatea; ea face din libertatea individuală un cuvânt deșert, o vorbă

derisorie. Articolul 96 din procedura penală, e o sorginte de abusuri, o pétră de smintélă. El e producător de mari nedreptăți și de mari nemulțumiri, care nu pot dura ; căci nemulțumirile fondate, curind saū mai târziū fac exploziune.

Datoria nóstră a cetățenilor care dorim liniștea, ce nu se pôte conserva de cât prin respectul legilor, fiind de a preveni réul, atragem atențiunea d-lui ministru al Justiției și a corpurilor legiuitoare asupra acestor fapte care aū devenit o adevărată calamitate publică, și cerem să se revisuiască cât mai neîntârziat codicele penal cu procedura lui, spre a se pune în armonie cu constituțiunea și cu exigențele timpului, și a salva printr'acésta țera de acești magistrați pe care articolul 96 din procedura penală 'i-a făcut să fie priviți ca nisce *beșlii* ; iar pînă atunci, d-nul ministru al Justiției să privigheze ca menționatul articol 96 să se interpreteze în sensul constituțional, și domniū procurorū și judecătorū de instrucțiune să se țină în frumosul d-lor rol de *magistrați*, de apărătorū ai ordinei și ai societății pe calea legale și constituțională, fără a mai avea înainte alt interes de cât interesul public, și fără a fi dominați de alte sentimente de cât de sentimentul justiției, care înobiléză pe un dregător și înalță prestigiul dregătoriei.

Judecătorul de instrucție cu puterile sale nețermuite, la finele secolului XIX al libertăților și drepturilor omului, și în țera nóstră democratică de la Radu Negru, e un anachronism.

AVEREA ȚEREI SUB FEVRUARIȘTI*)

Inaugurarea monarhiei ereditare

În o sută de ani de domnire a fanarioșilor, nu s'aũ comis atâtea prade câte s'aũ consumat în scur-tul interval de cincî ani al regimului eșit din 11 Fevruarie, pe care autorii lui l'aũ numit al *Sal-vării*.

Epoca durerósă a beyelor din Constantinopole, a rămas departe în spoliațiunile ei reputate, pe lângă epoca vandalică în care ne aflăm. Bragagii și li-mongii din Fanar, câți aũ explótat țera acésta, toți împreună, în două-șeci de lustri, n'aũ tras dintr'insa atâtea butóie cu aur, câte a tras un unic... berar din Prusia dintr'o singură afacere: *Drumurile de fer Strusberg-Ambron*.

Halimalele orientale vorbesc de tesaure miracu-lóse, dar aceste comori imaginare, nu sunt de cât umbra sumelor fabulóse ce aventurierii teutonî a-flară în România.

Monarchia ereditară s'a înăugurat prin cincî-șeci

*) Publicat în *Trompeta Carpaților* din 1871 Februario, sub titlul de *Jafuri celebre*.

de milioane lei, împrumutați de la Oppenheim pentru acoperirea deficitului anului 1866, provenit din sporire de lefi.

Cinci-șase și șese milioane încasați din vîndarea bunurilor Statului spre a se plăti împrumul Oppenheim, și cari au fost deturnate de la destinația lor.

O sută-cincizeci de milioane datoriă flotantă, făcută peste veniturile anuale reale ale țerei, ca aceia ce cheltuiesc mai mult de cât au, împrumutându-se cu polițe de sume pe cari tot d'a-una le plătesc îndoit.

Două milioane, desdaunare pentru sustragerea unei hărții din dosarul ministerului de Interne.

Codrii Moldaviei, de vre-o 50 de milioane, făcuți cadoș unui domn, pentru ajutorul pecuniar dat de el celor ce au făcut pe 11 Februarie.

Trei milioane, puscile despre cari vom vorbi mai la vale.

Despre două milioane pe care Februaristii voiau să le dăruiescă unui consângén, nu mai vorbim, fiind-că după demascarea făcută acestei spolieri de *Trompeta Carpaților* la 66, și după ancheta numită de cea de atunci adunare legiuitoare alésă liber, aușim că fericitul consângén, nu numai n'a putut să înghiță cele două milioane, pentru care luase și decisiunea Curții de Apel, dar încă a mai întors tesaurului vre-o jumătate de milion, mulțămîtă denunțării preseii și independenței adunării legislative de la 66—67.

Cadoul de mai mult de două milioane lei noi fă-

cut lui Barkley, concesionarul căiei ferate Bucuresci-Giurgiu, despre care vom vorbi la fine.

Două-sute trei-zeci de milioane, făcute dar lui Strusberg de la drumurile de fer, în modul pe care îl voi arăta în cursul acestui articol.

O sută cincî-zeci și șese milioane sustrase de Ambron din casa obligațiunilor căilor ferate, despre care vom vorbi în amănunțit mai la vale.

Eată, în scurt, sumele spăimântătoare de cari țera a fost prădată sub *onestul* și *moralul* regim al Februariștilor, care a înlocuit pe *malonestul* și *immoralul* regim al Maiștilor.

Mai mult de o jumătate de miliard, sunt daunele materiale aduse țerei de *Salvatori*, afară de daunele morale, politice și naționale, care sunt incalculabile.

Să dăm o dezvoltare celor mai însemnate din aceste jafuri, spre a le cunoște bine națiunea; dară mai înainte de a intra în examinarea lor, să arătăm ceea ce este mai urgent, datoria care bate la ușă și care se cere să o plătim imediat.

Acastă datorie constă :

Intr'un deficit de 12 milioane lei noi asupra exercițiului anului 1871.

O datorie flotantă de 55 milioane.

Datoria lui Strusberg de 19 milioane.

Alte sume mărunte, cari împreună se suie la cifra de 90 milioane lei noi, sau 254 milioane lei vechi.

De unde să se plătescă aceste milioane?

Să mai contractăm un împrumut?

Dar împrumuturile duc la faliment.

Să vindem și ceea ce a mai rămas din moșiile Statului?

Dar de unde s'ar mai împrumutați însurăței? Bine ar fi oare să alergăm la împărțirea moșiilor proprietăresci? sau să lăsăm pe noi căsătoriți proletari?

Una ar fi injustă și ceea-l-altă periculoasă.

Să punem dări noi?

Dar oare cele impuse pînă acum nu sunt destul de împovărătoare?

Atunci ce rămâne de făcut într'o situațiune financiară atât de anormală care trebuie să ne îngrijască pe toți?

Să alergăm la economii, reducând și suprimând tot ce se poate reduce și suprima.

Ce face înțeleptul care, într'un moment de beție sau de nebuniă, și-a pierdut veniturile pe mai mulți ani? — Reduce cheltuielile mesei, împuținează servitori, alungând pe cei mai leneși și mai pișcători, vinde cai de lux și trăsorele de prisos, pentru că crede că e mai bine să le vîndă el pe adevăratele lor prețuri astăzi, de cît să ajungă a se vinde de datornici pe nimic mâine; începe a lua des socotelele îngrijitorilor moșiei; începe a priveghia de aproape băeții din prăvălia.

Să facem și noi ca omul pe care l'am citat, să ne mărginim în strictul necesar.

Suprimând judecătoriele de pace, cari sunt o calamitate pentru locuitorii comunelor rurale, pînă la promulgarea legii de descentralizare, când atunci

urmază să se reformeze această instituțiune, care în principiu e bună.

Lăsând numai atâtea ministere câte erau sub regimul cădut.

Stergând din budget lefele ce se dau oficierilor puși în neactivitate și în disponibilitate.

În fine, făcând toate economiile posibile.

În ministerul de Finanțe risipa e ne-măi pomenită: lefuri neproporționate cu munca, remise peste lefuri, furtișag peste lefi și remise, și afluență de împiegați și de agenți, cari dumatică mai a treia parte din veniturile ce se percep. Ministerul de Finanțe, sémână cu o mare ospelărie, unde regimente de oșioși se adună să fumeze, să nareze aventuri și să facă politică, fără a ajunge pe unii rândul să scrie dece linii pe zi, din cauza mulțimii. S'ar fi putut desființa două părți din trei din împiegații ce sunt în minister, și toți sub-casierii și agenții de constatare din județe, dacă s'ar fi adoptat legea adusă de ministrul de Finanțe — sub Cuza Vodă — Nicolae Cretzulescu la 1865. Dar Februaristii, după călcarea de la Februariu, au respins acea lege salutară, care modifica și simplifica sistema perceperii într'un mod folositor și pentru cei ce dau și pentru Statul care primesce.

Datoria flotantă de 150 milioane care s'a făcut prin risipe, cerem să se plătescă prin economii, cum a făcut Prusia cu datoria ei. Fiind însă, că plata datoriei flotante prin economii nu s'ar putea face de cât în două-deci de ani, și creditorii Statului cari au împrumutat cu termene scurte cer

să fie desfăcuți, este peste putință ca să nu recurgem la un împrumut. Însă tot ce am pute face este:

1. Ca acest împrumut să se contracteze în țară, spre a scăpa Statul de cheltuielile de transport și de comision inerente unui împrumut efectuat în străinătate; și, ca să se pótă face în țară, să se voteze proiectul adus de fostul guvern pentru stingerea datoriei flotante, fiind-că, cu modul acesta, însuși cei de astăzi creditorii ai Statului, se vor mulțumi a lua drept bani bonuri de tesaur, când vor sci că arendile moșiilor hipotecate pentru desfacerea acestei datorii, au să intre într'o casă separată, și nu se vor întrebuința de cât pentru plata bonurilor.

2. Golul de 5 milioane ce lasă în budget arendile moșiilor hipotecate pentru stingerea datoriei flotante, să nu se împlinescă prin creări de impozite noi, ci făcând economii, prin reduceri de lefuri, prin suprimări de posturi inutile, prin simplificarea mecanismului administrativ, judecătoresc și financiar, care astăzi este prea îngălat; și pentru acesta se cer reforme radicale, pe cari Adunarea legislativă este datăre să le dea în interesul țerei, fiind că numai ast-fel înțelegem noi rațiunea de a fi o Adunare legislativă.

Camerele de la 1866 și 1868, ne-au vîrit în nămol pînă în crescet ca nisce camere de poruncelă; Adunarea legislativă de astăzi, ca compusă de bărbați liberi aleși, este datăre să scóță țera din noroiul de datorie și de miserie.

*

Am arătat suma enormă a datoriei flotante.

Ce este această datorie și cum s'a făcut?

Datoria flotantă este un împrumut provisoriu, făcut pentru câte-va zile sau pentru câte-va luni, ce contractează ministrul de Finanțe pînă sa intre în casa Vistieriei veniturile alocate în budget, cari n'a intrat la timp, și după ce au intrat acele venituri, împrumutul se plătesce, și datoria se stinge. Prin urmare, datoria flotantă în adevăratul ei înțeles nu e alt-ceva de cât o înlesnire în operațiunile de tesaurărie. De exemplu: la finele lui August, arendatorii domeniilor Statului erau datori să verse în casa Vistieriei două milioane, pe care din împrejurări ôre-cari nu le-au vîrsat. La 1 Septembrie Statul are să plătescă o poliță de două milioane din împrumutul Oppenheim sau altul; fiind însă că arendile domeniilor nu i-a intrat la timp, guvernul, ca să plătescă polița trasă de Oppenheim, se împrumută în scotéla arendilor pe trei luni. În acest interval, arendile se varsă la tesaur și guvernul plătesce datoria contractată.

Ast-fel, cu împlinirea veniturilor anuale, se plătesce și datoria flotantă contractată peste an în scotéla veniturilor anuale, și așa la finele fie-căruia an budgetar, nu mai rămâne nici-o datorie nelicuidată.

Eată ce e datoria flotantă, cum se nasce și cum este regulat să se stingă.

Însă, dacă este numai atât, va întreba cine-va,

cum s'a făcut că numai în patru ani de regim monarhic avem o datorie flotantă de 150 de milioane?

Budgetul votat la finele anului 1865 de Adunarea de sub Cuza, pentru serviciul anului 1866, lăsa un deficit de 12 milioane lei vechi.

Dar la 11 Februarie, regimul de la 2 Maii a fost răsturnat, sub cuvint că era *imoral și mamonest*, și un nou regim numit *moral și onest* s'a inaugurat de așa țîșii *Salvatori*.

Insă lucru de mirare! Unde ómenii regimului trecut, nu lăsaseră în șapte ani de cât un deficit de 12 milioane, lipitorile, ciacalii, lupii cari veniră în urma aceluï regim, încărcaă budgetul cu un deficit de 76 milioane, numai într'un singur an, ceea ce nu se mai vęduse pînă aci în România. Și în ce credeți că s'a întrebuintat aceste milioane? În creațiunii productive? în stabilimente de utilitate publică? — ferescă Dumneșeu! Ele s'aũ cheltuit în adăogire de lefuri, de la adjutorul de sub-prefectură pînă la beliduce, și în crearea de ministere noi, de agenți noi, și de alte o mulțime de sinecure. Ast-fel, ca să plătescă acest deficit de 76 milioane, plus 12 milioane rēmase de la guvernul de șapte ani al lui Cuza, a trebuit să facă împrumutul Oppenheim de 50 milioane, pe care le-aũ cheltuit numai în câte-va luni ale anului 1866, și tot a mai rēmase un deficit de 38 de milioane sub numele impropriu de datorie flotantă.

Aceste 76 milioane, aũ fost prima bine-facere a regimului răsturnătorilor.

Pe anul 1867, deficitul a fost numai de o jumătate de milion.

Pentru ce?

Pentru că budgetul anului 1867 s'a echilibrat de Adunarea legislativă de la 1866—1867, fruct al alegerilor neinfluențate; și acesta arată marea diferență ce există între o adunare națională aleasă liber și între o Cameră trimisă de prefecti.

Când o petițiune care circula prin țară a cerut de la Adunare ca să ia decisiunea a nu se mai vota bugete neechilibrate, s'a găsit omenii a o combate din prea mult zel pentru guvern, zicând că ce alt fac Adunările legiuitoare de cât a echilibra bugetele.

Da; Adunările tot-d'a-una au echilibrat bugetele, însă cu venituri fictive și cu cheltuieli reale. Guvernele și Adunăturile lor, rodul ingerinței în alegeri, în loc să facă mai întâiu budgetul veniturilor pozitive și apoi numai dupe cât vor fi acele venituri să se tindă la cheltuieli, ele au făcut întâiu bugetele de cheltuieli, creându'si lefe mari și înfințând posturi noi ca să sature pe toți omenii din coteriă, și când cheltuielile covârșiau veniturile reale, ca să nu pună biruri mari de témă să nu revolte lumea, au inventat două mișloce: împrumuturile în străinătate și datoria flotantă în țară, zicându'si că aceste două feluri de împrumute, plătindu-se mai târziu și prin anuități de contribuabili, nu se prea resimte greutatea, sau cel puțin când se vor plăti peste câți-va ani în urmă, nu

vor mai fi la putere cei cari le-au făcut, ca să cadă blestemul pe capul lor.

Și dumnélor au făcut imprumul Oppenheim de 50 de milióne, pentru cari s'a pus în vânzare domenií ale Statului de 75 milióne și datoria flotantă de 26 milióne numai pe 866, afară de 12 milióne rămase din regimul trecut, pentru care d. ministru de Finanțe actual a adus un proiect de lege ca să se vânză și moșiele ce au mai rămás ale Statului.

La 869, cheltuielile împreună cu lefile cele mari ale dalipilor și oștirii lor de biurocrați, era de 112 milióne, iar venitul țerei numai de 60 milióne, de unde rezultă un deficit de 52 milióne.

De unde să se ia? Imprumuluri afară din țeră nu se mai putea face. Dalipií au alergat la următórea combinație factice.

Veniturile adevérate sunt de 60 milióne, și-au ȃis ei; pentru restul de 25 milióne, haide să ȃicem că 20 de milióne sunt rămășiță din contribuțiunile directe ale anilor trecuți, cari în anul 1869 au să se împlinésă. Să mai ȃicem că 16 milióne are să se ia pe brobințe de colorit din crângerile Statului, și 16 milióne pe gogoși de tufă de tăbăcit din tufărișurile domeniilor, peste tot 52 de milióne, și cu 60 milióne venitul real, fac 112 milióne; adică tocmai cât e și budgetul cheltuielilor, și étă budgetul pe 69 ecuilibrat cu rămășițe care nu se pot împlini și cu gogoși.

Prin ast-fel de budgete s'a aglomerat datoria flotantă de 150 de milióne lei vechi.

*

Venim la Codrii Moldovii.

Cei ce au ipotecat pământurile țerei spre a-și crea lefuri, ușor puteau înstrăina pădurile de pe dinsele.

Cele mai vechi, mai frumoase și mai nestimate păduri, erau acelea de pe moșia Adâmbul din România de preste Milcov, și de pe alte câte-va moșii. Lemnele din acești codri seculari erau așa de drepte, așa de nalte, în cât se făcea dintrînsele catarte de nave. În totă România nu erau păduri mai mărețe de cât acestea. Dacă vre-o-dată geniile și nimfele pădurilor, panii, silvanii, driadele, ș-ar fi ales nice locuințe mai încântătoare, ar fi ales fără îndoială acești codri maiestosi ai Moldovei, cari rivalisau cu pădurile feciore ale Americii, sau cu ale Galiei în care Druidii își celebrau mistetere lor. Și fiind că tot ce e frumos este dorit, un speculant din Moldova, geniū grecesc cu educațiune jidovescă, puse ochii pe ele. Dincolo de frumos, el vedu întrînsele o mină de aur. Rugăciuni, promisiuni, intrige, el întrebuintă tot spre a avea aceste păduri. Dar Cuza domnia, Cuza care smulsese aceste pădurei din mânele călugărilor greci și le rededese Moldovei; și cât domni el, speculantul lacom nu putu reuși a avea frumoșii codri ai Bogdaniei; cât fu Cuza pe tronul lui Ștefan cel Mare, codrii Moldovei își înălțau fără grijă și cu fală mărețele lor virfuri către cerul senin al României. Dér un complot se urdi în contra lui Alexandru Ión I, în care intră și pretendentul pădurilor Adâmbului,

nu din vre-un sentiment de patriotism sau de libertate care nu inspira pe nici-unul din conspiratori, probă deprădările ce le-au făcut și terorismul, torturile și chiar sângele ce au vărsat, ci spre a 'și apropria acele păduri ce nu le putuse lua sub Cuza. Așa s'a și făcut. În devastațiunea și vandalismul general, Februaristii împărțindu'și între dênșii averea țerei: pământuri, păduri, arendi de moșii, imprumuturi, concesiuni, regii, precum cesarii depravați ai Romei își împărțiau între dênșii lumea pe care o cucerise eroii ei, consorțiului lor, pețitorului codrilor Moldovei, îi dederă acești codri, cari de atunci se numiră *codri Februaristilor*. Alții apoi, luară Colibașul cu fântanele de păcură, alții transformarea armelor, alții acțiuni la căile ferate, alții vânzarea domeniilor Statului, alții imprumuturile, și toți ministere, agenții, judecătoria, isprăvnicii, municipalități și zapcialăcuri.

Așa se deteră aceste frumoase păduri de 50 de milioane unui Februarist de către un ministru de Finanțe februarist, fără nici-o formă, după nici o lege, fără să întrebe nici cameră, nici măcar pe consiliul de ministri, ci numai dupe o voință a sa absolută, printr'un ucaz emanat de la sine.

Ast-fel se comise și această mare pradă în același an, întâiul al domnirii Februaristilor; ast-fel România de dincolo de Milcov perdu cele mai avute ale ei păduri, sub imperiul aventurierilor.

Dacă ne întrebăm, care este diferența între 2 Maiu și 11 Februarie? Aflăm acesta:

Două Maiu întorse țerei mai a treia parte din

moșiele ei usurpate de călugării greci pe cari Cuza îi punea în căruțe de postă fără tóte obezile, și îi trimitea preste Dunăre.

Un-spre-țece Februarie, despóie Statul de aceste moșii în folosul străinilor și devastéază maiestósele lui păduri.

*

De la devastarea pădurilor trecem la sumele asvirlite sub cuvint de prefacerea armelor.

În ce scop s'a transformat 56 de mii de puscii? Óre în acela de a da oștirii nóstre o armă mai bună?

— Nicii de cum. Tóte comisiunile de oficiării competenții întocmite în diferiți timpii spre a cerceta și aréta dacă se póte face transformarea cu folos, aũ găsit și aũ supus la cunoscința ministrului că prefacerea armelor ar fi, nu numai de nicii o utilitate, dar și păgubitóre, că de se vor transforma puscile, oștirea nu se va mai putea servi cu ele; și experiența a dovedit că în adevér acele comisiuni aũ avut dreptate.

Óre în spiritul de economie, ca să scape vre-o câte-va mii de galbeni cari s'ar fi dat mai mult pe pusce noi?

— Nicii pentru acésta. Fiind-că a cheltui cu un lucru spre a 'l face mai netrebnic de cum se află, acésta nu va să ȃică economie, ci risipă.

Mobilul dar care a mișcat pe guvernul de la 67 a transforma armele, este tot acela care l'a făcut să dea și căile ferate cu 270 mii franci kilometrul.

Eată ce se găcesce în dosarul ministerului de Resbel în afacerea acésta :

În 1866, guvernul, sub cuvânt de a nu rămânea cu armamentul oștirii noastre mai înapoi de cât alte țări, cere de la o comisiune permanentă să cerceteze și să arate dacă armele noastre se pot transforma. Comisiunea face o încheiere la 8 Decembrie 1866, ale căreia conclusiuni sunt că armele ce posedă oștirea noastră, fiind de calibru mare, transformarea lor în arme cari să se încarce pe la fund, este vițiosă din toate punctele de vedere.

În anul 1867, guvernul vădând că comisiunea acésta nu se compune, după cum ar fi voit el, de creature vile, supuse orbesce ordinelor ministrului, ci de bărbați cu demnitate și patrioți, cari aveau mai mult milă de punga țerei de cât temere de un guvern lacom și decis a slei țera sub pretext de îmbunătățiri ilusorie și amăgitoare, o desființază, și numesce alta de ofițeri din artilerie.

Noua comisiune, grație independenței de caracter a ofițerilor nostri, respinge și ea ori-ce sistemă a transformării armelor, motivând opiniunea sa pe considerațiuni științifice, și ȳice: «pe temeiul acestor considerante, comisiunea fiind de părere că transformarea armelor noastre fiind desavantagiösă din toate punctele de vedere, a încheiat prezentul proces-verbal.» Minoritatea însă, reprezentată prin sub-locotenentul colonel Heret, admite transformarea. Acest ofițier era director al stabilimentelor de artilerie, și ministrul îi spusese că transformarea are să se facă în aceste stabilimente în regie. Este

lesne de înțeles dară că d. Heret n'a putut la început să aibă de cât o opiniune în sensul ministerial. D-sa era pentru transformare, pentru că era director, iar nu pentru că convicțiunea sa ar fi fost că transformarea e bună; fiind că experiența a dovedit că transformarea în adevăr a fost rea, și noi nu putem presupune că un director al stabilimentelor de artilerie, să nu aibă nici atâtea cunoștințe câte aș probat că aș simpli ofițerii de artilerie, cărora noi le aducem omagiile noastre pentru știința dumnealor, și îi laudăm pentru patriotismul și pentru independența dumnealor de caracter.

Se înțelege că încheierea acestei a doua comisiuni, nu putea să placă ministerului, precum nu i plăcuse încheierea comisiunii desființate.

Ministerul ordonă comisiunii să se mai pronunțe o dată; ca cum ar fi zis: îți ordon să zici cum voiu eu, iar nu cum sunt convicțiunile tale, și adevărul.

Bravi ofițării nu voesc să scie de ucasele și de interesele personale ale ministrului, ei răspund și după acest manifest amenințător, ca oșteni demni și ca Români verzi: «Comisiunea și acum nu lipsesce a arăta că transformarea armelor noastre de mare calibru, este defectuoasă și contra interesului unui bun armament.»

Dacă și simulacrul de cameră care a votat ca servitor plecată drumurile de fer, ar fi ținut acest ferm limbăgiu pe care l'aș ținut demni ofițerii români, cel puțin nu s'ar zice astăzi că țera a votat

acest mare jaf, ce se numesce în limba curtesanilor *drumurile de fer*.

Dar aceia ce 'și dau numele de cetățeni, au dovedit că sunt soldați înregimentați, și aceia pe care îi numesc soldați, au probat că sunt cetățeni.

Ei! dacă nu s'ar fi votat drumurile la 68; dacă reprezentațiunea națională de atunci ar fi fost mai demnă și mai mândră, astăzi pozițiunea noastră ar fi lămurită, astăzi noi n'am fi fost insultați în modul cum suntem în epistola ce s'a publicat de mai toate jurnalele străine și pământene.

Cu toate declarațiile categorice ale comisiunilor în contra transformării armelor, ministrul de Resbel, face un raport către Domn (No. 3445 din 5 Noembrie, anul salvării 1867) și obține transformarea după sistema d-lui Heret condamnată de oficiarii români, condamnată de timp, condamnată de experiență, și încheie contractul cu Anton Hendrich.

Contractul se face pentru predarea a 50,000 culate și înălțătore, cu prețul de lei vechi 29 pentru fie-care culată. Operațiunea transformării rămânea a se face în regie, de către directorul stabilimentelor de artilerie d. Heret.

D. locotenent-colonel Heret, un moment mistificat, în urmă s'a arătat brav și cu durere de inimă de punga țerei; d-sa a făcut tot ce'i dicta datoria și conștiința a se resilia contractul, precum se va vedea din referatele și din procesele verbale încheiate de d-sa, de care d. ministru n'a ținut nici-o sémă.

De ce d. ministru n'a pus în licitațiune opera-

țiunea transformării armelor, ci a făcut'o în regie? Acésta se înțelege facil.

O dată cu contractul, se subscrie și două exemplare de culată pentru modul admis. Intre condițiunii este și acésta ca, pentru că culata ce servă de model d-lui Hendrich să nu se producă și de alți fabricanți, d. Hendrich se obligă să ia un brevet de la guvernul imperial austriac.

Însă, abia începuse predarea acestor culate, când ele fură confiscate chiar la Viena — unde se publicase — de către un Petre Mook, sub cuvânt că el este posesorul brevetului de invențiune al culatei. Atunci d. Hendrich, face ca Mahomet profetul arab: fuge de la Viena, alungat de gigantele Mook, în nu știu care unghiū al întinsului imperiū al Habsburgilor, unde nici poliția nu putea să mai dea de el, și de acolo începe să plouă culate în România la ministerul de Resbel.

Cu expedierea culatelor, se trâmiseră tot din imperiul austriac lucrători cu plată grasă pentru executarea lucrării transformării armelor, ca ómenī de specialitate. Se constată însă, prin referatele cu No. 246 și 314, precum și prin procesul-verbal, cu No. 27, că acești lucrători nu'și cunosceaū meseria lor; că mai toți aveau meserie străină armurăriei; că între alții se vedea orologieri, musicanți și alții și mai puțin de cât atât, care alergaseră în România, fiind că aușiseră că la ministerul de Resbel se împart 86 de miī de galbeni Nemților pentru funduri de puscī. Cu césornicării și musicanții se adusese și câte-va machini

necesare acestei operațiuni; și cum să se întimple că și la dâensele lipsiaŭ mai multe bucăți cari aŭ împedicat întrebuițarea lor. Acésta este asemenea arêtat prin raport; dar acele machine s'aŭ plătit și s'aŭ aruncat ca netrebnice.

Culatele veneaŭ câte puține, și operațiunea transformării abia se începuse, când se primi la minister raportul direcțiunii cu No. 426 cu un proces-verbal No. 25 din 4 Martiŭ, în care se arată că culatele sosite sunt defectuóse. Insuși d. Herct, care fusese pentru transformare, este indignat vêdând că banii contribuabilului se da pe machine, cari nu pot servi la nimie, și pe culate cari nu se pot întrebuița; dar pe acest raport al d-sale se găsesce scris: «la delă.» Și un ordin al ministerului cu No. 810 prescrie direcțiunii a pune în lucrare transformarea cu tóte culatele contractate (adică și cele ce nu se puteaŭ servi din cauza defectuosității lor).

Maî turcesce de cât așa nu se putea.

Direcțiunea referă din nou că culatele sunt defectuóse; dar d. ministru rămâne surd, și culatele se plătesc.

Banii se asvârl după plăcerea ministrului ca sub cel maî detestabil și imoral guvern personal.

Direcțiunea stabilimentelor de artilerie, prin referatul cu No. 454, arêtând sosirea încă a unui număr de culate, constată că pină acum sunt 332 culate cari nu se pot întrebuița, fiind fôrte defectuóse, dar drept răspuns, ministrul dă ordinul cu No. 346 să se libereze banii pe culatele pri-

mite între cari erau și acestea ce nu serviaū la nimic.

Vădend că numărul culatelor rele cresce și au ajuns la numărul de 650, direcțiunea face din nou cunoscut ministerului; dar *onestul* ministru dă ordinul cu No. 1732 să se plătescă contracciului toate culatele aduse.

Transformarea armelor se continuă cu personalul și cu miđlócele arătate, adică cu ceasornicari, cu musicanții și cu culatele stricate. Câte-va corpuri primesc în serviciū din aceste arme; însă consiliile de administrațiune ale acestor corpuri fac închiărierea cu No. 96, trimisă cu raportul divisiunii teritoriale No. 5582, și (inchiărierea) No. 32 înaintată cu referatul circumscripțiunii Bucurescii No. 5135 din 7 August 1867, că armele transformate ce li s'a dat — și pînă atunci nu se transformase de cât 2000, — sunt defectuóse, și declină răspunderea ce póte cădea asupra-le.

D. Ministru, vădend că cu acele arme nu se póte servi oștirea, ordonă să se verse în magasie, iar în locul lor se dă armatei din cele 15 miđ de puscă cu ac, lepădature cumpărate din Prussia, mai tot așa de slute ca și puscile culatate.

Lucru vrednic de însemnat; ministrul vede că nu se póte servi oștirea cu armele transformate, că e silit să verse acele arme în magasie, adică să le lepede, și cu toate acestea nu se opresce la 2000 ce transformase pînă aci, nu resiliază contractul, ci merge înainte cu transformarea cu culate defectuóse, și drept lăcătuși, cu musicanți; ceea

ce probéză pînă la evidentă că transformarea armelor era numai un pretext; că în această afacere scopul a fost despoierea țerei, iar nu înarmarea oștirii.

Direcțiunea stabilimentelor de artilerie cu referatul No. 1357, înaintéză procesul-verbal cu No. 140 prin care respinge de a mai primi culatele aduse din nou, fiind rău confecționate; dar fiind-că d. ministru transforma pușcile nu ca să fie întrebuințate, ci ca să se lepede, dă ordinul cu No. 3623 din 13 Septembrie 1868 a se libera banii pe culatele aduse în număr de 2000, și ordinile No. 3670, 3671 și 3706 pentru plata altor 8284 culate sosite.

Direcțiunea cere din nou prin referatul cu No. 1381 a nu se mai urma cu transformarea, căci sunt bani perduți, dar pe acel referat s'a pus rezoluțiunea: „la dosar.“

Veseliți-vă, domnilor de prin județe, cari trimiteați adrese de felicitare acestui guvern care disolvă Adunări independente ce făceau opozițiune unor asemenea jafuri, spre a aduce camere mai mult de cât servile, camere complice.

La 15 Noembrie 1868, d. Vasile Obedénul, unul din deputații camerei, și d. Rachier, reprezentanții d-lui Hendrich, adresează o petițiune ministerului, prin care spun că peste numărul de 50,000 culate contractate, au mai confecționat din grăbire 6085 culate, și cer să li se plătescă și acelea. Ministrul, tot cu grăbire

și el, dă ordine să li se numere banii și pentru acest număr de culate.

Prada acésta era mai nelegiuită de cât prada legitimată prin contract; dar când deputații Camerei legiuitoare sunt contraccii, se pot comite și asemenea nelegiuiri.

Ca să nu se facă confusiune de nume, mă socotesc dator a arăta că d. Rachieru, amestecat în acéastă afacere, nu este d. Cârциumărescu deputatul amestecat în afacerea căieii ferate Craiova; și dacă eă nu sunt cređut, să se întrebe d. Mehedințenu, deputatul de atunci și arendaș al moșiei Colibașii.

Dacă când-va a fost vre-o epocă de aur în România, este fără contradicere epoca regimului stabilit la 1866.

Dar asemenea, dacă vre-o-dată s'a putut aplica în țera acésta urinătóarele vorbe ale lui Iisus: *împărțit-aă hăinele mele loru-și, și pentru cămașa mea aă aruncat sorț*, este iarăși astăđi sub regimul pradelor celebre făcute de *Salvatoriă* de la 11 Fevruarie.

Ast-fel, sub cuvânt de transformare, 56,085 de puscă s'aă pus în imposibilitate de a se mai servi oștirea cu ele.

Sistema cartușului armelor transformate nu era mai puțin defectuósă. Cartușele, după ce în sine-le erau rele, apoi musicanții și giuvaergii aduși din Nemția, făcuseră camerele pusciilor de mai multe mărimi, ca nisce ómenă necu-

noscători în măiestria armurăriei, în cât punându-se cartușul în camera armei, se ducea în interior așa cum nu putea să mai ieă foc, sau dacă lua, lepăda glonțul la 20 pași, ca puscele încărcate cu bóbe de grâu pentru vé-natul brabeților.

Comisiunile ostășesci, încărcate cu studiul cartușului, prin procesele lor verbale, aű arėtat ministrului că camerile puscilor fiind de diferite mărimi, cartușele nu ieau foc, și puscele nu se pot întrebuința.

Dar și după acesta ministrul n'a făcut nimic.

La 24 Martie 1869, direcțiunea, prin raportul său cu No. 720, ȃce că trebuie să se mai cheltuiască încă câte lei nooi 12, bani 66 de fie-care 24 arme ca să se cãrpescă cãrpiturile.

Acosta era a doua exploatare.

Ast-fel s'a perdut 56,085 de puscă.

Și sciti cât s'a cheltuit cu aceste arme spre a se perde? Opt-ȃeci și șese de miă de galbeni, dupe tabelul prezentat Adunării legiuitoăre de d. ministru de rebel, afară de încă câte lei 2 bani 75 de fie-care armă, ce mai cere d. Obedeanu, deputatul din 68 și reprezentantul contracciului, al cãruia nume nemțesc îmi scapă din memoria, precum și afară de solda anuală a lucrătorilor, de plata oficiărilor maiestri și a trupei, de amortisarea capitalului, de instalațiune, de clădiri, machini și altele, care și acestea se suie

la mai mult de zece mii galbeni, ceea ce preste tot fac vre-o trei milioane lei vechi.

*

Ajungem la punctul prin care țera se dă tributară pe un veac șerpilor din Germania.

Intre jafurile enumerate mai sus, cel mai memorabil este cel numit *Drumurile de fier Strusberg* de 324 milioane franci, sau 890 milioane lei vechi, din care aproape jumătate este un dar făcut Străinului; pentru că aceste căi ferate n'ar fi costat mai mult de 180 mii franci, dacă s'ar fi confecționat de țără, dovadă prețurile din Serbia și din Grecia, despre cari au vorbit jurnalele, și ale drumului ferat București-Giurgiu, ce s'a făcut cu 195 mii franci kilometrul, în care intră lucrări de artă colosal de mari.

Însă, noi nu vom avea în vedere prețurile, nici ale drumului București-Giurgiu, nici ale drumurilor Greciei și Serbiei, cari fiind construite pe terenuri de zece ori mai accidentate de cât terenurile noastre, și cerându-se lucrări de artă de zece ori mai costisitoare, concesionarii le-au lăsat pe prețuri cu mult mai scădute de cât ale noastre, pentru că în Serbia și în Grecia nu se fac drumuri spre a se procopsi străinii cu desbrăcarea indigenilor, ci spre folosul celor ce plătesc. Eū nu voiū lua dară ca termen de comparațiune acele prețuri, căci atunci risipa de la căile noastre ferate ar fi de

vre-o 400 milioane, iar nu de 230 milioane precum am arătat; ci eu voi lua de termen de comparațiune prețurile cu cari d. Offenheim lăsase aceste drumuri, și nu i s'au dat, fiind că guvernul servil de la 1868 era hotărât cu ori-ce preț a înavuți pe consorțiul lui Strusberg.

Se afirmă că există o telegramă a lui Offenheim dată din Viena, prin care anuncia guvernul de la 1868 că el primesce concesiunea căilor ferate pe 200 mii franci kilometrul, cu ori-ce condițiuni ar lăsa Strusberg. Cu toate acestea, guvernul nu numai că n'a concedat drumul lui Offenheim, dar încă, când se presentă acesta ca să ia căile ferate, consilierii tronului, ministrii de atunci, ca să-i astupe gura, îi rupe și lui o rețea de drum; și unde compania Offenheim, de bună-voia sa lăsase kilometrul pe 200 mii franci, menționații ministri de treburi, îi dă 270 mii franci pe kilometru, ca și lui Strusberg, fără ca Offenheim să'i fi cerut, numai ca să'l înduplece a se mulțumi cu rețeaua ce'i oferea, iar cele-lalte drumuri le lăsase unei companii care trebuia să aibe de comisar pe Ambron. Prin urmare, guvernul de atunci a făcut lui Strusberg cadoș câte 70 mii franci de fie-care kilometru de drum, care calculați pe 1200 kilometri numai, fac 239 milioane lei noi, dați plocon companiei Strusberg.

Acésta nu este numai o spoliațiune cinică, ci chiar și o crimă morală, căci a făcut să piérdă țera

frumósele ilusiuni ce'și făcuse de o eră de regenerare prin moralitatea guvernanților, și a fost dureros lovită în speranțele ei când a vădută că acéstă eră ce începe, este o a doua edițiune a domnirii Fanarioților, mai perfecționată în jafuri, și prin urmare mai imorală, mai umilitóre și mai detestabilă.

Două sute trei-đeci milióne, pradă de la o singură ramură! Acésta nu s'a mai audit; este chiar de necređut pentru enormitatea jafului, și cu tóte acestea prada există.

De la 200 pînă la 400 de milióne și-au apropiat străinii împreună cu guvernanții numai de la căile ferate!

Suma acésta e fabulósă.

Un popor a fost prădat, fără ca acel popor să ăică o vorbă; ba chiar aruncând cu buchete de flori în prădători.

Și apoi s'a ăis că națiunea nu se lasă a se guverna, când ea se lasă chiar a se despoia!

*

Dar acest jaf colossal care a avut de prolog delapidările arătate la începutul acestuî articol, trebuia să aibă și un epilog: o sută cinđeci și șése milióne vechi sustrase din casa Statuluî român de la Berlin de Ambron, regeseul supraconsilier intim de Finanțe al Prusiei, și tot în tr'un timp comisar al guvernuluî M. S. Carol de Hohenzolern.

Numirea unui străin în funcțiunea de comisar român făcută în contra literei Constituțiunii de un guvern care, ca să stea la putere câte-va luni mai mult, a comsimțit la violarea legilor țerei sale și la ruina Statului, a fost cauza acestui al doilea jaf comis, de Streinul pervers și ingrât, la căile ferate.

Și o! mister al Providenței.

În ziua în care s'a inaugurat acest regim spoliator (11 Februarie 1866), tot în aceeași zi (11 Februarie 1871), după un imperiū vandalic de cinci ani de umiliațiuni, comisiunea însărcinată de adunarea legislativă cu examinarea dosarului chestiunii Strussberg-Ambron, după o *laboriósă investigare*, cum dice ea, de 30 de zile, depune pe biuroul Adunării raportul ei constatator de deturnarea celor 156 milioane de către ómenii regimului, numai dintr'o ramură a unei singure afaceri a Statului.

Și însă, cât de mare este cinismul acestui odios regim! În ziua în care comisiunea anunța de la tribuna Adunării legislative țerei întregi că națiunea a fost mișelesce despoiată de autorii de la 11 Februarie și de creaturele lor, organul celor ce aũ dat țera în jaf străinului, invită pe fanaticii și pe stupidiĩ seĩ adoratori să serbeze acea zi ca o zi *națională*! adică să festiveze arbitrariul, spoliațiunea, imbecilitatea, ingrátitudinea, imoralitatea.

Nu vestminte cãndide, ómenilor de la 11 Fe-

bruarie, se cuvine să pună națiunea în diiua acésta de négră aducere aminte, ci doliu și cenuse în cap! Fapta vóstră tâlhărescă ne-a costat pe noi 700 milióne lei dilapidați, afară de o datorie prodigiósă. Sub *malonestul* regim trecut, cum îl numiți voi, cel mai dilapidator funcționar a fost Olănescu, casierul din Dolj, și cel mai mare abus ce s'a făcut a fost de un milion și jumătate, Olănescu a fost condamnat la închisóre. Sub *onestul* regim de astăzi, Ambron a deturnat 156 milióne, și Ambron va rămânea nepedepsit, fiind-că *moralul și constituționalul* regim al corsarilor de la 11 Februarie, aū incredințat miliónele țerei în mâinile unor ómeni care nici nu aū de unde să desdauneđe Statul, nici nu se pot osândi, fiind sudiți străini.

Pisoskii și Librihtii lui Alexandru Ión I sunt nisce borfași ordinari, nisce spoliatori microscopici pe lângă Strusbergii și Ambronii M. S. Carol I care, nemulțumindu-se că aū aservit țera pe 90 de ani, făcënd'o tributară cu câte 33 milióne pe fie-care an, pe d'asupra ne-a mai spoliat cu 156 milióne și, ca colac peste pupăză, ne-a mai îndatorat să plătim și cupónele de vreo 46 milióne la creditorii d-lor, pe care trebuia să le plătescă ei.

Și diiua în care s'a organizat acésta bandă de despoietori, ei cer să se trecă între *sărbătorile naționale* ale României!

Dupě subscrierea actului de concesiunea că-

ilor ferate concedată principelui de Hohenlohe (duce de Ujest), ducelui de Ratibor, comite-lui de Lenhdorff și altor principî, duci și co-miți din Alemania, reprezentați prin doctorul Strussberg, guvernul Golesecu-Brătianu, atunci adorator entusiast al Germanilor, luase dispo-sițiuni să numescă comisar la Berlin pentru confecționarea, conservarea și emisiunea obli-gațiunilor, sau mai pe înțeles, pentru facerea păstrarea și darea zapiselor noastre, pe Henric Vinterhalder, pe care jurnalele de pe atunci (1868) îl numia *sfântul Vinterhalder*; căci guvernul care acordase bănoasa concesiune a căilor ferate și pentru acésta avea să dea zapise de 323 de milióne din partea Statului român, avusese în scop ca aceste lucrative operațiuni să nu trecă decât prin mâinile coasociaților săi.

Dar róta norocului se învêrti.

Ministerul care, ca să pótă sta la putere, pro-misese darea țerii tributară nemților pe o sută de ani, și care, ca să pótă efectua acéstă cri-mă, își făcuse o cameră prin influența morală a reteveiului, a pilului dorobanțului și a frau-dei (căci a adus în cameră deputați pentru care nu votase nici un alegător, și care eșiseră din urnă ca prin farmec), cădu de la putere toc-mai când credea că are să moștenescă Româ-nia, și când gândea să culégă și restul de fructe al osteneților lui prin aplicarea unei concesiuni care, sau din precugetare, sau din imbecilitate,

era făcută ast-fel cum să lăse un câmp întins ja-furilor, o latitudine nemărginită concesionarilor duci și comiți să ne despóie orî de câte orî ar vrea și orî când le-ar plăcea, și guvernul Ghica Cogălniceanu îl înlocui.

Atunci, ómenii guvernului care subscriseseră concesiunea și membrii simulacrului d-lor de Cameră, vădură în marea lor desconcertare și rușine că nu fuseseră în mâna lui Strusberg decât un instrument prin care el își făcuse trebile și care acum era aruncat ca o otrépă.

Ca o recompensă pentru aducerea și înavu-țirea lui Strusberg, ei fură păruiți și însânge-rați în alegeri, asomați pe ulițe ca féréle sélbaticé și capiî lor întemnițați, justă rósplătirea acelora ce se légă cu streinî în contra țé-rei lor.

Ast-fel, în ședința de la 30 Noembrie 1868, consiliul de ministri ce venise dupé ministerul Stefan Golescul, ținut sub președenția Domnito-rului, prin încheierea sa, decide numirea lui Ambron de comisar al Statului român la Ber-lin, iar pe Vinterhalder îl numesce *delegat spe-cial* al ministerului de Finançe însărcinat cu pu-nerea peceții Statului pe obligațiuni și cu sub-semnarea lor de el împreună cu Ambron, comi-sarul guvernului.

Decisiunea acésta era și în contra Consti-tuțiunii, care dice că străiniî nu pot să fie func-tionari români, și în contra concesiunii care

nu recunoște delegatul special al ministrului de Finanțe.

Numirea de funcționar român al unui neromân, care pe lângă acesta era și funcționar al unui Stat străin, era o flagrantă călcare a Constituțiunii în dauna țării, și un precedent de eşire dintr'ênsa forțe vătămător respectului legilor și prestigiului autorității.

A. G. Golescul, ex-ministru de Finanțe din guvernul Ghica-Cogălniceanul, întrebat fiind de comisiune despre numirea inconstituțională a lui Ambron, a răspuns că în consiliul de miniștri de la 30 Noembrie 1868, Vasile Boerescul, colegul său, ministru de la justiție, a scris cu precipitare încheierea menționată, prin care se numia Ambron comisar, pe care subscriind'o ceilalți miniștri, a scris'o și el de bună-credință.

Vedeți miniștri care subscriu prin supraprindere decisiuni nedeliberate luate în contra actului fundamental al țării și aducătoare de pagube Statului, de sute de milioane.

Alți miniștri la întrebarea ce li s'a adresat de comisiune au dis că Camerele au consimțit tacitamente la numirea lui Ambron, fiind-că numirea acesta s'a publicat prin *Monitorul Oficial*, și în două sesiuni d'a-rândul Camerele n'au rădicat nici un fel de obiecțiune asupra acestui fapt.

Cât pentru *consilierul de cabinet* despre care

se vorbește într'o corespondență a lui Ambron, Cogălniceanu a ȳis că e Friedlinder, secretar intim al M. S. Domnitorului, care, a a daus Cogălniceanu, ca ın multe afaceri importante ale Statului, tracteaza la Berlin, ın numele României.

Constituțional să fie ore ast-fel. Doue ministere de externe are țera? Se pot trage la respondere amendoua aceste ministere? Și dacă unul din ele este neresponsabil, ce devine responsabilitatea guvernamentala?

Acésta este grav.

Dar de o gravitate tot așaa de mare este și fapta următóre:

Există o epistolă a lui Ambron, de la 4 Octombrie anul 1868, către Domnitor, prin care se ȳice că conform ınaltului ordin al M. Sale, din 30 Septembrie, este gata de a primi sarcina de comisar, și că are cunoscință și despre numirea unui *delegat special* al guvernului român pentru *confirmarea garanției Statului*, pe obligațiunii. D-sa mai ȳice că a *stipulat* cu Strusberg *forma* obligațiunilor și că va trimite M. Sale cele d'ıntai probe ce vor eși din tipar. Și ın dosar se află o traducțiune dupe o ordonanță, care ıncepe ast-fel: ın virtutea *ordonanței mele din 30 Septembrie*, din acest an (1868), și a declarațiunii prin care ai respons, ıți transmit printr'acésta supravegherea și controlul expedierii și emiterii obligațiunilor; de

unde se constată că Ambron a fost intrat în funcțiune de la 4 Octombrie, adică cu 42 de zile înainte de numirea sa oficială, făcută la 30 Noembrie 1868.

Asemenea, autorizarea ce ministrul de Finanțe al Prusiei, acórdă subalternului său Ambron, s'a făcut după mijlocirea Consiliului de cabinet al Domnitorului.

Ce Stat constituțional este acela în care ministrii responsabili nu știu nimic de cele ce se petrec în relațiunile din afară care ating d'a dreptul interesele sale? Țările în care ministrii titulari nu știu nimic de numirea agenților cărora li se încredințedă puterea discreționară de a face ori-câte zapise din partea lor și a le emite cu ori-ce preț va socoti, asemenea țări sunt pierdute; și ast-fel țera noastră, cu tótă acea Constituțiune ce s'a dis că este mai liberală de cât însuși constituțiunea Staturilor-Unite, dar care nu se respectă tocmai de aceia care ar trebui să dea exemplu de respect către ea.

Consiliul ministrilor, prin încheierea de la 30 Noembrie decisese ca comisarul Statului (Ambron), după ce va da lui Strusberg două milioane franci pentru lucrările preliminarii, restul de obligațiuni să'l păstreze, conform articolului 9 și 10 din concesiune, și să *nu'l libereze decât după autorizarea specială a ministrului Finanțelor din România*, și că obligațiunile să

fie subscribe nu numai de comisarul Statului, dar și de un delegat special al ministrului de Finanțe.

Însă instrucțiuni contrare acestei deciziuni a Consiliului de ministri s'aun dat de Domnului Ambron, ne contra-semnate de nici un ministru, prin care se dice că Ambron este *autorizat* să libereze concesionarilor obligațiuni sau polițe ale noastre în proporțiune cu lucrările ce vor efectua, *pe temeiul certificatelor* ce va da inginerul-cap (Neamțu, omul lui Strusberg); că Ambron *poțe să aprobe* punerea în vândare a obligațiunilor prin case de bancă.

Ast-fel, un străin, Ambron, avea voia discrețională să facă polițe din partea Statului român, de 324 milioane lei noi sau 890 milioane vechi, și sigiliul Statului ca să'l pună pe aceste polițe; și unde putea să confecționeze zapise de 890 milioane, cine l-ar fi oprit să nu confecționeze de un miliard, de un miliard și jumătate. Apoi instrucțiunile sale dicea că aceste milioane să le pună într'o ladă cu două chei, din care una s'o țină d-sa, și cea-laltă alt străin, Strusberg, și în fine, după certificatele date de al treilea străin, Brand, inginerul lui Strusberg, să subscrie Ambron polițele, să le pună sigiliul și să le dea lui Strusberg, care putea să le vândă pe 70, pe 60 și chiar pe 50 lei suta. Mai mult de cât acesta: puteam noi fi siguri că cei trei streini, cărora le-am dat voie

să emită polițe din partea Statului român de 324 milioane franci, nu vor emite de 500 de milioane când aveaū autorisarea discrețională să emită și când sigiliul Statului român, era în mâna lor?

*

Și când lucrul este așa, ne întrebăm cu riscul de a ne repeti: cum a putut Consiliul de miniștri să mai delege un funcționar al Statului la Berlin pe lângă comisar, care singur este recunoscut de actul de concesiune? Pentru ce a făcut consiliul de miniștri acésta de cât ca să calce întâiū el actul de concesiune, spre a da drept concesionarilor să 'l calce și ei? Cum s'a autorisat comisarul Statului să pună semnătura sa pe obligațiunī, pe polițele nōstre când în nici un articol din ȃisul act nu s'a prevēdut acésta? Unde mai e controlul guvernului român, și de unde sciū ministrii și corpurile legiuitoare, ce sumă de obligațiunī și de câte sute de milioane s'a subscris de Ambron, ca din partea Statului român și s'aū liberat lui Strusberg și soșilor sēi principī și ducī din Germania, pe certificatele inginerului-cap al ȃișilor principī și ducī negustorī?

Acésta sēmână ca cum un curator al unor minori avuți, s'ar lega cu o cētă de coțcarī, A* B* C* și le-ar ȃice: Ūți daū d-tale A* autorisațiunea în scris ca să faci ori câte zapise saū polițe vei voi din partea mea pe averea epitropisișilor mei, să le subsemneđi în locu'mī

și să pui pe ele sigiliul meu, spre a le da lui B* pentru un palat ce s'a obligat a construi pe unul din domeniile pupililor mei; însă să nu'i liberezi aceste polițe de cât după certificatul ce'ți va presenta din partea lui C*

Vedeți garanția! Un venetic A* face polițe prin care angajază averea minorilor și le subserie; alt venetic C* dă certificate să se libereze acele polițe; și al treilea aventurier B* le primesce și le vinde pe ce póte.

Dar alt-ceva.

Aventurierul acesta póte să facă palatul, de va vrea; însă suma banilor ce minorii au să plătescă la deținători polițelor lor este așa de mare în cât, de s'ar vinde nu numai palatul construit, dar și toate moșiile și orice altă avere a minorilor, nu s'ar putea plăti.

Dar când s'ar întâmpla ca polițele să se plătescă fără ca palatul să se facă?

Asta e pozițiunea în care ne aflăm noi cu drumurile de fer, pozițiune pe care ne-a creat'o ómenii de la 11 Fevruarie, guvernanti nostri, curatorii nostri, cari au făcut cauză comună cu o companie străină ca să ne despóie.

Acești curatorii sunt mai mult de cât culpabili de deliecte ordinare, sunt criminali, fiind-că au comis fraudă, fiind-că au abusat de buna noastră credință și au făcut să fim uciși ca Stat.

Convențiunea dicea că la început să se con-

fecționede obligațiuni numai pentru 300 kilometri, adică numai pentru o sumă corăspundătoare cu 81 milioane franci. Vinterhalder, la 13 Ianuarie 1869, scrie de la Berlin ministrului de Finanțe, că s'a pus sub tipar obligațiuni de o sumă de 150 milioane, adică pentru o lungime de 555 kilometri, și că Ambron *il solicită să le subscrie pe tôte.*

Gubernul nu iea nici o măsură.

Vedeți cum funcționarii Statului dispun după bunul lor plac de averea țerei și cum gubernul se arată indiferent.

Printr'altă epistolă de la 8 Fevruarie, Vinterhalder dice că Strusberg s'a decis a desființa obligațiunile confecționate, subscribe și nesubscribe, spre a face altele pe care să le dateze, ca să ocolăscă prescripțiunile legii prusiene și plata timbrului, și că el în coînțelegere cu Ambron n'a făcut nici o opozițiune.

Nu scim dacă desființând obligațiunile nu'i va fi rămas din întâmplare vre-una din cele subscribe prin pozunarele vestmintelor; tot ce cunăscem este că gubernul M. S. Carol n'a đis nici o vorbă.

În dosar se află un concept de telegramă de la 4 Martie, prin care se autorisă d. Vinterhalder să subscrie obligațiuni corăspundătoare de 530 kilometri, de și nu se scia dacă s'a terminat sau nu vre-o linie de acăstă lungime.

Acestea tôte sunt călcări de lege și de Con-

vențiune; dar frauda cea mare s'a făcut în atestarea garanției Statului, ce s'a pus pe obligațiunile saū polițele nóstre de comisarul de la Berlin.

Atestarea este făcută prin alterațiunea articolului 15, și se află în contradicere cu articolul 7 și 8 din legea comisiunii; căci iată ce dice acea lege: „Articolul 8. Concesionarii (principi, duci și comiți) vor forma o companie spre ași procura capitalul necesariū construirii drumului de fer prin mijlocul de obligațiuni (saū polițe), *confectionate și emise în propriul lor nume*, diferența cursului fiind pe rizicul și pericolul lor.

„Aceste garanții vor fi asigurate asupra capitalului drumului de fer și asupra dobîndilor garantate de Stat.

„Articolul 15, aliniatul 5, Guvernul garantează *obligațiunilor* dobînda anuală de 7 ½ la ‰. Alineatul C. Dobîndile în tot timpul construcțiunii *vor fi plătite de concesionari*.

„Articolul 7, alineatul 2. În această sumă (270 mii franci) se va coprinde prețul cumpărătorei pământului, cheltuielile generale, *dobîndile capitalului de construcțiune pentru toate liniile în tot timpul construcțiunii lor...*“

Iar atestarea pusă pe obligațiuni dice: „Guvernul român garantează *purtătorilor* acestui titlu o dobîndă anuală de 7 ½ la sută. Această garanție începe *odată cu emiterea* obligațiunilor și

urmăză neschimbată în tot timpul duratei de 90 de ani a concesiunii..“

Ast-fel, unde noi, după concesiune nu suntem obligați de cât către Strusberg ,și unde dobînda nu începe de cât de la darea unei întregi linii în circulațiune, prin atestarea pusă pe obligațiuni, Ambron și compania ne îndatoréză de a dreptul către deținătorii de obligațiuni, și nu de la darea în circulațiune a drumului, ci din momentul omisiunii obligațiunilor, ceea ce este o mare daună pentru Stat, căci noi am mai plătit dobîndi de 66 milioane pe an fără să avem căi ferate puse în circulațiune.

Și ce a făcut guvernul M. S. în urma comiterii acestei ne mai pomenite fraude? Protestat-a el? destituit-a pe fraudator? datu-l'a în judecată?

Nimic din tóte acestea. El a lăsat să se acrediteze că Statul român este dator să plătescă dobîndi detentorilor de obligațiuni din ziua emiterii obligațiunilor, de s'ar construi drumul său de nu s'ar construi.

Aci e tâlhăria pe față, jefuirea cinică, fraudă nerușinată făcută de comisarul unui regim, în coînțelegere și în tovăroșie cu reprezentantul și soțul unor principî, ducî și comiți ce se dic *civilizați și morali!!*

Noi suntem victimele șerpilor acestora, și tot noă ne dic că nu avem virtuți civice,

Repetim:

Statul nu avea, după concesiune, a da garanții unor terții persoane, adică cumpărătorilor de obligațiuni. El era îndatorat numai către concesionari, cari și ei la rândul lor erau legați către Stat cu îndatoriri.

Asemenea comisarul român nu avea să elibereze obligațiuni de cât numai pentru suma de două milioane franci, și apoi treptat în porțiuni cu lucrările terminate.

Dar guvernul prin tăcerea și negligența sa, a devenit complice fraudatorilor, și responsabil de daunele ce va încerca Statul.

Consiliul de ministri, când a hotărât numirea lui Ambron de comisar al Statului, a dispus că afară de cele două milioane franci ce urma a se elibera de îndată pentru lucrări preliminare, cele-lalte obligațiuni să se păstreze de dispul comisar și să nu se dea de cât *după autorisarea specială a ministrului Finanțelor*. Dar la 2 Decembrie, Vinterhalder încunoscinteză guvernului *că toate obligațiunile s'au vîndut*.

Ambron scrie ministrului de Finanțe la 13 Octombrie 1869 că *a numit inginer-cap* pe arhitectul regal prusian de Brandt, care înainte de plecarea sa s'a prins *prin darea mâine* a libera certificate veridice; că Strusberg a *vîndut toate obligațiunile subscribe* (151 milioane franci); și că produsul lor s'a pus într'o casă de fer; că el, pe basa certificatelor inginerului-cap, a

liberat obligațiunii pentru suma de 98 mii franci, mai rămânându'i în ladă 53 de mii franci.

Ministrul lucrărilor publice, prin adresa sa din 19 Noembrie 1869, dice că articolul 9, alineatul 5, prescrie că certificatele inginerului-cap trebuie liberate *sub controlul guvernului*, și acest control nu s'a făcut. Dar Ambron răspunde la 9 Fevruariu 1870 că măsura acésta de control *nu este prevădută* în actul de concesiune; că Strusberg a protestat formal în contra acestei măsuri (adică în contra controlului guvernului); că ordinul M. S. Carol din 7 Ianuariu 1869 *contra-semnat de excelența sa ministru de Finanțe*, îl autorisă a libera bani pe basa certificatelor inginerului (lui Strusberg) fără controlul guvernului român.

Este óre constituțional un regim care desființază arbitrarmente controlul stabilit prin legi? Nu este acesta în realitate un regim absolut, despotic?

Strusberg, prin protestul său de la 6 Februarie 1870 adresat lui Ambron, dice că inginerul cap prin *darea mânei trebuie să se considere ca organul ambelor părți*, și că dacă acésta pretențiune (de control) s'ar fi prezentat de guvernul român înainte, d-sa ar fi refusat chiar *însiși întreprinderea*.

Se observă două lucruri: 1°. Jurământul prin darea mânei, făcut de inginerul Brandt către Ambron că va da certificate adevărate, este

făcut la 11 Noembrie 1868, înainte de numirea lui Ambron ca comisar al guvernului, adică pe când acesta nu era funcționar al Statului român, ci simplu particular prusian, și pe când însuși el nu făcuse nici un jurământ că va fi fidel Statului român; 2°. Că și după ordinele date de guvernul român lui Ambron de a nu mai libera lui Strusberg obligațiunii pe certificatele lui Brandt nevisate de Donici, Ambron a urmat ca și în trecut a da lui Strusberg obligațiunii fără a ține seamă de ordinele guvernului și fără controlul lui, precum se vede din raportul său de la 28 Fevruarie 1870; și guvernul nu l'a destituit.

Ambron dice că fondurile produse din vânzarea obligațiunilor sunt depuse la banca asociațiunii caselor din Berlin, *Das Berliner Cassen verein*. Dar și acesta nu era adevărat, căci mai pe urmă s'a vădit că nu fondurile, ci garanția ilusorie pentru fonduri s'a pus la un banchier necunoscut Jacques, iar banii au rămas în caseta lui Ambron-Strusberg, de 54 milioane.

*

Incheiem,

Domnul român Alexandru Ion I, care a făcut unirea țărilor surorî; care a luat de la călugării Greci moșiile mănăstirești; care a împroprietărit trei milioane de cultivatori fără pământuri; care a întors țerei independența de care o pri-

vase tractatul din Paris; sub domnia căruia s'a confecționat legile: civilă, penală și militară; s'a organizat Tribunalele, Curțile de Apel și Inaltele Curți de Compturi și de Casație; Domnul în timpul căruia și de către care s'a săvârșit toate aceste mărețe acte, n'a lăsat de cât un deficit de 12 milioane lei vechi în șapte ani de guvernarea cea mai glorioasă; când Fevruariștii, cu regimul lor monarhic ereditar și cu un principe european pe tronul țerei, în cinci ani de stăpânire ne-a îngropat în datorii de un miliard și trei sute de milioane lei vechi, fără a face o faptă mare.

Cum a căzut țera în atâta datorie?

— Prin lipsă de control; prin o guvernare absolută, lacomă și cinică.

Controlul se face de Reprezențațiunile naționale, de mandatarî liber aleși de Națiune, și Parlamentele au fost trimise de prefecti prin *influența morală* a bițelor și *armonia* dintre judecătorul de instrucție cu poliția.

Guvernele februariste, în alegerile parlamentare au întrebuintat ingerința, și în Adunările legiuitoare corupția.

Unor deputați și senatori li se da în arendă moșii de ale Statului pe prețuri scădute; altora păduri; alții erau antreprenori; alții căpătuiți cu deosebite însărcinări bănesci.

Pe lângă așa diși mandatarî ai națiunii contraccii, mai erau funcționari ai Statului ca

Ambron, Brandt, Friedlinder și *sântul* Vinterhalder, ómenii lui Strusberg.

Cu ast-fel de reprezentanți diși ai națiunii, și ast-fel de funcționari ai Statului, nu e de mirare ca țera care are 200 milioane lei nooi venit anual să datoréscă 118 milioane dobîndi și anuități.

Arendașii din Fanar erau mai omenoși, ei luaă ce găsiaă; contraccii din Germania, nu se mulțumesc nu mai pe ce găsesc în lăđile Statului și venitul domeniilor publice, ci după ce ne-aă sleit de toți banii în numerar, aă făcut ca din partea Statului nostru polițe de 890 milioane, la care ne cere să plătim procente pe 90 de ani, adică să le plătim pe fie-care an cel puțin un tribut de 33 milioane, într'o sută de ani, fără să fi pus ei capital de 33 de crăițari.

Iată jaful care nu se póte compara de cât cu prăđile făcute în America martiră și martirisată de cei dintăi europeni, cavaleri tâlhari, care aler-gară într'ênsa după căștiguri. Acestea sunt bine-facerile civilisațiunii ómenilor din Europa *luminată!*

Réul care ni l'a făcut Fanarioții, s'a putut repara pe jumătate. Căci când după alungarea acestor străini, a venit un Domn român, ca Alexandru Ión I, moșiile răpitate de ei ni le-am luat înapoi; dar réul făcut de Germani, nu se mai reparéază. Și asta e diferența între epoca fanarioților și între epoca de astăđi.

Iată cum s'a inaugurat monarchia ereditară.

*

România! când vei mai avea tu un Michaiu,
un Tepeș, un Tudor ca să curețe țera de ia-
niceri, de brigandă și de venetică, care au făcut
din tine un hoit spre săturarea lor, și din ale
tale un bazar în care se vinde cu amănuntul
și în total avutul strămoșesc?

Recompensa datoriei împlinite

I

Omul se nasce în lume cu datoria de a fi folositor semenilor săi, țerei sale și umanității. Unul e cultivator de pământ: datoria lui este de a pune munca sa în serviciul societății în care altul pune industria sa, arta sa, știința sa. Altul e profesor: el are datoria de a instrui pe elevii săi și de a le arăta calea virtuții, fără care instrucția e puțin lucru. Altul e ostaș: datoria sa e de a apăra Patria și legile ei, chiar cu pericolul vieții sale.

Aceste datorii împlinite, își găsesc recompensa în recunoștința ómenilor.

Ast-fel, vedem studenți, profesori, publicisti, aducând acelora ce și-au împlinit datoria, omagii de grațitudine.

Spre a învedera cât este de pãtruns românul de acest simțiment nobil al recunoștinței, vom cita aci două nume.

D-nii Valerian Urșianu, profesor universitar, prin fóia publică *Națiunea* din 1890 Martie 7, și A. Lupu-Antonescu, profesor liceal și director al Revistei *Scóla Modernă*, printr'acéstă Revistă

din 1879 Septemvrie 15, își manifestă simțimintele de recunoștință către fostul d-lor profesor d-nul Ión M. Rîurénu, care, pentru junimea studioasă, a fost nu numai învățător ci și educator, îndemnând-o la virtute cu cuvântul, cu exemplul și cu scrisul.

*

D-nul Lupu-Antonescu dice: «Generațiunea căreia aparțin, a învățat carte pe bănci schidóle, în săli întunecóse, cu părății umezi și goi, în scóle lipsite de orî ce fărâma de material de observație și experiență. Astăzi această generațiune crează curente de idei în țeră și lucréză la prefacerea moravurilor, la îmbunătățirea stării materiale, la îmbogățirea minții generațiunilor de dupe dânsa. .. Scólele în care am învățat noi n'aveau nici hărăți, nici instrumente de agrimensură, nici laboratorii de chimie, nici muzee de sciințe fisico-naturale, nici cărți didactice chiar, în limba țerei. În așa condițiuni, scolarii și profesorii puteau deveni martiri ai scólei; din potrivă ei au ajuns să fie eroii ei. Lucrul se explică numai dacă ne aducem aminte de calitățile sufletesci ale unora din profesorii de atunci. Nu erau numai ómeni acei profesori, erau și Români. Profesorul era model de activitate în îndeplinirea îndatoririlor regulamentare; omul cerceta slăbiciunile și lipsurile scolarului, și 'l ajuta să le înfrângă. Românul devenia în césuri neuitate de noi, profesor de românism. Când analizez acum amintirile despre acei profesori, dintre cari unii

zac cu țărina în gură, rămân uimit de cum-pănirea lor sufletescă. Cum găsiau ei mijlocul să fie clari și interesanți, fără pretențiositate, în explicațiile lor, și cum sciau ei să strecóre în sufletul nostru aspirațiunea spre mai bine, dragostea de muncă și iubirea de neam. Un loc deosebit și distins, adaogă d-nul Lupu-Antonescu, ocupă, în pleiada acestor glorioși muncitori ai scólei, d-nul Ión Riureanu.» Și d-nul Antonescu, arătând pe larg rarile calități ale fostului său profesor, sfirsesce: «Să fii moral, să fii econom și să muncesci continuu, sunt cele trei mari porunci ale rațiunii sociale din toate vremurile. Ión Riureanu le-a înțeles, le-a practicat și a stăruit ca fragedele inteligențe, date privighierii lui educative, să se pătrundă de dênsele și să le practice. Acestei necesități se datoresc publicațiunilor d-sale numeroase, care constituiesc *Biblioteca de lectură a tinerimii de ambele sexe.*» Și d-nul Lupu-Antonescu arată pe larg folosul moral și material netăgăduit de mare al fie-căreia din scrierile ce compun această bibliotecă.

*

D-nul Urșianu se exprimă: «Manifestez profunda mea recunoscință aceluia căruia datorez în mare parte ceea ce sunt: un cetățen care a învățat să 'și iubească țera cu devotament și care, recunoscându'și datoriile de om, caută a și le îndeplini pe cât îi este cu putință.» Și adaogă... «Am mângâierea și mândria de a fi fost unul dintre elevii Institutului *Riureanu*, care subț înțelepta și no-

bila conducere a celui ce dedese numele său a celui Institut, a dat țerei bărbați capabili, onesti și patrioți.» Și d-nul Urșianu sfinșese precum urmază... «Îmi ieaș permisiunea ca în numele tinerilor Români de altă dată, și a bărbaților cetățeni de astăzi, să aduc gratitudinea noastră afectuosului nostru inițiator.» *)

*

Lucru demn de a ne atrage atențiunea : aceste dovești de grațitudine se adresază mai mult educatorului de cât profesorului, mai mult celui ce a încălțit inima, de cât celui ce a desvoltat spiritul; mai mult celui ce formază caractere, de cât celui ce face erudiți.

D-nul Lupu-Antonescu, constată că din scóle cu bănci necioplite, cu murii igrasioși, fără material de experiență și de observație, aș eșit bunii administratori, bunii judecători, bunii români, pentru că aș avut profesori cu calități sufletesci. Și d-nul Urșianu mărturesce că în Pensionatul condus de Riureanu, a învățat în mare parte să fie demn cetățen și fervent patriot.

Profesorii nostri din timpul trecut, nu erau sorii, ca la alte națiuni, dar erau astre conducătoare printre stâncele vieții; erau pentru elevi steașua care a călăuzit pe Magi.

*) În legătură cu aceste călduroșe manifestațiuni de re-șinșință, a se vedé în țiarul *Poporul* (din 29—31 Iunie, 1885) și discursul elevilor „Internatului Matheiș-Basarab” ținut d-lui Riurênu, cu ocașiunea retragerii d-sale de la direcțiunea acestui Internat.

Am mai ȃis și repet : instrucția dă învęțați, dar numai educațiunea face *ómeně*.

Și prin *ómeně* înțeleg, nu pe omul pe care l'a definit Platon : «Un dobitoc cu douę picióre și fără pene,» ci pe omul cu simțiminte nobile, cunoscętor de Dumneđeu și implinitor al voinței lui, respectuos căt-re părinți, iubitor de patrie și de umanitate, recunoscętor căt-re făcętorii de bine ai sęi, ai patriei sale ; folositori societății in care trăiesc prin munca lor materială și intelectuală, prin consiliile lor, prin sacrificiile lor, simțiminte și fapte, care pun pe om mai presus de *brută*.

Instrucția ca să fie tot d'a-una bine-făcătóre, trebuie să fie însoțită de educație.

Scóla lui Lazăr, unde împreună cu spiritul se cultiva sufletul, a dat Heliadı ; și scóla lui Heliade de muncă și de sacrificii, a dat Capuțineni la început, Riurenii mai pe urmă, ai căror elevi sunt flórea de lotus a țerei lor.

Ciceron, in literatură era un sóre strălucitor, dar acest sóre al antichității romane avea o pată : îi lipsia caracterul. Ca avocat, el a acusat pe Verres și a apărat pe Fonteiu pentru aceleași crime. Ca om politic, a respins legea agrară când a fost propusă de Rullu, și a susținut'o când a venit de la Flaviu, o creatură a lui Pompeiu. Constantin Bozianu al nostru n'avea nici sciința vastă, nici talentul oratoric incomparabil al lui Ciceron, dar el nu s'ar fi însărcinat să apere un proces nedrept de i-sar fi dat comorile lui Cresu.

Autorul cărții : *Marile lecțiuni ale Antichității*

clasice, vorbind de acest neajuns al marelui orator roman, țice: «Ceea ce e mai instructiv, pôte în viața lui Ciceron, este că ea dovedesce cât de puțin lucru e spiritul fără caracter, și cum fineța și subtilitatea chiar a raționamentului sunt arme ce se întrec în contra cuvântătorului, căruia îi lipsește statornicia principiilor și soliditatea convicțiunilor.»

Caractere; étă marea trebuință a societăților.

Cu drept cuvânt, dar, datorim recunoștință aceloră cari, prin conducerea lor, dacă sunt directori de institute culturale; prin sfaturile lor, dacă sunt profesori; prin operele lor, dacă sunt scriitori, contribuiesc la formarea caracterelor, la înălțarea simțimintelor.

II

În sensul simțimintelor manifestate de d-nii Antonescu și Urșianu, am primit la 1 Ianuarie 1898, de la d-nul George Nicolaescu, institutor și director al scôlei de băieți No. 1 din Caracal, următórea scrisóre :

„*Onorate domn,*

«De și n'am onórea a vă cunósce personal, totuși auđind că faceți parte din acea pleiadă de bărbați de la 48, care ne-aũ dat acéstă Românie liberă și independentă, imi permit ca cu ocașia anului nou care începe, să unesc slaba'mi voce cu a celor mulți, spre a vă ura încă mulți ani de viață și

deplină sănătate, ca ast-fel și noi tineretul să avem drept pildă vie în d-vóstră, cei puțin rămași, și să ne serviți drept călăuză pe drumul faptelor mărețe și gloriose.

«Sunt fiul unui răzeș, care în limita puterilor lui a contribuit și el cu ceva la realizarea visului de care toți Românii de bine erau conduși în timpurile acelea, și o dată cu viața mi-a sădit în inimă și iubirea împreună cu respectul, pe care noi vlăstarele tinere trebuie să le avem către bătrânii stejari.

«Sunt de câte-va luni institutor în Caracal și odată cu pășirea mea în străvechiul oraș, afară de datoria ce am de a căuta să întrefin nestins focul sacru al naționalismului în elevii a căror luminare mi s'a încredințat, apoi m'am pus în gând ca să întreb și despre ómenii nostri distinși în care atât de avut este județul Romanați și, ca o isvorire a faptului acesta, a eșit acéstă scrisóre pe care imi permit a v'o adresa, rugându-vé să bine-voiți a primi deosebita stimă și profundul respect pe care un ténér le nutresce față de un mare bétrán.»

La care am răspuns :

Amatul meü Domn,

Nu am putut să răspund îndată la amabila d-tale scrisóre de la 1 Ianuarie, neaflându-mé încă bine după o bólă, care m'a ținut mai multe luni în pat. Astăzi permițendu'mi sănătatea de a mé plăti de o plăcută datorie, vin a'ți mulțumi de căldu-

rósele simțimente ce'mi exprimă, simțimente a căror valóre e cu atât mai mare, cu cât personal nu mă cunosc și nu am alt titlu la simpatiile cu care mă onorezi de cât că sunt unul dintre acei ómeni, care au pus și ei partea lor de muncă la mărirea Patriei.

A'si arăta cine-va recunoscința către un om, numai pentru că acel om și-a servit țera, e o virtute rară în timpul nostru, și cu atât mai prețioasă cu cât puțin sunt ómenii ce o posed, și d-ta ești dintre acești puținii ce nu uită pe cei ce s'au uitat pe dênșii pentru patrie, pentru drepturile ei, pentru libertățile ei în ziua pericolului.

Neuitarea facerilor de bine pentru țera fiind un sentiment nobil, innobiléză pe cel ce cultivă acest sentiment.

Sunt ómeni, amatul meu domn, cari, când vin dintr'o parte a țerei într'un ținut pe care nu l'au mai locuit, cel dintăi lucru la care se gândesc este de a se informa ce personagiū din acel ținut face plóie și sóre, vreme bună și vreme rea, spre a'i atrage buna-voință.

D-ta viind în Romanați, pe care pînă aci nu'l cunosc de cât de pe charta țerei, ai căutat să cunosc pe cei ce mai sunt în viață din luptătorii de la 1848, spre a'i incredința despre sentimentele tinerimii.

Aceasta te onoră.

Ești fiū de răzeș, sau, cum se dice dincóce de Milcov, de moștean, adică de acei ce au mai rămas români în România, căci orașele, mai ales cele din

Moldova, sunt coplesite de străinii. Și eu, dupe mama mea, sunt nepot de moșnean. Acesta face nobilitatea noastră. În Mihaida bardul național dice: Nobil e tot Românul, ca cohoritor din cetățenii Romei; și răzeșii, moșnenii, sunt descendenții ai legionarilor care au cucerit Dacia prin brațul lor neînvins și ne-au lăsat-o nouă în moștenire împreună cu virtuțile lor.

Mi-a părut bine că pe lângă instrucție deșteptă în inima elevilor iubirea de patrie. Un profesor care și cunoșce înalta sa misiune, trebuie să fie creator.

Omul este ceea ce-l face educația, exemplele părinților, învățătura institutorilor lor. Agripina, femeia unchiului ei și ucidătoarea bărbatului ei, nu putea să aibă de fiu de cât un monstru ca Neron. Grachiul muriră jertfă simțimentelor lor umane inspirate de mama lor Cornelia.

Ce semenii aceea răsare, și cum semenii așa culegi.

Tatăl meu, urmând exemplul antenaților săi, a luat parte la revoluția de la 1821, și tatăl d-tale a sprijinit principiile mișcării politice și sociale de la 1848; noi dar nu suntem de cât fii părinților nostri, oglindirea românismului lor; ceea ce am vădit făcând născătorii nostri, am făcut și facem și noi, pentru că așa ne trage așa. Neron a vădit pe mamă-sa omorând pe bărbatul ei ca să-l suie pe el pe tron și, după ce s'a suit pe acel tron pătat de sângele tatălui său adoptiv, a ucis-o și el pe ea. Așa mamă, așa copil; așa preceptor, așa elev.

Ca copii ai părinților nostri, partea cea bună ne-am ales: eu am intrat în mișcarea de la 1848, în care am avut distinsa onoare să fiu cel dintâiu trimis în foc, unde am mers să înfrunt morțea cum merge cine-va la o petrecere; atât de imens era entuziasmul în vremea aceea de acte memorabile încât făcea din tot românul un eroiu; și, după căderea Revoluției, am fost cel din urmă care am părăsit postul ce mi se încredințase de ea. Fratele-meu s'a dat la agricultură, căci Românul a fost în tot-d'a-una ostaș și agricultor. D-ta ai îmbrățișat profesoratul. Profesoratul e apostolat, și profesorul, institutorul, învățătorul, apostol. Școala e instituție divină, și ca ast-fel ea nu trebuie să se adreseze numai spiritului ci și inimei; ea trebuie să lumineze și să încălzească; în capul elevului să se pună știință și în sufletul lui iubirea bunului și frumosului. Cât m'am întristat, când am auzit pe unii profesori dicând că datoria lor nu e de a educa, ci numai de a instrui, adică de a face să scie elevii că pământul nu e așezat pe un stâlp de fer, pe care 'l råde joimărica în fie-care an în joia cea mare de lângă pasci; că pe lună nu o mănâncă vircolaci; că Bucurescii nu sunt în Bucaria, cum credeaș francesii înainte de 1848, și în materii judiciare să se pricépă unde se pune mânușa când vor fi advocați, sau să interpreteze legea după plac, când vor deveni judecători.

Crescerea primită în școlă a dat pe ómenii de la 1848. Acestei creșteri îi datorăm ceea ce avem astăzi. Nu talentele distinse, ci patriotismul fervent

a făcut marea mișcare. Talentele sta d'oparte saū treceaū frontiera.

De aceea, când te aud că cauți a întreține în elevi focul sacru al naționalismului, nu pot de cât se 'ți fac laude.

Care era ruga către Dumneđeū a noastră, elevilor scólelor vechiei generațiuni? În séra și în dimineța ne adresam creatorului ceréndu'i:

Din gloria străbună,
De am cădūt ne 'naltă ;
De am uitat unirea,
Ce'l întărea 'ntru tóte,
Acum ne fă uniți
Să scim c'avem un Tată
Să scim ca cine suntem
Și-așa să nu se uite
O nație mărită
Ce am fost și ce-am fi noi.

Iată ce ne învăța profesorii nostri : ne învăța să credem în Dumneđeū, să scim ce am fost o dată și ce am putea fi prin unirea pe care am uitat'o, care făcea puterea străbunilor nostri. Astădi elevii unor scóle trag pe profesori pe sfórá și pun existența lui Dumneđeū la vot: efecte ale instrucțiuni fără educație.

Primesce, amatul meū domn, salutările mele cordiale.

Leu de sus, 1899, Ianuarie 10.

III

Agricultori, dascáli, preoți, judecători, publicisti, noi toți de ori ce profesiune vom fi, să ne facem datoria, și recompensa cea neperitóre care inso-

tesce pe om și dincolo de mormînt, o vom găsi în bine-cuvîntarea și recunoștința posterității.

Sunt însă și ingrați care nu numai nesocotesc, ci și caută a micșora tot ce face fala neamului. Acestia scriu și publică că Mihaiu Bravul a fost un aventurier; Tudor Vladimirescu un răsvrătitor ordinar; promotorii mișcării de la 48, nisce pigmei; celebritățile noastre istorice și literare o șlehtë de agramafi.

Dar istoria nepărtinitore compară pe eroul de la Călugăreni cu Alexandru cel Mare și cu Cesar. Dar martirul de la 21 se pôte privi ca un alt Jason care, în fruntea pandurilor săi, recuceresce *Tunsura de Aur*, ce se numesce Tronul României usurpat de străini. Dar atleții de la 48 luptă, fără armate, fără bani, fără aliați, în contra a două mari și puternice imperiuri și triumfă prin puterea morală. De tôte acestea ingratitudinea nu vrea să scie. Ingratții falsifică adevărul. Dușmani ai meritului, despre dênșii nemuritorul Heliade în cîntarea sa la Schiller a đis:

„Avuși de adversar pe *Om*, ș'atât ajunge;
Te iartă să'î faci rēul, iar binele nici mort:
Îți iartă pe Baraba, pe Christ il crucifică;
Insultă'l, te onórá; strivesce'l, te adoră;
Dă'î glorie, onóre, te 'mpilă de ultragiū;
Dă'î Patrie, dă'î nume, exilul te-aștéptă;
Dă'î Adevěr, Dreptate; Calumnia ț'i-e parte;
E orb și 'l dai lumină; el vede câte n'al;
E mut, și 'l faci cu limbă; te mușcă ca Vipera;
Dă'î viitor, viață, că 'ți ia el și trecutul;
Realță'l pin' la ceruri: de viu te-aruncă 'n iad.
Acesta e Pécatul său *Omul cel căđut*.”

Dar ingrații, chiar în societățile neculte, nu sunt decât nisce accidente.

«Dacă omul este ingrat, umanitatea e recunoscătoare» dice un eminent scriitor frances.

Ingratul are sufletul atât de ordinar, încât nici un simțimânt înalt nu'l mișcă.

«Recunoscința, dice J. Sandeau, sémănă cu acele licoruri din Orient, care nu se conservă de cât în vase de aur; ea profuméză sufletele mari și se acresce în cele mici.»

Ne resumăm :

Recunoscința e apanagiul sufletelor nobile.

Recompensa datoriei împlinite, este recunoscința ómenilor și mulțumirea sufletului nostru; ast-fel că, chiar când recunoscința ar pieri de pe pământ, mulțumirea sufletului rămâne, pentru că Provedința, lângă faptă a pus și răsplată, în cât îndată ce o faptă se săvârșesce, curând sau mai târziu, este urmată de răsplată : pe lumea acésta în carnea sa, și în cea-l-altă în memoria sa.

Să facem binele și'l vom găsi aici și dincolo de mormânt.

Dreptul și necesitatea de întruniri și de petiționare

Cereți și vi se va da.

(Iisus)

*

Puterile Statului, ca delegațiuni ale nației, au datoria de a da țerei legi drepte și instituțiuni folositoare, și de a veghea la stricta lor pază pentru binele societății. Dar rar ele își împlinesc această datorie cu religiozitate; cele mai de multe ori, uitându-și menirea, tind, din servitoare ale națiunii, a deveni stăpîne, violând legile și călcând drepturile puterii supreme de la care țin mandatul. Prin tr'aceste fapte, ordinea este turburată chiar de către cei însărcinați cu menținerea ei, fiind-că fără ordine nu poate să existe libertate, locul legilor îl ia despotismul aducător de rescôle.

În asemenea împrejurări, când autoritățile publice, care sunt *Țera legală*, din apărătoare ale societății devin apăsătoare, cetățenii; care sunt *Țera reală*, au dreptul a interveni prin întruniri, prin petițiuni, prin presă, și a chema la datoriile lor pe cei abătuti, cerându-le, în cas când s'ar arăta

neascultători, a se demite din însărcinările date lor de națiune.

În starea acésta de nesocotință a legilor din partea puterilor statului se afla țera, doi ani după fondarea monarhiei ereditare, când, la 11 Decembrie 1870, se citia în fôia gălățenă «Informațiunile» sub titlu: *O idee laudabilă, cele ce urmază:*

«*Țilele acestea vȃdurăm circulând prin mâ-nile cetățenilor nostri un proiect de petițiune la adresa onor. Adunări legislative.*

«Regretăm că spațiul nu ne permite spre a insera în colónele noastre tot cuprinsul acestei *plângerii atât de bine simțită și atât de bine exprimată. — Ori-cine ar fi autorii, îi salutăm cu recunoscință. —* Invităm dar pe concetățenii nostri a se întruni, a o citi și a o îmbrățișa cu semnăturile lor, căci într'ênsa vedem una din rađele ce ne-ar putea lumina în situațiunea de astăzi.

«Iată *prolegomenul* ce însoțesce petițiunea :

«*D-le Președinte, D-lor Deputați,*

«De 12 ani țera se sbuciumă prin necontenite schimbări de constituțiuni, de regime, de ministere, de corpuri legiuitoare. Regulamentul Organic s'a înlocuit prin convențiune, Convențiunea prin Statut și Statutul prin Constituțiune. Guvernul ereditar s'a substituit guvernului electiv. Un-spre-zece Fevruariu a luat locul lui 2 Maiu. S'a făcut lovitură de Stat, răsturnări; și când ne întrebăm pentru ce s'au urmat toate acestea? vedem cu o adâncă

întristare că nu în scopul de a stabili imperiul justiției, al legilor, al echității, nu spre a ușura țera și a o face prosperă, *nu spre a readuce virtuțile străbune*, care o făcea să fie puternică și respectată, ci pentru interese personale ale acestora ce s'au succedat la putere, dintre cari, dacă unii și în unele cazuri au făcut bine, cei mai mulți și mai în tot-d'a-una n'au făcut decât rău.

«*Convențiunea a desființat aristocrația de nascere, instituită de Regulamentul Organic, și în locul ei a adus aristocrația mai funestă a banilor. Lovirea de Stat s'a făcut ca să scape națiunea de Camerele oligarhice de sub Convențiune, care n'o lăsa să progreseze, și în locul lor s'a adus Camere guvernamentale tot atât de pernicioase țerei.*

«*S'a dis că răsturnarea de la 11 Fevruariu se face spre a substitui voinței unuia voința națiunii, și a salva țera de împrumuturi și de concesiuni; și sub regimul pe care ei l'au adus, terorismul, arbitrariul și exclusivismul au devenit mai îngrozitoare; s'au contractat împrumuturi împovărătoare și mai rușinoase, și s'au dat concesiuni mai ruinătoare și mai neomenose. Camerele guvernamentale de sub Statut s'au înlocuit prin Camere ministeriale; turpitudinile, violarea legilor, s'au urmat pe o scară mai mare. Nenumăratele guverne, prin mijlocul unor camere, saū privilegiate saū trimise de prefecti, care nu erau expresiunea țerei, au legitimat acte ca cele.... «Aci petițiunea numără mai bine de 10 puncte, cuprinzătoare de legi*

și acte ce au fost cu totul în paguba țerei; apoi venind la o concludsiune, cere ca remediū la îndreptarea acestei stări chaotice, următorele chestiuni pe care le reproducem în prescurtare:

I. O lege de responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor publici, spre a nu se mai încredința averea țerei și libertățile și drepturile individuale în mâinile ómenilor fără nici o răspundere.

II. O lege prin care să se facă magistratura saū eligibilă dintre ómenii titrați, saū inamovibilă, spre a nu mai fi supuși judecătórii capriciului și arbitrarului ministrului Justiției.

III. O lege de descentralisarea administrativă și financiară, spre a se da comunelor și județelor independența și viața politică care le lipsesce.

IV. Să se modifice actuala lege de percepție care face din primari perceptori și pune comunelor nedrepta indatorire de a plăti delapidările acestui soiū de agenți fiscali instituiți fără scirea contribuabililor.

V. O lege de înființarea vechiei Eforii a scólelor cu atribuțiunile ei descentralisátore, spre a scóte învățământul public din părăsirea în care se află.

VI. O lege prin care să se decrete că de astăzi în 21 de ani, acei care nu vor sci carte, să nu pótă lua nici o funcțiune publică, în comună, în județ saū în Stat.

VII. O lege prin care să se abroge vîndarea moșilor Statului în corpuri mari.

VIII. Să se ia decisiunea fermă ca nici o dată

budgetul cheltuelilor să nu covârșască pe al veniturilor reale.

IX. Să se numescă o comisie de ómenī compe-tenți și cunoscători de limba țerei, ca să revédă codicile nóstre civile.

X. Să se abróge legea constrîngerii corporale, introdusă la noi, pe când în țerile în care ea a existat s'a desființat, ca barbară.

XI. Să se voteze o lege prin care să se opréscă năvălirea Ebreilor în țeră goniți din Statele vecine ca o otravă socială, și interdicerea lor de a se stabili în comunele rurale.»

*

Acéstă petițiune, imprimată în sute de exemplare de un comitet, a fost expediată din Bucuresci cetățenilor celor mai cunoscuți din fie-care oraș, cu invitare că dacă și ei cred necesare legile reclamate, să o acopere cu semnături și să o adreseze membrilor Parlamentului, cari, dacă în adevăr sunt aleșii națiunii, vor răspunde la dorințele ei legitime.

Cine erau inițiatorii petițiunii ale căror nume aũ rămas necunoscute pînă în momentul în care scriem aceste rënduri?

Eraũ patru frați Riurenii: Iancu, George, Radu și Ión; Marin Mihăiescu, N. B. Lăcusteanu, și N. I. Maxențian, elevi ai scólei Aceluia care la 1848 a strigat: *Bună țeră, rea tocmélă*, și s'a sculat împreună cu poporul să schimbe tocméla, făcënd resbel tiraniei și ferindu-se de anarchie. Oamenii

cu poziția lor socială stabilită și neavând a solicita de la putere nimic pentru dânsii, elevii acestei școli de ordine și de libertate, provocând o petiție din partea țerei scopul lor era, nu de a ațîța ura în contra autorităților Statului, ci, din potrivă, de a înlătura prin reforme bine chibzuite și la timp nemulțumirile aducătoare de răscole.

Isus a zis: «Căutați și veți afla; bateți și vi-se va deschide; cereți și vi-se va da. Că tot cel ce caută, află; celui ce bate i-se deschide; celui ce cere, i-să dă.»

Criminale și nebune sunt puterile Statului care, când se bate la porța lor, nu deschid, și când li-se cer îmbunătățiri, nu dau; când din istorie vedem că porțile, care nu se deschid la glasul națiunii, se sparg, și ceea ce se cere în marginile echității nu se dă, se iea.

*

Puține sunt guvernele care știu să iea învățămintele de la istorie. Să nu așteptăm prea mult de la dânsese. Reformele cele mari au venit tot d'a-una de la ómenii providențiali, ca Moisi la Ebrei, Solon la Greci, Numa la Romani; sau de la pleiade de bărbați cu simțimente înalte, rare-orî de la guvernanți din inițiativa lor, neîmboldiți de națiune.

Progresul e în națiune nu în guverne. Guvernele nu merg de cât împinse de la spate.

Mai tot ce s'a făcut bun în Statul român de o jumătate de secol încoace, s'a făcut de țera reală.

N'a fost o faptă mare la care ea să nu fi luat parte.

Să ținem în națiune focul sacru al interesării ei de lucrul public.

Să ne folosim de dreptul de întruniri, de dreptul de presă spre a sili pe guvernanți să vină cu legi cerute de trebuințele neapărate ale societății.

Oamenii trecutului strigă la fie-ce pas înainte, pe care-l face națiunea: *Catilina e la porțile cetății.*

Pe noi să nu ne sperie reformele reclamate de progresul timpului.

La 1848, cei ce aveau robi erau îngrijurați că, dacă se va desființa robia, nu vor mai găsi servitori. Sclavia s'a desființat și servitorii nu lipsesc.

Cei ce posedau moșii se temeauă că dacă se vor da pământuri clăcașilor au să le rămâie moșile necultivate. Clăcașii s'aუ împroprietărit pe porțiunile de pământ recunoscute lor de vechile legi, și venitul moșiilor nu numai n'a scăzut, dar chiar a mers crescând.

Se credea că desființându-se pedepsa cu mórtea se vor înmulți tâlharii de drumuri mari. Pedepsa cu mórtea nu mai există în *creștina* Românie, și tâlharii sunt cu mult mai puținii de cât în timpul când se spânduraū și li-se tăiaū mâinile. Cine a operat acéstă minune?

— *Schimbarea tocmelei*; îmbunătățirea sórtei muncitorilor; legile umane decretate de noua stare de lucruri.

Imblândirea instituțiilor a adus imblândirea moravurilor.

*

Fondarea monarhiei ereditare cu un principe european pe tronul țerei — pe care lingușitorii au numit'o *Era virtuții* — s'a inaugurat : cu falsificarea Representațiunii naționale prin alegeri făcute de guvern cu bande de bătăuși puse sub comanda poliției, în cât legile votate de aceste Adunături, numai veneau de la națiune, ci de la trimișii și obligații prefectilor ; cu Concesiunea drumurilor de fier plătite de Stat cu prețuri fabuloase, prin care țera se da tributară străinilor pe nouă-deci de ani ; cu încercarea de a se deschide porțile țerei invasiunii Evreilor și a tot felul de lifte prin înscrierea articolului 6 în proiectul de constituție, a cărui consecuință fatală era trecerea pământului românesc în mâinile celor de alt neam, și cu trecerea pământului, trecerea dreptului suveran la streini care e legat de pământ.

Când cugetăm la toate aceste erori, la toate aceste abominațiuni, vedem cât de mare era trebuința de a se îngădi interesele națiunii cu legi ca cele enumerate în petiția de la 1870, și câtă nevoie se simția de a se pune un frâu arbitrariului și destrăbălării guvernanților.

Să veghizie dar, tot cetățenul la destinele țerei.

Un popor care nu se interesază însuși de sorta lui ; care așteptă de la guverne să'i pice mură 'n gură ; care se lasă a fi condus ca o turmă, mulțumindu-se cu pâine și cu petreceri, cum ajunsese

poporul roman sub Cesari, nu merită numele de
popor.

Dreptul de intruniri și de petiționare, nu e nu-
mai un drept, ci și o datorie. Să ne folosim de drept
și să ne facem datoria.

Anul 1900, Ianuarie 10.

DECORAȚII

Domnilor: *G. Protopopescu, Elie Prejbénu, R. Pârvulescu, Dr. Libert, B. Argeșenu, C. I. Nanu, I. Marineanu.....*

Scumpii mei domni și amici,

De o dată cu comunicarea oficială ce mi se face că sunt numit ofițer al ordinului *Steaua României*, am primit și măgulitoare d-v. epistolă de la 11 ale acesteia prin care 'mă adresați căldurose felicitări și, știind cât de puțin țin la titluri, mă îndemnați să accept acest semn de distincțiune care poartă numele de *Steaua României*, fiind-că pentru *Steaua României* am luptat—diciți d-v.—în totă viața mea.

Mulțumindu-vă cu recunoscință de iubirea și de interesul ce'mi purtați, mărturisesc că dacă sunt nesimțitor la etichete, nu e pentru că nu aș fi vanitos: tot omul are partea sa de vanitate și am și eu pe a mea. Inșă sunt două feluri de vanități: una care stă în străluciri exterioare, în titluri so-

nore, în pozițiuni înalte; și alta care disprețuiesce toate acestea, găsimu'și mulțumirea în splendoră inimei, în distincțiuni intrinsece, în împlinirea datorțiilor cu religiozitate. Și pe acesta o prefer eu. Care muritor nu iubesc mărire și nu o caută? Dar într'un chip a înțeles-o Napoleon și într'altul Washington. Unul a crezut că ea constă în a deveni stăpînul lumii, și a murit internat la Santa-Elena; cel-alt în a rămănea servitorul țerei sale, și a părăsit viața acesta dupe ce a fondat marea republică americană. Cine s'a înșelat? Mărirea pe care o fac titlurile fără fapte meritorii, este o mărire factice, efemeră. Numai mărirea dobîndită prin acte laudabile e adevărată și durabilă.

Căți cavaleri, ofițeri, comandori, mari cruci de astăzi nu vor fi mâine dați uitării! Și érași, câte nume ale atător lucrători necunoscuți în momentul acesta nu vor plana într'o di peste numele numeroșilor vanitoși ce se consideră mai presus de concetățenii lor, pentru că au pe piept o bucățică de metal ce de multe ori e semnul servilismului său al trădării!

Ceea ce distinge pe om, nu sunt cordelele obținute la *prasnice* monarchice, ci virtuțile sociale. Nu titluri vane dar să căutăm a cuceri, chiar când ele nu se obțin prin platitudini, prin capitulări de consciință, ci amorea și stima lumii prin disprețul a tot ce e vătămător, a tot ce e nefolositor, însuși când e nevătămător țerei noastre.

O decorație este o recompensă, și recompensele ce nu vin de la Națiune prin reprezentanții ei, nu intră în principiile mele. Cu toate acestea, nu voi

căuta a face paradă de sentimentele mele refuzând cu sgomot onórea ce mi s'a făcut, căci mi s'ar părea o necuviință. Mă voiŭ abține dar de la orî-ce manifestare ostentativă, însă nu voiŭ pune nicî-o-dată pe pieptul meŭ o decorație, în orî-ce grad ar fi, ca și a orî căruî ordin.

Am și eŭ modesta mea parte în Mișcarea regenerațiunii de la 1848, și scopul acelei Mișcări n'a fost înlocuirea vechilor titluri cu alte titluri noi, ci schimbarea sistemii de guvernare, împuținarea prerogativelor Capului Statului, lărgirea atribuțiilor Reprezentațiunii Naționale. Ómenii de la 1848 n'aŭ innoit nimic, ci numai aŭ voit să desgrópe și să conserve ceea ce aŭ avut de bun părinții lor. Ceî de la 1866 încoace aŭ fost innoitori, și s'a vėđut că innoirile ne-aŭ fost fatale.

Aceste inovațiuni ne-aŭ costat scump, și asupra următorilor nostri vor apėsa și mai mult. Dacă țera va putea duce consecințele maniei celor de astăđi d'a inova, acėsta se va datora vitalității sale.

Un lucru ne consólă : speranța că tot ce nu s'a aflat în bėtránele nóstre datini, în deprinderile nóstre democratice, nu va prinde rădėcină, nu va avea durată. Străiniî cu moravurile lor, cu obiceiurile țerei lor, aŭ trecut pe acest pămėnt, și poporul român a rėmas cu obiceiurile sale nealterate, cu tradițiile sale intacte, cu datinile sale egalitare. Tot ast-fel vor trece tot ce nu e românesc, tot ce e importațiune străină, tot ce aduce preju-

dițiū egalității, tot ce e mai de multe ori recompensa vițiului de cât remunerarea virtuții.

Instituțiunile sociale, la tóte națiunile și în toți timpii s'aū creat pentru un scop óre-care, în folosul unui om saū a unei caste saū a poporului. La noi, unde decorațiunii n'aū existat, în ce scop s'aū creat și într'al cui folos? Creatu-s'aū ele pentru a recompensa demnitatea saū platitudinea, independența de caracter saū servilismul, serviciile aduse patriei saū trebile făcute unor ómenī saū unei facțiuni? Saū și pentru unii și pentru alții? Și atunci în ce măsură?

S'aū văđut cameleonī politicii fără nici o credință, servitorī ai tuturor principiilor de la care pot să tragă vre-un folos personal, partisanī ai tuturor guvernelor care le dă spre exploatare averea Statului, ómenī fără nici un merit: cavalerī, ofițeri, comandori, numai pentru că s'aū făcut uneltele puterii. Voiți d-v. amicii mei, ca cei meritoși să se ale într'o asemenea companie?

Și chiar dacā scopul instituirii acestui semn de distincțiune ar fi din cele mai laudabile, o cordelă, o cruce, pentru că ar fi conferite de un om saū de un popol, fac ele pe acela căruia i se dă mai bun patriot, cetățén mai virtuos, luptător al drepturilor țerei mai curagios, atlet mai devotat al libertăților, apostol mai fervent al adevérului? Acéstă panglică, acéstă bucată de metal aū ele virtutea de a transforma pe acela căruia i-se acordă, de a face onest pe omul improb, erudit pe ignorant, echitabil pe inic? saū un om

care se bucură de stima concetățenilor săi câștigă el în această stimă atârându-i-se la pept acest semn, care mai adesea este obținut de cel ce 'l are pe prețul unei părți din independența sa ?

Eă nu sunt de opinia d-lui Maurice Block, care a ȓis că decorațiunile sunt podoba meritului. După mine, un merit nu e mai puțin strălucit pentru că acela care 'l are nu este decorat.

Odilon Barrot și Raspail nici-o-dată n'aă voit a lua decorații, ca contrare principiilor lor, și cu tôte acestea n'aă perdut nimic din celebritatea lor.

Când senatul rus voi să dea lui Alexandru I, dupe terminarea resbelului cu Franța, titlul de *Bine-cuvântat* (Beni), el îl respinse, ȓicând : «Tot d'a-una m'am silit de a da națiunii exemplul simplității; nu pot să accept titlul ce mi se oferă, fără a mă depărta de la principiile mele.»

Cuvine-se ca un democrat să țină mai puțin la ale sale ? Ar fi trist ca el să nu aibă nici atâta virtute cât un autocrat.

Peptul lui Spontini era plin de decorațiuni. Cu ocasiunea unei serbători muzicale, un musicant bētrân ȓise către un coleg al său : «uite câte decorațiuni pōrtă Spontini; Mozart n'are nici una». Spontini scia destulă nemțescă pentru a înȓelege acea expresiune și ȓise : «Dragă amice, lui Mozart nici nu'i trebuie.»

Se ȓice că decorația este un semn de distincțiune. Eă nu înȓeleg cum cine-va printr'un edict s'ar putea face distins, când natura nu l'a creat distins, și cum omul superior nu ar fi distins

pentru că nu ar avea o tinichea sau o teșchiera de distincțiune.

« Eă, ăicea Pascal către regina Christina, am o venerație mult mai mare pentru persoanele de un merit sublim, de cât pentru acelea care n'au de cât titluri pompoze, un nume celebru, strămoși ilustri și o fortună briliantă »

Titlurile nu sunt decât fum și umbră; étă pentru ce, cei ce le au să nu se mândrească, și pentru ce, cei ce nu le au să nu caute a le obține cu prețul demnității lor; étă pentru ce distincțiunea se cuvine să o căutăm în virtute, singura care nu confundă pe pervers cu omul de bine.

Să punem vanitatea noastră în a fi folositori familiei noastre, neamului nostru și umanității. În acest sens să fim vanitoși pină în pânzele albe și mândri de o asemenea vanitate, care edifică iar nu dărâmă.

Primiți, scumpii mei domni și amici, asigurarea iubirii și devotamentului meu.

Leu de sus. 1880, Martie 16.

T R A - D E M

În ziarul *Adevărul* de la 29 Decembrie 1893, sub rubrica: *Portrete din Senat*, pseudonimul *Tra-dem*, scrie despre senatorul N. B. Lăcusteanu :

«În tot-da'una vine cel mai de vreme la Senat. Urcă scările încet și meditativ, trece pe lângă chestor dându'î o «bună ziua» prietenoasă, apoi se duce la locul său, își pune ochelarii și scote din poznar un teanc de jurnale.

«Citește neîntrerupt aproape două ore, pînă când se deschide ședința.

«Ascultă pe toți oratorii cu luare-aminte, și din când în când notază câte o frază într'un carnet mic și vechi.

«Rar părăsește ședințele mai înainte de a se termina, contrariu celor-l-alți diurnofagi. N'a votat nicî-odată pentru închiderea discuțiunii și pentru vacanțele luate fără noimă. Nimic nu'î posomorășce figura sa, senină de obicei, de cât *întreruperile* lui Lerescu și discursurile lui Paciurea. Aplaudă numai pe Dimitrie Sturza și pe Gh. Panu ; câte odată și pe Mărzescu.

* * *

«Nu sărută nici-o-dată mâna episcopilor și mitropoliților. Ba une-orî le jôcă farse.

«Așa, în ziua când se discuta *Regulamentul interior al Senatului*, un prea-sfânt nu prea înțelesese discuțiunile ce urmaseră asupra unui articol, pe care opoziția îl da de reacționar.

«Art. se pusese la vot. Venerabiliî se îndreptaî sgomotoși către urnă.

«Prea-sfântul nedumerit, se apropie de Lăcusteanu.

— «Ascultă, creștine, cum ar veni, adicătelea să votăm pentru guvern?»

— «Cu bila négră, răspunde senatorul.

— «Nu cu cea albă?»

— «Ascultă-mă pe mine, insistă șiretul senator.

«Prea-sfântul pune bila négră; președintele îl observă și comunică lui Carp.

— «Care va să ăică e trădare!.... esclamă șeful porumbeilor.

«Bietul reprezentant al lui D-ăeî vrea să se lămurască. . . Senatorii guvernamentali sunt înfuriați. Toți strigă: Trădare! Trădare!...

Lăcusteanu fugise. . . Era pentru întâia ôră când plecase înainte de închiderea ședinței.»

Tradem.

* * *

Cine este pseudonimul *Tradem* care, în organul de publicitate republican al neuitatului Beldiman,

scria în rubrica portretelor membrilor din Parlament?

— Era în etern regretatul Traian Demetrescu, poet și publicist mult gustat, pe care mórtea neîndurată l'a răpit țerei lui mai înainte de timp, ca și pe Nicoleanu și Depărățeanu.

Un om talentat și virtuos e o avere prețioasă a națiunii sale, și disparițiunea unui asemenea om e o pierdere imensă pentru societatea în care trăiesce. Traian Demetrescu e una din aceste pierderi. Instruit, blând, nepărtinitor, iubit de totă lumea, el era modelul tinerilor.

Traian Demetrescu e fiul Craiovei, și cu un simțiment de neexprimabilă plăcere aușim că vechia reședință a Banilor Olteniei îi va rădica un bust, care va fi cel mai drag al ei ornament.

Fericită comuna, urbea, care póte să ăică la vederea unui bust, unei statuï: «Talentul acesta, gloria acésta, este a mea.»

CULTUL MEU

D-lui Redactor al ziarului Romania Liberă

Domnule Redactor,

Prețioasa d-tale foie de la 8 ale corenteii, vorbind despre *Intrunirea politică de la Senat*, între altele dice: «Domnii Aurelian, Cernătescu, Grădiștenu, Lăcustenu... au luat cuvîntul, exprimând cultul lor cel mai înalt... pentru ambiî conducători politici (Brătianu și Rosetti), etc.»

Permite'mî, domnule Redactor a'ți spune că informațiunile *Romaniei Libere*, întru cât mă privește pe mine, sunt eronate. La Senat, ca și în toate cele-lalte întruniri, n'am exprimat cultul meu pentru nimeni. Am dis numai că fără președenția d-lui Brătianu, fiitorul cabinet n'ar putea să aibă o lungă durată, și m'am adresat adunării să lase președintului consiliului latitudinea a lua în noua combinațiune bărbați din toate nuanțele liberale, în interesul concordiei și pentru considerațiuni de ordine politică exterióră.

Gvernul d-lui Brătianu, este guvernul pe care

il prefer, nu pentru că este cel mai bun, dar pentru că e cel mai puțin rău, și fiind-că singur are mai mulți sortți de durată. Bine sau rău d. Brătianu e unicul nostru om de Stat, în care marea majoritate a țerei are încredere; cu cuvint sau fără cuvint, se bucură de o imensă popularitate. Ca unul ce n'am solicitat favoruri personale, n'am avut nevoie să'l adulez nici-o-dată, și însuși caracterul meu nu e făcut să aduleze; ba pôte de multe ori am fost nu numai puțin benevol, dar chiar prea aspru către d-sa. Am pentru acest distins bărbat politic, pentru acest Veniamin al poporului român, — care pôte a făcut pentru acest popor mai puțin de cât s'ar fi convenit să facă în comparație cu marea lui iubire — am pentru acéstă ilustrațiune a țerei, o profundă amóre și o nemărginită stimă, dar nu un cult; închinarea o conserv numai pentru Dumnezeu și pentru țera mea.

M'am socotit dator să restabilesc adevêrul, pentru că am scris asupra epocei, și pentru că am să mai scriu, și nu voiu să se dică că sunt neconsecuent cu mine.

Bine-voiesce, domnule Redactor, a primi expresiunea simțimêntelor mele de înaltă stimă.

1886. Iunie 8.

BAILE DE LA VICHY

Domnului D. B. Lăcusteanu

Vichy. 1892, Iulie 22|3 August.

Otel Beau Site.

Amate frate,

De la Paris ți-am scris, printr'o carte postală, din Turnul Aifel, și aici ajungând, ți-am scris iară mai pe larg, dându'ți adresa mea, ca să știi unde să'mi răspunzi.

Eū sunt în plină cură; totă ziua — cât e ea de mare — nu fac de cât acésta. Intre 7 și 8 ore dimineța fac dușe la stabilimentul numit Hamam de vaporii. La 8 ore, 8 $\frac{1}{2}$ și 9, beaū apă minerală la isvorul *Grand-grile*, câte 90 grame la fie-care jumătate de oră. De la 10 pînă la 11 ore iaū dejunul; La 11 $\frac{1}{2}$ beaū apă de la isvorul *Lardry*, 100 grame. Apoi după prânz, de la 3 $\frac{1}{2}$ ore pînă la 4 fac baie la stabilimentul numit Opitale; La 4 ore, 4 $\frac{1}{2}$ și 5 beaū apă la isvorul *Rosalia*, câte 90 grame, din 30 în 30 minute. La 5 $\frac{1}{2}$ ore pînă la

6 iaă cina; și la 6 ore beău iar apă minerală de la *Lardry*, ceea ce face 540 grame de apă minerală din isvórele termale pe ăi.

Apa de la sorgintea Rosalia, e cea mai gustósă la bėut. E acrișóră și are tărie.

Séra sunt concerte și theatru. Peste ăi alte petreceri. Alaltă-ieri am fost la o cursă de tauri.

Diminéța citește *Le Petit Journal* parisian, și séra *Figaro*. Ȋița sunt plimbări frumóse prin parcuri umbróse cu alee și partere de flori, și séra pe aleiul ce e pe marginea ríului Alier (o apă mai mare de cât Oltul nostru, cu o scurgere saă curgere lină lină). Totul aici e vrednic de vėđut; dar pe mine nu mă mulțumesc nimic. Aceluia care ı place mai mult străinătatea de cât țera lui, aibă parte de străinătate și de străini. E bine să veđi străinătatea în sborul pasereı; căci multe înveți, dar să nu șeđi în ea.

Ți-am scris să 'mı trimiteți trei sute lei la adresa: *a Monsieur N. B. Locusteanu, hotel Beau Site, rue du Pont, à Vichy* (en France); căci mă tem că banii cu care am ajuns în Vichy nu o să'mı ajungă.

Vichy este un Paris în miniatură.

Străinii veniți: unii pentru băi, alții ca turisti, sunt ca frunđa și ca iérba. Tóte ospelurile și casele mobilate sunt pline de lume.

Vichy are 11 isvóre termale, fie-care cu virtuțile ei tămăduitoare deosebite. Orașul e de 10,500 locuitori. Fondația lui se atribuie lui Iuliu Cesar.

De'mı vor veni banı, staă pınă la 10 August să'mı termin cura; și la întórcere voiă sta o ăi în

Lion să ved lucrurile cele mai demne de vedut ale acestui oraş al mëtăsăriilor frumóse, și douë ñile în Geneva, să ved lacul Genevei. Alt-fel voiñ scurta șederea mea aici.

Sănătatea mea n'a mai căștigat nimic din ceea ce ó aveam în țără, și nu sunt mai mulțumit. La băile din țără póte cá ași fi avut mai multă distracție. Aici sunt Români, dar cu care neavënd eñ cunoșcință, nu pot să'i disting din francesi fiind-că nu vorbesc de cât limba franceză. N'am schimbat dar vorbe românesce de cât cu nepotul Iancu Dobrescu și cu nepóta, așa întrecët unde ne-am întâlnit de vre-o douë ori, căci și d-lor sunt tot atât de ocupați cu băile ca și mine, în cât nu ne mai rămâne ore de cască-gură prin restaurațiuni cari aici țin loc de cafenele.

Ce ai lucrat? Ai avut de treerat grău mult? Făcut-ai vre-o vëndare? Câte chile cređi cá vom face și ce prețuri sunt? Cum merge porumbul? Dar mai întâiu scie'mi de sunteți toți sănătoși. Ce face Eugenia? Ó să se ducă la băi, și unde?

Dacă întâlnesci pe d-nul Antonini spune'i cá m'a trimis aici numai pentru cură de apă, și aici m'i-am găsit beleaña: nu numai apă beaű cât un cal de Normandia, dar fac și băi, și dușe. Băile și dușele nu mă costă marea cu sarea, dar mă strapațeză și mă preocupă; staű tótă ñiua cu césornicul în mână să beaű la minut, să fac baie la minut, să iaű dușă la minut, să dejun și să cinez la minut;

la casino, la teatru și la orchestră, la minut la minut. Mai monotone în variațiune sau variațiune în monotone, n'am vădit.

Fratele d-tale devotat.

GENERAȚIUNEA VECHIE

Fragment

Ca o scumpă amintire despre literații și artiștii noștri din generațiunea vechie, reproduc cu un simțiment de venerație, pentru aceia ce au fost o dată fala țerei, unul din mărgăritarele talentatului scriitor, d-nul D. Teleor, intitulat *Unchiul*, care începe:

— >Veți bine, că am dat îndărăt! zise unchiul sorbind din cafea; *tot ce se scrie acum sunt nimicuri, dar știți nimicuri. Ne-a mai dat cine-va un al doilea Sburător?* Ne-a mai dat cine-va o a doua *Seraftă*? Se mai aud acum versuri ca:

*Un păstor tinăr,
Frumos la față...*

«Cine a mai cules fabule, după Alexandrescu?»
Dar *Sila lui Bolliac*? Acum face silă criticilor! Săracii! *In locul acelor poezii dulci ca mierea și mișcătore, avem ați versurile atâtor prelinși poeți, pe cari versuri, dacă le citești în gând, îți pricinuiesc durere de cap; dacă le citești cu voce, te dor gingiile și limba, ca și cum ai mânca nucă costelive.*

«D'aia nici lumea nu mai citește cărți. *O dată era o furie de citire.* Nici n'apuca să se tipărească o carte și era și vindută. *Am prietenii bătrâni, cari au zidit case din venitul cărților...*

— «Lasă cărțile unchiule, și spune-mi ceva despre *teatru*, îi disei eu.

— «Inainte de 48, și *chiar după 48*, am avut *cei mai buni actori*. Ce e *Manolescu* al d-văstră?... *Să fi văzut pe Pascali* în tinerețe *jucând pe amarezul!* *Să fi văzut pe Costache Caragiale* a cărui nevastă și-a *vîndut cerceii* din *urechi pentru teatru*; să fi auzit pe *Drăgulici*, comic *nu glumă*, când dicea: «*La mine acum, kir drace!*» Astuia îi copia rolurile cu *slove sârbești*, fiind-că nu știa să citească românește. *Să fi văzut pe Marița Constandineasca ... Blonda*, pe d-na *Popescu*, pe *Ralița Mihăileanu*, pe *Nini Valery*. A dintăiu care a deschis gura pe scena românească și a cântat a fost *Nini Valery*. Era frumoasă și avea glas.

— «Dar ce piese se jucau pe vremea aia?

— «Ce piese? Mai toate care se joca și azi.

— «Se juca *Nóptea furtunósă?*

— «Se juca. Numai avea alt nume piesa. Ii zicea: *Fantasma saú greșit dar bine nemerit!*

«Se mai reprezintă piesele: *Don Ranudo de Colibrados. Căpitanul Negru, Jertfa lui Abraham, Ión Cucierul, Cristof Columb saú descoperirea Americii*, și altele și altele. Afizele erau frumoșe; aveau câte o gravură mare ce reprezintă scena a mai dramatică

din piesă. *Acum s'aũ proslit și afișele.* Să fi vădut pe *Mali Cronibace..*

— «Ce roluri juca?»

— «He! he! Auđi ce roluri! He! he! *Juca rolurile principale.* Pe *Dama cu Camelii* n'a jucat'o nimeni ca ea! *Plângea sala.* Dar in alte roluri! Trebuia s'o veđi ca *să'ți faci o idee.*

«S'a măritat cu un om bogat care n'a mai lăsal'o să jöce. Și din actriță s'a făcut *damă mare.* Eșia *în cupeũ îmbrăcată în mătăsuri, împodobită cu aur și cu brilianturi.* Nu'ı lipsia nimic. *Dar gândul și inima ei rămăseseră pe scenă.* In fie-care dimneață citia afișul de teatru, lipit pe zidul casei vecine, din colțul stradei. Cine juca pe *Margareta din Dama cu camelii?* *Matilda Pascali.* Cine juca pe *Tisbe din Angelo?* *Matilda Pascali.* Cine juca pe Maria, pe Leonora, pe Dalila? *Matilda Pascali* A pus la inimă, și ađi nișel, mâine nișel, a început să tușescă și să verse sânge. *A murit de oflică...»*

D. Teleor.

Alții aũ uitat pe gigantiı cugetării și ai artei, cari aũ presidat la renascerea României; alții nu și-aũ adus aminte de dênșii de cât spre a'ı micșora, reducându'ı la talia lor; d-nul Teleor este dintre acei scriitori de elită care 'și onöră țera, onorând memoria gloriilor ei.

WHIGII ȘI TORY NOSTRI

*Santității Sale părintelui C. M**

Leu de sus. 1888, Iunie 20.

Venerabile părinte,

Am primit cu deosibită plăcere epistola sântiei tale de la 22 Maiu, prin care, cerându'mi consimțimentul de a reimprima articolul meu intitulat: *Religiune și Athee* publicat în *Trompeta Carpaților*, exprimă, cu această ocașie, părerea de rău vădându-mă alături cu aceia ce au fost inamicii implacabili ai marelui patriot Heliade, ilustrul meu învățător.

Sânția ta ȳici:

„Te cunosc puțin, pentru că nu te-am vădut decât o singură dată, dar te cunosc dupe ideile d-tale, ca cel mai demn discipol al nemuritorului Heliade și cel mai apropiat de dînsul *cât a trăit.*“

Și adaogă:

„Die cât a trăit, pentru că după trecerea lui din viața acesta, te-am vădut, spre marea mea mirare și nedumerire trecut în câmpul acelor ale căror idei și apucături el le-a combătut din toate puterile cât a avut viață. De multe ori m'ă venit

În gând că, în puterea miciei mele cunoștințe, să 'ți scriu a
mă scote din această nedumerire, dar răs-gândindu-mă, am lă-
sat lucrul tot așa. Une-orî îmi diceam în sine'mi: Ce ar răs-
punde d. Lăcusteanu când ar învia Heliade și când l'ar vedé și
întreba ce caută acolo? În fine sunt anî la mijloc de când
sunt posedat de această nedumerire, pe care n'am putut și
nu pot să mi-o explic. Dar nu această nedumerire este moti-
val acestei epistole. Nu; căci nedumeriri ca acestea mai am
eu, ca tot omul, multe, și unde stau acelea, pôte sta și acé-
sta; motivul epistolei mele este. . . . etc."

Întrebarea, sau mai bine imputarea acésta, ve-
nerabile părinte, mi-au mai făcut'o și alți amici,
căroră le-am răspuns prin *Românul* unora, iar al-
tora prin *Răsboiul* al căruî director d-nul Gran-
dea — blând mai târziu în privința apologistilor de
la 1850 ai Democrației radicale, iar la 1866 apo-
stol monarhiei ereditare, ca unul ce se afla în
vremea aceea în starea sufletescă a lui Pavel, mai
'nainte de a lua drumul Damascului; — dar se vede
că sânția ta n'ăi citit acele răspunsuri sau nu le-ăi
găsit îndestulătore.

Silit sunt dar să mă explic către un coreligionar
politic stimat, cum ești sânția ta.

Toți ómenii, venerabile părinte, sciú că munca
este folositóre, dar nu toți ómenii sunt muncitori,
și din cei ce muncesc, puținii sciú să muncéscă cu
folos. Unul muncescă cu propriile sale puteri și
produsul îi este minim; altul își asociază o ma-
chină, și produsul devine îndecit, însutit.

Tot așa e și în politică.

Partidul e o machină.

Singur, omul luptă dar fără folos imediat. Ală-

turii cu un partid, puterile lui se înmulțesc, și când partidul la care se asociază este un mare câmp, luptătorul este sigur de a-și realiza idealul în parte, dacă nu în tot.

În țera noastră, ca în toate Statele cu regim reprezentativ, se află grupuri politice, dar numai două câmpuri mari sunt în care cine-va poate să lupte cu succes neîntârziat pentru triumful cel puțin parțial al ideilor sale, înaintate sau retrograde, umane sau antiumane: este câmpul *liberalilor oportuniști*, democrații sub republică, dinastici sub monarhie, lătrând cu câinii și urlând cu lupii, nescrupuloși în materie de principii și de alegerea mijloacelor de luptă, neparcimonioși cu averea Statului, când e vorba să ajungă un scop pe care îl cred folositor, dar care au o virtute: iubesc poporul și îl omenesc; și este câmpul *conservatorilor* ai cărui membri, fără a fi sub nici un raport mai buni, fără a poseda nici o virtute, uresc clasele muncitoare, și disprețuiesc numele de român și de neamul românesc, ca adunătură și amestecătură ce sunt din toate invasiunile ce au trecut peste străbunul nostru pământ.

Al treilea câmp al *liberalilor de principii*, nu există. Sunt individualități, dar nu e o tabără; căci liberalismul de principii cere sacrificii. Sunt liberalii de școala idealistă a Christilor, a Heliadilor, a Hugilor, dar ei trăiesc necunoscuți ca acele flori profumătoare ce cresc nesciute în desertele Americii. Ei se perd în mulțime ca câte-va picături de apă în ocean.

Și atunci ce ați fi voit d-v. să fac?

Să fi mers cu conservatorii? — Asta nu o cred.

Să fi rămas indiferent? — Pentru care folos?

A se lăsa câmpul luptei libere partitei trecutului, câștigă poporul din acesta? Se măresc libertățile? Să întăresc drepturile?

Nu eă mă voiă face apărătorul acelora ce aă desonorat numele de liberal prin faptele lor ne-trebnice.

Aă fost și sunt încă în partidul liberal ómenī care aă deturnat dinariī publicī, care aă prevaricat, care aă transgresat legea, care aă interđis libertățile constituționale, care aă nesocotit imunitățile parlamentului și l'aă înjosit. Aceia însă nu sunt liberalī, ci transfugi din partidul conservator care, neputându'si găsi norocul acolo, aă usurpat numele de liberal, ca să facă avere și să ajungă la măriri. Pe acestia, adevărații liberalī îi renegă și'i repudiază ca pe o calamitate.

Dar dacă s'aă găsit mișei stigmatizați de opinia publică, care aă batjocorit numele de liberal și l'aă făcut odios, uitat-am noi saturnalele din timpul guvernului conservator? Uitat-am că ómenii acestui partid de la guvern aă suprimat libertățile publice și aă risipit averea țerei ca să aducă nu Senat și o Adunare de mameluci? Uitat-am că acești mameluci aă făcut din Adunarea legiuitoare un Sultan-Mezat? Perdut-am memoria că acești ómenī aă cerut înființarea pedepsei cu mórtea, adică asasinatul oficial, asasinatul pus în lege, asasinatul rădicat în instituție de Stat? Pedépsa cu mórte este

întorcerea României în timpul de tristă aducere-
aminte a guvernării oligarchice. Cererea înființării
acestei pedepse barbare trădează instinctele sânge-
roase ale seniorului medieval. Acesta nu ne înfio-
reză? S'aŭ ucis bivolarii, s'aŭ împușcat alegătorii;
se întemnițază, se torturază. Ast-fel e starea țerei
sub conservatori.

Și când toleratorii borfașilor se găsesc în față
cu partizanii asasinilor, putem rămânea reci spec-
tatori?

Borfașii ciupesc; asasinii distrug.

Borfașul te pradă, dar îți lasă viața; omul sân-
giurilor te despóie și te desființază.

Victoria ómenilor trecutului este învingerea nu
a unui partid, ci a unui popor.

O! dacă învingerea ar fi numai a ómenilor re-
probați pentru potlogăriile lor! Dacă căderea tole-
ratorilor borfașilor n'ar fi ridicarea partizanilor asa-
sinatelor, am sta d'o parte privind cu indiferență
cum cei răi se întresășie.

Dar aci nu e vorba de un partid, ci de o țără.

S'aŭ făcut multe pungășii, s'aŭ comis multe fără-
de-legi, am plătit scump libertățile ce le posedăm;
dar aceste libertăți nu le avem de la casta care
strigă că constituția nu e făcută pe talia noastră,
uitând că instituțiile noastre sunt democratice de
la Radu și de la Mircea.

Ca liberal, locul meu nefiind în partidul conser-
vator, ci în câmpul acelor ce reprezintă o nuanță
liberală, nu spre a da concursul meu Strusbergilor,
Ambronilor, Anghelescilor, Maicanilor; nu spre a

da adesiunea mea la transgresarea vre-unui drept, la știrbirea vre-unei libertăți, ci spre a spune omenilor din guvernul liberal: la 1877, că Convenția cu Rusia este legitimarea invasiunii hordelor ei cuceritoare; la 1879 că naturalizarea Evreilor pe categorii admisă de guvern, este transformarea României în Palestina și trecerea pământului românesc în mâinile Jidanilor; la 1881, că comisia dunărenă în care Austro-Ungaria să aibă președenția cu vot preponderant, și poliția fluvială, este robirea Dunării române Austro-Ungurilor și înstrăinarea suveranității noastre teritoriale asupra țărmurilor Dunării; la 1884, că domeniile date în aparență coronei române, iar în realitate dinastiei străine, care va preface imensele păduri seculare în mărci germane, nu ca fond al Coronei, ci ca avere personală aceluia ce poartă Coróna, este alienarea, cu violarea constituției, a averii imobiliare publice, destinată prin legile țerei acelora ai căror străbuni au apărat cu sângele lor moșia românească; în fine, la 1887, că Convenția consulară cu Germania este înfeudarea țerei la imperiul teuton. Rușii, ca să ne cucerescă, ne promitea o împărăție Daco-Romană de la mare pînă la Tisa; Germanii, ca să facă din România o prefectură prusacă, ne-au dat un pretor, pe care Lingușirea și Prostia l'a numit *marele Căpitan*.

În contra curselor de mai sus întinse Românilor, am protestat cu cuvîntul și cu péna; nu ca un ambițios doritor de glorie, ci din datoria de Român și de reprezentant al Națiunii.

Și, când lucrul este așa ; când am arătat verde opiniunile mele amicilor și inamicilor, adversarilor și coreligionarilor mei politici ; când m'am opus pe față și cu lărie actelor ce mi s'au părut prejudiciabile intereselor Națiunii, fără considerațiune de persoane și de partid, să numesce acésta óre a declina de la principii, a șovăi în credință, a da mâna cu neconsecuinții, a transige cu datoria ?

Mă întrebă că ce ar dice Heliade când s'ar scula din mormint ? Am convingerea că s'ar felicita că discipolul său s'a arătat demn de scóla sa și de Patrie.

Scóla lui Heliade nu a produs luceferi, dar a dat ómenii onești și ardenți patrioți. Și acésta nu e puțin într'o epocă în care de 22 ani totul e pus la mezat, totul se vinde la licitație ; într'un timp în care puține consciințe n'au capitulat și puține frunți au rămas sus.

Victor Hugo ne spune că sub primul imperiú frances, șese cugetători rămăseseră în picioare în universul ingenuchiat, și acești cugetători erau : Decis, Delille, dómna de Stael, Benjamin Constant, Chateaubriand, Lémencier.

Câți ómenii politici, câți scriitori, câți legislatori au rămas cu capul rădicat sub primul regat român ? Câți nu s'au prosternat înaintea măririi și aurului ? Câți n'au abjurat credința lor pentru o funcțiune, pentru un minister, pentru o cruce, pentru un câștig ?

Puțini sunt cari au răspuns ca Christ : *ad retro Satana !* și dintre acestia mă fălesc a fi și eu.

Și scii pentru ce?

Pentru că n'am cerut nimic.

Ómenii din scóla lui Heliade nu cer nimic, și nu cedéză la nimic.

Ceea ce ei cer, este domnirea legilor, iar nu a persónelor. Ceea ce vor ei, este tronarea justiției iar nu voința unui om. Lucru pentru care se luptă ei este suveranitatea Națiunii, reală, eficace, pusă mai presus de ori-care altă suveranitate.

Aú și ei ambițiune;

Sunt și ei stăpâniți de mândrie.

Dar ambiția lor e să fie și să rămăie corecți în purtarea lor, fideli principiilor lor.

Mândria lor e să'si védă țera mare, prosperă și fericită; căci mărirea unui om stă în mărirea țerei sale.

Orgoliul lor e ca numele de român să fie legat de acela de onestitate și de ecuitate;

Să fie sinonim cu acela de prob, de just, de uman, de patriot.

Nu vorbesc de sciință și de talente, căci talente și sciință nu lipsesc Românilor; ceea ce le lipsesc astăzi, după patru lustri de monarchie ereditară, sunt caracterele, e simțimentul datoriei, pudórea politică, demnitatea de om. Două-șeci și doi de ani de regim monarchic, aú pervetit tot, a corupt tot.

Mé aflu în tabăra liberalilor, care aú admis monarchia, adică corupția, dar nu sunt înregimentat. Ca și Englesul ce se bătea în rândurile Garibaldienilor în resbelul pentru unitatea Italiei, mé găsesec în câmpul Bujorilor, de capul meú, cu echi-

pământul și cu merindea mea; lupt cu armele mele, după tactica mea, pentru libertățile poporului amenințate de partida trecutului, fără a asculta de nici un comandament, de nici un ordin.

Printr'acesta, țera n'a fost păgubită în nimic; căci eu n'am susținut abuzurile, ci m'am opus la întorcerea oligarchiei, care astăzi a ridicat capul său de Medusă.

Dacă ași fi intrat în tabăra liberală de la putere pentru vre-un fir de cépă sau de mărar, ca Danciu din poveste, ași răspunde celor ce mă întrebă, ce caut acolo: «vântul m'a aruncat;» și dacă ași fi pus ceva în disagă, și ași fi cestionat: dar în borfe ce ai? m'ași scărpinga în cap și ași mormăi: «veți asta e asta.»

Dar eu nu m'am ales nici cu bani puși la banca Germaniei, sau a Angliei, sau a Franței, nici cu vre-un domeniū, nici cu vre-o moșie cât de mică, nici cu o casă cât de modestă; n'am avut nici o pădure în tăiere de la Stat și nici o moșie în arendă.

Și atunci, de ce amicii mei mă întrebă: ce caut acolo?

Mai bine m'ar întreba pentru ce stați acolo? Dar această întrebare ar puté-o face numai cei ce nu aū în vedere de cât interesele materiale.

Interesul celor din scóla clasică este altul: este interesul moral; averea după care umblă ei este alta: posedarea unui nume bun; mărirea la care aspiră nu e mărirea care stă în titluri.

Am vădut ministri condamnați și generali de-gradati.

Mărirea, dar, care există în titluri e efemeră; ea e o frunză pe care mâine poate s'o iea vîntul; astăzi chiar să o smulgă un uragan.

Este însă o altă mărire, mărirea care stă în fapte laudabile.

O ast-fel de mărire, timpul care distruge totul, nu poate s'o distrugă.

Ea supraviețuiesce omului. Omul mîore, dar ea rămîne ca să'l nemurască.

Și cine ambiționează asemenea mărire, poate să se afle și în societatea Canibalilor: el rămîne omul său, cu idealul și cu credința sa.

Dacă o tempeastă m'ar arunca, ca pe un alt Robinson, într'o insulă din Oceania locuită de idolatri adoratori ai vre-unui măimuțoiu, sau vre-unui boă, sau vre-unei pisici, crezi ore că ași renunța la credința mea, chiar când în schimb mi s'ar oferi diamantele și mărgăritarele acelei Insule, ce ar prețui mai mult de cât căile ferate, și apanagele. . . . tutulor cesarilor din vechiul și noul continent?

Și de ce să căutăm exemple la antipod?

Să ne uităm în țera noastră. Națiunea e de religiunea creștină a Răsăritului și regele de a Apusului; principiile Națiunii sunt democratice, ale regelui monarhice; Națiunea are de străbun pe Romulu, regele pe Arminiu; și cu toate acestea Națiunea și rege sunt în comunitatea de interese morale, de și sunt în opozițiunea de credințe și de aspirațiuni, de și tendințele le sunt diametralmente opuse și se învoiesc ca focul cu apa.

Negreșit că, în politică, mesalianțe e bine să nu se facă.

Dar,

Este un dar de care omul cel mai corect trebuie să țină compt, tocmai în folosul intereselor morale și politice pe care le apără.

Ce?

Aă nu scii sântia-ta că monarchia ereditară e o anomalie în instituțiunile și datinele noastre democratice, și un anachronism în vécul al XIX-lea al luminilor? Și cu tóte acestea scii că n'ai voi desființarea ei, nu de dragul monarchiei pe care apocalipsul o numesce Bestia cu capul de om și cu corpul de fiară, ci din cauza stării în care se află astăzi Europa. Pentru acésta eă nu întreb că ce ar dice acela ce a combătut pînă când s'a coborât în mormânt principele strein și guvernul ereditar, când te-ar vedea pe sântia-ta, amic al său venerat, tolerând o asemenea formă de guvern și o dinastie străină; pentru că scii că vin împrejurări și timpî când,

Omul face

Și ce vrea și ce nu'i place.

Sântia-ta, făcut-ai tot-d'a-una ce ai vrut? N'ai fost silit nici o dată să faci ce nu ți-a plăcut?

Sunt înterece generale și rațiuni politice cărora cinc-va nu póte să nu le dea ascultare, dacă este om politic și are un mandat de executat, o misiune de implinit, care trage după sine răspunderea.

Dorese mult să nu măi fi mirat, și m'ași stima
ferice să te fi putut scóte din nedumerire.

Sunt al sãnșiei-tale

Respectos fiu spiritual.

Responsabilitatea ministrilor și a tuturor funcționarilor publici.*)

Responsabilitatea ministrilor și a orî-cărui funcționar public, nu e ceva nou în țera acésta; ea a existat chiar în timpîi când Domniîi nostri erau aprópe absoluți; și ce e mai demn de luare-aminte și care face mai mult lauda Românilor este că însuși acești Domniîi sancționaîu legîi de responsabilitatea funcționarilor, de opunerea chiar a dregătorilor la ordinile arbitrare ale Domnului. Eată ce ȓice condicile lui Vasilie Lupul, Domnul Moldaviei, promulgat la 1654. «Un judecător de la „un târg, ce se ȓice un dregător, *nu este dator să asculte pe Domnul țerei* să muncéscă, să tortureze sau să spândure pe nescine cunoscând „el că nu e vinovat și este lucru cu asuprelă acea „muncă sau acea mórte. Ci mai bine este lui *să și lase scaunul cel de județîu* ce ține, de cât „să se plece învêțatureîi Domnului seîu cea cu asuprelă“. Ast-fel răspunderea dregătorilor este în tra-

*) Publicat în *România Liberă* din 1888, Ianuarie.

dițiunile noastre, în instituțiunile noastre antice. Responsabilitatea ministrilor este una din principiile garanției libertății cetățenilor stricteî custodiri a legilor, ordinii și moralității într'un Stat. O lege de responsabilitate a ministrilor și a tuturor funcționarilor publici, este o panacee destinată a nu lăsa să se mai producă relele pe care țera le a suferit, a face neputincios în viitor guvernul personal, și a asigura domnia legii și moralității.

• Responsabilitatea pentru actele sale, este pentru orî-ce om o lege morală, ȃice unul din colegii nostri, și cȃnd acel om este un depositar al forței publice, ea este în același timp unicul scut al cetățenilor față cu dȃnsul. Ce neconsecință și ce injustiție mai mare de cȃt de a găsi într'o țeră rȃspunderea la tȃte treptele ierarchiei administrative și de a constata absența ei față tocmai cu aceia care dau impulsuinea“.

Din lipsa unui asemenea instrument, vedem întemnițȃndu-se cei ce fură o gȃină, și bucurȃndu-se de nepedepsire cei ce pradă un popor, un Stat cu miliȃne, arestȃndu-se cei ce dau o palmă, și lȃsȃndu-se liberi cei ce ordȃnă sȃnții-Bartelemy, nu spre a salva societatea, ci din trebuința de a se ține la putere în contra voinței națiunii și în contra legii.

Acestea le ȃiceam înainte de votarea legii responsabilității ministrilor.

Dupȃ legea votată de corpurile legiuitoare:

Tȃte dispozițiunile legilor penale relative la in-

fracțiunile comise, atât de funcționarii publici cât și de particulari, se aplică și la miniștri.

Nu se face distincțiune între dol și culpă gravă pentru toate cazurile de responsabilitate penală ce cad sub aplicarea acestei legi.

Miniștrii unui cabinet sunt solidari, răspunzători pentru faptele săvârșite în comun.

Este complice al ministrului dat în judecată, și se pedepsește conform principiilor stabilite funcționarul, care va fi executat ordinele sale ori-ce dispozițiuni a căroră ilegalitate era evidentă.

Conservatorii, al căror unic mijloc de guvernare este forța brutală și corupția, nici-o-dată n'ar fi consimțit *a vota* o asemenea lege.

DESPRE INCOMPATIBILITATE^{*)}

Intre articolele supuse revisuirii, adunarea electivă a admis și modificarea art. 42, căruia noi am fi preferat să i se dea redacțiunea următoare: *Membrii puterii legiuitoare în tot timpul mandatului lor și șese luni după expirarea acestui mandat nu pot fi numiți de guvern în nici o funcțiune salariată. Mandatul de senator și de deputat e incompatibil cu ori-ce funcțiune retribuită de Stat, de județ sau de comună.*

Este necompatibilă independența unui membru al parlamentului cu pozițiunea ce i se face, dându-i-se o funcțiune salariată, care 'l pune sub ascultarea puterii executive. Membrul Legislativei, devenit agent administrativ sau judiciar, perde cea mai însemnată din calitățile sale: independența. Rolurile celor două puteri ale Statului se intervertesc: puterea executivă devine controlătoare; puterea legislativă, controlată și prin urmare dependentă. In stat nu mai e de cât o singură voință. Și această voință nu e a Națiunii.

*) Publicat în *România Liberă* din 1883, Ianuarie 25.

Dar cu independența, deputatul său senatorul perde și prestigiul: demnitatea lui este terfelită, tirită la picioarele executivei.

Lăsând la o parte Statele în cari, în unele epoce, funcționarii au fost excluși din Parlament, chiar țările care introduceau pe impiegați în corpurile legiuitoare, admit compatibilitatea numai fiind-că acolo funcțiunile sunt inamovibile, ceea ce relativ le garantază independența

Independența derivă din putința de a face ceea ce cînc-va voiesce să facă, și unui membru al legislativei îi lipsesce această putință, când ocupă un serviciu ce i s'a dat în schimbul liberului său arbitru.

De câte ori, sub guvernele de orî-ce colóre, nu s'au vădut membri ai Parlamentului votând o concesiune, o răscumpărare, pe care guvernul a crezut'o bună din punctul său de vedere, după ce li s'a promis o funcțiune; răscumpărare sau concesiune, pe care pînă aci o combătuse din tótă puterea ce dă convingerea și cu argumente peremptorii. De câte ori nu s'au auzit jurisconsulți însemnați, oratori eminenti, membri ai Legislativei mărturisind că afacerea cutare, pentru motive anume arătate de ei, este ruinătoare pentru Stat; dar fiind-că guvernul o voiesce, ei, funcționarii publici, o votază.

Vede-se, dar, că prin acceptarea unui serviciu, prin ocuparea unei funcțiuni, independența, voia liberă a membrului Parlamentului care ocupă acea funcțiune, se anihilază, rezistența la actele arbi-

trare și vătămătoare ale puterii, ca o consecuință fatală, dispare; sistema de guvernământ despotic succede guvernământului reprezentativ, precum întunecul succede luminei. În formă, țera fie oricare va fi, are un principe constituțional cu ministrii responsabili; în fapt, un rege asiatic, având drept lege voința sa absolută.

Iată unde duce compatibilitatea mandatului de membru al Legislativei cu o funcțiune salariată; iată funesta concluzie a latitudinii lăsată membrilor reprezentațiunii naționale de a putea cumula.

*

Concederea unei funcțiuni membrului unui corp legiuitor, ca recompensă a abjurării la credințele sale politice, la opiniile sale, la voința sa, este immorală: immorală din partea celui ce cumpără cu munca poporului consciințele venale, ca să efectueze lucruri în dauna poporului; immorală din partea celui ce își face un venit din emolumente pentru care n'a asudat, n'a muncit, n'a ostenit; ba făcând mai rău de cât atât: ținând în paralizie serviciile ce le ocupă, din lipsa de timp sau prin lipsa de capacitate.

Un membru al Parlamentului este tot de odată și primar al urbei; president al unei societăți de credit; director al unei bănci. Și acesta nu e o presupunere, sunt lucruri care s'aun vădut în tot-d'a-una. Cine dintre noi n'a citit dări de sémă despre întruniri electorale, în care s'aun vădut relatări ca ceea ce urmédă: «Domnul X se urcă la

tribună și citește lista de numele candidaților de consilierii comunali sau județeni; când ajunge la numele medicului, inginerului, avocatului, Z. începe un scandal infernal, care ține 20 de minute, se aude în sală strigătele și protestările următoare: «Nu e bun. — Are șapte slujbe. — E deputat. — E un gheșeftar.» Și toate acușările și epitetele enumerate, de multe ori n'aũ fost de cât adevărul adevărat. Și cu toate acestea, omul în contra căruia s'aũ ridicat cu atâta dreptate protestări, a fost ales consilier sau primar: sub verđi, sub albaștri, sub galbeni, sub portocalii, pentru că făcea parte din Parlament.

Când un membru ca acela al Legislativei ocupă atâtea funcțiuni, mai are timp să vadă și de afacerile Parlamentului?

Lucrările Legislativei se pot urni de colegii săi; de multe ori însă corpurile legiuitoare nu se pot complecta din lipsa membrilor săi funcționari.

Dar osebit de descomplectarea Parlamentului, absența membrilor impiegați presintă un inconvenient de o însemnătate și mai mare, care une-ori pôte să aibă urmări funeste.

Domnul Victor Hugo spune că într'o ȃi, înainte cu câți-va ani, fiind chemat de la Parlament de judele instructor ca să dea o mărturire, impaci-ența ce arêta de a se întorce neîntârđiat la adunare, părându-se judecătorului neînțelesă, căci Parlamentul se află în complet, d. Victor Hugo, îi observă că o adunare descomplectată astăđi se pôte complecta mâine, dar ceea ce nu se mai pôte re-

para este lipsa unui vot. O bilă adesea decide despre o cestiune de o importanță capitală, și din lipsa acestuia ce trebuia să pună această bilă, uneori a trecut decisiuni rele, ori s'aun respins legi bine-făcătoare.

Când, dar, din absența unui mandatar al țerei se pôte cauza un rău societății, acel mandatar a comis un abus de încredere către aceia ce l-au încredințat interesele lor; și dacă fapta nu e pedepsită de legile sociale, e reprobată de legile morale.

*

Cu ocazia săpăturilor ce s'aun făcut la Pompeia, s'a găsit un oștean petrificat, ce se crede că a fost o veghie (o sentinelă) uitată de comandantul său, în spaima cauzată de teribila catastrofă, care oștean a preferit să móră acoperit de lavă, de cât să părăsească postul său.

Implinirea datoriei pînă la sacrificiul vieței; iată virtutea: care a făcut dintr'o mână de ómenî poporul cel mai mare din antichitate.

Cum am practicat noi, urmașii săi, această virtute? — Părăsind postul ce națiunea ne-a încredințat, ca să dăm iama în funcțiuni, ca bașibuzucii orientali care nu aun nici o disciplină, nu cunosc nici o regulă.

Din legiuitori ai țerei, ne-am făcut agenți ai puterii executive. De la înălțimea unde ne-a pus națiunea, ne-am coborît spre a disputa pâinea de la gura copiilor celor debili, celor ce ne-aun ales, apro-

priindu-ne funcțiunile care s'ar fi ocupat de ei, dacă noi am fi rămas la locul pe care țera ni l'a însemnat; custoși infideli, am desertat de la postul ce ne-a fost încredințat, lăsând inamicul să pătrundă în cetatea pusă sub apărarea noastră.

Acésta probéză lipsă de moravuri. Și un Stat fără moravuri este un Stat mai d'inainte condamnat.

Sub rubrica: **Deputatul lucrător**, diarul „Secolo“ din Milan, ne aduce următórea narațiune, reproducă de „Frăția româno-italiană“: „Deputatul lucrător Maffi a venit de sərbători la Milan. Și știți cum își petrece timpul? Póte veți crede că se tolănesce în plăcută neluere. Nicī de cum. Când și-a luat diŭa-bună pentru a se duce la adunarea națională, diše: „Plec lucrător și mă întore lucrător.“ Și menținându'si cu scrupulositate cuvântul, s'a întors în laboratoriu s'eu printre soții s'ei de laborare: simplu, modest, fără supărare. El topesce pe fie-care di caracterele sale de plumb, suspinând póte, că nu póte topi în metal resistent caracterele multor deputați, care se mlădie ca o pastă móle în mâinile fermecătorului Depretis. Séra, după ce și-a terminat obositórea muncă, se întórcé în alba sa căsuță, și acolo, lângă soția sa, între cărți și publicațiuni științifice, petrece studiând câte-va ore. Onorurile și laudele

nu l'aŭ amețit: are un cap solid, care nu se mișcă și nu variază după evenimente. E vesel numai când se pôte găsi printre vechii și cercații amici, cu care'și schimbă cu dragă inimă afecțiunile. Intr'o séră, aflându-se în comitetul electoral al lucrătorilor, nară asistenților curioșele scene ce i-s'aŭ întêmplat în Roma. Printre altele, într'o ți sosi la el o deputațiune din Neapole, care 'l întrebă: „Aveți bunătate a ne arêta cum a făcut la Milan să reușescă ca deputat un lucrător? — Intr'un mod fórte simplu, răspunse Maffi: „*cu o lucrare continuă și ordinată și cu unirea tuturor voințelor într'una singură.*“

Avut-am și noi Maffi, cari să se întórcă cum s'a dus și să se apuce de ceea ce aŭ profesat?

Câți din noi, în diferiți timpî, nu ne-am dus în reprezentațiunea țerii proletari și ne-am întors mari proprietari; neavuți, și am venit milionari; lucrători de pămênt, și ne-am întors comercianți; advocați fără procese, și am venit înalți funcționari cu emolumente de decî de napoleonî pe lună; micî comercianți aleși de-o partidă, și ne-am întors arendași (posesori) mari de domenii, partisanî ai celei-l-alte partide! Aceste adevăruri crude șcim că vor atinge multe susceptibilități; știm că ne vom face numeroși inamici; șcim că acêsta nu este în folosul nostru personal; dar șcim asemenea că nu în folosul nostru propriu se cuvine să lucrăm, ci într'al țerei, dacă ne iubim țera, dacă

voim înălțarea ei, care nu se pôte face de cât prin regenerarea moravurilor, astăzi fórte decădute, pentru care sunt culpabili și aleșii noștri, și guvernele cari aũ dat exemplu de disprețul legilor, care aũ recompensat turpitudinea, perversitatea, și aũ persecutat probitatea, onestitatea.

Prin metamorfozele, prin transfigurările arătate mai sus, s'aũ transfigurat, s'aũ metamorfoșat și Parlamentele, însă în sens invers, adică cu cât membrii lor aũ devenit avuți materialmente, Parlamentele aũ sărăcit moralmente: deputatul, senatorul, devenind sclavul stomacului, luxului, înavuțirii, distincțiunilor copilăresci de panglice și de tinichele, ce în copilăria noastră se da în scóle la monitori și monitori-generalii. Puterea legiuitoare a devenit selava puterii executive. Corpurile legiuitoare aũ devenit un simulacru fără autoritate, fără prestigiu, o instituțiune neutilă, ba chiar vătămătoare, pentru că acoper răspunderea guvernelor.

Ca să remediãm la tóte aceste rele, revisuim constituția; însă păstrãm cumulusul, păstrãm compatibilitatea între mandatul de deputat sau senator și serviciile salariate; conservãm cele câte șese și șapte funcțiuni de fie-care mandatar; conservãm în constituțiune acest virus de la care aũ decurs multe rele, și care a făcut să n'avem de cât în rare intervale o adevărată representațiune națională. Și atunci, ce revisu-

im, ce modificăm? — Colegiurile electorale.

Serios credem că voim să facem o reformă, conservând în pactul fundamental toate elementele stricăcioase, toate mişlocele de corupţie?

Se pot înşela mulţi, noi însă nu ne amăgim şi voim ca şi ţera să nu se amăgescă.

Fără desfiinţarea cumulului şi fără ridicarea din mâna guvernului a tuturor mişlocelor de corupţiune; fără o reformă în magistratură, ca judecătorul să nu mai fie numit şi destituit de ministru; fără o dispoziţiune constituţională, care să decreteze edificarea şi întreţinerea de stabilimente de învăţătură în fie-care comună rurală cu spesele Statului şi ale comunei; fără toate aceste mari şi radicale reforme, neînsemnatele modificări adoptate de senat, care n'a acceptat amendamentele adunării elective privitoare la incompatibilităţi şi la cumul, ne dă dreptul să bănuim că în revisuirea constituţiunii pare că s'ar căuta alt-ceva de cât independenţa colegiurilor, independenţa alegătorilor, independenţa aleşilor, independenţa Corpurilor legiuitoare. Şi noi suntem datorî să atragem atenţiunea guvernului şi a ţerii.

Avem simpatie şi recunoşcinţă pentru uniî, stimă şi iubire pentru alţii, consideraţiune şi respect către toţi. Dar d'asupra tuturor acestor simţimēnte, este un simţimēnt mai înalt: simţimēntul datoriei către ţeră, care face pe bunul patriot să 'şi sacrifice amicii, coreligionarii

săi politicii, poziția sa socială, averea sa și în-suși viața sa; căci fără țară sau cu o țară mi-seră, prada nesățioșilor din întru și a invidio-șilor din afară, în van am avea toate bunurile personale. Avem datoriile către țară, și trebuie ca datoriile să facă a tăcea simpatiile, trebuie ca iubirea de patrie, de prosperitatea ei, de independența ei efectivă să primeze orî-ce alt sentiment.

Numai făcînd ast-fel de sacrificii, societățile antice s'au ridicat la gradul de mărire care a făcut admirațiunea secolilor; și numai prin ast-fel de sacrificii ne-am ridica și noi.

Nu pretindem de la concetățenii nostri vir-tuțile lui Scevola, lui Regulu, lui Caton; nu pretindem de la dînșii marile sacrificii ale ace-stor mari figuri; dar le cerem să pună înain-tea micilor lor interese, marile interese ale pa-triei; să sacrifice simpatiile lor datoriilor lor de cetățeni.

Avem amici și se cuvine să'i cultivăm; dar cei mai buni amici sunt amicii binelui general.

Avem amici, dar să nu'i lăsăm să mănânce prea mult, ca să nu se îmbolnăvescă de indi-gestiune.

Mandatul de reprezentanți ai națiunii și de câte alte cincî sau șese funcțiuni pe lângă acesta, este o sarcină prea mare pentru un om, chiar cînd acest om ar fi amicul și coreligionarul nostru; să facem, dar, ca o asemenea stare să înceteze,

înlăturând pe cei rău-năraviți și cerând garanții de la aceia pe care i-am onora cu mandatul nostru de reprezentanți ai comunei, ai județului, ai țării.

MONARHIA EREDITARĂ^{*)}

I

„Domnia ereditară, întemeiată pe instituțiuni democratice, e o idee a timpului,“ a zis un eminent membru al Parlamentului român, acum decedat, ale cărui sentimente liberale erau cunoscute.

Dar într'o țără ca a noastră, în care a existat dreptul națiunii de a își alege pe Domnul său, când creăm o instituție feudală, precum este ereditatea la tron, acesta se face nu în folosul poporului, ci în al monarhului, pe care dispensându'l de datoria de a fi ales de Națiune, prin firea lucrului îl punem mai presus de dânsă, când drept cugetând el nu e de cât cel mai înalt funcționar al Statului. Iată ideia cea adevărată și cea mântuitoare practică în țările care sunt stăpâne pe destinele lor.

Sunt însă momente de eclipse în națiuni și, aberație sau fatalitate, de această eclipsă n'a putut să scape nici țara noastră.

^{*)} Publicată în *Naționalul* din 19 Martie, 1895.

Liberalii — nu vorbesc de liberalii clasicii rămași fideli străvechului principiu de eligibilitate, ci de liberalii oportuniști cari, pînă la 1853, aveau scris pe drapelul lor că libertate efectivă nu va putea să existe *pînă cînd cel din urmă rege nu va fi spînzurat cu mâțele celui din urmă călugăr*, — liberalii, oportuniști, dic. la 1866 au admis monarhia ereditară, nu ca pe cea mai bună formă de guvern, ci ca o necesitate. Au voit însă ca autoritatea ei să fie țermurită de legi și să nu depășescă limitele ce i se vor determina prin contractul dintre monarh și Națiunea.

Un organ de publicitate dinastic, *România*, ce acum nu mai apare, dicea: „Domnia ereditară este o inovațiune în viața publică a poporului român și, ca orî-ce inovațiune, cu greu este primită de popor dacă guvernantișii nu întrebuintează tótă prevederea, prudenta și abilitatea în susținerea ei; dacă ei nu se feresc de a face acte care să revolte poporul în contra inovațiunii introdusă, și să'l îndemne a reveni la tradițiunile sale.“

Urmat-au așa guvernantișii care s'au succedat la putere? Pus-au tótă înțelepciunea lor spre a face monarhia ereditară, dacă nu iubită, cel puțin suferită? Și ca să nu facă monarhia odiosă, respectat-au ei legile? Lăsat-au neatînse drepturile și libertățile națiunii, libertăți și drepturi recuperate prin două mari revoluții în cari

sângele poporului, iar nu al feudalilor și al veneticilor, a curs? — Nu. Aceste sfinte drepturi au fost călcate în picioare de lacheii monarhiei, prin voința și din ordinul monarhului, care a pervertit toate caracterele și a compromis, terfelit și discreditat pe toți bărbații de Stat cari l-au servit; care a impus liberalilor să facă acte de conservatori, dând apanage coronei în domenii publice prin despozierea Statului, iar conservatorilor să vină cu legi democratice, instituind case de ajutoare și pensii pentru lucrătorii de mine streini, ce vor avea să inundeze țera; care ne-a făcut să asistăm la acest spectacol străin: să veđi pe despoticul antediluvian de la Golășei, *socialist*, iar pe presidentul din autoritatea sa al republicei ploieștene de o ți, *cerberul* palatului regal; să veđi pe matadorul radicalilor, condamnat acum câți-va ani pentru atac contra faptelor pernicioase ale regelui, să'l veđi ajungând *susțitor* al actelor și mai vătămătoare ale aceluiași rege, și pe veninosul ministru de la Externe, acela cu frasa: „*Mitraliați această canalie*“, frasă rămasă celebră pentru că caracteriză pe reacționarul sanghinar, să'l veđi devenit *umanitar*; așa, că ómenii politici nu se mai cunosc ei chiar pe dênșii ce sunt, ce principii profesază, căror credințe aparțin, și îți vine să plângi cu Heraclit de decadența acestor ómenii, și să rîdi cu Democrit de rolurile caraghioase ce regele îi face să jöce.

Ismeniți ast-fel de Domesticitorul de pe tron, guvernanții au zăpăcit opinia publică, au făcut ca țera să nu știe ce să mai creadă despre ómeni și despre partide, să nu-și mai pună speranța în nimeni și, cu drept cuvânt, să nu mai aștepte nici o îmbunătățire de la clasa dirigentă, pînă când Egeria de la care 'și vor primi inspirațiunile guvernanții nu va fi Națiunea. Și vai de societatea care pierde credința în bine, care devine sceptică, care disperă de ómeni. Acest scepticism și acéastă confusie în principii este una din relele cele mai mari ce ni le-a adus monarhia ereditară: pentru că Națiunea, neșciind în care din conducătorii ei să mai nădăjduiască, ajunge să se lase în voia întîmplării, să nu se mai lupte, și lipsa de luptă pentru drept, este mórtea politică a unui popor.

Eú înțeleg că se póte ca Națiunea să nu mai vadă deosebire între partide, divergență de principii între ómenii clasei conducétore, să nu mai distingă între cei ce critică cu asprime pe rînd faptele regelui când nu sunt la guvern. și le servesc când sunt chemați la cârma țerei, albi, roșii sau pestriți, și să dică: Ce'mi folosește că vor fi la putere ministri liberali sau ministri conservatori, și în Parlament democrați sau radicali, când și unii și alții nu fac de cât ceea-ce li se cere de străin să se facă, când și unii și alții n'au bărbăția să se opună lăcomiei lui nemăsurate și tendințelor lui ho-

rende de a aservi țera politiceșce la străini. Ceea-ce însă nu admit este că dacă guvernării nu posedă virtuțile ce se cer de la conducătorii popórelor, noi poporul, noi cetățeni, noi cari suntem țera, trebuie óre să ne culcăm să murim? Nu se cuvine să căutăm a ne salva noi prin noi însuși? Nu trebuie să cercetăm care e rēul și să căutăm a înlătura causele lui?

Rēul este regalitatea egoistă și coruptóre. Rēul e regele care voiește să guverneze ca un monarch absolut, care urășce țera și o dă în exploatare străinilor.

Ca să facem rēul neputincios, să punem tótă energia nóstră, tot devotamentul nostru, a desființa causele lui.

Aceste cause sunt douē:

I. Poporului i s'a răpit, prin violență și corupție, dreptul sēu cel mai mare, dreptul sacru de alegere în care residă suveranitatea lui.

De aci, puterile Statului ne mai emanând de la dēnsul, ci de la Răpitor, țera a fost jefuită ca în Pădurile-Negre, și pământul ei înstrăinat fără voia sa celor de alt nēm pe termene lungi și cu puțința d'a se prelungi, ca posesia să devie perpetuă.

Să redăm Națiunii dreptul ei suveran, opunând violenței puterii disprețul nostru, iar corupțiunii, desgustul nostru suprem.

II. Regele, posedând prea mari prerogative, a abusat de puterea ce-i daă ele, înăbuşind drepturile Naţiunii.

Să căutăm a modera *dânjania*, eum ar dice d-nul Tocilescu în gergul său scârbos, saă mai bine înţestarea monarhului în apueăturile sale asiatice.

Şi acésta o póte face numai un Parlament eşit din alegeri neinfluenţate de guvern, saă din lupta victoriósă a Poporului cu Puterea.

Dar nu numai abusul ce face regele cu prerogativele sale, s'ar înlătura fără comoţiuni, ci şi din aceste prerogative exorbitante s'ar mai putea împuţina la o revisuire a Constituţiunii, luând exemplul de la Norvegia.

Constituţia saă *Grundlov* a Norvegiei, basată esenţial pe principiul reprezentativ, pune tóte puterile Statului în mâna Parlamentului saă *Stortingul*. Acesta emanat de la naţiune, propune discuţia şi votéză legile, le amendéză saă le abrógă, stabileşce impositale, priveghiază finanţele, şi prin cele două camere *Lagthing* şi *Odelthing*, exerciteză în realitate autoritatea în ţeră. Ministrii regelui n'au dreptul de a lua parte la şedinţele Parlamentului, şi suveranul însuşi nu póte opune decisiunilor Parlamentului de cât un vot de suspendare, şi chiar acest vot nu se póte prelungi în infinit; căci, orice rezoluţiune adoptată prin trei votări succesive, dobândeşce putere de lege definitivă, şi voinţa

regelui, din acel moment, nu mai are nici o putere asupra voinței țerei.

De ce regele României ar avea mai mari prerogative de cât regele Norvegiei? Norvegia nu e republică ca să nu o putem lua de model, ca să nu adoptăm dispoziții din Charta ei.

Pînă când vom putea avea o asemenea înțeleptă Chartă, să stabilim echilibrul între puterile regelui și drepturile Națiunii, echilibrul sdruncinat de nesațiul de putere al acestui stăpânitor cu gusturi de satrap.

Echilibrul e desemnat prin Pactul fundamental al țării.

După acest Pact, regele *domnesce* și Nația *guvernază*.

Așa fiind, să lăsăm regelui ce se cuvine regelui: *domnirea*, și să redăm Națiunii ce aparține Națiunii: *guvernarea* răpită de brigandii oficiali tâlhăresce, cu cuțitul în mână, cu chinorosul și cu bâta bandelor de sbiri comandați de prefecti.

Insă, prin ce mijloce să repunem Națiunea în drepturile ei?

— Eșind din indiferentism, din nepăsarea în care ne aflăm, deschidînd ochii la pericolul ce ne amenință, unindu-ne într'un cuget toți câți ne iubim țera, și prin lupta dată în fața urnei, smulgînd din mâinile trădătoare puterea rău întrebuințată de guvernele palatiste, de cabinetele complice Străinului.

Acésta o putem, numai să vrem.

Stăm în momentul acesta în genunchi, ca nisce sclavi. Să ne sculăm în picioare ca ómeni liberi, și puterea factice a Usurpatorului se va svapora la contactul cu puterea reală a Națiunii.

Dilele trecute, un amic din Caracal îmi scria : „Aici am admirat cu toți luptele omerice din Parlament și din presă ale *Ligei de rezistență* în contra înstrăinătorilor moșiei românesce; dar ce folos! Ce pot să facă strigătele unei mâini de patrioți, când apasă asupra țerei greutatea unei puteri fără scrupul?“ Și eu i-am răspuns : „Da, suntem puțini, în momentul acesta, cari vedem peirea și luptăm să o abatem, dar în ora supremă ne vom face mulți, căci Români nu sunt morți, ei numai adormiți; și apoi, o forță, orî cât de mică ar fi, nu trebuie nesocotită în calculele de luptă: Incendiul care devórá păduri seculare și mistuiesce edificii superbe, n'a fost la început de cât o scânteie debilă. Un cărbune a fost de ajuns să iea foc templul Dianeî din Efes, care era una din cele șepte minuni ale lumii antice.“

Cine ar fi gândit, la 1821, că un proprietăraș de la țeră, Tudor Vladimirescu, va trânti la pământ stăpânirea de mai mult de un véc a străinilor din Fanar și va reda tronul român, Românilor?

Cine ar fi cređut, la 1848, că vre-o câți-va patrioți, sculându-se în contra vechiei oligarchii, care

avea puterea și era sprijinită de Colosul de la Nord, vor schimba fața țerei, creând o societate nouă?

Însă, cum aș isbutit aceste mișcări regeneratoare? Ducându-se cu jalba la Vodă să cêră să și facă milă cu țera? — Nu. Românii de atunci erau mai puțin politicoși cu palatul; ei când vorbeau cu Domnul, aveau mâna pe spadă; și capul Statului îi asculta sau se ducea să ție aer la Golășei, la Țibănești, sau la spațir pe marginea Rinului.

La 1821 Tudor, știind că „dreptul se țiea,” nu se cere, a desprins din cuișă sabia ruginită ce sta suspendată din timpii Domnilor români, și încingând-o în contra asupraitorilor țerei, a dis împreună cu poetul român: „De cât o viêtă mórta, mai bine o mórte vie”, și a murit ca să trăiească România, precum Christ și-a dat sufletul, ca să salveze umanitatea.

Oamenii de la 1848 s'aș ridicat, nu ca să scóle de la masă pe cei ce se aflaș în capul bucatelor, spre a se așeza ei, ci în așeptarea de a fi împușcați în luptă sau trimiși la ocnă, dacă Mișcarea n'ar isbuti. Când la popasul de la Albota din Romanați al armatei Regenerațiunii, în mersul ei contra Craiovei, am întrebab pe nemuritorul Heliade, ce crede el despre reușita Mișcării? — El m'a răspuns: „Principiile ei vor triumfa mai târziu. Cât pentru noi, misiunea noastră este de a semăna, și alții vor

secera și se vor bucura de fruct; noi numai ne împlinim o sântă datorie către țără, știind bine că revoluțiile sunt ca Saturn: ele își mănâncă copiii.“

Iată secretele insbândilor Revoluției Naționale de la 21, și ale Mișcării politice și sociale de la 48. Aceste secrete stau în hotărîrea de a face cine-va sacrificiul averii sale, pozițiunii sale sociale, libertății sale și chiar vieții sale, dacă trebuința cere, fără care hotărîre nimic mare nu se pôte întreprinde.

Oamenii de astăzi așteptă să secrete fără să fi semănat. — Și prin aceștia înțeleg pe indiferenți.

Mi se va dice însă că țera nu se găsește în starea în care se afla la 21 și la 48.

Dar stă ea mai bine când e jumulită, ca o găină, prin concesiuni ruinătoare tesaurului țerei și prin convențiuni ucigătoare născândeii noastre industrii? când e datore la străini mai mult de cât un miliard? când pământul ei se dă străinilor? când porțile țerei s'au deschis colonisărei cu tot felul de lifte? O asemenea stare nu e mai îngrijitoare de cât cea de la 21 și 48?

Și ce fac Români? Ce fac alegătorii? Ce face inteligența țerei?

Junii de la *Gazeta Poporului*, necutezând a inculpa pe stăpân de fără-de-legile comise, învinovătesc pe slugi.

Regele! Iată răul, domnilor, cari nu îndrăsniți
a apuca taurul de córne și credeți că veți în-
vinge.

La 1866, Româniî iubiau pe Domnul străin.
Astăzi, după o tristă experiență, îl urăsc.

„Omul, ȕice Ignotus, are une-orî amoruri si-
nistre; alte-orî, urî sante și patriotice.“

Descentralisarea Administrativă

Maî înainte de a vorbi despre *Descentralisarea administrativă*, vom arăta ce este *Centralisațiunea* și de câte feluri e.

„Pretutindenî, ȝice d. Batbie, unde se stabilește o putere preponderantă căreia i se încredințază forțele necesare pentru conservarea unității Statului, este *Centralisațiune politică*.

„Apoi când acéstă putere, trecând marginile dreptului său, în loc de a lăsa centrele cele mici să'și administreze înse-le afacerile lor, se substituie autorităȝilor lor naturale prin delegații ei și atrage către centru tótă activitatea ce se produce la extremităȝi, nelăsând comunelor și districtelor decât inerȝia, acésta e *Centralisațiune administrativă*.”

Din *Centralisațiunea politică* unită cu *Centralisațiunea administrativă*, nasce apoi un al treilea fel de *centralisațiune*: *Centralisațiunea intelectuală*. D. Batbie o numesce *Centralisațiune morală* și ȝice: „Tótă vieȝa fiind în capitala țerei (prin *centralisațiunea administrativă*), óme-

niî avuți se transportă într'ênsa, atrași de plăceri; ómenii intelectualî alérgă acolo spre a căuta un theatru mai demn de ambițiunea lor, și lucrătorii cei mai buni spre a căuta căști-guri mai mari.“ Noi îi dicem *Centralisațiunea intelectuală*; căci s'a vădut că nu numai singurî ómenii avuți și intelectualî, care 'și părăsesc comunele și districtele lor spre a căuta fortună și glorie în altă parte, sunt moralî; ci moralitatea mai adesea-orî se găsește în aceia carî rămân în locurile lor spre a fi folositori comunei sau districtului în care s'aú născut, și pe care le înfrumusețéază cu avuția lor, și le înalță prin inteligența lor.

Centralisațiunea politică nu s'a atacat nicî-o-dată de scóla liberală. Ómenii bine-cugetători o aprobă, întru cât centralisațiune înseamnă confederațiune dintre comună cu comună, ca să facă district; district cu district, ca să facă ținut; ținut cu ținut ca să facă Stat, spre folosul tuturor și fără prejudițiul nimenui, pentru că centralisațiunea politică ast-fel înțelésă a făcut să înceteze vechile neînțelegeri, și prin urmare vechile resbele dintre district cu district, provincie cu provincie, și noi suntem dintre partisanii ei, pentru că experiența ne-a făcut să vedem că descentralisațiunea politică nu e de cât slăbiciune, sfârșire, și de multe orî peirea Statelor.

Dar dacă *Centralisațiunea politică* este un bine

imens, *Centralisațiunea administrativă*, din contra, este un rău nemărginit; rezultatele ei funeste sunt spăimântătoare. Centralisațiunea administrativă aduce acele dese și multe nemulțumiri, și dă naștere la acele comoțiuni populare, care de multe ori pun în pericol existența tronurilor celor mai bine întemeiate și a Statelor celor mai puternice. „Ea este puterea absorbitoare, dice d. Batbie, care slăbănogesc extremitățile și pune pe un corp lânged o capitală exuberantă, cu riscul mai tot-d'a-una neapărat de a expune țera la acele atacuri apoplectice ce se numesc revoluțiuni.“

Centralisațiunea administrativă este mama servilității, ignoranței și indigenței. Ceî ce o apără se fac campionii servituții sociale, instigatorii și provocatorii revoltelor.

De aceea noi o desaprobam și o combatem ca pe o stare maladivă a societății, și ca pernicioasă țerei și thronului.

Puterea ce se reașimă pe centralizare, e o putere factice. D. de Tocqueville dice că centralisațiunea administrativă pôte să concurgă într'un mod strălucit la mărirea pasageră a unui om, nu însă la prosperitatea durabilă a unui popor.

Acésta e un adevăr necontestabil. Francia de la 1814 și de la 1870, ne-a dat tristul dar fôrte instructivul exemplu de funestele consecuințe ale centralisațiunii administrative. Na-

poleon I și Napoleon III, prin centralizarea lor absorbantă au putut să brileze un moment, și apoi au dispărut ca acei comete, cari spăimântă lumea prin aparițiunea lor, și apoi apun de o dată fără a mai rămânea din trecerea lor de cât pomenirea. Fericirea Franciei făcută de ei nu fu decât efemeră. Centralisațiunea administrativă debilită această mare și glorioasă națiune.

O țară, pe al căruia tron șede un Cap ales de popor, fie chiar ereditar, nu poate să prospere fără descentralizare; pentru că într'o asemenea țară, unde principiul electivității este foarte adânc înrădăcinat în obiceiurile ei și înscris în toate vechile ei instituțiuni, viața e pretutindeni, și a o concentra, este a o sugruma.

Descentralizarea administrativă este ceea ce la Englezii se numește *self-government*, adică guvernământ prin sine sau guvernământ direct prin cetățeni, iar nu prin delegații guvernului, nu prin tutela administrativă a guvernanților. La noi ea nu e un ce nou; noi nu suntem un popor de barbari ca să nu ne putem administra de sine-ne; la noi viața municipală este anticisimă.

Centralisațiunea este făcută spre a ține populațiunile într'o nevrstnicie perpetuă, ca să ciupescă epitropii din averile epitropiștilor. Această stare este rușinosă și păgubitoare; ea e demoralizătoare pentru epitropii nostri din dreptul

divin, și revoltătoare pentru noi; căci nu suntem nici copii, nici alienați să ni se administreze bunurile de tutori și de curatorii, cari se fac să fie plătiți prea scump pentru bătaia de joc de a ne ține sub tutelă.

Prin descentralizare, Capul Statului nu se desbracă de nici o prerogativă, și guvernului îi rămân o mulțime de atribuțiuni de Stat, de care astăzi nu se poate ocupa, fiind ocupat în afaceri cari ținesc la împiedicarea exercițiului drepturilor noastre.

Și apoi descentralizarea e prevădută prin Constituțiune.

Nu vom enumăra aici afacerile ce incumbă inițiativei private — individuală sau colectivă — și cele care intră în atribuțiunile naturale ale Statului. Un proiect de lege este a se depune în curând pe biurul Adunării pentru descentralizare, confecționat de un număr de deputați după dreptul de inițiativă ce le dă Constituțiunea, în care se va vedea ce se dă comunei și ce se lasă guvernului. E destul a menționa numai că funcționarii comunali și județeni — administrativi și fiscali — sunt exclusiv numiți de comună și de județ, și țera are a scăpa de acei *zapci* proverbiali, cari nu aveau altă îndatorire decât aceea de falsificatori ai alegerilor.

Self-government, este principiul constituțional aplicat afacerilor locale.

Legea de descentralizare se poate numi Con-

stituțiunea comunelor, *carta magna* a județelor autonome și libere.

Acéastă lege va fi cel mai mare act al domniei M. S. Carol I. Ea va fi menită a scóte România din letargie, a'í da o viéță nouă, a o descurca din mrejele în care o țin guvernantii și a o deprinde la viéța publică.

Prin descentralizare, vor înceta animositățile dintre reprezentațiunea națională și guvern, care astăđi provin mai numai din cauza amestecului guvernului în alegeri; și acésta va fi un bine nemărginit, fiind-că astăđi ceea ce ține Adunarea în loc și nu o lasă să lucreze, sunt interpelările și invecțiile care plouă cu fulgere și cu tunete asupra ministrilor pentru violațiuni fățișe sau pieđișe în alegeri, prin *armonia* existentă între prefecti și judecătórii de instrucțiune.

Un guvern, precum este a tot-potent, ar trebui să fie și a tot-bun; dar pentru că nu e, se cuvine să punem o margine puterii lui ca să nu ne strivéscă, adică să'l punem în nepuțință de a ne face rău, și să'í lăsăm tótă acțiunea de a face bine. Marginile trebuie să le tragem noi; căci el — guvern — n'ar puté să existe fără noi — popor.

„Chiar atunci, ȓice d. Maurice Block, când guvernul ar fi cel mai bun, binele moral nu s'ar cuveni óre să trecă înaintea binelui material? Nu e óre de demnitatea nóstră să fa-

cem tot spre a scăpa de o tutelă fără sfârșit? E mai bine să cădem câte-o-dată, decât să rămânem etern în fașă; când mai ales fașa nu ne garantéză tot-d'a-una în contra căderii, ci ne împedică adesea când vrem să ne sculăm.“

Centralisațiunea este o instituțiune despotică; jugul ei nu póte fi simțit de popoli barbari și în guvernele absolute. Pentru noi însă, popor democrat, e prea greū de purtat și cu nepuțință de a fi suferit mai mult. Sângele vărsat în atâtea urbe din amestecul guvernului în afacerile nóstre, probéză că acest jug ne este așa de odios, în cât mórtea ni se pare mai puțin oribilă de cât astă epitropie desonorantă și brutală. Și am ferma convicțiune că dacă decentralisarea nu se va face, cetățenii se vor coalisa ca să reziste puterii brutale a guvernului.

Ast-fel centralisațiunea va fi resbelul permanent și învierșunat: în capitalele județelor, între cetățenii cu delegații guvernului; în capitala țării, între Representațiunea națională cu guvernul central, cum se vede astăzi. Acest resbel nu va înceta de cât atunci când, său noi vom cădea cu desăvîrșire striviți sub puterea despotică a acelora ce i-am ridicat în capul nostru, său ei se vor stinge ca acele troiene de nive, care repeđindu-se din munți desrădăcinéză totul în mersul lor, și apoi se topesc și dispar la sórele primăverei. Căci popoli, dacă trec prin

ierne horende, care fac să le amortescă sângele în vine, în mersul lor ajung și primăveri vivificătoare, ale căror vânturi purifică aerul de miasme.

Când cer, dar, descentralizarea, sunt amic al guvernului și inamic al revoluțiunilor; sunt omul păcii și al ordinii. Căci centralizarea este dușmănia și desordinea.

A DOUA EXPATRIARE

În urma evacuării pământului românesc de armata rusă, la 1854, și repatrierea emigraților, dintre toți Români care au luat parte la evenimentele din 1848, numai Heliade n'a fost suferit de austriaci a rămâne în țară. După cererea cabinetului de la Viena, el a fost chemat la Constantinopol, sub pretext de o misiune ce în realitate era o nouă expatriare, de unde nu s'a mai întors în patriă cât timp s'au aflat în Principate soldații Căiserului, ce luaseră locul cazacilor Czarului. Sărmană Români! și încă mai sărmană Turci! Calmucii și Teutonii își disputa țările puse de bună voie sub supremația imperiului otoman, o dată puternic, iar acum în decădere! La 1848, Muscalii procriseseră pe Heliade; la 1854, Nemții îl reexpatria. Am însoțit pe apostolul și martirul român în acest al s'eu al doilea exil, care a durat pînă la 1859. De ce Muscalii și Nemții păstra at'ata înverșunare în contra unui bărbat, care, la 1848 și în totă vremea emigrării sale, rămăsese în legalitate, când suferia pe acei Români care, în timpul Mișcării,

puseseră săucidă pe Domnul țerei și care, afară din țeră, se amestecău în comitetele socialiste și propagaă o Româniă-Mare, de la Nistru pină la Tisa? Dovadă că stâncele de granit de care se lovesc imperiurile cotropitóre, sunt numai ómenii legalității. Tudor a fost fatal Fanarioșilor și Heliade protectoratului rus, pentru că în loc de a se scula împotriva Turcilor, aă cerut ajutorul lor în contra străinilor. Domnirea Fanarioșilor și protectoratul nefast al Rusiei aă fost spulberate, nu prin puterea armelor, ci prin a tractatelor. Româniă aă făcut două mari revoluțiuni, rămăind în legalitate. Revoluțiuni de acestea pactice nu sunt pe gustul Puterilor cuceritóre. Oamenii care se pun în capul Mișcărilor de principii și le conduc, sunt adversarii cei mai periculoși ai unor asemenea Puteri. Etă de ce tótă vrășmășia Nemșilor și Muscalilor se concentrase numai asupra capului unui om, cel mai neofensiv, ca rămas în legalitate, dar printr'acésta tocmai cel mai redutabil. Tudor a fost ucis de Fanarioși, Heliade de două ori exilat de Nemși și de Muscali. Acestea sunt titlurile gloriose ale acestor doi Români. Fie ca alții să imiteze exemplul lor!

INSTRUCȚIE ȘI MORALITATE *)

Instrucția și Moralitatea sunt cele două elemente indispensabile măririi unui popor, puterii unui Stat. Pentru că fără instrucție, nu poate să existe adevărata libertate care face mărirea, și fără moralitate, nu poate să fie justiție care dă puterea.

Ignoranța a făcut în toți timpii slăbiciunea națiunilor; imoralitatea le-a adus ruina și de multe ori stingerea.

Puterea și trăinicia unui neam, nu le fac numărul ei știința. Titlul de mare al unor omeni, nu lădă instrucția ei, moralitatea.

Poate să fie un popor cât de numeros, dacă este ignorant e neputincios, debil. Poate să fie un om cât de învățat, să fie dotat cu cele mai strălucite talente, dacă i lipsesce moralitatea, e tirător, iubitor de mărire cu prețul demnității lui, lingușitor, venal, sclav al pasiunilor lui degradante; și când

*) Publicat în *Românul* de la 12 Ianuarie, 1872.

un asemenea om, instruit dar corupt, se află în capul unui Stat, acel Stat merge spre peire.

S'aŭ văduț ómenī cu puțină sciință, dar cu multă moralitate conducēnd bine statele. — Și prin moralitate înțelegem ferirea de tot ce e nedrept, respectul legilor, simțimēntul uman cultul adevērului. — Și s'aŭ văduț ómenī geniali, dar puindu-se pe ei mai presus de legi, disprețuind poporul, desființāndu'i libertāțile și drepturile, tratāndu'l ca pe o turmā de măcelārie, formānd imperiuri intinse, și apoi prābușindu-le în neant și dispārānd pentru tot-d'a-una. Pentru cā geniul, sciința, nu pōte sā creeze nimic durabil fără moralitate. Pentru cā fără justiție, fără respectul libertāților și drepturilor poporului, tot ce se edificā de o sciință órbā, tiranicā, se edificā pe nisip.

Ignoranța, nu e numai debolețea și sclavia unui popor, ci de multe ori e și mórtea lui. Sciința e tārnia, care cānd e insoțitā de moralitate, se numesce și este putere.

Sā sprijinim țisele nōstre pe exemple.

În Asia, în timpii anticī, vedem un spectacol surprinđētor: o oștire de mai mult de o jumētate de milion de soldați și comandatā de cel mai mare monarch al Asiei, e invinsā la Maratone, la Salamina, la Plateca, sfārimatā la isus, distrusā la Arbela de o mână de ómenī superiori prin instrucție, luptāndu-se în pāmēntul lor pentru libertate, și afarā dintr'ēnsul, pentru glorie; douē idei nepricepute de popórele Asiei abrutite prin sclavie și prin nesciință.

În America priveliștea este și mai uimitóre. În-

digenii unei emisferë întregi, cad sub armele perfecționate ale cător-va sute de Spanioli Știința a invins numărul. Câți-va aventurieri europeni, au cucerit Lumea-Nouă și au devastat'o.

În Indiî, o companie de neguțători englezî, au redus în servagiù o sută șeseșzeci de milióne de locuitori ai uneia din cele mai mari, mai frumoșe, mai avute și mai clasice țeri ale Asiei.

Vedeți nenorocirile în care duce ignoranța, lipsa de instrucțiune!

America despopulată de aborigenii ei; India sclavă; China neputincioasă

Acestea sunt adevărate calamități, care s'ar fi putut conjura prin instrucție.

Dați Indiei învățatură, și locuitorii ei își vor recupera vechia lor independență. Instruiți China, și poporul ei va eși din starea de înjosire și de slăbiciune în care se află astăzi.

Noi, descendenții unui popor care a dominat lumea; noi, fiii cavalerilor Crucii care au smerit de atâtea ori Semi-luna, coboritorii eroilor de la Rovine, de la Dumbrava roșie, de la Călugăreni, am ajuns în starea Indienilor: Nemții ne-au făcut tributarii lor pe calea economică.

Noi suntem tot acei ómeni care am fost sub Mircea, sub Ștefan, sub Mihaiu, sub atâția Domni iluștri *), dar conducătorii nu mai sunt aceiași.

Noi, care numărăm peste patru milióne de suflete,

*) Acesta am dovelit'o la 1873 pe câmpurile Bulgariei, după șese ani de la publicarea ace tui articol.

am pute da cel puțin șese sute de mii de apărători ai căminelor și drepturilor noastre. Dar cine să organizeze această forță respectabilă de apărare? unde sunt Stefanii? unde sunt Mihaii? unde sunt Buzescii, Tăuții, Calomfirescii, Farcașii?

Poporului îi lipsesce instrucția, iar capilor lui, moralitatea; le lipsesce acestora iubirea de neam, respectul legilor, simțimântul de onestitate politică.

Cu asemenea conducători:

Jos avem inimi fără instrucție,

Sus ómenii instruiți fără inimă;

Jos, ignoranță

Sus, imoralitate;

Jos, inerție,

Sus, hoțomănie.

Acastă stare e de plâns.

Ce să facem ca să eșim din umilința și din miseria în care o guvernare vitregă ne-a făcut să cădem?

Să disperăm?

Ar fi o lașitate.

•Poporul roman, cel mai brav din lume, adesea a cedat forței, dice Luciliu, și a perdut multe bătălii, dar nici-o-dată resbelul pentru el nu s'a terminat prin disfată, și acesta fu secretul măririi lui »

Noi suntem descendenții acestui popor: să rămânem fermi în adversități.

În cestiunea Bleichröder, am avut învingerea de la Cane a Romanilor; fie. Să perseverăm, și mâine vom avé victoria decisivă de la Zama. O facțiune nu e mai puternică de cât un popor, când poporul nu e o turmă.

Națiunea a luat opium ;

Dórmă dacă'î place.

Dar aceia, cari aũ misiunea să veghieze asupra ei, să'și facă datoria.

Restriștile națiunii și triumful celor răi, să nu ne oboséscă, nici să ne descurageze.

Ne pare rău că națiunea n'a sciut să facă us de dreptul ei de votare, dar sperăm că această pățire îi va fi o lecțiune pe care n'o va uita : cu atât mai mult că a plătit'o cu 83 milióne și cu viitorul economic al țerii.

Am fost de douė ori jefuiți de brigandii de la Rhin : o dată de concesionari, de 56 milióne ; a doua oră de detentori, de 27 milióne ; pentru că poporul n'a fost îndestul de instruit ca să alégă o Cameră independentă cu simțiminte de țeră spre a nu o vinde străinului pe slujbe lucrative, și pentru că țera n'a fost inarmată spre a răspunde amenințarilor nemțesci cu amenințări.

Voim să nu se mai repete asemenea piraterii, asemenea amenințări umilitóre ?

Să înființăm scóle în tóte comunele și să punem într'ensele invěțământul integral : fizic, intelectual și moral. Să facem din legea de obligativitate o realitate, amendând fără cruțare pe cei ce nu și-ar da copiii la scólă și adunând aceste amendi într'o casă specială a scólei, împreună cu veniturile din donațiunile ce ar face particularii, ca din aceste fonduri să se cumpere obiecte de aplicațiune, în cât invěțământul să fie teoretic și practic tot de o dată.

Să punem în scóle exercițiul militar, gimnastica

și musica, în cât fiii noștri să iese din școle oșteni, să știe nu numai cum să mănuiască o armă, dar și cum s'o întrebuințeze, să potă ridica greutate mai presus de puterea omului a căruia forță musculară nu e dezvoltată, spre a fi în stare să suporțe viața aspră a castrelor. Căci cată să împărțim a noastră viață între plug și între castru ca străbunii noștri, pînă când va plăcé Europei să mai rămăie barbară, pînă când nu se va institui pe glob un areopag al lumii, care să decidă despre deferențele dintre popor cu popor; pînă când nu se va mai urma actualele usuri barbare de a se resolve prin arme neînțelegerile dintre națiuni.

Să înarmăm milițiile, care de doi ani nu fac de cât să galopeze, din lipsă de arme și de patriotism al guvernanților, a căroră totă preocupăția este cum să înavuțască pe străin, iar pentru această țără nu dau nici un moment de cugetare.

Să facem în toate județele arsenale de diferitele arme trebuincioase la exercițiile cele mari, în care milițienii să se deprindă a manopera cu tunul, a viza și a nemi în țintă.

Să instituim un corp separat, un fel de eforie a școlilor, independent de guvern, care să nu aibă altă însărcinare de cât a învățămîntului public, a priveghierei lui, a îmbunătățirilor lui, a dezvoltării lui. Căci s'a observat că guvernul nu e bun administrator, că el nu servă în Stat de cât pentru a ține unitatea politică; că, afară de acesta, acțiunea lui directă, fie în justiție, fie în învățămînt, este prejudiciabilă, paralisătoare, demoralisătoare.

Să facem un tesaur al oștirii, care să crească pe fie-care an din procente ca, într'o zi de apărare a țerei, să avem în mână cel mai puternic mobil al mișcării unei oștiri, *banii*.

În resumat, să intrăm într'o fasă în care toți Români, bărbați și femei, junii și bătrânii, să scie carte, să cunoscă geografia și istoria, să scie faptele de arme ale străbunilor lor, instituțiile lor egalitare, resbelele de independență, de ce cam-peduci s'aũ dat, când, unde, în contra cui, cu ce miqlóce, cu ce tactică.

Deșteptarea noastră să ne facă unirea. Să scie tot Românul că, atunci când eram uniți, Domn și Națiune, conducători și popor, cu miqlóce mici fă-ceam lucruri mari, cu puținii apărători, însă în-chinați morții, sfărîmam oștiri formidabile, pentru că Michaiu sau Ștefan, sau Mircea comanda. Să scie Românul acesta, fiind-că cunoscînd ce aũ făcut străbunii săi, începe a se gândi ce trebuie se facă el.

O dată Românul, cunoscînd trecutul seũ și fiind înarmat de la mic pină la mare, Prusia nu ne va mai despuia tálhăresce; noi nu vom mai plăti milioane barbarilor de la Rhin, autonomia noastră nu va mai fi amenințată, și demnitatea română insultată de Goții moderni, ale căror invențiuni satanice sunt spre distrugerea, iar nu spre civilizarea ómenilor.

Noi suntem pe clinul peirii, în urma pozițiunii ce ne-aũ făcut guvernul și Camera. Numai instrucțiunea neîntârziată și completă a poporului și înar-

marea generală a națiunii, având un guvern de ómení onești, ne póte salva.

Ce vedem astăzi?

Desorganizare în toate ramurile de activitate ale țerei, demoralizare în toate serviciile, apatie generală, lipsă de toate în scóle, paralisia în armată vinđetóri cu mărunțișuri jos, vinđetóri cu rădicata sus, un proconsul încongiurat de farisei, nu strecurând țințarul și inghițind cămila, ci mănecând și cămila și țințarul.

Astăzi avem catedre fără profesori, scóle fără invěțători, milițiani fără arme.

Un sarcasm, o deridere!

Invěțătorul scólei de model din Băilescă, districtul Dolj, scrie *Trompetei Carpaților* că nu și-a primit apuntamentele de douě-spre-dece luni și că a fost silit să demisioneze, ne mai avěnd cu ce să și nutrească soția și copiii.

E o măsură generală luată de guvern în contra invěțătorilor, ca să i siléscă a demisiona; e o tactică de a închide scólele fără a li se arěta ostilii pe față.

Dumneđeú să vi'l trăiască, ómenilor cari i-ați dat o Cameră care i aprobă asemenea acte.

Este de mirare că ministru al instrucțiunii publice se află d. Tell, unul din corifeii Mișcării de la 1848 la gradul de general.

Cată sū fie o mare coruptóre monarchia, ca să seducă pină într'atât pe d. Tell, *omul de bronz*, democratul fără sémén, cum il numia *Trompeta Carpaților*, în cât se renege principiile sale.

Trompeta Carpaților adaogă că revisorii mi-

nistrului eşit din popor, *care altă dată înjura ciocoimea cum n'a mai înjura'l'o altul, și care o servă astăzi cum n'a mai servi'o altul*, nici nu mai dau prin scóle; se numesc revisori numai ca să se dică că sunt, și pentru că se află mulți ómení d'ai tarafului cărora trebuie să li se dea să mănânce și ei o pâine, cu obligațiunea de a nu revisui nimic, de a nu ținé drumul posteí de cât când plécă pentru o ast-fel de trebă, subt pedépsă de a fi destituiți la întêmplare când și-ar face datoria in consciință.

In Romanați revisorií numiți de d. ministru actual de la Instrucțiune au metoda de a revisui scólele, fără să fi trecut vr'o dată Oltul, din Moldova sau din Basarabia de unde se vor fi aflând.

Causele sunt: întâi, pentru că așa le scrie poruncile; al doilea lipsa de balóne in timpul inundațiunilor. Pe timp rău, monarhiști nu călătoresc; nu sunt d-lor așa de nebuni ca să și periculeze viața spre a și implini datoria.

Insă, cum se revisuiesc scólele unui district, fără ca revisorele să dea prin acel district?

— Prin telegrame.

Și in adevăr, când revisuirea nu s'ar putea face prin telegrame, pentru ce ar mai exista telegraful? La ce ar mai fi trebuinciosă electricitatea?

Ast-fel își implinesc însărcinarea revisorií regimului ce ne guvernă.

Și să nu se cređă că acestea sunt numai vorbe.

In urbea Caracal există o scólă pedagogică, înființată de consiliul județen, sub direcțiunea d-lui

profesor M. Corjanu, pentru formarea de învățători sătesci, în care, pe lângă cursurile ce se învață în clasele primare, se mai predă: pedagogia, agricultura, mica chirurgie și muzica bisericească orientală.

Acastă scolară, vizitată de mai mulți bărbați competenți, cari au adus laude consiliului districtual și d-lui profesor superior de îngrijirea, buna-ținere și frumoșele ei fructe, a dat pînă acum 40 de învățători comunalî, afară de alți junî cari s'au trâmîs de consiliul districtual la Școla normală din Bucuresci, cu burse din casa județului, și la seminarul din Rômnicul-Vâlciî spre a deveni preoți.

Școla acêsta prospera sub guvernenele trecute; sub cel actual însê a cãduț în paralisie, cum cade totul sub mîna omului netrebnic sau de rea-credință.

Învățătorii sătesci nu și-au primit modestele lor apunțamente pe mai multe luni.

Un visitiî are douî galbenî pe lună, pe cari șiî primesce regulat la finele fie-cărei luni, iar une-orî și mai înainte. Un învățător n'are de cãt patru-deci și cincî de lei, și apoi și acêstă neinsemnată sumă, care nu e suficientă pentru întreținerea familiei lui, care nu recompensă serviciile sale, n'o primesce de cãt dupê șese, dece și douê-spre-dece luni, pe cãnd cei ce pradă și vënd țera își primesc lefile lor enorme înainte de termen.

Dar numai acêsta pare că n'ar fi de ajuns pentru pedêpsa celor ce se însărcinéză cu sânta mi-

siune de a lumina poporul. Revisorii îi străgănesc pe drumuri fără utilitate.

La 24 Noembre, învățătorii au fost chemați de revisor în capitala districtului. Ei au mers toți, perțând fie-care câte trei zile și chieluind, în timp de iernă; dar revisorul nu s'a arătat nici pînă astăzi.

Patru-spre-zece elevi din scôla de pedagogie erau preparați să depună examene în anul trecut, spre a merge apoi ca învățători în comunele rurale, a le căror scôle stau închise din lipsă de învățători. Inșă mai înainte cu câte-va zile de a se face examenul, ministrul actual al Instrucțiunii destituie pe revisorul d. George Gr. Brătășenu, proprietar în districtul Romanai, june inteligent, amic al luminelor, onest și avënd vocațiunea sarcinei ce i se incredințase, și 'l înlocuiesce cu un străin, care la rândul său este și el destituit și înlocuit cu un *alter ego*, domiciliat, ca și predecesorul său, nu se scie în care unghiū al României.

Prezența revisorului fiind reclamată de cei 14 elevi, prefectura anunță că revisorul va veni la 28 să 'i asculte. Inșă la 27 sosesc o telegramă a mai sus țisului revisor că ministrul a suspens examenul. Ast-fel deschiderea scôlelor, închise din lipsă de învățători, s'a amânat la calendele grece.

Printr'acéstă tactică, cei 14 junii, destinați pentru învățători, sunt pierduți pentru scôlele rurale. Ne mai putënd adăsta, și perțând speranța de a mai da vre-o dată examene, mai ales când revisorul lipsesc, unde, nu se scie, cei 14 elevi vor

îmbrățișa alte cariere; și ătă frumosul, marele și naționalul scop al scólei pedagogice din Caracal paralisat de un guvern culpabil de atentat la lumină, amic al întunerecului, dușman al progresului, persecutor al scólelor române, și prin urmare al românismului; de un guvern care de va mai sta la putere, o nópte morală și intelectuală va face să trecă peste România, în care duhurile necurate, evocate din tóte unghiurile, se vor aduna să săvirșescă sabatul lor.

NAPOLEON III ȘI DANTON^{*)}

Mai înainte de a cădea de pe tronul Franței, Napoleon III avu un vis. Intr'o noapte, pe când dormia în palatul de la Eliseu, în prețuia plebiscitului prin care el voia să-și întărească puterea cletinândă pe sufragiile națiunii smulse prin amăgire și teróre, Danton îi apăru în somn, și începu cu dēnsul următorul dialog politic.

Danton: Sire, Franța, sacrificând guvernul ei electiv monarchiei ereditare, a fost condusă de o idee: *stabilitatea*. Faptele au înșelat această așteptare. După atâția ani de experiență, din iluziunile ce ea își făcuse despre monarhie, nu i-a rămas decât decepțiunea. Ea a văduț, din nefericire forțe târziū, că nu e de ajuns ca o națiune să se aște în guvern monarhic ca să aibă stabilitatea.

Stabilitatea se repausă pe respectul legilor, pe moralitate, pe ordine, pe justiție; și când arbitrarul

^{*)} Dialog tradus din franțuzesce, prelucrat și amplificat de N. B. Lăcusteanu. În textul frances dialogul este între Machiavel și Montesquieu și se petrece în infern. Traducătorul l'a făcut între Napoleon al III-lea și Danton, pentru că autorul dialogului, prin Machiavel, pe Napoleon III, săptuitorul lui 2 Decembrie, l'a înțeleș.

iea locul legilor, turpitudinea al moralității, anarhia guvernamentală al ordinii, inicitatea a justiției, stabilitate numai pôte fi chiar când dinastia domnitore ar avea in națiune rădăcini forte adânci.

Noi, democrații, am stabilit monarchia. Națiunile cad câte o dată in asemenea erori. Tu, monarchist, ai ucis'o. Acesta e singurul bine ce Maiestatea Ta ai făcut Franței, pentru care ea îți va fi recunoscătoare, scăpând din mâinile tale.

Napoleon: Tu voiesci întorcerea la guvernul electiv, Dantone.

Danton: Da, fiind că Maiestatea ta a făcut ex-crabil guvernul monarchic.

Napoleon: Sciū că self-guvernamentul este idealul tău, dar cu ce bărbați și cu ce popor? Cunosci tu acesti omeni ce se numesc inamici implacabili ai monarchiei și care servesc toate guvernele? Scru-téză'i și vei vedea că nu sunt nereconciliabili de cât cu rivalii lor.

Tu abhorii aceea ce numesci guvernarea mea personală; dar dacă s'ar asculta mulțimea, ce s'ar vedea? Venirea la putere a acelor sectari ce se numesc atleții libertăților, cărora poporul li s'ar supune, pînă când urindu-i-se cu dênșii, i-ar sfărâma spre a cădea într'o nouă tiranie, după capriciile lui furibunde și schimbătoare.

Sciū că partida populară cea mai curată n'are alt drapel de cât pe al lui 63. Cređi tu dar că sistema mea politică, care este guvernul autoritar, ar peri cu mine? Democrații ar conserva centralisațiunea mea spre a'și impune ideile, spre a în-

vinge rezistența, și s'ar vedea sforțați să lucreze ast-fel chiar când n'ar voi-o. În numele altor principii, baptezate cu alte nume, ei ar face ce am făcut eu.

Danton. Ei n'au nevoie, ideile de libertate nu se impun; ele sunt născute în om. Isus a cucerit lumea prin cuvânt, și autonomia comunei și județului fiind organizațiunea pe care o voiesc oamenii poporului, la acesta nu se poate ajunge prin centralizare ca ei să fie siliți a o conserva.

Napoleon: Se strigă că în monarhie se despoeie, se întemnițază. Dar la 1793, au nu se încarcera în numele libertății, nu se spolia în numele justiției?

Danton: Sire, tu confunzi martirul cu trădătorul, revendicarea cu spoliarea. În numele libertății se vor încarcera tot-d'a-una cei ce conspiră în contra libertății individului și poporului. Și când cel ce a fost spoliat își recuperează dreptul său de care a fost privat, acesta nu se numesce spoliere, ci revendicare.

Napoleon: Se strigă în contra despotismului; dar iacobinii cei mai populari, nu diceau că Franța e prea populată spre a o putea suprima jumătate? Dacă cel puțin ei ar fi fost sinceri! Dar nu s'au vădut cei mai mulți din acești teroristi la genuchii unchiului meu, după 18 Brumar, ajunși comiți, duci și șambelani cu pepturile ce altă dată purtau colorile republicei coperite cu insemnele monarhiei?

Danton: Acei șambelani, acei duci, acei comiți, n'au fost nici-o-dată republicani cu inima, precum

n'a fost nici unchiul Maiestății tale, care cu toate acestea a servit republica și a fost consol. Ei n'au servit această formă de guvern, de cât pentru că era a timpului. Dar admitând chiar că ar fi fost republicanii convinși, faptele cător-va apostazi nu atrag condamnarea și a bărbaților care au rămas fideli poporului.

Se inculpă poporul de turbulent și schimbător ; dar Maiestatea ta uită credința nestrămutată în principiile democratice ale popolilor republicelor moderne de pe cele două emisfere ale globului ; nu are în vedere că, în lungul interval al existenței acestor republice, nu s'au vădut într'ensele comotțiunile, încercările răsturnătoare și resbelele ce se repetă în statele monarchice, ceea ce probază că cauza nestabilității nu este în popor și în forma electivă, ci în sistema spoliatoare și apăsătoare a guvernelor despotice.

Se face o crimă revoluției de la 93 că a ucis fără alegere pe asupritorii seculari ai poporului și pe servitorii lui cei mai devotați, dar ce sunt revoluțiunile și de unde vin ele ? Revoluțiunile sunt o stare nenormală aduse de excesul tiraniei de care democrația nu e responsabilă. Monarchii fac în starea normală și cu sânge rece crimele pe care poporul nu le comite de cât în frigurile insurecțiunilor și în paroxismul disperării, când cine-va nu mai e domn ci dominat, când terorismul se impune ca o fatalitate.

Te miri, Sire, că Franța liberală, Franța care are

conștiință de drepturile sale și de demnitatea sa, voiesce să respire; că ea consideră dinastia ta ca o calamitate.

Napoleon: Dar Franța conservatoare e cu mine; ea nu voiesce să fie devorată de sturpizii cu creierii aprinși, care n'au în craniul lor altă idee de cât guvernul electiv, care nu visază de cât suveranitatea poporului.

Scii ce voiesc ómenii acestia?

Danton: Guvernul popular ca cel mai estin, cel mai blând și cel mai moral.

Napoleon: Nu; ei voiesc a smulge moștenirea claselor avute în favórea claselor desmoștenite. Mórte avuților, este strigarea ce iese din fundul sufletului lor și, pe viul Dumneșeú, au cuvânt; căci resbelul omului în contra omului este o lege a naturei. Insurecția opulenților în contra indigenților, a celui forte în contra celui debil, este un drept natural al omului ca și al animalului. Dar dacă cel forte are dreptul să atace, cel debil are datoria să se apere. De aci legitimitatea resbóielor ofensive și defensive.

Numai forța póte triumfa de ómenii feroci; restul e nebunie.

Danton: Sire, teoriile acestea sunt periculóse. Apăsarea, tirania, resbelele le fac *Nesciința* și *Lăcomia*. Dar resboiul nu e starea naturală a omului; starea omului dupe natura sa e solidaritatea între ómenii, devotamentul pentru binele public, iubirea de omenire, misericordia către cel debil, ajutorarea celui în nevoie.

Napoleon: Și ce'mi pasă de sentimentalismul platonice, mie care văd în sufletul uman ca într'un scoec deschis, unde se svircolesc têritóarele? Cu toate acestea, trebuie să înțelegi că la adică am mai mult de cât tine sufletul deschis la suferințele umanității, la torturile proletarilor; și trebuie să știi că în ziua în care inteligența noastră terială va voi să se înarmeze în contra mea, o voi arunca spre mâncarea maselor care o vor devora dintr'o înghițitură?

Danton: Ameninți inteligența cu masele populare ca să tiranizezi inteligența și poporul.

Napoleon: Nu ți-am ascuns nimic, și acum urmăz să știi că: legile mele eșite din lucrătoriul cârpelilor, sunt în stare să pună obstacol oceanului. Am dejucat toate calculele fatidice ale acelor care asemănase un termen prefix existenței mele. Aveam să împlinesc o misiune providențială și această misiune stă în a întârzia, pôte a preveni, cataclismul înfricoșat de care societatea e amenințată, conciliind suveranitatea populară cu principiul monarhiei absolute, sub formele parlamentare apropiate timpului present. Fatalist ca Guillaume d'Orange, știu că nici un pericol nu pôte să mă atingă pină când scopul meu va fi împlinit; pentru această am bravat ca și densus predicțiunile medicilor și pumnalul ucidețorilor. Urna este deschisă. Votul tău gata este?

Danton: Da, Sire, și el te condamnă în numele chiar a tot ce ai dis spre a justifica conservarea puterii tale. Ce să cuget de teoriile tale asupra înjosirii umane? Tu calomniezi ómenii pentru a'ți

da dreptul ca să'i împilezi, uitând că dacă ar fi așa de perversi, precum dici, primul lor interes ar fi mai 'nainte de toate ca să se desfacă de tine ca de cel mai periculos din inamicii sei.

Nu'ți discut principiile, pentru că nu sunt fondate pe nici o lege morală; totă sistema ta se reduce la acesta: conservați-mă, căci sunt un rău necesar; susțineți-mă, apărați-mă, căci sunteți amenințați de un rău și mai mare. Inșă este evident, în ochii mei, că nu justificați nici chiar a ta utilitate din punctul de vedere înfiorător unde te puți.

Nu ești ordinea, pentru că ai distrus elementele morale pe care repausă ea.

Nu ești conservația, pentru că ameninți de a deslănța clasele societății unele în contra altora.

Nu ești securitatea, pentru că'ți rezervi de a pune totul în cestiune prin puterea discrețională ce conservi asupra legilor, prin mijlocul apelului la popor.

Vorbesci de utopii revoluționare, ca cum tu n'ai fi cea mai monstruoasă utopie; tu, care ai visat de a alia suveranitatea poporului cu monarchia absolută, ereditară; tu, care ai visat în plin al XIX-lea secol instituțiunile bizantine și demnitățile sale de Curte, și ierarchia sa de funcționari, și plebea sa aservită dându'si cu lașitate sufragiul, instrumentul propriei sale apăsări. Nu ești tu utopia încarnată în tot ce ai întreprins: visuri de independență, finanțe, industrie, administrație, unde pretutindenți concepțiunile tale n'aũ lăsat decât nimicul și ruina?

Așa dar ce reprezenți tu în mijlocul acestei societăți pe care o respingi, și al cărei limbagiũ nu'l

vorbesci? Cine poate să aibă interes a te susține?

Nu cum-va poporul pe care l'ai lăsat în sapă de lemn, pe care l'ai lovit în toate formele subsistenței sale, pe care ai visat a'l face o masă inertă și fără patrie, asemenea acelor populade servile, care au construit piramidele Egiptului sub Faraoni?

Nu cum-va teranii (proprietarii de terenuri) pe care i'ai sugrumat în mâinile funcționarilor tăi, când totă legislația ta economică secă producțiunea agricolă și scade valoarea produselor?

Nu cum-va industria națională, pe care ai ruinat-o prin tractate desastrose, prin monopol, prin taxe, prin deschiderea fruntariilor industriei străine?

Nu cum-va comerțul extenuat de extrema slăbiciune a incoerenței politice tale, care face să treacă asupra transacțiilor?

Nu cum-va armata, care ți-a servit a înăbuși vocea poporului în alegeri?

Nu cum-va instrucția, pe care ai ucis-o?

Când presinți masele populare ca gata a se asvirli asupra acelor ce posedă, e un ultragiū gratuit ce arunci în fața unui popor, care nici-o-dată n'a făcut revoluții de cât în numele principiilor umanității și justiției.

Ah! negreșit tu prepari dila sumbre țerei mele, lucrând spre a rupe uriașa înțelegere ce să formeză între toate partidele de a stabili în Franța guvernul electiv și popular; însă nu crede că vei amâna evenimentul lui. Franța poate deveni prada invasiunilor cu care o ameninți. Dar ce e mai spăimântător, mai rău de cât situațiunea ce tu i'ai creat?

Orî ce s'ar întâmpla e mai bine a îndura rēul astăzi de cât mâine, agravat cu relele ce ai mai face. Dar Franța, dupe guvernarea ta, va fi lecuită de tot despotismul.

Apoi arătând cu degetul un uragan ce se ridica în zare, adăugă :

Veđi în acest vârtej, aceste umbre care trec întindēndu'mi brațele ? Ele îmi anunță că patria mea este în pređiua liberării, că în curînd se va serbători căderea dinastiei tale, desființarea guvernului monarchic și proclamarea republicei.»

*

Dacă în dialogul de mai sus s'ar înlocui numele lui Napoleon cu al lui Carol, al lui Danton cu al lui Heliade, și al Franței cu al României, s'ar crede că el e opera unui Român scrisă pentru țera sa, atât de mare e asemnarea între situația României de sub regat cu a Franței de sub imperiū, asemnare în spoliarea averii publice și corupția moravurilor. Și nici pot fi altele fructele regimului monarchic.

Dialogul dintre Napoleon III și Danton, arată deosebirea de credințe dintre partisanii monarchiei și susțitorii democrației. Credințele monarchistilor sunt aberațiuni : resbóiele, comoțiunile sociale, revoluțiile, sunt faptele monarchilor, de la Nemrod, primul brigand, pînă în zilele noastre.

UN MAIST

Acesta e titlul unui articol al ziarului *Adevărul* din 1888 Octombrie, a cărui cuprindere este cea următoare :

D-nul N. B. Locusteanu a dat la lumină partea întâia din «Darea sa de seamă» către cititori.

Nu ne vom ocupa de cestiunile cari pot fi discutate, precum și de acele cari nu sunt tratate de cât dintr'un singur punct de vedere.

Ne place să *respectăm părerile* ori-cărui ar fi ele *când sunt sincere*, și d. N. B. Locusteanu e *sincer după noi*, când în același *opuscul laudă și critică*.

Laudele ce d-sa le adresează colectivității *noi nu le credem justificate*, și tocmai din această cauză noi nu voim nici să relevăm criticile ce i le adresează.

Insă sunt și unele lucruri unde critica și lauda sunt excluse, unde discuția nu poate avea loc, și din acele puține pasaje ne facem plăcerea de a reproduce ceva.

«Se ridică întărituri pe Prut despre Rusia, dice

d. N. B. Locusteanu, și bine se face. Dar astăzi dușmanul nostru este *Neamțul și Ungurul*. Oare pentru *Ungur* și pentru *Neamț* se fortifică *Pрутul*? Ce se face cu întăririle despre *Austro-Ungaria* (e vorba despre cele 15 milioane votate în urma Conferinței din Londra pentru a se fortifica punctele strategice d'a-lungul fruntariilor austriace)? *Banii cu cari s'ar putea ridica aceste întăriri, se chieltuiesc cu fortificarea Bucureștilor, care este un butoiu al Danaidelor unde se tot tórnă și nu se mai umple.*

«*Lucrările mai puțin neapărate întârzie pe cele urgente.*

«Guvernele și mai ales un guvern al Palatului, ca cel de astăzi, nu pot să spună *Regelui că politica ce face de 22 de ani și afară și în întru e prea nemlească*. Numai un parlament eșit din sinul Națiunii ar putea să țină Capului Statului un limbagiū românesc.»

Mai departe d. Locusteanu, vorbind despre declararea regatului și a independenței, dice:

«*Posiția pe care o ocupăm în concertul european, o datorim nu omului care de 20 de ani nu face de cât să stórcă țera, ci cronicarilor, istoricilor, scriitorilor, poeților nostri naționali; ridicarea națiunii o suntem datorī martirilor cari au murit ca să trăiească România.*

«*Tudor Vladimirescu a fost ucis de străini, pentru că s'a sculat să întórcă Românilor tronul român.*

«*Alexandru Ioan a fost detronat de ciocoī*

pentru că a făcut dintr'o țără locuită *în mare parte de servi ai pământului, o țără de proprietari* cu drepturi suverane, împlinind aceea ce Mișcarea de la 48 a decretat.

«Credem că acestea reproduse din broșura d-lui N. B. Locusteanu, sunt afară de orî-ce discuție.»

IMPOSITUL FUNCICIAR^{*)}

Guvernul a venit cu un proiect de lege pentru modificarea impositului funciar, după care în viitor proprietățile rurale cari se exploatează de însuși proprietarii lor ședători în țară, vor avea a plăti, 5 la sută; proprietățile arendate, când proprietarii lor locuiesc în țară, 6 la sută; proprietățile aparținând proprietarilor domiciliați în străinătate, 15 la sută.

Unele foși publice se ridică în contra noii legi: 1. pentru că ea ar supune cifra veniturilor Statului la fluctuațiuni vătămătore echilibrului bugetar; 2. pentru că ar veni numai în ajutorul fiscului, iar nu și în al agriculturii; 3 pentru că crează inegalități înaintea sarcinilor Statului; și 4. pentru că ar supune pe cei ce se duc în străinătate pentru căutarea sănătății la o dare excepțională, ceea ce ar fi pentru dânșii injust și inuman.

În ceea ce se atinge primul punct privitor la fluctuațiunile cifrei veniturilor Statului, socotim că acest inconvenient dispare, dacă punem temeiū pe

^{*)} Inserat în ziarul *Telegraful* din 22 Februarie, 1886.

cuvintele primului-ministru exprimate în secțiunea a șesea a Adunării, că excedentul ce s'ar obține după noia lege peste actuala cifră a impozitului funciar nu va intra în casa Statului, ci se va vârsa la «Casa de depuneri și consemnațiuni» spre a forma un fond destinat a veni în ajutorul agriculturii : așa că orî care ar fi suma provenită din venitul funciar, cifra actuală a acestui impozit nu se schimbă pentru tesaurul public.

Să facem un calcul aproximativ :

Venitul funciar actual este de 9,300,000 lei.

Să presupunem că din această sumă : lei 5,300,000 se percepe din produsul moșiilor proprietarilor care 'și caută singuri moșiile ; 2,500,000 din venitul moșiilor arendate ale proprietarilor domiciliați în țară ; 1,500,000 din impozitul moșiilor proprietarilor stabiliți în străinătate. După modificările făcute, impozitul de 5,300,000 ce se ia astăzi de la prima categorie de moșii va scădea la 4,416,667, prin urmare o pierdere pentru tesaurul public de 883,333 lei ; impozitul de 2,500,000 lei de la moșiile de a doua categorie, rămâne același ; iar impozitul de 1,500,000 lei ce se percepe de la a treia categorie de moșii se va ridica la 3,750,000 lei, prin urmare, de la această a treia categorie un câștig de 2,250,000 lei. Adunându-se la un loc cele trei sume ce ar proveni din impozitul modificat, dă cifra de 10,666,667 lei ; de unde un excedent de 1,366,687 peste 9 milioane 300,000 lei cât se percepe astăzi din impozitul funciar.

Acest excedent ar servi la formarea unui capital

menit pentru îmbunătățirea agriculturii; și, cel d'ântăiū lucru ce credem că ar trebui să se facă pentru agricultură din acest fond, ar fi construirea de docuri saū magazii de întreprize treptat în fie-care din porturile nōstre și în unele reședințe, unde ar fi nevoie de asemenea întreprize destinate a primi produsele agricultorilor în cas când nu s'ar putea vinde, pentru care depunētorii ar ricepe de la comptoriul docurilor *varante* constatatore de suma și de valōrea produselor depuse, pe care deținētorul le-ar putea vinde la trebuință, ca efecte negociabili, pentru întimpinarea necesităților sale.

Ast-fel, cifra venitului funciar pentru Stat ar rămānea aceea ce se află și astăzi, și fluctuațiunea ar fi numai în excedentul destinat pentru fondul agricol, ceea ce nu atinge întru nimica echilibrul bugetar.

În privința punctului al doilea, că legea ar veni numai în folosul fiscului; din cele expuse mai sus s'a văduț că excedentul ce ar da impositul funciar după noūa lege peste produsul de astăzi, vērșându-se într'o casă specială ca să formeze un fond agricol, noūa lege nu mai e fiscală, ci are un caracter economic și, ca ast-fel, ea trebuie să fie sprijinită de tot omul care doresce dezvoltarea și prosperitatea agriculturii.

În ceea ce privesce punctul al treilea, că legea ar crea inegalități; neegalitatea înainte sarcinilor există și în legea actuală în favōrea proprietarilor stabiliți în străinătate, și ne mirăm că în contra acestei inegalități nu s'a ridicat nimeni pînă când

ea nu atingea pe baronii proprietății, pe proprietarii cei mari așezați aiurea, cum se ridică astăzi când favoarea, după adversarii legii, ar trece de partea proprietarilor domiciliați în țară.

Cu cât contribuiesc astăzi la sarcinile Statului proprietarii ședători în țară, și cu cât aceia cari locuiesc în străinătate?

Venitul din impositul fuciar și de la căile de comunicațiune și decimea de percepere, la care iaș parte toți proprietarii de moși, se suie la 16 milioane, care împărțindu-se pe 750 mii capi de familie, vine de fie-care câte lei 21, bani 33 pentru Stat, afară de dările către comună și către județ.

Venitul din monopolul tutunului, timbre, saline, licență, taxe asupra băuturilor spirtose, la care nu iaș parte de cât proprietarii ședători în țară, este de 43 milioane, care împărțindu-se asemenea pe 750 mii capi de familie, vine de fie-care câte lei 57 bani 33.

De unde rezultă că proprietarii ședători în țară vin în ajutorul Statului cu o contribuțiune directă și indirectă de 78 lei și 66 bani, pe când proprietarii stabiliți în străinătate nu contribuiesc de cât cu o dare directă de lei 21 bani 33.

Vede-se dar că și după legea actuală neegalitatea există, cu diferență numai că ea se află în defavoarea tocmai a proprietarilor producători, proprietarilor cultivatori ședători la moșiile lor, și în favoarea proprietarilor domiciliați afară din țară cărora le constituie un privilegiu, lucru injust și asupritor, pentru că proprietarul care și exploatează

singur pământul își sacrifică și banii și timpul pentru infrumusețarea moșiei sale, și prin urmare pentru infrumusețarea țerei, căci pământul țerei se compune din pământurile adunate la un loc ale tuturor proprietarilor mari și mici, pe când proprietarul stabilit în străinătate, își lasă moșia în paragină și prin urmare țera în paragină, și aurul ce'l trage dintr'õnsa îl întrebuițeză în folosul și la infrumusețarea altui pământ de cât al României; și nu este încuragiător, nu este bine ca cel ce pune jumătate și une-ori întreg venitul moșiei sale în construcțiuni utile, în machine, în desrădăcinare de tufșuri, în secare de lacuri, plantare de nisipuri, să contribuiască la nevoile Statului de trei ori mai mult de cât cel ce nu sacrifică un obol pentru a face moșia sa demnă de o țară civilizată. Și când lucrul este ast-fel, ne mirăm că adversarii modificării impositului zăresc paiul din ochiul legiuitorului noiei legi și nu vèd bârna din ochiul autorilor legii vechi, care ca tôte vechiturile este gingașă și chiar îndatoritoare către *Feneantisă* și aspră către *Muncă* pe care o desdemnă; ne mirăm că d-lor, economiști, sapienti, nu vèd în actuala lege de imposite privilegiul pentru proprietarul ședător afară din țară; nu vèd aci neegalitatea neînțelăsă și nelogică? Omul care lucrèază de dimineța și pină sèra, care nu se absentèază din țară nici pentru căutarea sănèțății, care când vine un resbel îi pòrtă sarcinile pentru apèrarea țerei, dă Statului în timp de pace 78 lei, și îndoit și mai mult de cât îndoit în timp de resbel, și omul care

se plimbă, care petrece în străinătate pe când proprietarul din țără luptă cu nevoile spre a-și scăpa țera, nu vine în ajutorul țerei de cât cu 21 lei. Și când se presintă o lege îndreptătoare în ore-care chip acestei nedreptăți, se găsesc români, se găsesc legiuitori, vin erudiți să califice această lege de monstruósă.

În privința punctului al patrulea, că legea e injustă și inumană, pentru că lovesce cu un imposit excepțional pe omul nevoit a trece fruntaria pentru căutarea sănătății sale, sau a călători pentru adăogirea cunoscințelor sale, adversarii legii sunt și mai neînțeleși. Unde ved d-lor în proiectul prezentat corpurilor legiuitoare această stafie? Legea nu se ocupă de cei-ce merg să facă băi la Ostanda, de și ar putea să le facă la Constanța, sau să iea aer în Piserci, cu tóte că ar putea să'l iea în Carpați; nici de cei-ce trec marea să asiste la răsărirea sórelui pe Olimpul asiatic, sau merg peste ocean să vadă jocul apelor la cataractul de la Niagara. Legea privesce numai pe acei proprietari care și-au stabilit domiciliul afară din pământul românesc, care au ridicat castele și au făcut parcuri pe alt pământ de cât pe al României cu bani din România, spre înfrumusețarea altei țeri; acolo li se cere să contribuiescă cu ceva și pentru țera lor în proporția în care contribuiesc proprietarii domiciliați în România.

Am auzit dicându-se că nu prin legi, cum este acesta, se aduce vre-o îmbunătățire agriculturii, ci prin mișloce date cultivatorului de a produce mai

mult și mai bine, prin înlesniri de instrumente aratorii perfecționate și de sămînță superioară. Dar ore nu tocmai acesta e scopul noūei legi? scădându-se proprietarilor care își cultivă singuri moșiile, impositul de la 6 la 5, ore nu se aduce nici un ajutor cultivatorului? Dar formând fondul agricol din excedentul ce s'ar obține după noūa lege peste cifra impositului funciar astăzi în sfință, fond destinat pentru construire de docuri și alte îmbunătățiri, nu se aduce ore nici un folos agriculturii? Ca fariseii și cărturarii din Evanghelie, erudiții și baronii nu vin cu legi folositoare țerei, și pe cele aduse de alții le combat.

Prin legea prezentată de guvern proprietarii, cari își exploatează singuri fondurile rurale, câștigă, și acești proprietari formază marea masă a locuitorilor țerei; proprietarii domiciliind în țără, care și arendază moșiile, nu pierd nimic; pentru densesi impositul rămâne același, stabilit prin legile actuale, prin urmare n'au nici un cuvânt de nemulțumire; proprietarii stabiliți în străinătate, cari astăzi contribuiesc mai puțin la sarcinile Statului, după noūa lege vor da mai mult impositului funciar; și ceea ce adversarii modificării legii impositului numesc represiune, este compensațiune; proporționalitatea dărilor către Stat și sacrificiilor pentru țără, pentru îmbunătățirea agriculturii, se stabilesc în mod mai just.

Termin și dic:

Dacă excedentul ce va da impositul funciar, după noūa lege, va forma un fond aparte destinat îm-

bunătățirii și ajutorului agriculturii și industriei agricole, legea va fi economică iar nu fiscală, și agricultura și industria vor câștiga, în pisma acelor care vor privilegia pentru marii proprietari ședători în străinătate și sarcini pentru proprietarul mic și micul cultivator lipit de pământul țerei sale.

În orî-ce cas, presupuind chiar că noia lege n'ar deveni pur economică prin fondarea unei case agricole în care să se verse excedentul produs prin modificarea actualei legi, tot noia lege are o însușire economică, fiind-că ușurează pe proprietarii cari își exploatează singuri moșiile și pe micul cultivator, care lucrează prin el însuși pământul ce l are de la părinți sau dat de Stat prin legea socială de la 1864, și prin cele de atunci încôce; chiar dacâ legea n'ar fi pur economică, tot după această modificare, proprietarul stabilit la moșia lui va câștiga, și proprietarul ședător în țeră ce își are moșia arendată, nu va pierde.

Precum, dar, am rădicat vocea în susținerea legii pentru cumpărare de semințe, în ședințele adunării legiuitoare de la 14 și 15 Fevruarie, împotriva marilor cultivatori cari o combăteau sub cuvânt că *nu trebuie să se arunce mărăgăritul...* — poreilor, propria d-lor expresiune — ci acest mărăgăritar, sēmința superiōră, sēmința bună, producătoare, să fie apanagiul numai al proprietarilor celor mari, singurii căroră guvernul se cuvine să li se facă samsar, misit, să cumpere pentru dēnșii sēmințe superiōre și să le dea premiū de încurajare

și medaliî, iar pe micii cultivatori să'i lase pe mâna baronilor ca aceștia să îngrijescă de dênșii, precum boerii sub *sfântul Reglement* îngrijia de robi; precum am luat partea cultivatorului mic, dicem, în cestiunea sêmințelor, nu putem a nu lua acum și partea proprietarilor care 'și cultivă singuri moșiile, când vine o lege care'i ușurază.

Micii cultivatori, proprietarii mici; ce sunt? O clasă, dic baronii, nu ai sciinței ci ai averii, o clasă din care es *notarii, primarii și perceptorii*, căroro li se pot aplica și arunca aceleași învino-vățiri pe care antichitatea biblică le arunca vameșilor, o clasă care nu merită ajutorul Statului pentru că nu scie să muncescă, de și munca ei, și numai munca ei nutresce și pe Stat, și pe baron, și pe tôte lipitorile, și pe toți șerpîi.

Dar ômenii aceștia uită că clasa care dă primari, dă și Nestori și Nenciulesci și Fărcași, și Movili, și Rareși; că dacă din ea es notari, es și Șineai, și Maiori, și Lazari, și Laurieni; că dacă ea produce perceptori, produce și Horiî, și Tudori; că ea, clasa muncitoare, este pepinierea din care ies erudiții și apărătorii și eroii țerei, că ea a dat apostolii și martirii românismului; ei, nababii, uită că doi din ultimii Domni ai țerei, din care unul orator și om de Stat fără egal al timpului sêu, și altul cel mai mare administrator ce a avut România, erau nepoții al doilea saü al treilea al unui ergheligiü, român de sânge și de simțiminte; și baronii, care sunt baroni precum burghezul boerit era gentilom, care ieau în serios baronia lor

și o plimbă prin corpurile legiuitoare democratice bătându'și joc de notar și de primarul rural, uită că se află într'un Parlament în care elementul popular este domnitor, uită că locuiesc într'o țară eminentamente democratică prin vechile ei instituțiuni egalitare și prin religiunea ei, al cărui fundator este fiul unui teslar, după corp-fiul lui Dumnezeu, după spirit; că în această țară omul opulent nu are mai multe drepturi de cât indigentul la protecțiunea Statului; că meseriașul, comerciantul, cultivatorul mic, *talpa casei*, fundamentul edificiului social, aŭ o egală îndreptățire la ajutórele cu care guvernul vine în favórea muncii, subt orí-ce formă s'ar manifesta ea, și de orí-ce natură ar fi aceste ajutóre.

Și ajutor se face micului agricultor, proprietarului ce'și exploată singur proprietatea, când impositul funciar se scade pentru dânsul de la 6 la 5 la sută.

Pentru aceste cuvinte, sprijinim legea de modificarea impositului, precum am sprijinit legea pentru cumpărátóre de semințe, și precum vom sprijini pe cea pentru cumpărátóre de moșii de către Stat spre a forma un deposit pentru cultivatorul proletar.

INSURECȚIUNEA BULGARĂ

Unirea cu Rûmelia

Insurecțiunea bulgară, urdită în sînul comitetelor panslaviste din Petersburg și Moscva și încurajată de simpatia poporului rus, trebuie să ne facă a cugeta pe noi Români care avem interese la marea Nêgră și la Pindu. Și cu tóte acestea, lucru de mirare, pe cînd guvernele statelor de la Emu, ale cîror interese în peninsula balcanică sunt de o importanță cu mult mai mică de cît ale nóstre, mobiliséză ostirea lor și o trimit la fruntarii; și pe cînd presa lor își manifestă îngrijirile și cer menținerea echilibrului stabilit prin tractatul de la Berlin pînă cînd va veni timpul ca diversele naționalități din răsăritul Europei să formeze o confederație ca aceea a Elveției, singură putinciosă a fonda domnirea păcii într'acéstă parte a Europei atît de îndelung supusă la necurmate sbuciumări, pe cînd, dicem, guvernele statelor ce aũ posesiuni saũ conaționali între Dunăre și marea Egee, arată o neliniște febrilă și se gîndesc a'și împlini datoria ce le-o impune evenimentele neprevădute, produse

saŭ care s'ar mai produce la Balcani, ale cãror consecuințe nu se pot sci nici calcula, guvernul român n'a dat alt semn de viață de cât cãlãtoria primului ministru la curțile care au îngãduit desmembrarea Basarabiei de la statul român și și-au apropiat multe posesiuni ale *omului bolnav*, cum numesc ei imperiul Otoman, iar presa se mãrginesce numai a înregistra faptele și a consilia prudența, adicã nemișcarea, când focul este aprins pe fruntariile a douã ținuturi române și când acest foc amenință sã devinã un incendiũ care sã mistuiascã tot ce avem de românesc la estul și la vestul Bulgariei unite.

Presa guvernamentalã, voiósã astãzi ca și la 1878 și mai târziu când integritatea teritoriului român suferia mutilãri, tratézã de pesimiste unele organe de publicitate, cari fãrã sã fie ostile guvernului și manifestãnd chiar încrederea lor în ómenii de la putere, aratã óre-care îngrijiri, ca și cum guvernul ar voi nici sã se vorbescã de evenimentele de peste Dunãre. Alte diare manifestã cu bucurie sincerã saũ prefãcutã de cele ce se petrec în Balcani, adicã de sfãșierea actului internațional de la Berlin și de ruperea echilibrului stabilit între popórele din Balcani prin acest act. Dar chiar organele coprinse de óre-care temeri cred cã *marile nóstre interese de peste Dunãre* netãgãduite de ele nu vor fi amenințate de cât numai în cazul când noũa stare de lucruri ce s'ar crea, n'ar fi recunoscutã, și tunul ar trebui sã hotãrascã. Acésta este o amãgire. Noi avem convingerea cã dificultãțile României, Serbiei

și Greciei cu Bulgaria vor începe de la îndeplinirea unirii înainte.

Da, recunoșcerea manifestă a unirii celor două țări de către puteri, unire conținută în tratatul de la Sant-Stefano înseamnă ruperea în mod tacit a actului de la Berlin, care stabilește hotarele pînă unde avea să posedă fie-care din statele balcanice, hotare cari după sfășierea menționatului act subsemnat de Europa, vor fi lăsate în voia celui mai tare. Apoi ideea națională a slavilor de la Emu este o Bulgarie mare, și totă lumea știe ce înțeleg comitetele slave prin *marea Bulgarie*, toți văd consecințele și le semnalază, afară de cei ce imităză pe struț, care când pericolul se apropie de densul, el vîră capul în nisip pentru a nu privi mórtea în față. Dacă astăzi a izbucnit o insurecție când nimeni nu se aștepta, pentru unirea Bulgariei cu Rumelia, cine póte garanta că mâine nu se va opera o rescólă pentru o Bulgarie mare, fermentată tot de comitetele panslaviste? Temerea despre o eventualitate ca acésta, nu trebuie s'o ascundem, să avem curagiul a o spune. Și pînă să arătăm noi pericolul ce amenință viitorul posesiunii noastre de peste Dunăre, îl spun organele bulgare fără a se incomoda și mai înainte de a aștepta recunoșcerea unirii de către puteri. Diarul *Slaveanine* din Rusciuk scrie: «organele române de publicitate sunt fórte îngrijate de ceea ce se face și mai cu sémă pentru viitorul Bulgariei. Ele înțeleg bine că dacă astăzi s'a făcut unirea cu Rumelia, apoi Bulgarii cu înlesnire vor putea face unirea cu Dobrogea.» Când

dară presa bulgară, care este expresiunea publică a vecinilor nostri, trâmbițază cu semetia și cu îngâmfare că anexarea Dobrogei la Bulgaria, vor avea a o face cu mai multă înlesnire de când au săvirșit unirea cu Rumelia, nu ne este noă permis nici să ascundem pericolul, nici să stăm cu mâinile încrucișate fără a căuta mijlocul ca să'l înlăturăm. Un alt diar bulgar, *Napred* dice: «România a călcat vechia amicitie de vecină; ea ne-a răpit Arab-Tabia. Nu scim ce are de gând să facă guvernul nostru, dar este dator a apăra prestigiul național. România ne-a luat Arab-Tabia, trebuie ca să o reluăm cu ori-ce preț.» Ceea ce s'a dat României de puterile Europene peste Dunăre în schimbul unei țeri române luată de Rusia, Bulgaria o consideră că o *răpire* pe care ei spun că au să o reia cu ori-ce preț. Dar nu numai Bulgaria ne însciintază de acésta, ei și Bulgaria din Dobrogea, cetățenii români, nu se știesc de a manifesta dorința lor de a vedea unită acésta provincie română cu Bulgaria. Eată ce citim în *Răsboiul* de la 23 Septembrie sub titlu: *Agitațiuni în Dobrogea*: «Un corespondent al *Veteranului* anunță că în Dobrogea, în toate părțile pe unde locuiesc Bulgari, fie chiar câte unul într'un cătun, se agită, dicând că au să iea acésta țără.» Și corespondentul adaogă că Bulgaria din Dobrogea sunt numai de formă cetățeni români, iar în realitate sunt supuși bulgari având cea mai mare parte din ei pasaporte bulgare în regulă, ceea ce nu'i împedică de a fi primari și funcționari ai Statului român. Ideea de o mare

Bulgaria nu e numai visul și silințele Bulgarilor din Bulgaria, ci și ale celor din celelalte provincii balcanice.

Viitorul provinciei noastre de peste Dunăre îl ved astăzi și aceia ce nu l'au prevădut la 1878, când au acceptat'o în schimbul Basarabiei.

Fără să fiu profet, eu am preșis la 1878 furtuna ai cării nori negri încep a se arăta, și nu trebuie să aibă cine-va darul profeției ca să scie că provincia de peste Dunăre era numai o momelă ce ni se arunca; un cuiu bătut în casa noastră de Rusia; un mișloc de a ne căuta certă, ori când va voi, prin Slavii sei de la marea Négră. *)

Să veghiem.

*) Să se vedă broșura mea intitulată *Dobrogea*, publicată la 1879.

Fă bine să'ți auzi rău

Printr'o corespondență din Caracal de la 19 Fevruarie, inserată în ziarul *Pressa*, organ conservator, mă vîd atacat de un anonim că am desaprobat ingerința prefectului guvernului liberal în alegeri.

Acéastă desaprobare a mea a produs un efect supărător în rîndurile conservatóre. Supărarea adversarilor liberalilor provine de acolo, că sciū că numai prin greșelele partitei liberale ei pot să mai vină la putere, și că aceia cari deștéptă guvernul liberal să nu cadă în erori, sunt dușmanii cei mai periculoși ai ideilor conservatóre retrograde și piedica cea mai mare a venirii reacțiunii la putere. De aci luarea apărării liberalilor neconsecuinți de către inamicii lor.

A cere un liberal de la guvernul liberal observarea cu religiositate a legilor, și a persevera de a obține acéastă observare, este a cere, cu alte cuvinte, perpetuarea la putere a acestui guvern. Din contra, a comite ilegalități un partid ce are guvernarea țerei, este a grăbi că-

derea sa și venirea la afacerile statului, a partitei adverse. De aci furia gascei conservatōre în contra acelor bărbați cari, mai înainte de a fi ómenî de partit, sunt ómenî de principii pe cari nu le sacrifică intereselor de clică.

Acusatorii acestia, orî-cării taberi politice ar aparține, trebuie să aibă puțină stimă de sine ca să spună că am format în Romanați o nouă sectă politică, părăsind partitele extreme așa ȃise clasice, pe cari le-ași fi servit pe rând, ceea-ce e un sfruntat neadevăr.

Eū n'am servit partite, ei principii.

Și principiile pentru care am luptat de la 48 pînă acum sunt acestea:

Suveranitatea Statului român;

Autonomia județelor și comunelor;

Libertatea absolută a cuvîntului, a tiparului, a întrunirilor;

Egalitate înaintea legii;

Nici monopoluri, nici privilegii;

Nici oligarchie, nici ochlocrație;

Tóte puterile Statului să emane de la Națiune;

Instrucțiã egală, complectă, gratuită și obligatorie pentru toți Româniî de ambele sexe;

Inarmare generală;

Rădicarea claselor muncitōre prin împrōprietărire și protecțiunea legilor, și desvoltarea miđlócilor de înavuțire, spre a eși din miseria în care le adusesese sistema veacului trecut de presiune.

Capul Statului ca cel mai înalt funcționar al țerei, să servescă Națiunea;

Pământul român să fie numai al Românilor.

Cine a susținut aceste principii, a fost cu mine și eu cu el. M'am despărțit însă tot-d'una de cei ce s'aũ abătut dintr'ênsele; de cei ce le-a lipsit respectul legilor și pactului fundamental; de cei ce aũ pus interesele de partid mai presus de interesele țerei; de cei ce, ca să stea la putere când aũ avut'o, saũ ca să o obțină când n'aũ posedat'o, aũ consimțit la tóte impunerile străinului, prejudiciabile intereselor politice, materiale și morale ale națiunii.

Nu omul de partid este consecuint cu sine ci omul de principie. Partitele se transformă; principiile rămân.

Principiile fac pe ómenii politici; partitele fără principii saũ călcătóre de principii, fac pe politicieni.

Dacă cei ce aũ rămas nestrămutați în principiile proclamate de națiune de 40 de ani încoa, forméză o sectă politică a parte, eu mă stim onorat a fi din acea sectă, neclintită de vântul intereselor peersonale și de coterie ce a făcut să se plece multe inteligențe superióre, dar de un caracter debil.

Din câmpul conservatorilor retrograđi, n'am făcut parte nici-o-dată. Am detestat tot-d'una fumurile feudale ale membrilor acestei facțiuni ce se mai gândesce la posibilitatea reîn-

vierii unui trecut înmormântat pentru tot-d'a-una de progresul făcut de omenire.

Anonimul său anonimii care apără pe prefectul liberal în presa conservatoare, nu spun cine sunt și cărui nuanțe politice aparțin. Acest mod d'a face resbel cui-va este de leal și laș; este modul de care se servesc *bravi* ce atacă pe la spate, asasinii ce lovesc de la întunec. Cine să fie acest D. ce stă din josul corespondenței de la 19 Februarie ca capul unui bandit ghetolat, rostogolit de desubtul eșafodului? Este oare numele unui om sau semnul convențional al unei coterii, unei cumetrii, unei asociațiuni? Și această asociațiune ce se presintă sub o firmă *anonimă*, este oare o asociațiune politică cu principii determinate, sau o *tovorogîe de industrialî*, de speculanți politici? Care e religiunea, principiile, cultul acestui om sau acestor omeni ca să aibă dreptul de a dice: „Creșdul nostru politic a fost tot-d'a-una acesta; nici-o-dată n'am comis o apostasie, o abatere de la legi și de la morală pentru un interes oare-care personal sau de gașcă.“ Acest creș le lipsesce fiind-că nu au curagiul a se descoperi, fiind-că au grija de a se ascunde, precum Adam nud și culpabil se ascundea de fața lui Dumnezeu.

Partita trecutului din Romani, nemulțumită de a mă vedea înarmat, nu cu spiritul de partită ce i-ar fi convenit, ci cu principii absolute de legalitate ce lovesc de o potrivă pe toți câți

se fac vinovați de o neleguire, fără osebite de culóre politică, și care sunt coșemarul tuturor acelora ce pun voința lor mai presus de legi, s'a constituit defensórea partitei de la putere pe care pînă ieri a numit'o jacobinistă, răsturnătoare, teroristă. Și acésta nu e de mirare; conservatorii tot-d'a-una aũ fost campionii fără-de-legilor; când e vorba ca să se comită o crimă politică saũ de Stat, ei sunt gata să se unescă cu adversarii lor. Așa s'a unit la răsturnarea marelui Domn Alexandru Ion I, culpabil că a împroprietărit trei milióne de cultivatori români proletari, și a chiebat pe tot Românul la drepturi politice, sfărãmând vechia oligarhie ce ținea țera în loc; așa s'a unit la înstrăinarea tronului român, și la aducerea unei epoce de jafuri și de înstrăinări asemenea cu a Fanarioților de négră memorie.

Când într'o țeră se află ómenī politici care se unesc la rele și se despart la bine, acea țeră e condamnată a rămânea staționară saũ a nu înainta de cât cu pași de țestósă. Intr'o asemenea țeră, omul care nu'și sacrifică principiile intereselor de partid, este excomunicat.

Dar bunul cetățén e dator să facă aceea ce trebuie, fără să vrea să scie aceea ce va ajunge. Trista, dar plina de învățăminte mari istorice a căpitanului Verber, ne învață cum trebuie să ne împlinim datoria.

REGELE ȘI LEGEA MINELOR*)

Regii se due,
Patria rămâne.
(Florian)

Românii știu astăzi din spusele ministrilor și organelor acestora de publicitate, că legea minelor este adusă din ordinul Regelui, și că arogantul Carp, ministrul de la Domenii, cu toată grandomania și cinismul lui, nu e de cât o uneltă. Ei mai știu că legea nu e făcută în vederea înavuțirii țerei prin exploatarea minelor, căci, cei ce se vor îmbogăți, chiar în cazul când s'ar găsi miniere, nu vor fi Românii, cari iaă patru la sută, ci străinii cari vor încasa nouă-deci și șese, și scopul celor ce au venit cu legea este colonizarea țerei cu germani, aduși ca lucrători, și trecerea pământului român în stăpânirea listelor ce s'ar aședa pe dânsul. Asemenea, cine nu vede că schimbarea cuvântului de «concedare» a pământului, — cum era în legea

*) Publicat în ziarul *Naționalul* de la 2 Februarie 1896.

primitivă — în acela de «concesionare», după cum s'a modificat acum spre a liniști pe cârtitorii din majoritate, este o curată pehlivănie, dupe cum a spus'o însuși d. Carp, care a numit «nimicuri» schimbările din urmă ale legii, căci concesionarea pe 75 de ani, fără a avea vre-o garanție că după acest termen nu se va mai veni cu o lege nouă pentru prelungirea închirierei pe alt termen de un număr de ani, și așa mai departe în nesfârșit, nu mai este închiriere temporală ci perpetuă, care e una cu deposedarea pe veci a proprietarului solului pe care s'a găsit mina, sau este numai probabilitate că se va găsi, în cât numai stupidiu nu înțeleg și gugumanii d-lui Carp, că așa șa închiriere este o adevărată expropriere deghizată.

Și nu e numai legea minelor al cărui țel este de a face din România o colonie germană, ci mai sunt și altele. Așa a fost Convențiunea consulară cu Germania, care nu e înlăturată, ci numai amânată, ce probabil se va reduce după votarea legii minelor pentru a protege hordele de lucrători mineri nemți și evrei ce vor năvăli în țără, înființând un Stat german în Statul român, care e scopul Convenției consulare. Așa mai este legea căilor ferate din inițiativă privată, propusă tot în vederea acaparării pământului românesc de către străini și altele, pe care nu le mai enumerăm, ce sunt pe drum de a veni.

Acastă serie de legi, care sunt un sistem întreg, menite a ne stringe ca într'o mreșă, dovedesc că o vânătoare de exterminare în contra nămului no-

stru — ca a Yankeilor în contra Pieilor-Roșii din America de Nord — este organizată, în care : miniștrii palatiști sunt pușcași ; comsopolitiți, eșiți din lojele masonice evreești, copoii ; și Omul în care bărbații de la 66 și-aŭ pus speranța, marele maestru al vânătoriei.

Când dar acestea se urdesc ; când Constituția se modifică prin legi ordinare de Legislative ordinare în vederea trecerii teritoriului român la străini, ceea-ce e o trădare națională, și când miniștrii spun că acesta se face cu șcirea și din inițiativa stăpânului lor, întreb : Carol I, este El rege al României, sau stă într'ênsa numai ca proconsul al unei puteri străine ?

Alegerea unui german ca Domn al țerei, a fost o aberațiune, o orbire.

Un singur om a vădut răul, l'a spus, și a fost tratat de nebun de... nebuni.

Astăzi nimeni nu se mai îndoiește că principele străin este un pericol național ; astăzi Români văd că independența țerei, având în capul ei o dinastie nemțescă ereditară, e mai primejdiosă de cât fosta vasalitate nominală, cu Beii ei efemerii, pe care într'o zi un vânt de la vestul țerei i-a măturat pentru tot-d'a-una.

Regele Carol, dându-ne pradă nemului său și lăcomiei sale nesățioase, ce a făcut din această independență atât de scumpă Românilor câștigată cu sângele a zece mii de eroi, cari dorm în câmpiile Bulgariiei ? Ce ne folosește independența, dacă ni se fură și ni se anihilază naționalitatea ? Ce câștig

ne aduce regatul, dacă ni se ia teritoriul? Regatul fără deplina noastră suveranitate asupra pământului, este un titlu deșert, sonor numai pentru vanitoșii stupiți: fără regat, dar având pământul țerei în mâinile noastre, am trăit șapte-spre-zece secole ca națiune suverană, când ciomăgindu-ne Turcii, când ciomăgindu'i noi pe ei, dar tot-d'a-una având autonomia noastră și guvernându-ne de legile noastre. Cu regat și cu teritoriul în posesiunea străinilor, iloți vom rămânea pe străbunul nostru pământ; și acesta n'o vrem.

Fiind dat pământul mănos și larg al României, și locuitorii ei blânzi și muncitori, un latin în locul germanului ar fi făcut dintr'insa o Eldorado. Germanul, prin concesiuni și convenții ruinătoare acordate stirpei sale, prin despoierea Statului de cele mai întinse moșii ale sale sub numele de «domeniul coronei,» prin apanage bănești, și prin colosale risipe de tot felul nefolositoare, a sleit'o de averile ei, și pe când El e bogat ca un Cresu, țera, dată pradei industriei nemțești, e datore un miliard și jumătate străinilor; moșiile particulare sunt afectate la Creditul funciar rural, iar muncitorul, meseriașul, micul proprietar, n'are cu ce să plătească impozitul, lucru ce nu s'a vădut nici în timpii nefaști ai arendășiei de o sută de ani a Beilor din Fanar, căci atunci suferiau numai clasele muncitoare, când acum totă lumea e în suferință, afară de oștirea de funcționari, pe care guvernul se u îndoit'o fără trebuință, și de bandele de sbiri create în vederea alegerilor.

Țerile române apărate de munți și udate de un imens fluviu, conduse de un geniū, ar fi devenit un imperiū tare și prosper. Domnitorul străin, incapabil de fapte mari, a adus România în starea în care se afla Iudeea sub dominația romană: un Stat tributar străinilor. Ca și Iudeea, România are Eroziī sēi: Catargiī; Ani și Caiasī sēi: Schwalbiī și Ghenadii; fariseiī și cărturariī ei: gazetariī ce se nutresc din trocul tēritórelor; Iuđiī sēi: cosmopolițiī căștigați de jidovi; Ióniī sēi premergētori: patrioți cari strigă în pustie lemnelor și pietrelor; al ei Christ-Poporul vëndut și crucificat, și în fine pe Pontiu Pilat, guvernator din partea Cesarilor germani, Tiberiī timpului; o Iudee identică, în care Erođiī, dacā nu mai omórá prunci ca în Roma, ímpușcă și întemnițézá poporul; dacā nu mai ucid Ióniī, desființézá drepturi și pregătesc mormēntul naționalitățiī, care e mai mult și mai grav de cât mórtea unui om; iar Pilat își spală mǎinile, aruncând crima în spatele ministrilor și Corpurilor Legiuitóre.

Dupē Constituție, capul Statului domneșce și Națiunea guvernă. Carol I a usurpat drepturile națiunii concentrând în mǎna sa tóte puterile Statului, în cât astăđi nu mai e în țéră de cât o unică putere: puterea sa nețermuită; o unică voință: voința sa neînfrēnată, care duce națiunea la peire. Prin arbitrar și corupțiune, El a ajuns să fie totul și poporul nimic. El e singurul Elector în țéră. El numeșce membrii majoritățiī Corpurilor legiuitóre; El își formézá cabinetele dupē cum Il povēțuiesc

interesele sale personale ; El aduce concesiile și impune convențiunile cu străinii ; El conduce politica externă, contractează alianțe și angajază țera fără știrea și voia ei ; ministrii, cari în regimul reprezentativ sunt consilierii tronului, de El sunt considerați cu slugile sale supuse și ascultătoare, și Parlamentele nisce nenorocite biurouri de înregistrare a tutulor fără-de-legilor.

Ast-fel regimul constituțional, în fapt este anihilat, și în locul lui avem monarhia absolută cu toate abuzurile și cu toate crimele ei, necunoscute în această țară.

Păcatul original al acestei deplorabile stări de lucruri este alegerea ce am făcut în persoana unui străin.

Noi, voind a pune pe tronul țerei un principe european, pentru cuvinte mai mult sau mai puțin justificate, nu l'am căutat la națiunile latine, surorile noastre, de unde am fi avut un Bernadote sau un Lucian Bonaparte numit de lume : «Republicanul antichității, ci, uitând glorioasa noastră origine, ne-am adresat stirpei teutone, care ne-a dat pe Carol I, făcând ca bróșcele din fabulă care au cerut de la Joe un rege, și părintele deilor le-a trimis o barză.

Asta este eterna greșelă a popórelor cari, în loc să caute siguranța și mărirea în virtuțile lor, cred că le găsesc mai bine în conducători luați afară din némul lor, ce în mare parte nu sunt de cât niște aventurieri, cari nu se duc în alte țări de cât spre a face avere, și a se întorce apoi în

țera lor bogați, lăsând în urmă-le praful și paragina.

După toate câte s'aũ ȃis și câte s'aũ scris de bărbați competenți, neamestecați în luptele politice, este constatat că, prin legea minelor, Constituția este sfășiată; că această lege este o măsură de deposedare a Românilor de pământurile lor și o îndrumare pe priporul desnaționalisării; că la acesta se lucră de o voință din afară.

Și care vor fi consecințele acestei legi, de se va vota?

Intr'un quart de secol, cel mult în cincă-decă de ani, întinsele domenii ȃise ale coronei, și moșiile moștenești de munte și particulare ale boerilor scăpetați, cari și-aũ mâncat averile în străinătate, vor fi populate cu comune de germani și de evrei supuși germani, cari încetul cu încetul, prin modificări succesive ale Constituției, se vor revărsa către câmpie și vor inunda totul.

Atunci se va întâmpla un lucru gróznic.

Când Românii se vor vedea copleșiți de străini, deposedați de căminele lor și sărăciți, desperarea îi va face să reînnoiască scenele sângeróse de sub Mihaiu Bravul și de sub Mateiu Basarab. Dar atunci le va lipsi două puternice miđlóce, pe care le-aũ avut în resculările lor din trecut: le vor lipsi legile care de cincă secole ocrotesc pământul român, căci ele se desființază de primul rege al României prin Parlamentele lui de mameluci și nu vor avea Domnii pământeni cari, prin iubirea lor de ným, să iea conducerea apărării. Vor răsări însă din

pământ Lupi Mehedințeni, Tudori Vladimiresci, Buzesci, Farcași...; căci vremurile cumplite nasc eroi, și eroii eșiți din suferințele popórelor, salvă statele și naționalitățile.

Aci, la resculări, vor autorii legii minelor să facă pe Români a ajunge? Dar ómenii aceștia uită că rar s'a vădut o revoluție, care să nu fie urmată de o cădere de dinastie și une-oră de schimbarea unei forme de guvernământ. Și când o revoluție va isbucni, cine va fi provocatorul?

Maiestatea Sa Regele să se gândescă că Cromwell n'a venit adus de Parlamentul engles, ci de despotismul lui Carol I servit de ministri ca Buckingham, Strafford, Laud—cum am dice la noi Carp, Lahovari, Catargiu—că asemenea revoluția cea mare francesă nu e fructul ideilor filosofice, și n'a făcut'o nici Danton, nici Robespierre, ci turpitudinile regalității.

Și dacă acesta este adevărat, răsvrătitorii popórelor, răsturnătorii stărilor existente de lucruri, sunt regii și ministrii lor, sunt Parlamentele servile, este acea cétă de brigauđi care calcă legile și despoie popórele de avutul lor. Aceștia aduc cataclise mele politice și sociale.

Fără ură și fără părtinire am spus celor de sus, cari vor voi să mă audă, adevăruri pe care ómenii de guvernământ nu le pot spune. Ei nu le pot spune fiind-că adevărurile sunt supărătoare; eú le arăt fiind-că sunt mântuitoare și regilor și popórelor. Fără a fi dinastic, nu sunt răsturnător; sunt Român, și poporul român nu e turbulent; Românii

voiesc pace, și ca pace să fie, ei cer respectarea Constituției în litera și în spiritul ei. Ceî ce pun o mână sacrilege pe pactul fundamental al țerei, sunt în contra țerei, și 'i vom trata ca pe dușmani ai poporului român, ca distrugători, ca inamicî ai liniștei publice, ca provocatori la răscole, ca căstigați de străini spre a da îndărăt pe Români în desvoltarea lor.

Oamenii aceștia au inima mai jos pusă de cât a lui Iuda; căci Iuda, căindu-se de fapta sa nelegiuită, s'a spândurat; iar ei, în loc de a-și pune gaturile în spândurătoare, ca vîndători, spândură de gaturile lor insignele vîndării, ca o fală.

Acésta e semnul timpului!

MINELE*)

Să ne temem de străini
Și când vin cu daruri.

Cuvântul pentru care se aduce legea mine-
lor este, după expunerea de motive, înavușirea
țerei prin desgroparea comorilor sale naturale
ce zac în sînul pămîntului; scopul ei însă,
ascuns pentru orbi, vedit pentru cei cu ochi,
este sfărîmarea barierilor constituționale ce se
opun înstrăinării pămîntului românesc.

Promisiunile de îmbogățire nu ni se fac astăzi
pentru prima oară, și meritul născocirii nu e al
părinților legii actuale. La 1844, concesionarul
rus Trandafirof a cerut exploatarea minelor cu
capitaluri ruse, exploatare în aparență pentru
a înavuși pe locuitorii țerei, iar în realitate spre
a se coloniza pămîntul românesc cu cazaci
sub nume de mineri. Însă atunci pe tron sta
un Român, care a ascultat de glasul Națiunii
representată printr'o Adunare Legiuitoare, ai că-
rii membri nu se împăunașă cu pomposul nume

*) Publicat în *Naționalul* de la 13 Ianuarie, 1836.

de amici ai muncitorului, dar erau patrioți și, în iubirea lor de neam, nu voiașu ca cultivatorii români să devie iloții străinilor; pe timpul acela simțimântul național nefiind pervertit de doctrinele cosmopolite, concesiunea a fost respinsă.

De la 1866 încoace, locul Rusiei luându'l Germania, prin suirea pe tronul țerei al unui principe german, ideea de exploatarea minelor a fost reluată de noua musafiră, și generalul Dabija a venit, se scie bine cum, cu o lege care n'a trecut în parlamentul liberal. Astăzi guvernul conservator-junimist, care a apucat puterea prin voința celor ce ne rîvnesc pământul, o aduce din nou, mai înrăutățită și mai vătămătoare intereselor generale ale țerei, fără vr'un folos pentru interesele private române; căci, casele de ajutóre și de pensiuși pentru muncitori, singura înbunătățire pusă ca o momeală în lege, se fac în vederea muncitorilor străini, — muncitorilor români fiindu-le rezervată deposedarea de pământurile ce au.

Când vedem dar, de două ori adusă în câțiva ani legea minelor din aceeași inițiativă din care ne-a venit și concesiunea ruinătóre Strusberg-Ambron, și Convenția consulară a cărei menire era d'a face din România o prefectură prusacă, ne întrebăm: ce însemnează acéstă perseveranță din partea inițiatorilor legiș de a ne înavuți vrënd noi sau nevrënd? Ce dor i-a apu-

cat de fostul elăcaș român și de moșneanul de la munte spre a le deschide isvóre de bogății pînă să vie rîndul și celor de la cîmp? — Chiemarea la putere a unei bande, care nu póte governa de cît prin sînge, și faptul d'a încredința departamentul Domenielor unui satrap, care a început exercițiul funcțiunii sale dând Bedmarilor pămînturi, ce după legile țerei aparțin Statului Român, explică de ajuns că un interes străin face să se aducă acéstă lege, pentru a cării trecere în Parlament, autorul ei și-a ales un guvern fără scrupul, fabricator de Legislative prin chinoros și corupțiune.

După o revoluție făcută de națiune pentru ca să scape de străini și de tendințele lor cotropitoare, ea se găsește astăzi într'o situațiune mai rea de cît aceea de la 1844, pentru că atunci dușmanul era afară, pe când acum îl avem înăuntru. La 1844 aveam în literatură patrioți, cari scriau „Măceșul“, și o junime entusiastă care 'l prescria din mână în mână și 'l răspîndea în miș de exemplare, spre deșteptarea națiunii; astăzi în presă avem cosmopoliți și la cîrma statului nebuni, îngâmfați, lachei și idioti.

Intr'o ast-fel de stare îngrijitoare aflându-ne, o Ligă de rezistență s'a format de tot ce România are mai cu știință, mai cu avere și mai cu dor de țeră spre a conjura rēul.

Constituția, prin art. 7 asigură pămîntul ro-

mân numai în mâinele Românilor ; prin art. 132 declară inalienabile pământurile date fostilor clăcași, însurăteilor și cultivatorilor cumpărători de bunuri de la Stat în loturi mici ; art. 19 decretă proprietatea sacră și inviolabilă ; art. 3 interzice colonizarea țerei cu străini. Legea minelor desființează toate aceste garanții constituționale ale moșiei române ; ea dă drept străinilor a pune posesie pe imobile rurale pînă la 2000 pogone pe fie-care proprietate ; printr'acesta ea face să se absorbă proprietatea mică și desmoștenesce pe proprietarul român, înlocuindu'l cu capitalistul străin : ea face pe cultivatorul mic, din proprietar cum este astăzi, proletar, și deschide cale largă colonisării, care este scopul principal și poate unic la care vor să ajungă străinii, folosul de trei la sută din câștigul net ce se făgăduesce proprietarului pe moșia căruia se deschide mina, fiind imaginar ; căci exploatatorul numai când va vrea el, îi va arăta un câștig, și acela derisoriu.

La ceea ce însă de la străini ne putem aștepta este că, prin capitalurile lor și prin numărul lucrătorilor cu cari vor invada țera, vor aduce România în starea Indiei, care cu toate cele 160 de milioane de locuitori indigeni, este dominată și storsă de o companie de neguțători englezi, companie care la noi va fi de Nemți, Unguri și Evrei.

Prin dispozițiunile sale, legea depusă în Senat

constituind un atentat la Constituție și o lovitură de stat piezișă, Liga patrioților o denunță țerei ca pe un mare pericol, și 'i atrage atențiunea asupra consecuințelor ei dezastróse; ea chiamă pe toți Româniî la unire spre a resista despotismului ce ridică capul său hidos; ea va combate în parlament, prin presă și în întruniri publice legea monstruóasă, ca o faptă criminală a guvernului pînă la a sa înlăturare.

Acéstă hotărîre a patrioților uniți de a se opune vînderii — căci e o vîndare de țeră cu știință sau fără știință — a stîrnit o adevărată tempestă în rîndurile cosmopoliților, care spre a discredita Liga de rezistență o numesce „reacționară.“ Atâta de mare e demența lor infamă.

Dacă reacționar este acela ce apără pămîntul și instituțiile țerei sale, reacționari și nu profunđi politicii au fost marii nostri Domni, cari în tractatele cu Turcii au stipulat ca acestia să nu pótă avea imobile în România; reacționară și nu prevădătoare a fost națiunea care la 1879 a scris în pactul fundamental că străinii nu pot să posédă pămînturi în Statul Român; iar liberali, radicali, socialiști, toți cari susțin poporul sunt aceia cari s'au aliat cu asasinii poporului, cu desființatorii autonomiei comunelor și județelor, cu feudaliî care în materie electorală consideră pe cetățeni de minori și le numesce tutori, pe funcționarii Statului, județelor și comunelor de argați ai ministrilor,

de la odăiaș pînă la profesorul de Universitate și pînă la Primatul Bisericei autocefale române, obligați a vota după cum le va ordona stăpînii lor, necunoscînd acești ómenî ai mediului ev de cît un singur elector, pe Rege, care'și exercită voința prin consilierii săi, precum a declarat în Adunarea deputaților primul ministru, iar în Senat cinicul de la Domenii.

Iată cum înțeleg principiile proseliții d-lui Carp, ponteficele așa numiților de dînsul *gugumanî* cari pretind că patria lor e pretutindenî și care nu e nicăiri.

Ei numesc reacționari pe bărbații, cari au pus pietricica lor la construirea acestui edificiu măreț, ce se numesce „România modernă“; cari au luptat spre a da poporului drepturi și libertăți, și ei, așa diși grup înaintat, se pun sub stindardul mînjit de sînge al retrograșilor cari au mitraliat pe muncitori, după ce i-au rîsculat prin legi apăsătoare și nedrepte; ei iaă apêrarea acestor apelpisiți de la putere ce se fac còda sêcurii, care a intrat în codrii României, spre a distruge secularele ei drepturi și a'și însuși sieși și neamului sêu din afară avutul românesc.

Cosmopoliții pot să aibă idei largi cît este lumea de largă, dar vederile lor sunt scurte. Ei nu vîd saă vor să ne facă pe noi a nu vedea în legea minelor de cît casele de ajutor și de pensiuni, iar d'asupra pe zeflemistul ministru Carp pretins mare reformator al societății române;

încolo nu mă pricep nimic ; presupunând că sunt de bună-credință, scopul calamitos al legii nu'l înțeleg.

Neconsecinți cu sine, ei cosmopoliții, așa diși amici ai proletarului, combat pe cei ce au dat celor desmoșteniți pământ, drepturi și libertăți; bine-făcătorii muncitorului, n'au dușmani mai înverșunați de cât pe acest soi de așa pretinși atleți ai revendicărilor poporului; conservatorii cu principii medievale, găsesc iertare înaintea lor, și chiar laude; liberalii și conservatorii-liberali, nu.

De ce ?

Pentru că liberalii, înainte de a fi cetățeni ai lumii întregi, sunt cetățeni ai țerei lor, și înainte de a iubi némul omenesc, iubesc némul lor; pe când cosmopoliților—al căror Dalay-Lama este d-nul Carp—puțin le pasă că țera în care s'au născut se va numi România sau Palestina, și poporul care o locuiesce va fi un popor de Albii sau de Negri. Pentru cosmopolit nu există nici ném, nici patrie, ei numai o lume în care el să trăiească bine.

Un june adept al sectei cosmopolite a dat epitetul de ramolit unui bătrân profesor universitar, fost ministru și acum senator, care a vorbit în întrunirea din sala Dacia combătând legea minelor.

Dar junețea și bătrânețea sunt relative. Ramolirea poate aparține unei vârste ca și celei-

l-alte. S'aũ vędũt 6meni jũni la etatea de 60 de ani, Ńi bętręni la 20 de ani, ęice doctorul Saffray.

Un cetățean, la ori-ce vęrstă, are sânta datorie de a fi apęrătorul țerei sale cu brațul saũ cu sfatul.

Delpauch care'și făcuse armata în junețe, la etatea de 120 de ani s'a prezentat să se înscrie din nou în armată, ęicęnd: „Trebue să fim tot-d'a-una gata pentru patrie, fiind-că nu șcim ce se p6te întęmpla.“

Bętręni Ńi jũni, jũni Ńi bętręni, să luptăm pentru conservarea țerei Ńi instituțiilor ei, pentru moșie Ńi naționalitate amenințate de potențaii din afară cu poște cuceritoare, numescă-se ei Wilhelmă ori Tamerlană, Ńi de descreerații din întru cu idei extravagante, fie Carpă saũ Nobilingă, bravând urgia acelora ce guvernă Statul ca în extremul Orient, Ńi disprețuind fulgerele panegiriștilor lor de la foile cosmopolite ce Ńi-aũ dat mânia să facă din frumoșa Românie un loc de scurgere a lăturilor tuturor neamurilor.

Terminând, ęicem Regelui: Sire, ministrii Maiestății Tale Te arată de autor al legii minelor, pe care națiunea o priveșce ca o mare calamitate. Acest fapt adăogot lângă guvernarea asiatică a țerei, face dinastia Ta nepopulară, Ńi dinastiile ce nu sunt fondate pe iubirea pop6relor, sunt ca acele edificii con-

struite pe nisipul mișcător : un vânt și ele sunt spulberate.

Sire, cupa de absent pregătită de guvernarea Ta e plină ; o picătură mai mult și va da peste margini.

Evită, Sire, țerei o nenorocire, înlăturând funesta lege și ordonând consilierilor Maiestății Tale să intre în legalitate.

NOUË IUNIU, 1848^{*)}

Astăzi se împlinesc cincî-şeci de ani de la cea mai mare Revoluție ce au avut Români; mare, nu prin lupte ucigătoare, nu prin pustiiri, ci prin principiile ei salvatoare cari au schimbat fața României, dărămând tot ce un trecut nefast de o sută de ani al domniei străinului clădise pe sfărâmurile anticelor noastre instituțiuni creștine, și edificând un Stat modern, o societate nouă, fără ca un fir de păr din capul adversarilor ei, apăsătorii seculari ai poporului, să se fi clătinat; ceea ce a autorizat pe promotorii ei să nu o numescă Revoluție, ci **Mișcare regeneratoare**, titlu meritat, căci ea a regenerat instituții și moravuri.

Ce era Țera înainte de 1848? O arendașie a câtor-va sute de privilegiați, dintre cari cea mai mare parte venetică ce făcuseră averi în România. Acești privilegiați erau stăpânii țerei; toți cei-l-alti, miliónele de locuitori: neguțători, meseriași, mun-

^{*)} Publicat în *Drapelul* de la 9 Iunie, 1898.

Revoluția a izbucnit întâi la 9 Iunie 1848, la Islaz, județul Romanai; apoi în București, la 11 Iunie. *N. R.*

citori de pământ, erau supuși lor, materia pe care o exploatau. Românul néos, care ducea tot greul, care plătia pe funcționarii Statului, n'avea nici un drept politic. Numai privilegiații puteau să fie membri ai Obșteștei Adunări, să legiuiască sarcini asupra claselor muncitoare, pe cari ei nu le purtau; să pună dări de cari ei erau scutiți. Trăntorii aceștia, care mâncau mierea stupului, aveau robii; cultivatorii fără pământuri erau iobagii lor. Invățământul superior era interzis fiilor de săteni; a treia parte din pământul țerei se stăpânea de călugării trimiși de la Locurile de jos.

Mișcarea de la 1848 a venit să salveze Națiunea de toate aceste nedreptăți, de toate aceste spolieri, de toate aceste umiliri. În numele Poporului român ea a decretat:

Desființarea sclaviei; desființarea pedepsei cu mórtea și pedepsei corporale degradante; abolirea privilegiilor și tîllurilor fără funcțiunii; drepturi egale civile și politice pentru tot Românul; contribuție generală; Adunare națională compusă de reprezentanți laați din toate stările societății; libertatea absolută a presei; luarea moșilor mônăstirești din mâinile străinilor; împroprietărirea clăcașilor prin despăgubire; invățământul integral și gratuit pentru toți fiii poporului de ambele-sexe; căderea protectoratului moscovit; garanția colectivă a puțerilor europene.

După trei luni de guvernare populară, soldații străini năvălind în țeră, ómenii Mișcării au fost

expatriați, proscriși, exilați, inlemnițați pentru crima că au voit să readucă strămoșeștile lor instituțiuni ce le-au făcut puterea în trecut. Invasia a înăbușit mișcarea, dar n'a putut s'o ucidă, pentru că ea era vie în peptul fie-cărui Român, și un popor conștient de drepturile lui, póte să mérgă pînă la mórte și viu rămáne.

Românii isgoniți de cotropitori, risipiți în tótă Europa, au apelat la cabinetele europene; glasul lor a fost audít: oștirile străine au trebuit să iésă din sfântul nostru pămént, și sémînța aruncată în trei luni pe ogorul românesc, și-a dat fructul însutit. Convențiunea din Paris, care pune domniatele române sub garanția colectivă a puterilor europene și recunóște tractatele încheiate de Domnii nostri cu imperiul otoman de la stat la stat, când Turcii erau în apogeul puterii lor, unirea Țérilor surori, Constituția din 1866, Independența, Regatul, sunt urmările memorabilei mișcări de la 1848. Fără acéstă mișcare, fără acéstă revoluție am fi tot sub statutul organic cu robii lui, cu iobagii lui, cu privilegiile lui și cu carneficele lui (cu gádele, cu calául) înscriși în ștat ca funcționar public *de in-alle fapte*; am fi tot vasali; sau dacá am poseda independența, am avea-o ca Serbia sau ca autonomia Bulgariei, din grația altora; o independență ca a Crimeei de sub ultimul ei Chan, independență de câți-va aní, strălucirea unei zile scurte urmată de o lungă nópte.

Și ce considerație au avut guvernele țerei pentru acéstă mișcare sublimă în principii, dátátóre

de viață în rezultate? Ce au făcut ele pentru cei ce au servit'o? Ele aveau datoria patriotică a o trece între sărbătorile naționale, și a înscrie în Cartea Amintirii numele celor ce au susținut'o, spre a le transmite posterității.

Acastă datorie cum și-au implinit'o guvernele?

Nici o detunătură de tun nu anunță ziua în care Mișcarea a ridicat stindardul regenerațiunii, și în nici un act oficial nu sunt menționate numele acelora ce s'au pus sub acest stindard, spre a'l duce la victorie.

Istoria și fără îngrijirea datorită de guverne, a scris în litere lapidare numele Heliadilor, Goleșcilor, Brătianilor, Tellilor, Maghierilor, Grădiștenilor, Crețulescilor, Bolintinenilor, Ghiculescilor, Filipescilor. Dar lângă aceste nume ilustre mai sunt altele multe, cari și ele nu sunt lipsite de strălucire: numele de martiri care au murit apărând mișcarea; de funcționari cari au menținut ordinea în contra anarhiei dorită de străini, spre a găsi pretext să intre în țară; de comisari însărcinați a propaga în comune principiile mântuitoare și înfrățirea între clase; de voluntari cu spesele lor, auxiliari ai oștirii revoluției; și numele multora din aceștia, istoria avară nu le pomenesce.

Primi martiri ai Mișcării au fost șapte oameni din popor, care au căzut în ziua de 19 Iunie, omorâți de glonțele pușcilor soldaților beți ai sateliților inconșienți ai reacțiunii; în ziua aceea, o domnă română, înarmată și îmbrăcată în doliu, cu părul despletit, s'a vădut alergând călare pe stradele Bu-

cureșcilor dând alarma și chiâmând pe cetățeni la palat să libereze pe membrii guvernului, înconjurați de oștirea reacției; și un preot, urmat de mulțime, aruncându-se pe tunul ce se aducea ca să mitralieze poporul, ce venia în valuri în ajutorul guvernului. Poporul desarmat a desarmat pe soldați. Cei șapte martiri au fost îngropați cu pompă strălucită, dar cu dârșii s'au înmormântat și numele lor.

Intre aceia despre cari eu îmi amintesc că au fost însărcinați cu paza ordinii sunt: C. Zaman, sub-prefect al mișcării, exilat în Rusia împreună cu C. Florescu, unde acest din urmă și-a lăsat piciorile în zăpeștile Siberiei, — las numele celor vii, — Ion Negulici, prefectul mișcării și Grigorie Ipătescu, internați în Turcia asiatică, morți pe pământ străin. Intre cei ce au propagat în comune cuvintele de pace și de libertate: Gheorghe M. Riureanu, un fel de Caton demn de a avea emuli; Grigorie Mihăiescu, entusiast revoluționar, și Codreanu pe care Muscalii l'au adus—din Vâlcea în București—in lanțuri; între voluntari, Radu Pârvolescu, mort de holeră în timpul revoluției.

Intemeind domnia egalității și a justiției, omenii de la 1848, cu drept cuvânt numiți uriași, au făcut o faptă uriașă. Acești giganți, fără bani și fără oștire, au luptat împotriva a trei mari împărății vecine, dușmane deșteptării națiunilor mici, și au învins. Să lupti în contra baionetelor și tunurilor unor state colose, fără alte mijloace de apărare decât cuvântul și devotamentul și să eși învingător,

acesta e semnul măririi: printr'acesta Christ e mai mare de cât Mahomet.

E trist ca întemeietorii de naționalități și de drepturi să n'aibă sărbători.

După o jumătate de véc de indiferență, credem că este timpul ca guvernele și Corpurile Legiuitoare să'și aducă aminte de revoluția din Iuniu.

Sărbătorim evenimente ordinare, mici, neînsemnate, și lăsăm în umbră evenimente mari, extraordinare, bine-făcătoare, care lasă urme indelebile pe pământul în care se produc.

Astăzi fiind ziua în care marea noastră mișcare politică și socială a venit, sunt acum zece lustri, să reinvieze străbunele noastre instituțiuni egalitare, mă închin cu respect și venerație memoriei tuturor promotorilor și susținătorilor ei, cari au făcut o revoluție în legi și în moravuri, neversând sângele adversarilor ei, ci dând pe al lor, ca Christ. Onóre și glorie neperitoare lor. Mórtea celor ce o primesc pentru salvarea omenirii este viața.

Ți de nouă Iuniu, fii bine-cuvîntată! Tu ești mare și fără surle oficiale și fără iluminății.

Te salut.

Și voi, martiri necunoscuți ai Regenerației, numele vóstre sunt cunoscute în cer.

Primiți grațitudinea unui întreg popor.

AVEREA REŪ ADUNATĂ

Averea agonisită prin asupriri, e o grămădire de blasfeme; și blasmele sunt audite de Acela ce a pus răsplata în faptă.

Nu vom face teorii despre cele ce înaintăm, ci vom aduce un exemplu.

Sub domnia lui Caragea, se pripășise în Oltenia un grec, a-nume Ene sau Enuș, care, ori din devoțiune sau pentru a căpeta dreptul de a nedreptăți luându-se bine pe lângă Dumnezeu, făcuse o călătorie la Locurile sante, de unde se întorsese *hagiū*, adică un soiū de semi-sfânt. Acesta îi deschidea drumul la ori-ce apucături. El făcea tot felul de specule și se servia de toate miqlócele. Era negustor, cămătar, avea proprietăți și lua întreprinderi. Era o specie de Strusberg-Bleichröder-Ambroson al timpului; și dacă lui Caragea i-ar fi venit în minte vre-o tâlhărie analogă cu a drumurilor de fier de astăzi, pe el l'ar fi însărcinat cu executarea ei; dar Vodă Caragea se folosia numai de present, nu scia să specule și viitorul, ca prinții euro-

peni. Hagi-Enuş, tot desbrăcând prin usură și exploatarea nevoilor ómenilor, deveni archi-avut, și prin avuție influent, cu mare trecere la dregători.

În dos, lumea îl nunia Hagi-Enuş; în față însă, țeraniî îi diceau jupân Hagi; judecătórii și divanițiî, boier hagi; și caimacantul, tată hagi. Erau prea puțini locuitori în Oltenia cari să nu fi recurs o-dată măcar în viața lor la punga lui, cari să nu fi invocat protecțiunea lui. Casa pelerinului era deschisă tuturor: avuților și săracilor; dar cel ce se împrumuta o-dată la el cu o sumă orî cât de minimă, devenia al lui cu corpul și cu sufletul în tótă viața sa și după mórte, întocmai ca cum ar fi făcut pact cu geniul rului, în ale căruia ghiare o-dată intrat înfortunatul, care a contractat asemenea alianță, nu măi scapă. Chiar aceia care nu i solicitaseră în nici un mod ajutor, nu erau scutiți de influența lui rău-făcétóre. Judecătórii, divanițiî, erau lefegiii lui, și caimacantul debitorul său; pentru că pe atunci dregătoriî nu sciaî saŭ nu se josiorau să se asocieze cu întreprindătoriî de specule. El profita de a-tot puterea sa bănescă, ca să impileze pe cei debili; de marea lui avuție, ca să despóie pe cei săraci. Enuş era moștenitorul tuturor Romănilor desmoșteniți de densusul, al tuturor acelora ce lua lumea în cap ca să scape de nevoi.

Veni un timp însă când imensa avere a plu-

tocratului Hagi-Enuş se risipi ca fumul împrăştiat de un uragan. În câte-va luni se duse tot ce a fost adunat ani de zile, bani şi moşii. Şi copiii lui, ca să trăiască, aū ajuns întreţinători de case de joc de cărţi.

Acésta se numesce *blestem*.

Dar acest blestem nu l'a ajuns numai pe el şi progenitura lui, ci şi pe străini la care a trecut pe nedrept averea lui agonisită pe nedrept.

Cea mai însemnată din moşiiile sale, luându-se de un medelnicer Enache, acesta la rîndul său, a fost despoiat de dînsa de fraţii Carianopoli. Medelnicerul Enache, sărac şi fără locuinţă, a murit nebun lângă un gard. Iar fraţii Carianopoli aū fost omorîţi amîndoi în aceeaşi zi şi în aceeaşi oră de moşnenii români, cărora, Carianopoli voia să le ia micul cămin strămoşesc cu o carte de judecată nedreptă din timpul lui Caragea, smulsă de omnipotentul Hagi-Enuş de la judecătoria de atunci, carte pe care cât a trăit el, n'a cutezat să se pună în executare.

Atâtea injustiţii, atâtea crime; atâtea fapte inumane, atâtea răsplătiri teribile.

Şi dacă am sta să numărăm toate exemplele de natura acésta, am umplé volume întregi.

Să nu se mai dică dar că nu e o Provedinţă, care veghiază şi care remuneră fie-căruia după actele sale.

Cei-ce nu cred într'un Răsplătitor Suprem, nu se dă în sus de la nici-o faptă rea. Omenii acestia aū tóte cutezările criminale; pentru că dupe dînşii sufletul nu e nimic, corpul e totul.

Să adunăm avere, însă prin munca onestă, și în scopul de a ajuta pe semenii nostri.

Hagi-Enuş hagi-Neagoe al cărui fiu, după ce a perdut tóte moșiile rău agonisite de tată-său, a murit într'un institut de alienați la Viena; hagi-Grigorie, omorît cu pariî ca fiară sălbatică de moșnenii din Amărăscî, pentru că din două comune vechi de moșneni voia să facă două sate de iobagi prin înșelătorii și asupriri; și alții și alții ca aceștia, cari prin nesațietatea de înavuțiri și-aū perdut și sufletul și viața, să ne serve de învățămînt.

PUTERILE OCCIDENTALE*)

ȘI

E V R E I I

Noua Presă liberă, jurnal vienes, dice că în urma răspunsului ce guvernul român a dat consulului general al Franciei în privința Evreilor, d-nul Filek, însărcinatul cu afacerea consulatului austriac, primind plângeri de la Evreii din Moldova supuși austriaci, ar fi stăruit pe lângă guvernul român, cu mai multă energie de cât consuli Franciei și Engliterei, și ar fi obținut de la ministrul ad-interim la Interne abrogarea circulărei ce dedese ministrul titular, precum și permisiunea d'a se cerceta de Anton și Armand Levy, amândoi evrei, actele de violență ce se vor fi comis de funcționarii români contra Evreilor.

Nu scim pînă unde acéastă relatare pôte să fie fundată, fiind-că scirea se dă de o fóiă

*) Publicat în *Trompeța Carpaților* de la 7 August, 1869.

austriacă și se reproduce de jurnalul *Românul*, a cărora bună-credință e bănuită; dară dacă va fi adevărat că după insistența consulului austriac, guvernul a dat ordin a se tolera locuința Evreilor în comunele rurale; dacă în adevăr însărcinatul cu afacerile consulatului nemțesc n'a ținut nici atâta compt de dreptul nostru autonom cât aū ținut consuliī Franciei și Engliterei; dacă guvernul va fi permis unor Evrei supuși străini, ca Levy și cel-l-alt, să facă anchetă autorităților române; dacă este adevărat că un căprar al consulatului austriac a cerut suspendarea legilor noastre și a dobândit'o, întreabăm: unde vor să ne împingă puterile occidentale printr'acastă protecțiune acordată coborîtorilor lui Sem cu călcarea autonomiei noastre?

Evreii, prin înmulțirea lor peste măsură într'un Stat mic ca al nostru, prin speculele lor infame; prin pozițiunea lor de supuși străini cu care aduc încurcături politiceī Statului român, prin necurmatele lor plângeri cari provócă atingerea suveranității noastre ca Stat, prin calomniile lor cari fac ca lumea civilisată să ne privescă ca pe un popor intolerant și crud; prin tóte acele machinațiuni ce ne înstrăinéză simpatiele și ne sapă fundamentul naționalității noastre, aū ajuns a fi un obiect de îngrijire. Pretextul ce prin ei găsesc unele puteri rău-voitóre României de a se amesteca în administrațiunea și în jurisdicțiunea țerei, și chiar de a împedica exe-

cuțiunea legilor interióre, sub cuvânt că se va-tămă interesele numeroșilor lor supuși Evreii locuitori pe pământul României, pretext la care vedem că a recurs consulul austriac, spre a obține de la guvern retragerea unei circulări, care era dată în spiritul legilor, și a o înlocui cu alta contrariă acestor legi, încep a face pe Români să se gândescă că, dacă măsurile legale nu pot să'i protege în contra flagelului jidovesc, nu le rămâne alt de cât să alerge la miqlóce extreme.

Acolo voiesc óre puterile ce sprijinesc pe Evreii să aducă pe Români, să silescă pe cel mai blând, mai ospitalier și mai tolerant popor din lume a reînoui scenele sângeróse de sub Domnul Iliáš și de sub Mihaiú Valorosul, ca să se salve de străinul spoliator și insolent?

Când acțiunea legală a puterilor constituite ale unui Stat este paralisată de o voință din afară, care vine a se substitui autorităților și legilor aceluí Stat prin dreptul celui mai forte, este permis poporului de a răspunde la suspensiunea legilor prin suspensiunea legilor. Violență pentru violență, este o lege naturală și neevitabilă. Iată la ce ne silesc puterile care calcă autonomia nóstră, și étă ce am voi să șcie óspeții, cari nici nu se duc din țera nóstră, dacă nu se mulțumesc în condițiunile în cari sunt, nici nu ne lasă în pace cu căprarii lor nemțesci.

Europa occidentală, impunându-ne lepra și puróiele jidovesei, nu ne lasă altă alternativă de cât, saú a muri asfixiați de aceste imon-dice și aceste urdori ce ea le varsă în țera nóstră, saú de a face o sfortare supremă spre a respira.

Sciú puterile Occidentale ce sunt Evreii în România când cer pentru dênșii drepturi egale? Un morb. Eí trăiesc asupra populațiunilor române, precum plantele parasite trăiesc asupra altor plante, precum purecii și căpușele trăiesc asupra corpului animalelor, precum rîia trăiesce asupra peleí.

Suflarea Evreului e o exalațiune morbiferă. Inamic al agriculturii, el nu trăiesce de cât prin traficurile cele mai odióse. Nu e nici o speculă imorală, degradantă, pierdétóre, de la care Evreul să se dea înlăturí.

Relele ce Evreii aduc României sunt mari, și atât de multe în cât nu se pot numera. Eí ruină pe avuți și spolie populațiunile prin usură; abrutisă și ucid locuitorii satelor prin bături otrăvítóre; sustrag din sînul familiilor, prin tot felul de miđlóce coruptóre, verginele române spre a specula cu frumusețea lor, vîndéndu-le corpul și pierdéndu-le sufletul. Pentru că Evreii de astăzi sunt tot Evreii cari existaú acum 2600 și 1870 de aní, Evreii cari vindeaú pe frațele lor Iosef în Bethel Ismailtenilor, și pe Iisus în Ierusalim Anilor și Caiafilor pe câte-va bu-

căți de aur; tot Evreii cari în pustiul Sina își turnau din aur un Dumnezeu.

Étă stirpea căreia puterile Occidentale voiesc să dea România în moștenire; stirpe a căreia religiune exclusivă, izolând'o de toate popóarele pământului, a făcut'o să devină inamica genului uman.

Are Europa Occidentală simțul comun, când dintr'o țéră de agricultori voesce să facă o țéră de lipitori, pentru că dacă s'ar da drepturi politice Evreilor în România, poporul ei agricol, în mai puțin de un secol, ar fi ucis de poporul vagabond al Jidovului rătăcitor, precum indigenii Americii au fost stinși de europenii aventurierii?

Védă o-dată Europa, dară, că lupta noastră în contra Evreilor nu e nici-de-cum o luptă religiósă, ci o luptă națională, o luptă de viață.

Evreii n'au încă drepturi politice; ei se plâng că sunt persecutați, și cu toate acestea România de peste Milcov este înăbușită de ei; multe din orașele ei au devenit urbi jidovesci, și comunele rurale mișuiesc de Evrei, ca rânile de vermii. Ce ar deveni România când, acordându-se drepturi politice seminției risipite a lui Iuda, i s'ar deschide porțile la năvălirea evreimii de pe tot globul? În mai puțin de 20 ani țéra străbunilor nostri ar deveni o Palestină, și mai'nainte de o jumătate de secol Româniii ar deveni Iloții Evreilor. Otomanii în țerile creștine co-

prinse de ei cu sabia, aũ prefăcut bisericile în giamii. Evreii, miluiți de puterile Europene cu România, ar face din bisericile năstre, nu sinagoge, locașe sante, ci cãrciume, case de trafic.

Dee-se astãđi drepturi politice Evreilor, și mâine jumătate representațiunea națională se va compune dintre dênșii, și funcțiunile administrative și judecătorești vor deveni apanagiul lor; ministrul Cultelor va fi un Evreũ, și atunci pôte chiar capul religiunii domnitóre un haham. Cãci, o-datã suveranitatea română pierdutã, nu e lucru peste putință sã cadã și biserica sa domnitóre astãđi, fiind-cã noi nu suntem în condițiunile țerilor acelora în care se acordã drepturi Evreilor, unde populațiunea indigenã compunându-se de la 25—40 milióne, Evreii sunt în proporțiune de unul saũ doi la sutã, și chiar dacã evreimea de peste tot pãmântul s'ar grãmãdi în una din acele țeri, Evreii ar rãmânea în minoritate; de óre-ce la noi, în mãi puțin de patru lustri, ei ar deveni în majoritate.

Și ce s'ar mãi întêmpla?

Dacã mâine s'ar promulga o lege prin care li s'ar acorda Evreilor drepturi politice, *Alianța Israelită Universală* ar alerga în țerã cu capitalurile ei de sute de milióne spre a cumpëra pãmânturi, și tótã proprietatea teritorială atunci ar trece la Evrei; cãci Românii n'ar putea sã țină concurență evreimii ce ar veni din tóte unghiurile pãmântului sã punã posesiune pe

acéstă nuoă Californiă europénă ce se numesce România; nici o moșie, cât de mică, nu s'ar mai putea cumpăra de Români; nici un Român nu ar putea să mai ajungă a avea un loc de casă în orașe. Tóte comunele urbane ar deveni orașe evreesci și comunele rurale seniorii evreesci. Căci, unde românul nu ar putea să dea mai mult de cât țece, *Alianța Israelită* ar da două-țece. Comerțul român s'ar înăbuși și el de comerțul perciunaților; comercianții români s'ar ucide, căci nici-o-dată comerțul onest n'a putut să concure cu cel infam.

Și fiind-că dreptul nostru suveran, adică dreptul de a ne administra de sine prin reprezentanții aleși de noi, este întemeiat pe cens, îndată ce Evreii ar cumpăra cea mai mare parte din pământurile țerei, la ei ar trece cea mai mare sumă de drepturi politice, cea mai mare porțiune din suveranitate. Printr'acésta, chiar când ei ar fi mai puțin de cât noi, ei ar forma majoritatea în reprezentațiunea țerei, căci ei ar fi proprietatea cea mai mare, ei proprietatea mică, ei comerțul, și prin urmare ei ar vota legile, și din ei s'ar lua miniștri cari le-ar executa. Boeria țerei, care stă în funcțiunii, și avuția ei ar trece la aceia ce în Egipt și în Babilonia aũ fost sclavi. Ei ar fi seniorul feudal și seniorul comercial; Românului nu i-ar mai rămânea de cât munca câmpului, ilo-tismul și servitutea.

Étă care ar fi starea inevitabilă, tristă, înfiorătoare, când s'ar da drepturi politice Evreilor; stare pe care numai idiotoții nu pot să o vadă, și care numai pe venetici nu pôte să'i misce. La o asemenea stare, patriotismul luminat numai gândindu-se se revoltă. De aceea Româniî aũ iertat tóte pécatele constituționale ale d-luî Cogălniceanu, când aũ vėđut că cu acea inimă, care nu pôte să o aibe de cât numai un român, a susținut cu atâta adevěr, cu atâta patriotism și cu atâta talent drepturile României în cestiunea Evreilor sprijiniți de cabinetele occidentale. Nu voiũ exagera nimic când voiũ ȃice că d. Cogălniceanul, prin rėspunsul ce a dat la nota consululuî Francieî, saũ maî bine la a d-luî de La Valette, a crescut cu 50 de stânjeni în ochii națiunii. Pentru-că acel rėspuns a făcut pe națiune, care era strînsă de gât de puterile protectóre Evreilor, să respire, și pentru că un asemenea document, demn de o țeră liberă, înalță guvernul căruia ea și-a încredințat destinele. Acest document se pôte pune alătura cu rėspunsul luî Alexandru Ion I la scrisórea marelui Vizir, și numele ce sunt subscrise în josul lor le-ași putea numi ilustre, dacă Solon nu ne-ar fi ȃis să nu ne grăbim a ferici (și cu atât maî mult a ȃefica pe nimeni) maî 'nainte de mórte.

Posițiunea, pe care aũ făcut'o țerei *braviř* din nópteade la 11 Februariũ, este grea. Francia vrea

să'și răsbune pe o națiune întrégă de trădarea intereselor latine făcută de o mână de reacționari. Austria, cu năvălirile ei peste fruntariile noastre în plină pace, prin barbariile pe care ea la 1848 îi spânđura și îi ucidea ca pe câini; prin ingerința căprarilor ei în afacerile noastre interioare, nu e de cât instrumentul Franciei, Pînă când noi aveam simpatiele marii națiunii, protecțiunea personală a marelui Impărat, Austria nici-o-dată n'a cutezat atât. Noi am făcut unirea în contra convențiunii și am luat moșiile monastirilor ڊise grecesci, sub ochii Austriei care nici-o-dată n'a voit unirea și întărirea noastră, și n'a cutezat să trămită un soldat măcar la graniță. Cum se face dar că astăđi, în absolută nemișcare din parte-ne, când nu mai facem fapte mari, căci așa aũ vrut ómenii de la 11 Februariũ, Austria turmentă fruntariile noastre prin bandele sale de Mongolĩ veniți, pentru pécatele Europei, din deșertul Cubi, și voiesce să facă în Statul român un Stat austriac de Evrei? Nu înseamnă óre acésta că Austria, care nu trăiesce de cât cu sânge, și căreia iar se vede că i s'a făcut sete de sânge, voiesce să ne caute gâlcévă?

Să ne punem în pozițiune de apărare.

Să ne înarmăm.

Suntem patru milióne de locuitori. Putem dar înarma 800 de mii, pentru apărarea căminelor noastre.

Să nu cruțăm nici un sacrificiū.

Nu se cuvine să așteptăm salvarea noastră nici de la Răsărit, nici de la Apus, nici de la Mădă-nópte, nici de la Mădă-đi, ci de la patriotismul nostru, de la brațele nóstre.

Vechii nostri Domni, rare-orī aū avut a pune în rând de bătaia a đecea parte din luptătorii ce noi am putea să punem astăđi printr'o bună organizațiune militară, și cu tóte acestea erau neîncetat în lupte când cu Tătarii, când cu Polonii, când cu Ungurii, când cu Turcii, când cu toți d'o-dată. Căci Polonii și Tătarii de atunci, ca și Ungurii și Nemții de astăđi, în loc să caute mărirea lor în instituțiunī liberale și în înflorirea artelor, a agriculturēi, a comerciului, și puterea lor în întărirea din întru și în uniune și justiție, o căutaū în servagiul unei clase către altă clasă și în cuceriri afară din țera lor; și la pretențiunile lor barbare, părinții nostri le răspundea întorcându-le mórte pentru mórte și devastațiunī pentru devastațiunī. Dacă, dară, când eram o mână de ómenī tractam cu Turcii d'a putere la putere în apogeul puterii lor, și smeriam mândria Polonului și a Ungurului de multe orī într'un mod fórte crud, ce nu am putea să facem acum când avem de unde să opunem o mare armată?

Și cu tóte acestea, ce face guvernul când vede că Austria, desmeticită din bătaia de la Sadowa, începe a ne arėta colții, și când Evreii,

prin ajutorul puterilor occidentale, cari nu încetază cu note, vor să facă din România o Palestină?

În fața acestor inamici din întru și din afară, guvernul este dator să înarmeze țera. În pozițiunea critică care ne-au făcut'o ómenii de la 11 Februariu, amicii Evreilor, cei cu articolul 6 din proiectul de constituțiune, nu mai putem compta pe garanția puterilor. Faceți, domnilor ministri, să se aducă arme pentru o armată mare. Țera nu se va da în sus de la nici un sacrificiū; Româniī nu vor cruța nimic, când e vorba de mântinerea drepturilor lor și de apărarea căminelor lor. Activați instrucțiunea milițiilor. Se ȳice că d. ministru de resbel a împărțit teritoriul român pe divisiuni și pe brigade; salutăm acéstă măsură care ne aduce aminte vechia nóstră organizațiune militară, care are analogiă cu vechiele căpităniī din timpii cei mai glorioși ai armelor române. Faceți ca aceste divisiuni și aceste brigade să le vedem manoperând cât mai curênd.

Nu putem noi să fim civilizați, adică să fim desarmați, pînă când Europa este barbară. Este adevêrat că astăđi pericolul nu ne mai vine de la Turci. Turcii recunoscuseră chiar Mișcarea nóstră regeneratóre de la 48, atunci când nu mai eram puși sub chezășuirea colectivă a Europei. Pericolul nostru vine de la chrestini. De chrestini s'a șters din charta Europei Polo-

nia chrestină; de chrestini ni s'a luat Basarabia; de chrestini se négă dreptul autonom al Bohemieî, Transilvaniei, Banatului; și tot chrestiniî aũ găsit cu cale ca Creta și Bulgaria să sufere jugul musulman. Și tot chrestiniî ne impun noă pe Evrei.

Nu e de sperat nimic de la Europa regală și imperială. Impărații civilizați, în atâta se deosebesc de regiî canibali, că ei omórá numai pe ómeni în resbele, dară nu și mănâncă pe prizonieri.

Pînă când, dară, va domni dreptul forței, se cuvine să avem și noi o forță, dacă suntem prudenți și dacă ne e scumpă autonomia nóstră.

Puneți, domnilor ministri, instrucțiunea militară în scóle chiar; să șcie Românu chiar din scóla, chiar din sat a mánui arma, a trage la țintă, a trage în inamicul patriei; puneți în scóle gimnastica și musica trebuitoré apărătorilor patriei; și, alături cu gimnastica, cu musica, cu exercițiile militare, puneți elemente de istoria Românilor, de istoria resbelor de independență ale vechiei Grecie, ale Americiei, ale Italiei, ale Elveției, să o șcie Românu cu ce sacrificie se capetă și se conservă drepturile, chiar de când învață a citi. Depuneți un proiect de lege ca nici o funcțiune civilă să nu se mai dea de cât acelora cari, pe lângă cunoștința funcțiunii ce solicită, va avea și un grad militar de orî-ce armă. Faceți ca tot Românu să fie ostén.

Și d-vóstră, d-lor deputați și d-lor senatori, votați cumpărătórea de puscă și de tunuri, și întrebați pe d-nii ministri, pînă cînd vom avea cadre fără militari și cînd divisiunile și brigadele, despre care vorbesce d. ministru de Resbel, vor fi o realitate?

Cine e acela care să nu voiéscă pacea și căruia să nu'i fie scumpe bunele relațiuni de vecinătate? Nicî unui român cu minte nu'i plac turburările și vërsarea sîngelui. Dară ce trebuie să facem cînd Ungurii, în cete sëlbatice, ne calcă fruntariile, și cînd Evreii prin banii lor fac să se nască pe fie-care ți conflicte politice între noi, cari voim să ne conservăm intact dreptul autonom, și între puterile occidentale cari ne calcă acest drept?

Europa officială prin injustiția ei, ține nemulțumirile popórelor în permanență. Națiunea cechă cãrtesce, Românii din Austria sunt nemulțumiți, populațiunile chrestine din Orient sufer, și noi suntem neliniștiți vëdënd amenințarea fruntariilor nóstre și insolența Evreilor. Și marile nemulțumiri, marile cãrtiri ale popórelor, aũ fost tot-d'a-una preludiul revoluțiunilor.

Să fim preparați; să nu facem ca fetele ne-bune din Evangeliã, pe cari țiua cea mare le-a găsit cu lumînările stinse.

Să punem îndoită activitate și energiã spre întărirea nóstră, căci pericolul e înduoit: pericol din întru și pericol din afară.

C A B A L A

Se află în țără un grup de ómenī a căror instrucție și educațiune și-aū făcut'o în Germania, de unde s'aū întors cu o bólă: *Disprețul către tot ce e Român și românesc.*

Organisați la început în societate literară, ómeniī aceștia și-aū luat trista misiune de a reînvia și legitima în limbă — spre a o ține în stare de gerg și a o face necunoscută surorilor ei din Occident — cuvinte străine, întroduse în vorbire în timpī nefaști a trecerii pe acest pământ a atâtor popóre barbare, și mai ales după separarea Bisericeī Răsărituluī de a Apusuluī, când limba slavonă devenise limba amvonuluī.

Constituiți în conglomerat politic sub numele de *Constituționali* ei s'aū însărcinat să feudalizeze instituțiunile nóstre democratice, să dea țerei legi, luând de model legile țărilor străine monarchice, cu dilecțiune cele nemțești.

Spre realisarea acestuī scop, Constituționaliilor trebuia puterea.

Ei aū obținut'o.

După căderea guvernuluī liberal, Constituționaliī,

care n'aũ trei-deci de adherenți în țeră, aũ fost aduși la putere de voința personală a Regelui, fără ca Națiunea să fi fost consultată.

Venind în capul afacerilor în mod anormal, guvernul lor sub firma: Roseti-Carp-Marghiloman-Lahovari, s'a însemnat prin următoarele fapte demne de dênșii: 1° Nesocotirea Constituției, după care toate Puterile Statului emană de la Națiune; 2° Potolirea rescólei sátenilor și stabilirea ordinii ca în Warsovia; 3° permisiunea dată Nemților de a înființa biurouri telegrafice, cu impiegații nemți, pe pământ românesc; 4° darul de 700,000 lei făcut companiei Marghiloman-Göetz; 5° darea în judecată a guvernului liberal.

Reservându-ne a vorbi mai la urmă de primele patru acte care aũ ilustrat cabinetul Roseti-Carp-Lahovari-Marghiloman, întrebăm, în ceea ce privește a cincia faptă: care sunt crimele pentru care guvernul liberal s'a dat în judecată?

Nu suntem din aceia cari tăgăduiesc saũ ascund actele coreligionarilor lor politici: despre acesta am dat probe; nici din aceia care laudă astăzi ceea ce aũ inculpat ieri, și inculpă ceea ce aũ lăudat; dar întreb pe acuatorii ministrilor liberali să spună ei, care sunt faptele grave ce aũ justificat punerea acestor ministri subt acusațiune?

Crime saũ delicte politice, Comisia de Informațiuni nu arătă. Raportul ei, fórte voluminos, nu conține de cât neregularități comise în contra unora din dispoșiunile legii de comptabilitate, la care sunt participanți partisanii cei mai marcanți ai partitului

de la putere, între care și raportorul comisiunii; căci sectarii religiunii Carp-Maiorescu, sub guvernul liberal, mai toți aveau funcțiuni însemnate; mai toți se adăpostiau în partidul liberal, ca transfugii din tabăra conservatore, unde (în partidul liberal) nu le mergea rău de loc.

Pentru neregularități de compturi, însoțite de aprecieri exagerate ale Comisiei și de comentarii controversate ale raportului, se pune un minister sub acusație?

Se miră cine-va că nisce ómenii cari, când li-se încredințază destinele țerei, comit mai mult de cât neregularități de compturi, au cinismul a posa în onestitatea politică impelițată, în résbunătorii moralității publice ofensată?

D-nii Lahovari și Maiorescu, fiind membri ai cabinetului conservator care a precedat guvernul liberal, au asediat orașele cu soldați în timpul alegerilor spre a constringe pe alegători să dea votul candidaților ministeriali; au cumpărat sufragii pe prețul arendilor moșiilor Statului; au pus banii publici la dispoziția prefectilor, spre a corumpe pe alegători; prefectii d-lor au spart urnele și au înlocuit buletinele pe care erau scrise numele aleșilor națiunii chieată în comiții, cu buletine puse cu pumnul de poliție conținând alte nume necunoscute alegătorilor. D-nu Lahovari, atunci ministru de Justiție, își mutase biuroul în prefectura Poliției capitalei, de unde da ordine telegrafice procurorilor să pună a *mitralia canalia*, și judecătorilor de Instrucție să încarcereze pe alegători.

Oștirea țerei era pusă la dispoziția capilor de bă-tăuși. Armata, care sub liberali s'a ilustrat la Plevna la Rahova, la Smârdan, sub conservatori s'a nemurit luând biurourile electorale, schilodind ómenii inofensivi și pe cetățenii desarmați.

Și lucru nepomenit! Făptuitorii atător nelegiu-iri, autorii atător deliecte, au curagiul de a cere trimitearea pe banca acușăilor a ministrilor țerei, cari nici-o-dată nu s'au făcut culpabili de fapte ca acestea.

Dacă adevăratul scop al propuitorilor dării în judecată ar fi fost să îndrepteze, ar fi început de la stăpănitorii de astăzi.

Dar ceea ce caută guvernății, nu e îndreptarea. Altul e gândul lor.

Și ca să 'l scim, nu e nevoie să avem darul sibilin.

La alegerile din 1888, când liberalii, după 12 ani de guvernare, căduseră abia de câte-va luni de la putere, cabinetul Roseti - Carp - Marghiloman, cu minciuni, cu bani, cu slujbe, cu amenințări, *a trecut gârta*. La alegerile viitoare însă, guvernății, fără partisanii în țeră, discredități de a două și după venirea lor la putere, sciind că au să întilnescă în calea lor pe liberali, numeroși și populari, își-au dis: «Ființa partidului liberal, este anihilarea noastră ca partid politic. Nu e loc în țeră pentru liberali și pentru noi. Ca să existăm noi, trebuie să 'i desființăm pe dênșii dând în judecată pe corifeii lor.»

Afară de interesul puterii pentru putere, guver-

nanții mai aŭ un interes de a'și asigura domnirea prin nimicirea liberalilor: ei voiesc să fondeze un nou partit conservator și să creeze o Eră nouă.

Sub numele de *Elita socială*; ei s'aŭ pus să re'nvieze vechia oligarchie, trântită la 1848, decapitată la 1864 de Titanii liberalismului român, dintre cari, Ion Brătianu și Mihail Cogălnicenu — două astre care încă n'aŭ apus, care strălucesc încă pe orizontul nostru politic — fac parte ca luptători de frunte printre cei de frunte. Și la realizarea acestui scop, grupul constituționalilor nu pôte să ajungă, pînă când liberalii veghiază ca o sentinelă neadormită la mănținerea instituțiilor noastre democratice.

Disparițiunea partitului liberal de pe scena politică, cel puțin pentru cât-va timp, mai interesază și pe străini, către care guvernul liberal, în anii din urmă ai aflării sale la putere, s'a arătat rebel.

După dimisionarea din Martie 1888 a cabinetului Brătianu, étă ce spuneam unui amic, în privința părăsirii puterii de liberali.

«Mulți cred, ȳiceam eu, că guvernul liberal a cădut din cauza loviturilor ce i-a dat opozițiunea unită și sub greutatea greșelelor sale.

«Mie mi se pare că lumea se înșelă.

«După mine ministerul liberal n'a fost răsturnat de opoziția ce'i făcea domniile Lahovari, Blaremburg, Apostolenu, Ressu, Pacu; n'a cădut nici din cauza unor acte, pe care amicii săi le a regretat; ci el a fost înlăturat, din potrivă, pentru unele fapte ale sale românesce. Acesta se va părea un

paradox. Dar dacă cine-va își va da osteneala să cerceteze, va vedea că așa este. În țera noastră, de două-șeci de ani, schimbarea ministerelor, mai nici o dată nu s'a făcut spre a se da satisfacție opiniunii publice nemulțumită, ci spre a face să treacă sub un cabinet nou o chestiune de interes cu totul străin Națiunii, ce n'a putut reuși sub cabinetul precedent. Ministrul liberal nu putea să mai stea în capul afacerilor: 1° Pentru că n'a dat adesiunea sa la hotărîrea Conferinței din Londra, ce pune Dunărea română sub autoritatea și chiar sub dominația nemțescă; 2° Pentru că n'a voit să facă a se admite de Parlament Convențiunea consulară cu Germania, care legitima un Stat nemțesc în Statul românesc; 3° Pentru că *Inalta* companie Göetz, prin legea Tarifului autonom, s'a supus la o taxă de intrare exorbitantă pentru trunchiurile de brad importate din Bucovina, taxă pusă în vedere de a protege industria noastră lemnosă, dar care păgubescce *Consortium*.

Părerea acésta am scris'o în *Darea mea de semnă* făcută alegătorilor (pagina 177, din 1888.)

Și cauzele ducerii și venirii guvernelor, atât de just le-am vădut, în cât cabinetul Roseti-Carp-Marghiloman, care a succedat guvernului liberal, îndată după venirea lui la putere a făcut un început de executare a condițiunilor cu care a fost adus la conducerea Statului, acordând societății Göetz scutirea de taxe pentru butucii aduși de peste fruntarii, prin desființarea fără învoirea Parlamentului a uneia din dispozițiunile legii Tarifului ge-

neral votată de Corpurile legiuitoare, sancționată de Capul Statului și promulgată, și pe d'asupra făcând dar 700,000, lei acestei **Tovăroșii**, nu din pungile ministrilor, ci din tesaurul țerei pentru pungile ministrilor și ale străinilor, stăpâniilor.

Incheierea ministerială, prin care se face această donație Companiei Göetz - Marghiloman tatăl, este semnată de ministrul Marghiloman - fiul, avocatul tovăroșiei.

Guvernul care prin legea Tarifului a făcut să se aducă în Vistieria țerei aproape un milion numai până la Martie 1888, este dat în judecată de ministrii care desființază legi prin simple încheieri, și 'și împart între ei, qiūa în amiada mare, dinarii Statului.

Când, dar, ómenii unui partit cad de la putere, pentru că n'aū lăsat a se lovi drepturile țerei și a se păgubi interesele ei;

Când ei se dau în judecată, nu spre a se pedepsi nisce fapte, ci spre a se desființa o rezistență, spre a se distruge o îngrădire a intereselor societății, cum e dat în judecată guvernul liberal, cauza acestor ómenii devine cauza țerei.

Numerósele telegrame de felicitare ce capul Cabinetului liberal, pus subț acusație, primesce cu orii-ce ocașie; urările ce 'i vin din tóte unghiurile țerei, sunt o protestare în contra urđirilor unui guvern și unei Adunătore ce nu sunt expresiunea țerei, ce se găsesc la putere fără consimțiméntul națiunii; sunt o însciințare făcută unor ómenii fără

simpatii în țară, fără prestigiu, fără autoritate morală, rezimați pe o putere care nu emană de la națiune.

Dacă câte-va inteligențe se obstină de a vedea scopul adevărat al dării în judecată a ministrilor liberali; dacă persistă a se lua după aparinte, țera, care nu se înșelă, vede că resbelul declarat de conservatori, nu se face în contra unui om, nici în contra unui guvern, ci în contra unui partid, în contra unor principii. Nu se face de d-nul Petre Carp, care ar fi un Caton, d-lui Ion Brătianu, care ar fi un Verres, ci de Carp campionul ideilor trecutului, lui Brătianu apărătorul principiilor viitorului. Națiunea vede că lupta e între partitul conservator, a cărui devisă este: *Regele și Geandarmul*, și între partitul liberal, pe stindardul căruia este scris: *Guvernarea Națiunii prin ea însăși*; lupta e între liberali ale căror credințe ei au făcut să trecă în Națiune după preceptele lui Christ: *prin cuvânt*, și conservatori care voiesc să 'și impună doctrina lor după exemplul lui Mahomet, prin starea de asediū, prin legea suspectilor, *prin gladiū*; lupta e între Libertate și Reacție, între Popor și *Elita socială*, între Democrație și Hidra boierescă.

Și să nu se dică că cei ce ved ast-fel exagerază.

Scim că în ochii unora, conservatorii generațiunii prezente, trec de mai înaintați de cât liberalii generațiunii trecute, pentru că au modificat legea vînderii bunurilor Statului în loturi, în sens de a

se vinde numai sătenilor pământuri, și au promis legea tocmelilor agricole.

Însă ómenii aceștia uită că cu o flóre nu se face véra, precum cu cáderea unei frunđe nu se face tómná ; uită că dacá modificarea legii vîndé-rii domeniilor Statului e liberală, legea căpitána-telor, legea majoratului, legea corporațiilor, legea stării de asediú în timp de pace, legea pe care o vom numi a suspécților, dupé care procurorul póte aresta pe un cetățén orí când va voi fără nici o formă de judecată și pe timp nemărginit, sunt legi reacționare.

Marí sunt ciudățile lumii acesteia !

Audiți !

Lupii au devenit bine-voitorií oilor ! Ei au să facă legi ca ele, oile, să nu mai fie mulse, nici tunse ; să pască orí unde vor voi în câmpul nemărginit al unei lumi noué inaugurat de o *Eră nouă* ; cu o condiție : să 'și omóre cáinii, ațițători de vrajbe și aducători de neînțelegeri.

Audiți !

Oamenii care au venit cu petiția ieșaná prin care se cerea înființarea spéndurátorei, sunt mai liberali de cât bărbații care au desfințat pedépsa cu mórtea ; cei ce, prin opunerea lor îndárjită la ímproprietărirea cultivatorilor fără pământuri, au silit pe Domnul țerei să facă o lovitură de Stat, au simțimintul de dreptate, de umanitate și de iubire pentru țéran mai desvoltat de cât cei ce prin Constituția de la 48 au decretat ímproprietărirea !

D-nul Carp ar numi acesta gugumănie a óme-
nilor.

Nu Constituționalii, nici Concentrații s'aũ îngri-
jit vre-o dată de starea muncitorului. Ei nici nu
s'ar fi gândit la legea vîndării moșiilor Statului,
dacă începutul n'ar fi fost făcut de liberali. Când
conservatorii aũ promulgat legea atăt de trómbi-
țată, țera era semănată de la un cap pină la al-
tul de comune noui de improprietăriți. Șese ani
aũ guvernat țera conservatorii și n'aũ cugetat să
pună în fapt articolul 6 din legea rurală, care de-
cretéză improprietărirea pe moșiile Statului a in-
surățeilor și sătenilor, cărora din două reimi ale
moșiei nu li s'a putut ímplini íntinderea locurilor
legiuite; a trebuit să vină liberalii la putere ca
sa aplice legea. Legea tocmelilor agricole este nu-
mai un *fason* de a vorbi; conservatorii nu o vor
da, numescă-se constituționali, numescă-se concen-
trați.

Vorbescă-ne ei de legi de centralizare, de legi
restrictive, de ațitări de rescóle și apoi de înă-
bușirea lor în sânge: sunt în rolul lor. Dar să po-
seze în Gracchi, e o enormitate. Lupul de astăzi
are tot instinctele lupului din timpul lui Mathusa-
lem, Conservatorul din zilele nóstre este tot con-
servatorul din vremea lui Hangiarlitu; și-a schim-
bat portul, dar năravul nu.

Legi drepte nu póte da țerei șléhta ciocoiescă
de la guvern și din Parlament.

Oamenii partitului liberal: Brătienii, Cogălnice-
nii, Sturdzii, aũ făcut greșeli; dar cine în lumea

acésta e infalibil, afară de Papa? Cine e perfectamente corect, afară de *cinstita* tovăroşie Carp - Marghiloman - Göetz? Nu e fără păcate partitul liberal, dar are la activul seǔ multe acte măreţe, multe fapte mari.

Salvarea ţerei de protectoratul rus;

Desfiinţarea sclaviei;

Egalisarea condiţiunilor sociale înaintea legii.

Improprietăţirea a trei milioane de proletari.

Libertatea cuvîntului;

Independenţa ţerei;

Regatul, care, după expresiunea unui eminent om de stat liberal, e una din treptele scării pe care aveam să ne suim acolo unde se află astăzi Statele - Unite ale Americiei, Franţa şi acum de curînd Brasilia: la *Domnirea de sine* cea adevărată.

Acestea tóte sunt opera liberalilor.

Aşa e, ȕic radicalii; ţera trebuie să fie recunoşătoare partitului liberal pentru ceea ce el a făcut; dar programa reformelor sale fiind împlinită, liberalii nu mai aǔ nici un rol; saǔ ca să aibă unul trebuie să îmbrăţişeze ideile radicale.

Să vedem dacă rolul liberalilor s'a sfirşit, saǔ dacă cei-ce sunt de acéstă opiniune nu se înşelă.

Țera are doi inamici implacabili: unul în afară, *Străinul*, care caută s'o înghită; altul în întru, *Reacţia*, care vrea s'o domine. Adversarul ce se póte opune acestor duşmanǔ, e partitul liberal.

Pentru străin, radicalii nu sunt vrăşmaşǔ neîmpăcaţi; căci ei sunt cosmopoliţi, şi pentru cosmo-

polit ideea de patrie nu există; pentru ei, iubirea de țară e un simțiment meschin; jertfirea pentru pământul unde se repausă cenușile strămoșilor, e o nebunie. Cosmopolitul are simțimentul umanității foarte dezvoltat în detrimentul simțimentului patriotic. Dacă s'a născut Român și locuiește în România, el cere reforme pentru locuitorii ei, nu pentru că sunt Români, ci pentru că sunt oameni.

Pentru reacție, radicalii sunt nu numai nepericuloși, dar chiar necesari. Ideile lor, considerate de subversive, o servesc de minune. Un radical este desemnat de Reacție și privit de mulțime ca un anarchist; și popoarele n'aș căduț în tiranie de cât ca să scape de anarhie. Ideile ce spăimântă lumea, nu sunt putincióse de a îndrepta rătăcirile. Papalitatea n'a fost discreditată nici de Volney nici de Voltaire, ci de Calvin, de Luter; marea lovitură ea n'a primit'o de la Atheism, ci de la Reformă.

Așa fiind, dacă rolul liberalilor s'a sfirșit ca reformatori, rolul lor începe ca păstrători ai cuceririlor făcute, ca apărători ai libertăților dobândite. Un copil de cine póte fi iubit mai mult decât de mama care l'a născut? O libertate cui póte fi mai scumpă de cât aceleia care a sacrificat pentru dânsa? Radicalii, socialiștii, generația actuală, sunt ca copiii ce au găsit de la părinții lor o moștenire bogată. Găsindu-se într'ânsa fără muncă, fără sacrificii, fără să știe cum, unii o risipesc, puținii o conservă și mai puținii o îmulțesc. Un singur om n'ar micșora-o: cel ce a crescut'o.

Rolul celui ce agonisese o avere, nu înceléză de cât o dată cu mórtea lui.

Liberalii, dar, sunt necesari țerei spre a veghia asupra averii comune, la a cării creare au pus și ei partea lor de labóre, partea lor de griji, partea lor de jertfe. Sunt necesari viitorului către care merg și radicalii, având același ideal: *Binele omenirii*, cu osebite numai că unde radicalii caută să ajungă la acesta prin salturi, nefugând de revoluțiunile violente care sunt bóla societăților, liberalii preferă să mérégă încet dar sigur pe calea evoluției ce se face în spirite.

Având dar aceleași aspirațiuni care nu sunt încă realizate, dar pentru care liberalii luptă în felul lor cu armele pe care ei le cred mai eficace, programul lor nu e împlinit și nu se póte dice că ei nu sunt un partid de viitor.

Atunci, de ce această întrecere la mir? De ce radicalii tratéză cu dujmănie pe liberali? De ce se depártéză de dênșii și se apropie de cei mai turbați inamici ai liberalismului, de cei ce lucréză la desființarea partidului liberal? Nu véd ei că anihilarea partidului liberal ar fi întemeierea Reacțiunii cu *vechiturile ei medievale extrase din paleografiele și archeologiile buchunistilor*, cum dice organul unui distins bărbat de stat liberal-conservator?

Radicalii n'au eșit din conservatism, ci din liberalism. Să nu 'și renege familia.

Să părăsescă ei ideile subversive și desnaționale.

Să facem să dispară animositățile din familia liberală, să înceteze discordiile, să se stingă urele.

Să ne dăm mâna, nu spre a cuceri puterea pentru putere, ci spre a conserva ce avem și a adăoga averea agonisită de două generațiuni, din care una a dispărut și alta e aprópe să dispară.

Partitul liberal trece astăzi printr'o crisă. Marea lui popularitate i-a adus încordarea Reacției. Iubirea țerei i-a atras ura străinului. Și Străin și Reacție au complotat să'lucidă.

Liberalismul ómenilor poporului în ochii Reacției; patriotismul lor în ai Străinului, étă crimalor.

Spre a expia acéstă crimă au fost dați în judecată.

Din parte'mi, cunoscând împreună cu tótă țera imparțială netăgăduita onestitate a d-lui Ión Brătianu, bărbatul care ține drapelul partitului liberal, ținta loviturilor Reacției, sunt convins că mâinile sale sunt curate ca flórea de lotos de însinuările nedemne ce se fac spre denigrarea sa; având deplina credință că, cauzele dării în judecată a cabinetului presidat de densus, sunt cu totul altele de cât cele arătate în propunerea făcută de un Parlament a cărui purtare nu se póte cualifica, consider de calcule scârbóse actul de punere sub acusație al ómenilor de la putere despre care diarul d-lui Panu, ce nu le e ostil, în numărul său de la 13 Ianuarie, dice: «de doi ani (adică de la retragerea guvernului liberal) partitele (conservátore) nu fac alt-ceva de cât a se deda la un fel de luptă de viclenie, de perfidie, de lipsă de scru-

pule și de rușine.» Și mă ridic din t^otă puterea sufletului meu în contra acestui act al facțiunii de la putere, care nu e de cât o cabală demnă de d^en^sa, semn al timpului, care caracterisă *Era nouă* adusă de schimbarea străbuneⁱ n^ostre forme de guvernământ.

1890, Ianuarie 13.

TOAST LA INAUGURAREA LINIEI FERATE PÉTRA-CARACAL-CORABIA*)

Domnilor,

Inaugurarea căiei-ferate Pétra-Caracal-Corabia, este una din cele mai însemnate sărbători ce a avut orașul care poartă numele împăratului Caracala.

Sub Cesarii Romei s'a construit pe pământul Romanaților drumuri pietrate, ale căror urme se mai văd încă după șapte-spre-zece secole de injurii ale timpului, spre a atesta mărirea romană și virtutea coloniei venită aci dintre locuitorii născuți la Roma (*Roma-natis*). Sub primul rege al României s'a pus fundamentul căiei ferate, ce străbate județul în lung pe vechiul drum roman, care plecând de la antica Sicibida (Celeiu de ași) capitala provinciei Maluensis, mergea prin cetățile Romula și Buridava (actualmente R. V.) la Ulpia-Traiană.

Linia acésta, a cărei deschidere o sărbătorim, va aduce districtului Romanați și județelor limitrofe

*) La banchetul dat în gara Caracalul.

folóse colosale. Ea va ridica valórea pământurilor; va eftini obiectele de nutriment și materialele de construcții; va micșora prețul transporturilor de tot felul; va economisa timpul scurtând distanțele; va face să se desvolte agricultura, să înfloréscă comerțul. Pădurile și munții nostri, în cari zac tesauze pină acum neutilizate, vor deveni sorgiuți nesecabile de avuție.

A fost dat partitei liberale și bărbaților ce conduc astăzi destinele patriei să realise acest miqloc bine-făcător de progres și de civilisațiune, ce se numesce *drumurile-ferate*.

Ridic acest toast în sănătatea bărbaților de Stat ce s'aũ interesat în special a dota județul Romaniști cu acéști cale, ce leagă Carpații Olteniei cu cea mai mare arteră fluvială a Europei centrale.

DESPRE TITLUL STATULUI ROMÂN ^{*)}

În 1883, cu ocazia revisuirii Constituției, diceam : Schimbarea titlului de principat său domniat în acela de regat, și a numelui de Domn în rege, se face ca să se pună Constituția în armonie cu actul de la 14 Martie, 1881.

Dar făcând această substituție, să nu credem că am operat o mare reformă, că atât este de ajuns spre a asigura viitorul Națiunii. Numai cu titluri, orî cât ar fi de pompoze, nu se ridică un Stat. Ca să se înalțe și să se țină unde s'a ridicat, trebuie mari virtuți cetățenesci.

Am fi putut să nu facem revisuirea articolului 1 din Constituție și să nu pierdem nimic. Titlul de împărătesă a Indiilor, ce Parlamentul engles a dat reginei Victoria, nu e înscris în Constituția englesă, pentru că acest popor eminent constituțional, nici nu are o Charta Magna, scrisă și coordonată pe capitole și pe articole, și cu toate acestea

^{*)} Publicat în *Romania Liberă* din 1883 Iunie, 12.

regina Victoria nu e mai puțin suverană a marelui imperiū Indian. Titlul de rege al capului Statului român e cunoscut și recunoscut însuși de cele mai depărtate popóre ale Americiei, și prin lipsa de menționare a sa în legea fundamentală nu ne-ar scădea nimic, precum dacă se menționéză nu căștigăm nimic.

Titlul de regat, pe care'l avea Polonia, n'a împiedicat să nu fie cucerită și împărțită această țeră de inamicii din afară, pe când Statul nostru, cu modestul titlu de domniat, și-a conservat ființa politică prin mai mulți secolii de incursiuni barbare și de lupte crâncene cu crunții sei vecini.

Chanatul Crimeii, trei secolii și jumătate a trăit, stat autonom sub suzeranitatea nominală a Turciei, și a pierit după ce s'a proclamat independent prin ajutorul armelor ruse, încorporându-se la acest imperiū, după o existență efemeră ca țeră de sine stătătoare.

Basarabia smulsă din corpul României sub un gospodar străin, s'a recuperat sub domnia pământénă și s'a pierdut sub un principe europén, după ce, în urma unui resbel victorios, devenisem un Stat independent.

Dunărea care în curs de șese-spre-șapte secolii n'a încetat de a fi un fluviū român și nu ni s'a putut răpi când eram două mici țeri separate în luptă necurmată cu Ungurii, cu Polonii, cu Tătarii, cu Turcii, este amenințată de a ni se lua astăzi, când facem parte din concertul europén, când pe tronul țerilor unite stă un strănepot al lui Frideric cel

Mare, când cele două emisfere ale globului terestru ne-au felicitat de înălțarea noastră la regat.

Vedeți dar că titlurile nu plătesc nimic; că ele, ori cât de strălucite ar fi, nu fac nici cât o cépă degerată, când sub aceia ce se împăunéză cu dênsele, nu se pôte nici măcar conserva ceea ce un popor a avut de la cei-ce erau cu adevărat mari, glorioși, illustri fără să o spuie, fără să o trômbițeze, de la cei-ce erau mari cu fapta.

Să nu ne amăgim, dar, o mai repet, credënd că schimbând titlul Statului am asigurat viitorul țerei, că substituind cuvîntul de Rege aceluia de Domn am adus vre-o îmbunătățire reală, efectivă instituțiilor noastre, vre-o adevărată stabilitate și adevărată mărire.

Mărirea unei națiuni nu stă în titluri; mărirea ei, puterea ei, gloria ei stă în științe, în arte, în meșteșuguri, în comerț, în industrie, în agricultură, în creațiuni de institute folositoare, în moravuri austere, în iubirea de patrie, în devotamentul pentru binele public, în împlinirea cu religiozitate a datoriilor, de la cel din urmă cetățen pînă la Capul Statului. Și exemplu trebuie să vie de sus.

Impărat, Rege sau Domn, puțin îi pasă unui popor de acesta; virtuți cere el de la aceia ce'l conduc; și împărații și regiți ereditari, nu le prea posedă. Istoria ne dovedesce acêsta.

Subt un principe european am căștigat în titluri, în nume pompoze, în faste, în splendorile Curtii, în smorfuri medievale, dar aceste apelațiuni sonore, aceste străluciri înșelătore asemenea miragelor, n'au

împedicat știrbirea teritoriului nostru și călcarea drepturilor noastre suverane. Ce ne folosesc pe noi aceste titluri când ni s'a luat Basarabia și ni s'a impus Evreii, această plagă a popórelor? când suveranitatea teritorială asupra marelui fluviu ce ne pune în comunicație cu lumea întregă atêrnă nu mai de un fir de păr? când sub Principele europen suntem storși de averea noastră mai rău și mai mult de cât sub domnia Beilor din Fanar? când răul, care era temporal, a devenit un rău ereditar? un morb cronic?

Étă de ce noi rămănem reci la schimbarea titlului Statului român din Domniat în Regat.

DESPRE CUMUL

Constituția de la 1866, prin articolul 132 privitor la unele reforme, se exprimă precum urmază:

«Se vor face în cel mai scurt timp legi speciale privitoare la următoarele obiecte: §. 3 asupra măsurilor celor mai nemerite pentru a stabili abusul cumulului.»

De atunci au trecut mai mulți ani, și această lege atât de importantă nu s'a adus încă de diferitele guverne ce s'au succedat la putere. Mai mult de cât atât, un proiect venit din inițiativa parlamentară, de timp îndelungat zace în arhivele secțiunilor Adunării, fără ca propuitorii lui să pótă reuși a face să se pună în discuție.

Legi de interese personale, de pensiuni viagere, de recompense naționale, au venit înaintea Corpurilor Legiuitoare și s'au votat; modificarea articolului 7 din Pactul fundamental s'a făcut în favórea Israeliților, și mai multe legi de împământenirea unor străini care nu împliniau condițiunile cerute de lege, dar care aveau puternici sprijinitori, au obținut votul Legislativei, și o lege de o valóre așa de

mare, de un interes atât de urgent, de un folos atât de general ca legea desființării abuzului cumulului a fost uitată, neglijată, desdemnată de guverne și de parlamente.

Pentru ce?

Pentru că mulți din membrii diverselor Legislative, au avut interes a se perpetua o stare de lucruri care le aduceau folose personale, având pe lângă mandatul de deputat sau de senator și câte alte patru sau șese funcțiuni retribuite, și nu puteau fi dispuși a renunța voluntariu la aceste beneficii pentru ei, pe care am puté să le numim maleficii pentru țeră, nu puteau să dea adesiunea lor la nisce măsuri prohibitoare abuzului cumulului, ce pentru dênșii era o mină din care se extrăgea metalul prețios. De altă parte cumulul și ómenilor de la guverne le-a convenit ca miqlóce de a ține în dependență un număr de membri ai puterii legiuitoare, de multe ori salariați nu spre a face efectiv controlul țerei, ci spre a'l anihila și apoi a administra ca satrapă într'un stat constituțional în formă, despotic în fapt, convinși că așa se pôte face fericirea țerei, dacă fericirea unui popor s'a putut vre-o-dată face de guvernele personale, care n'aũ avut răspunderea faptelor lor.

Dar marea majoritate a Corpurilor Legiuitoare care 'și avea mâinile neintinate, a trebuit, cu ocazia revisuirii Constituțiunii, să se gândescă a pune un capăt unei stări de lucruri deplorabile din punctul de vedere al independenței și eficacității Legislativei, care, prin înămolirea unora din mem-

brii săi în *mocirla* cumulului ca să ne servim de expresiunea unui ilustru bărbat de Stat - abdică puterea ei în mâinile Executivei, iar puterea legislativă devine numai un biuroū de înregistrare, fapt nedemn, desastros trebuințelor publice care rămân în paralizare, prin imposibilitatea cumulardului de a da timpul necesariū și atențiunea cerută, căutării multiplelor sale sarcini al căror s'a făcut monopolisatorul, nu în vederea de a rîdica funcțiunile ce ocupă la înălțimea unor instituțiuni, — căci aceia care au perdut simțul demnității, rare-orî au conștiința datoriei, ca să'si aproprie împreună cu funcțiunile emolumentele acestor funcțiuni, beneficiurile licite și ilicite ale acestor numeroase ocupațiuni, de care nici-o-dată cumulardul nu s'a ocupat.

Cumulul este răsplata actelor nemeritoriī.

Funcțiunile, care nu sunt patrimoniul numai al unor persoane și care trebuie să se dea ómenilor care implinesc condițiunile de moralitate, de sciință, de aptitudine, prin cumul devine proprietatea favorizilor puterii, ómenilor care trafică cu conștiința lor, care'si renégă credințele, dacă credințe pot să aibă asemenea ómenī, și care, cu cât sunt mai dispuși a fi instrumente órbe, machine supuse impulsuniī ce le vine din afară iar nu din forul conștiinței lor, cu atât sunt retribuiți cu mai multe emolumente care ar face fortuna unui nabab sau ar ușura traiul mai multor postulanți fără miqlóce de viețuire, tot atât de capabili și mai apți și chiar speciali în unele sarcini ocupate de cumulardī, care

nu pot să aibă toate specialitățile și toate aptitudinile.

Póte un om să ocupe cu folos pentru societate cincei saú șese servicii de odată?

D. Ferand Giraud dice: «Funcțiunile s'au creat în folosul publicului, iar nu în profitul funcționarilor; și un om căruia i se dă mai multe sarcine, nu póte să consacreze fie-căria din ele toate forțele sale și tot timpul seú; și adaogă: serviciile nu trebuie să existe de cât când sunt indispensabile machinei administrative, și când unui om i se dă să ocupe mai multe dintr'ensele, din doué una: saú funcțiunile sunt înmulțite fără trebuință, fiind că același funcționar le póte împlini pe toate, saú se dă unei singure persóne o sarcină prea grea ca s'o póta bine și cu folos împlini.»

Noi suntem din aceia carí cred că un funcționar este prea puțin pentru serviciul împlinit cu religiozitate, cu consciințiositate, și doué servicii sunt peste măsură de multe pentru un funcționar — vorbim de un funcționar consciințios, cu amóre de serviciul ce ocupă, îndestul de patriot și pètruns de simțimèntul demnității spre a ridica funcțiunea la gradul de considerațiune și de respect ce'i lipsesce astăzi, din causă că mulți din cei ce ocupă diversele servicii ale Statului nu sunt nisce apostoli ai chiamării lor, ci nisce vulgari mercenari, lipsiți de nobila ambițiune de a se distinge în sarcinile ce le sunt încredințate, și fără nici un ideal.

Să luăm un cas: un primar care e și membru al Parlamentului, saú un profesor care e și inginer al Statului saú al vre-unui aședemènt public Corpu-

rile Legiuitoare funcționează pe fie-care an câte trei luni în sesiune ordinară și câte alta una sau două luni în sesiune extraordinară. În acest timp, dacă primarul e în Parlament, afacerile Primăriei lansează, se comit abuzuri și comuna se află ca cum n'ar avea cap; dacă din potrivă consacră timpul său multiplelor și însemnatelor trebuințe ale comunei, nu și împlinește mandatul de deputat or de senator, așa că unul din locurile ce ocupă este ca și cum n'ar avea titular. Asemenea dacă un profesor, având catedra în București, este și inginer-hotarnic al Statului, reținut luni întregi pe la extremitățile țării în lucrări de hotărnicii, profesoratul său devine o minciună și o sarcină fără nici un folos, ba chiar cu pagubă, căci ține un post fără titular.

Am cerut desființarea abuzului cumulului: 1°, pentru că un funcționar, oricât ar fi de capabil și de activ, nu are timpul necesar a îndeplini șapte și opt servicii publice în același timp; 2°, pentru că nu e drept ca un funcționar să aibă șese sau opt apunțamente de la atâtea funcțiuni pe care nu le poate împlini, când alții poate mai capabili, mai speciali și mai fără mișloce de trai, ar geme într-o inacțiune silită pentru că nu sunt partizanii cutării sau cutării coterii politice, și al 3°, pentru că nu e înțelept de a se confunda în aceeași persoană o parte din puterea executivă și din puterea legislativă.

Cumulul e cosmopolit ca și Jidanul; el se află în toate țările, se învoiesce cu toate formele de gu-

vern, îl găsești în toate epocele, dar mai mult îl afli în timpul de decădere a moravurilor în care îi priesce și se îngrașă ca o plantă parazită pe spinarea și în detrimentul altor plante.

Cumulul s'a aflat în România și înainte de 1866 moderat și sficios; dar de atunci încoace, sub Regimul numit al *virtuții* de răsturnătorii de la 11 Februarie, a luat proporțiuni spăimântătoare. Acesta o spun însuși autorii actualei deplorabile stări de lucruri, prin motivele cu care însoțesc proiectul de lege propus de dânsii pentru stavilirea abuzului cumulului, exprimându-se precum urmază: «Abusul cumulului în loc de a scădea în curgerea timpului, a luat, sub Regimul cel nou (creat la 1866), nisce proporțiuni necunoscute înainte și care lasă cu totul în umbră neorînduielele relativ neînsemnate, ce deșteptaseră atunci grija Constituantei.» Grija acelora ce știu că nu prin imitațiuni străine, nepotrivite moravurilor noastre, nu prin false străluciri se pot remedia relele de care suferă țera.

Adunarea Legiuitoare a adus un proiect de lege pentru desființarea abuzului cumulului care s'a votat, dar mergând la Senat i s'a făcut atâtea modificări în cât, în loc de a abroga abuzul cumulului, îl legitimază.

Etă cum sub monarchie legile ordinare se pun în armonie cu Constituția; sau mai bine, etă cum Pactul fundamental se desființază prin legi ordinare.

INTIMPINARE

Unul din organele de publicitate ale opoziției unite, vorbind de senatorii aleși în Constituanta, între cari sunt și eu, și de colorile lor politice, în privința mea se exprimă precum urmază: «Opoziție, după profesiunea de credință ce a făcut-o către alegători.»

Câte cuvinte, atâtea neexactități.

N'am onore de a face parte din opoziția nerevisionistă a Constituției, și n'am luat nici o obligațiune către alegători de a nu vota modificarea Pactului fundamental, când am fost unul dintre propuitorii modificării și când prin toate cuvântările ce le-am ținut în întrunirile publice am reînnoit declararea că sunt partisanul reformei electorale în interesul independenței și moralității alegătorilor.

O experiență de șapte-spre-dece ani ne-a demonstrat că, pînă când vor mai exista colegiuri restrinse, se vor găsi tot-d'a-una alegători care să-și vîndă voturile, și guverne și particulari cari să le cumpere în prejudiciul Corpurilor Legiuitoare pe care

venalitatea le falsifică introducând întrînsele elemente impure, produsul corupțiunii, incapabile de cea mai comună virtute, și în dauna mersului normal al administrațiunii Statului, viciat prin ocuparea sarcinilor publice, nu de cei mai meritoși, ci de cei ce aruncă în balanță voturile lor.

Prin modificarea legii electorale în sensul lărgirii colegiurilor, cred că răul nu se va stirpi, dar se va reduce. Acastă credință am manifestat'o în tot timpul alegerilor, și deci alegătorii mei nu au fost înșelați asupra ideilor mele când m'am ales.

S'au vădut însă și ómenii cari, ambiționând cu totul alt-ceva de cât triumful unei idei, către adversarii modificării Constituției s'au dat de antirevisionisti, și către partisanii reformei electorale, de susțitori ai revisuirii. Dar acestia sunt un fel de mercenari pe cari nu pot compta cei ce nu au puterea în mână cu feluritele ei miqlóce de *convingeri*. Asemenea ómenii nu au credințe, ci interese; nu fac politică, ci speculă; nu au idealuri ci scopuri la cari ca să ajungă ieaú tóte formele, revestesc tóte colorile, vorbesc tóte limbile: conservatori când conservatorii sunt la putere, liberali când partitul liberal vine la guvern; ei servesc tóte causele, se înroléză în tóte taberile pe care apoi le părăsesc, trecând în câmpul opus când sunt atrași în acea parte de folóse mai mari, de perspective mai seducétóre.

Tipul acesta de caractere a ȓis dracul și s'a făcut.

Omul creat după imaginea lui Dumnezeu, nu minte, nu amăgesce, nu se arătă de cât ceea ce este, nu promite de cât ce poate.

În contra revisurii Constituției s'aun format mai multe grupuri cu deosebite tendințe care, vrând să se unescă, s'aun divizat mai mult.

Grupul conservator, cel care acuză pe revisionistii de inamicii ai Constituției, ai familiei și ai religiei, de mănătorii de proprietății, tocmai el, apărător al acestor bunuri, care trebuia să stea în Parlament și să combată, s'a retras de pe arena luptei, sub pretext că lupta este disproporționată. Dar disproporția era cu mult mai mare între cei optspredece plăieși Români de la cetatea Némțu și oștirea lui Sobieski, între micul număr al oștenilor de la Călugăreni și hordele lui Sinan, și lupta s'a dat: pentru că eroii de la Călugăreni și de la cetatea Némțul aveau simțimentul datoriei, aveau amorea de patrie, două virtuți cari au făcut gloria noastră trecută și ne-au salvat naționalitatea. Conservatorii de astăzi când se ved mai puținii, o iaă la fugă lăsând câmpul liber ómenilor cu idei subversive, cum numesc ei pe adversarii lor liberali. Ce s'ar fi întimplat când la năvălirile făcute în țeră de numeroase horde barbare, cari veniaă spre a ne cuceri, părinții nostri ar fi dis: «dușmanii sunt mulți, noi suntem puținii, lupta ar fi inegală, să ne plecăm capul?» România ar fi astăzi stersă din charta Europei. Dar Româniii puținii, însă decisi au primit lupta cu Ungurii, cu Polonii, cu Turcii, cu Tătarii, și prin mórtea lor au salvat de mórte

țera; sacrificând viața lor ei au dat viața Patriei. Și dacă România trăiește ca țară autonomă și liberă, existența ei se datorește nu celor ce au preferit viața, ci celor ce au disprețuit mórtea; nu celor ce au desertat, ci celor ce s'au luptat. Condițiunea existenței unui popor este mórtea pentru țară. Poporul care nu știe să móră, nu merită să trăiască.

Partita politică care, când nu e la putere, se retrage ca Achil sub cort, e o partidă jumătate mórta; ea se numesce opoziție fără a opune partitei adverse nici o rezistență. Și dintr'o asemenea opoziție nici o dată n'am făcut parte.

Sunt revisionist, pentru că vreaș a se dota țera cu o lege electorală ecuitabilă, justă, moralisatóre, basată pe interese generale, iar nu pe trebi de coterii, și care se garanteze independența colegiilor și în contra ingerinței guvernelor și în contra venalității și corupției alegătorilor, singură putinciosă a da țerei reprezentanți în stare de a pune friu ilegalităților și risipelor unor guverne rele, și a face imposibile încercările unor ómenī cu idei extreme dintre cari unii cred că póte să existe autoritate fără libertate, iar alții că societățile umane se pot governa prin libertate fără ordine, fără respectul legilor și persónelor, făcându-se campionii, unii ai despotismului și alții ai anarhiei, flagele ale omenirii, apropiindu-se unii de alții cu cât cred că se despart și se urășe, fiind-că după legile naturei extremele se ating.

Opozițiunile sunt saș de principii, saș sistematice,

N'am pentru opozițiile de principii de cât respect; ele sunt necesare Statelor, bine-făcătoare societăților; menirea lor este de a combate despotismul, fie tiranic, fie anarchic; de a denunța abuzul, de a stigmatiza turpitudinea, de a demasca ipocrisia, de a întimpina desastrelor financiare și economice, oprind guvernele pe priporul concesiunilor pe care le-ar atrage interesele străine, de a deștepta țera în împrejurări grele spre a se pune în apărare, fie pentru a'și salva punga, fie pentru a'și salva existența în contra pungașilor cu punga golă și bandiților încoronați răpitori de țeri.

Desaprob opozițiunile sistematice, pe ómenii cari trec dintr'un partid politic într'altul, căutându'și norocul prin schimbarea la față, și mai ales pe aceia ce, în luptele politice rămân indiferenți, ne interesându-se de cine va învinge. Despre acestia Dante în *Divina sa Comedie*, vorbind de revolta lui Satan în contra lui Dumneđeū, ȓice de acei ángerii ce nu aū luat nici o parte în luptă: «Chor miserabil al acelora cari nici rebeli fură, nici fideli, ci numai «folosul lor căutară. Nu'í voiesce Cerul și Iadul îi «respinge. Să nu se glorifice cu dênșii ȓeii.»

Compar opoziția ce se retrage din luptă cu acest chor. Intr'o asemenea opoziție, ce nu e de cât bașibuzucie, un om ce se stimă nu póte să fie.

Opoziția de principii, mai logic se póte numi *osebire de vederi*; și de multe ori vederile mele aū diferit de ale guvernului câmpului politic din care fac parte, și am perseverat în ele fără a'l dușmáni și fără a ceda.

Eată ce sunt eă : om care fac parte dintr'un partit in luptele politice, dar care sacrifice interesele partitului intereselor țerei.

Opoziția e o secătură și o rușine când oposantul o face numai ca să pună mâna pe ceva : pe o funcțiune lucrativă, pe o judecătorie, pe o prefectură, pe putere, dacă oposanții sunt o haită, spre a începe ilegalități și mai mari de cât ale guvernului pe care voiesc să'l înlocuiască, făgăduind in opoziție marea cu sarea, și neținând, ajunși la guvern, nici o promisiune.

Las altora *cinstea* de a fi partisanii unei asemenea opoziții.

Anul 1884.

RĂSPUNS „TIMPULUI“

Cu ocazia alegerii d-nului Nicolae Măldărescu de deputat al colegiului al IV-lea din Romanați, ziarul conservator *Timpul*, publică o corespondență din Caracal, prin care autorul ei anonim dice că Măldărescu, *necunoscut alegătorilor*, a fost desemnat guvernului de mine, *dictatorul județului*, *famosul* scriitor al opului *Dobrogea*, decorat cu *Steața României*, mandatarul țerei în Adunarea legislativă.

Răspund, nu pentru Anonim care scie cât adevăr conține stupida sa corespondență, ci pentru publicul pe care'l stim și care nu voiă să fie indus în eróre.

*

Măi întâiū despre ales.

Măldărescu, la 1866, a reprezentat orașul Caracalul în Adunarea Constituantă unde, când a venit în desbatere cestiunea împământenirii în masă a Evreilor, el s'a opus, considerând deschiderea porților țerei acestui neam neasimilabil, un pericol economic și național pentru Statul român.

La 1868, în timpul alegerilor legislative, el aflându-se judecător de Instrucție la Tribunalul Doljiu, a primit circulara ministrului Justiției prin care se recomandă capilor cabinetelor de instrucție și procurorilor *armonia între Justiție și Administrație*— frasă textuală a circulării — ceea ce însemna punerea judecătorilor de Instrucție și procurorilor la dispoziția prefectilor pentru reușita candidaților guvernamentali. Pus între dilema de a executa ordinul ministrului și a lipsi la datoria sa de magistrat, sau a se împotrivi și a-și pierde postul, a preferit pe această din urmă, și a fost destituit.

Și Măldărescu, care prin doctrinele sale filosofice aparține scolei spiritualiste carteriene a lui Descartes și Leibnitz, și prin ideile lui politice scolei naționaliste a lui Lazăr, nu putea să fie de cât ceea ce a arătat că este: omul demn de misiunea și de postul ce i-au fost încredințate.

Un bărbat dar care a avut onóra de a fi reprezentantul Națiunii în una din cele mai însemnate ale ei Adunări legislative, care ca magistrat și-a câștigat un nume pentru integritatea și independența sa, și care e proprietar și alegător în județul în care s'a ales, e o enormitate a dice că nu e cunoscut alegătorilor săi.

Cât de certat cu adevărul, dar, trebuie să fie omul care și permite să spuie asemenea neexactități sfruntate!

Trec la titlurile ce mi se dă mie.

În timpul resbelului Ruso-Turc din 1878, sub impresiunea penibilă a pierderii Basarabiei răpită de acea Putere, care garantase integritatea teritoriului român printr'un act solemn, și la victoria armelor căria noi contribuiseam, am scris o carte, dându'i numele provinciei ce luasem peste Dunăre drept prețul desmembrării țerei, prin care arăt că acest ținut nu compensază partea din pământul românesc de care am fost despoiați, nici din punctul de vedere etnografic, nici din al întinderii, nici din al numărului locuitorilor, și cu atât mai puțin din punctul de privire al poziției geografice, fiind un coprins fără fruntarii naturale și despărțit de noi printr'un mare fluviu; și mai spun că această posesie în care va trebui să facem cheltuieli enorme, nu avem nici o garanție că va rămânea pentru tot-d'a-una în stăpânirea noastră, având în vedere oceanul de slavii care o încunjoră de trei părți, veleitățile Bulgariei și intrigile Rusiei, și imput guvernului că s'a lăsat a cădea în cursa unei puteri care nici-o-dată n'a liberat un popor de sub un jug străin, de cât în scopul de a'l înghiți ea mai târziu.

Bine-cuvîntatul corespondent de la *Timpul*, găsesce de cuviință a mă *persifla* numindu-mă *faimos scriitor*, știu și eu pentru ce? pôte pentru că am atacat pe ortodoxa Rusie, steața polară a conservatorilor.

Scriitor faimos n'am avut nici-o-dată nebuna pretenție a mă crede, și când am scris ceva am

scris nu din vanitate ci din trebuință, nu ca să'mi fac un nume în literatură, ci ca să'mi împlinesc o datorie către Țeră și către Adevăr. Și dacă în cele ce am scris judecata mea va fi fost greșită, intențiunile mi-aș fost curate.

Scriind *Dobrogea*, sciam că am să nemulțumesc pe aceia a căror politică am criticat'o; ceea ce însă nu m'a împedat de a le spune vederile mele într'o cestiune care privesce viitorul Statului român; dar nu m'a trecut prin minte că voiș dispune ómenī pe care nu i-am atacat, precum e corespondentul de la *Timpul* al cărui ilustru nume necunoscut în luptele politice — și chiar astăzi când apare pe arenă, a îngrijit a'și ascunde fața sub masca anonimului — rămâne o enigmă.

Am scris câte-va cărți; dar într'o țeră cu instituțiuni monarchice, nici munca, nici talentul nu sunt de ajuns ca să se numescă cine-va scriitor. Numele care represintă o profesiune, îi trebuie o *cărțulie* ca să devie distins, să se numescă *faimos*.

Țera noastră s'a înălțat la rangul de regat, ceea ce n'ar fi lucrul mic dacă nu ni s'ar fi cerut suveranitatea Austriei asupra Dunării române ca preț al recunóscerii; avem pe tronul lui Mihaiū și al lui Stefan un principe european ereditar, visat, de fostii privelegiați din Divanurile ad-hoc; suntem rudă, adică regele nostru se înrudesce cu capetele încoronate, ceea ce o mare fală; de când ne aflăm în monarchia feudală am perdut o parte din țeră populată de Români, dar am câștigat Dobrogea locuită în cea mai mare parte de Bulgari

care aspiră a fi alipiți într'o țări la patria lor mamă Bulgaria, și de Turcii ce emigréză pe toate țările în Asia; Capul Statului are prerogativele cele mai exorbitante care'l pot face din rege constituțional un monarch absolut, din primul funcționar al Statului un despot; ce ne mai trebuia ca să fim *un popor mare*? — Crearea unor titluri de distincțiune similigene cu rangurile pe care le-a desființat Mișcarea democratică de la 1848. Le avem și pe ele. S'a instituit ordinul *Steaua României* pentru militari și ómenii politici; medaliile: *Apărarea Independenței*, pentru susțitorii neatârării țerei; *Serviciul Credincios* pentru funcționarii care servesc cu fidelitate Statul; *Bene-Merente* pentru scriitorii care prin operele lor bine-merită de la Patrie. După această întocmire, cine nu e membru al ordinului *Steaua României*, nu e un personagiú; cui nu s'a dat medalia *Apărătorul Independenței* nu e susțitorul neatârării țerei; cine nu are *Serviciul Credincios*, nu a servit Statul cu credință; cine nu posedă *Bene-Merente* nu e scriitor meritos.

Eú n'am medalia Bene-Merente; prin urmare titlul ce'mi dá Anonimul este gratuit.

Și câți sunt care și-au servit țera în timpuri grele, în care mulți din medaliați sta d'o-parte, și au scris pentru apărarea drepturilor și libertăților ei, fără nume oficiale! Dar meritele n'au nevoie de diplome academice ca să se facă cunoscute lumii, nici de titluri oficiale ca să fie folositoare societății.

Mi se va dice, pôte, de Anonim că dacă n'am fost medaliat, sunt decorat.

Ca reprezentant al țerei, ales de mai multe ori în Parlament, și ca unul din ómenii de la 1848, mi s'a oferit Steaúa Romaniei, dar n'am acceptat'o, nu spre a mă deosebi de numérul cel mare al vanitoșilor, cari cred că mărirea stă în crucile și cordelele ce de multe ori se obțin cu sacrificarea demnității și datoriei, ci din principiul că dacă titlurile se dau ca o recompensă, recompensele se cuvine să se facă de Națiune prin reprezentanții ei, iar nu de Capul Statului în mâna căruia ele devin un mișloc de corupțiune. N'am publicat, însă neacceptarea prin diare, căci mi s'a părut că ar fi o fanfaronadă, și în același timp o necuviință. Eū mă învoiesc chiar a primi semnele acestea de distincțiune ca o deferință către aceia ce ni le oferă, dar a nu le solicita nici-o-dată, și a nu ne împăuna cu ele când ni se dau. Nemuritorului Heliade, dându-i-se de Domn rangul de paharnic, când rangurile erau în flórea lor, nu l'a refusat, dar nici-o dată n'a făcut us de el; în nici un act, în nici una din numeroșele sale scrieri nu'l vedem subsemnându-se *paharnicul* Ión Heliade. Pentru ce? Pentru ca să deprindă pe Români a se dispensa de aceste titluri, cari aduceau aminte nisce timpî de servilism, precum decorațiunile ne reamintesc epocile triste de neegalitate ale feudalismului. După exemplul marilor nostri dascáli, nu ne vatămă acceptarea unor semne, pe cari cei ce le dau le consideră ca o onóre ce ne fac, numai să nu le

brigăm, să nu le ambiționăm; și când ni se oferă, să nu facem us de ele, să le lăsăm a cădea în disuetudine prin neîntrebuințare, neprivindu-le de cât ca pe nisce obiecte care nu mai interesază de cât paleografia și istoria.

Și pentru ce le-am briga? Crucile și cordelele nu pot să dea considerația ce nu se impune, ci se câștigă; nu acopăr Mediocritatea; nu aș virtutea de a face pe mișei ómenii de trebă. Să lăsăm grija de a le dobîndi și plăcerea de a le purta, vanitoșilor și nebunilor cari se cred mari, avînd pe piept o tinichia, la gât o sgardă, în sîn o teșchie-rea cu semnătura regală sau ministerială.

Crucile, cordónele și penele, eú nu le-am incuviințat de cât militarilor, pină când resboiul, acéstă instituție barbară, va mai exista, și códele de vulpi paiatelor și lachieilor. Aceia ce sunt însărcinați cu educația democratică a poporului: ómenii politici, profesori, preoți, diariști, se cuvine să le disprețuiască.

*

Rămîne *dictatura*.

Câte rude am în funcțiuni publice ca dictator al județului, dacă dictator sunt? — Nicî una. Ce folóse materiale trag eú personal din acéstă înaltă poziția dacă o am? — Nicî unele. Atunci dictatura ce mi se atribuie nu e de cât fictivă.

Dictatura, influența, favórea cu care un mandatar al Națiunii este culmat de un guvern, nu e păgubitóre, nu e rěu-făcétóre, când acel mandatar

nu și-a schimbat mandatul pe funcțiuni bănoase, nu s'a făcut concesionarul nici unei întreprinderi de lucrări publice, nu are nici un domen public în căutare saŭ în arendă, nici o pădure de ale Statului în exploatare, nici un contract de vre-o aprovizionare de victuale ale armatei, saŭ de combustibile la căile ferate, saŭ la autoritățile publice, nici-o acțiune la drumurile de fier saŭ la vre-o bancă, ori la vre-o societate ori *tovăroșie* de ori ce întreprinderi lucrative.

Ca mulți alții ași fi putut să fac și eu stare, dar am rămas în ceea ce am avut, ca să rămăi independent. Ca și alții ași fi putut să percurg treptele aceia ce vulgul numesce mărire, dar am evitat relațiile cu aceia ce o dau ca să le pot spune adevărul. În lungul șir de ani cât m'am aflat în Parlament, n'am mers de cât o-dată la masa și nici-o-dată la petrecerile Curții, pentru că contactul ei desnervază.

Unui om de felul acesta, dar, nu i se pôte da dictatura. Și dacă i s'ar da, omnipotența lui n'ar fi rău-făcătoare.

Așa fiind, Măldărescu nu e un necunoscut, n'a fost recomandat de vre-un dictator, și nu s'a numit de guvern; el a fost ales de cetățeni ca om de caracter și democrat.

Étă răspunsul meu la cele inserate în organul conservator.

Anul 1880, Fevruarie

COLEGIUL UNIC ^{*)}

Nici oligarchie,
Nici ochlocrație.

Asupra modificării legii electorale pusă în discuție, grupările politice își au fie-care părerea lor deosebită.

Liberalii, al căror principiu e *progresul încel dar continuu*, mersul fără salt — pentru că de multe ori saltul dă îndărăt — vor unificarea colegiilor I-iu și al II-lea ale proprietății imobiliare, ca unele ce represintă același interes, și nu e drept ca proprietatea imobiliară să aibă două colegiuri; iar Comerțul, Industria și Profesiunile liberale, de o parte, și Munca pământului de alta numai câte unul, când și ele sunt nisce proprietăți.

Conservatorii al căror principiu e *imobilismul* oriental, mențin legea așa cum a făcut-o compromisul dintre ei cu liberalii la 1866, cu patru colegiuri, fără a da un argument care ar fi răul dacă s'ar face o modificare cumpănită spre progres.

Radicali și socialistii — al căror Stat ideal este întemeiat pe desființarea proprietății de ori ce na-

^{*)} Seris în anul 1884, cu ocazia modificării unor articole din constituție.

tură, cum sunt radicalii și socialistii din alte țări — vor un singur colegiu. Cu alte cuvinte, vor ca cele-l-alte colegiuri, mai puțin numeroase, ce nu sunt ale Muncii pământului, să fie contopite în acesta, care numără deci de mii de alegători, și prin urmare anihilate.

Ce s'ar întâmpla când această din urmă opinie ar triumfa?

Acésta e lesne de prevădit.

Intr'o țară ca a noastră în care cultura intelectuală nu e universală, ca în țările în care există votul universal direct și colegiul unic, la noi dic, prin colegiul unic cu vot universal direct, am ajunge să nu avem în corpurile legiuitoare de cât reprezentanții ai Muncii pământului cu excluderea reprezentanților celor-l-alte interese. Acésta e contrariu art. 4 din Constituția de la 1848, care decretă: «Adunanța generală compusă de reprezentanți ai tuturor stărilor societății.»

A avea în Parlament reprezentanți numai ai unei clase a societății, ar fi a ne întorce la starea dinainte de 1848, cu deosebire că atunci dreptul de a face legi îl avea singură casta boierescă, când acum prin colegiul unic l-ar avea numai glótele; profesiunile liberale, industria, comerțul ar rămânea tot desmoștenite ca sub Statutul organic. Ochlocrația ar lua locul Oligarchiei.

Acésta ar fi singura schimbare, societatea ar cădea din Scylla în Charybda.

Colegiul unic ce în sine e un progres la care vom avea a ajunge, astăzi e vătămător. Oamenii

de la 1848 aŭ decretat Instrucție egală pentru tot Românul de ambele sexe. Instrucție întrégă este prepararea drumului pe care putem să ajungem la colegiul unic fără comoțiuni.

Cerënd un singur colegiŭ, radicalii dic că cer egalitatea drepturilor inaintea legii.

Dar acéstă egalitate lipsesce óre în țera nóstră, unde tot Românul fie proprietar, fie comerciant, fie meseriaș, fie cultivator de pământ, de la cel mai luminat pînă la cel mai neînvățat, are dreptul de a vota și a fi ales în Adunanța generală a țerei ?

Egalitatea drepturilor inaintea legii ar lipsi atunci când Legislativa s'ar compune numai de mandatarii ai Muncii pământului, precum pînă la 1834 și chiar pînă la 1864, se compunea de reprezentanți numai ai clasei stăpânitoare. Un singur colegiŭ ar fi dar reînființarea privilegiului vechilor ciocoi în folosul ciocoilor noi, prin intervertirea rolurilor; ar fi a se pune la basă ceea ce în trecut a fost în virful piramidei sociale și a se aședa d'asupra ceea-ce pînă 1864 a fost de desubt, păstrându-se monopolul și distincțiunile pe care susținătorii colegiului unic le combat în teorie și le admit în practică.

Dislocarea, nu echilibrarea : étă marea reformă la care lucréză radicalii fără a 'și da séma. Domnirea unei singure stări sociale, fie a capitalistilor, fie a ómenilor cu cultură, fie a muncitorimii, nu e domnirea Națiunii, ci a unei fracțiuni din Națiune. Domnirea unei singure condițiuni sau clase

își are asemenea în guvernele oligarchice, unde o parte a Națiunii impune legi celei-l-alte părți.

În sistema unui singur colegiu egalitatea drepturilor dispăre. Și atunci ce folosește țerei că va fi guvernată de un despot său de mai mulți, de oligarchie sau de ochlocrație, când nici una din aceste forme nu e guvernarea poporului, nu e guvernul democratic.

Radicali și socialistii prin colegiul unic vor să ajungă la nivelare, și se trezesc cu ridicarea unei stări sociale asupra celor-l-alte, cu starea cea mai puțin aptă de guvernare.

Ce a cerut Națiunea la 1848?

Nivelarea stărilor sociale?

— Nu.

Ea a cerut Justiție.

Și Justiția nu va să țină nivelare, ci *echilibrare*, armonizare. Justiție va să țină a se da fie-căruia ce i se cuvine și nu mai mult; va să țină a se împărți sarcinile dupe puterea, dupe capacitatea și dupe aptitudinile fie-căruia, iar nu a schimba chiemarea naturală a oamenilor arbitrarmente prin ordonanțe legislative.

Egalitate vrem toți: liberali și radicali.

Dar radicalii au confundat egalitatea aptitudinilor, care nu există, cu egalitatea dinaintea dreptului, singură dată oamenilor de Creator.

Toți suntem egali înaintea dreptului: bătrâni și tineri, avuți și neavuți, patroni și servitori, învățați și ignoranți, virtuși și vicioși, dar nu toți avem aceleași aptitudini. Pe baza principiului egalității în-

ainte dreptului, nimeni nu 'mă p^ote interzice de a învăța chirurgia; dar n'am dreptul de a o practica, de a omori lumea, dacă n'am avut de la natură vocația, dacă n'am aptitudinea, dacă natura m'a dat alt dar de cât al chirurgiei; dacă m'a făcut, de exemplu, mecanic, sau croitor.

Dar radicalii din țera noastră ne zic: «De ce vă temeți de colegiul unic? Intr'acest colegiu noi voim ca alegătorii sătenii să nu formeze de cât a treia parte din numărul total al alegătorilor.»

Dacă așa înțeleg radicalii formarea unui singur colegiu, îi asigurăm că și conservatorii cei mai retrograzi îl primesc; pentru că așa compus, sătenii, unde pînă astăzi puteau să trimită în Parlament mandatarii aleși dintre d^enși, de aci înainte numai averea și instrucția ar fi reprezentate în Legislativa cu excluderea muncii, când cele dintâi două stări ale societății și-ar da mâna în dauna celei de a treilea stări.

Și atunci ce se face cu principiul cel mare al egalității și cu consecința principiilor pe care le predica și cu care se lăuda adepții unui colegiu unic, când distincțiunea rămâne în picioare și când sătenilor li se ridică posibilitatea de a trimite în reprezentațiunea națională mandatarii din sinul lor?

Susținătorii unui singur colegiu, sau sunt adev^erați omenii de principii, și atunci trebuie să ne zică: «Voim un colegiu unic compus fără deosebire de avere, de poziție socială, de lumină; voim votul universal direct și efectiv; voim dominarea nume-

rului. » Să ni se spună acésta limpede, fără ocoluri, fără întorsături de cuvinte, și atunci să discutăm, să cercetăm și să vedem dacă dumnealor nu se înșală, dacă natura n'a făcut nici o distincțiune între ómenī, dacă inteligența, capacitatea, aptitudinea s'a dat omului în acelaș grad, în aceeași măsură, dacă darurile n'aú fost împărțite spre fericirea chiar a omului social, să vedem dacă este spre binele ómenilor ca societățile să se guverneze de nesciință.

Dacă susțitorii colegiului unic ar ține către noi limbajul pe care l'am arătat mai sus, ar fi absurd și dar ar fi consecință, ar avea un principiu, ar tinde la un ideal, ar justifica numele de ideologi ce li s'a aruncat în spate, căci ar avea o idee nebună dar mare pentru epoca în care ne aflăm și starea noastră culturală.

Însă când acești ómenī ăși ai viitorului vin și ne spun că ei ca și ómenii trecutului sunt pentru distincțiuni, când îi vedem că sunt mai înapoiți chiar de cât legiuitorii de la 1866, prin ridicarea posibilității sătenilor de a trimite în consiliul țerei reprezentanți dintre dênșii, numai scim ce principii represintă saú pe care vor să amăgescă.

Sub pretext de revendicări sociale, să nu punem sciința, luminile, experiența în planul al doilea.

Nivelarea crează o egalitate factice, nefolositoare, pentru că e nenaturală.

Între sistema unui singur colegiu, preconisată de radicali și socialisti, și între aceea de trei colegiuri cerută de liberali, există asemănarea ce se afla

între legile date Spartei de Lycurg, pe care Fargues îl numesce cel mai mare legiuitor nivelator al antichităţii, şi între legile basate pe stări date Athenei de Solon, legiuitorul democrat, cel mai înţelept dintre legislatori.

Dupe legile lui Lycurg, copiii deosebitelor clase primiaŭ aceeaşi educaţiune în aceleaşi scóle, avuţii şi săracii aveaŭ aceeaşi îmbrăcăminte şi mâncaŭ la o masă comună, pământurile erau împărţite la toţi locuitorii în părţi egale; regii erau obligaţi să mănânce la mesele publice.

Dupe legile lui Solon, cetăţenii erau împărţiţi în patru clase, dupe valórea estimativă a posesiunilor lor. Fie-care clasă avea o îndatorire specială şi plătea un impozit progresiv, proporţionat cu venitul anual al proprietăţii. Senatul era compus de reprezentanţi luaţi în număr egal din câte patru clasele. În administraţie, poporului i se încredinţa numai acele servicii pe care el putea să le facă.

Însă, cu tótă acéstă nivelare făcută stărilor societăţii de legile lui Lycurg, guvernămîntul Spartei, nu fu decât o oligarchie mascată. Statul său, compus de iloţi destinaţi a cultiva pământul şi de proprietari cari consideraŭ munca ca un lucru degradant, nu avu durată; pe când legile lui Solon aŭ trecut şi la alţi popoli.

Votul universal direct şi colegiul unic, le vom avea, fără témă de a se nimici vre-un drept, când lumina va pătrunde în stările muncitóre.

Astăđi colegiul unic ar fi cesarian saŭ demagogic: douë extreme de o potrivă periculóse.

Experiența e făcută.

Cu votul universal direct de sub Statutul de la 1864, marele elector era prefectul județului, guvernul rămânea fără control și neresponsabil.

Votul universal direct în Franța a adus al doilea imperiū, iar acesta Sedanul, care e pierderea a două provincii și a mai multor miliarde.

Votul fie-căruia, având consecuințe decisive pentru Statul social întreg, dreptul de vot s'a stabilit nu în folosul celui ce'l exercită, ci al societății. Cine dar întrebuițeză rău votul ce'l emite, vatămă interesele societății și prin urmare comite un delict politic.

Societatea dar are dreptul a chibzui când să dea votul universal; are însă și datoria imperioasă a prepara calea venirii colegiului unic, ce e un progres, prin luminarea claselor muncitoare.

Ceea-ce astăzi póte fi un rău, mâine va fi un bine.

O RECTIFICARE

În anul 1851, s'a immormîntat la Constantinople Ion Negulici, unul dintre Româniî internați la Brusa după evenimentele de la 1848.

Negulici a tradus de la Aimé Martin *Educația mamei de familie*, scriere pe care a imprimat'o în tipografia lui Heliade fără nici-o plată, și a publicat în «Curierul Românesc» *Scrisori către Sofia* asupra fiziceî, chimieî și Istorieî naturale de la același autor; apoi a dat un Vocabular de vorbele noi introduse în limbă, tipărite și acestea tot în imprimeria lui Heliade, fără să'l coste un ban.

Cât a fost în țeră în starea sa normală și la Brusa în contact cu ómeni neamestecați în cabale, Negulici a venerat pe bărbatul cu ajutorul căruia și-a făcut un nume în literatură.

În exil însă Heliade publicase în limba franceză: *Memorii asupra Istorieî Regenerațiunii române*, și Negulici, după stabilirea sa în Constantinople, legându-se cu ómenii care întreprinseră o campanie în contra autorului acestei scrieri, pentru că nu falsificase istoria Mișcării în favórea lor,

s'a pus, indemnat de dênşii, să dea fostului seŭ dascăl lecție de felul cum trebuia să scrie istoria, adresându'i scrisori puțin reverențioase cernute în consiliul celor ce'l făcuseră unelța patimei lor.

Aceste scrisori, subsemnate de un om ce nu mai era o personalitate, ci o mașină pusă în serviciul intrigei, inspira mai mult mila de cât indignațiu-ne a celuiia către care le adresă. De aceea Heliade n'a putut de cât să'l plângă.

Intr'acestea, Negulici móre.

Și Heliade, tot-d'a-una iertător, tot-d'a-una îngrijitor a eternisa memoria vechilor seși amici de luptă, face următorul epitaf merit a se sculpta pe pétra sepulcrală a lui Negulici:

Îl legână în durere România,
Trăi, lucră, muri spre a ei salvare.
Asil, mormînt îi oferi Turcia,
Și *Patria*i fu ultima suflare.

Acésta se vede dintr'o epistolă a lui Heliade către Grigorie Zossima din Martie 27/9 Iunie 1851, reprodusă în cartea întitulată: *Scrisori din Exil* la pagina 109, imprimată de noi la 1891.

Ast-fel fiind adevérul în tótă plenitudinea lui, care a fost mirarea mea când, în *Voința Națio-nală* de la 21 August 1892, adică, după un an în urma publicării *Scrisorilor din Exil*, am citit sub titlul: *O amintire duiósă* un articol al d-lui Alexandru Christofi, *tovaroșul* meu de *pribegire* cum s'ar exprima un chronicar din veacul al XIV-lea, prin care se dice că epitimbul de mai sus e scris de poetul Bolintinénu!

Bolintinénul pôte să fi făcut și el vre-un epitaf lui Negulici, dar nu e acesta.

Ce însemnéază acéstă pornire de a falsifica istoria în ceea ce privesce actele neperitoare ale lui Heliade ?

Așa s'a falsificat ea susținându-se de un *istoric*, care a învățat *istoria* la Praga — cum s'ar dice de noi, la universitatea din Câmpu-Lung — că Programa constituțională de la 1848, operă necontestabilă a lui Heliade, e făcută de Bălcescu; așa se falsifică spunându-se, din necunoscință, imi place să cred, că epitaful — cunoscut după limba întrebuintată și după construcție că este eșit din péna lui Heliade — ar fi scris de Bolintinenu.

Și lucru ciudat! ómenii care au ȓis că Heliade n'a fost nici om politic, nici poet, își însușesc pentru ei saũ pentru amicii lor operele politice și poetice ale lui Heliade, și le place peste măsură a se împăuna cu ele.

Acésta constituie o desmintire ineluctabilă dată de ei chiar, lor înși-le.

Dacă duiósa amintire a d-nului Christofi e despre un Român coleg de exil, mort pe pãmînt străin, același simțimént de durerósă aducere aminte trebuie să aibă tot Românul, și mai ales noi care am mâncat pâinea négră a străinătății împreună cu Negulici. Dar dacă amintirea duióasă este nu de un Român, ci de autorul scrisorilor injurióse către autorul *Memoriilor asupra istoriei Regenerației române*, scrisori pe care d-sa le numesce *cap de opere*, cu părere de rău spun că nu s'a gândit că acésta pôte să provóce un răspuns.

A face să resângere rane cicatrizate, e neînțelept. A turbura, fără nici-o trebuință, repaosul aceloră asupra cărora s'a închis un mormînt, e inuman.

D. Christofi s'a indignat cînd un june necunosător de istoria țerei, a scormonit țărîna omului ce în viață a fost fala neamului seî, a generalului G. Magheru, brațul Mișcării de la 1848, debitînd insanități; și d-sa, bărbat matur, vine și înjură cu sînge rece, pe acela ce fu farul națiunii sale, împrăștiînd în aducerea aminte a Românilor injuriile făcute lui de o cărdășie fără ocupație.

D. Christofi, care cualifica atacurile d-nului Săulescu: *infamiî*, măsoră cu altă cumpănă cînd numesce insultele lui Negulicî *cap de opere*.

D. Christofi care mî-a făcut imputarea că n'am apërat pe capul oștirii din *Câmpul lui Traian* în contra verrinelor Săulescilor, se va sbîrli pôte că apër pe autorul *Memoriilor istoriei Regenerației române* în potriua filipicelor Negulicilor, verrine și filipice, așa numite de Ironie, cu care n'are a se lăuda literatura română.

Nu sunt din aceia ce rămân indiferenți la o asuprire.

Am luat tot-d'a-una apërarea celor apesați în contra despotismului potestaților și despotismului facțiunilor, în potriua inicității puterii și inicității coteriilor, fără a mă sfii de fulgerele ce printr'acësta ași atrage asupra'mi. Apërarea celor inocenți, celor debili și bine-făcătorilor Patriei, am considerat'o ca o datorie sacră, pe care am căutat să o împlinesc cu orî-ce preț.

Dacă am tăcut când printr'o foie așa ăisă publică, s'a căutat a să vesteđi memoria generalului Maghierul, unul din ómenii poporului de la 1848, este că scriitorul articolilor denigrátore era un speculator de credințe politice, care deteră faliment de la dughiana socialistă, unde 'și făcuse pînă aci debitul, și nu mai avea nici un credit în lumea cititorilor; că inculparea de însușire de bani publici ce ușurința făcea neuitatului bărbat, era spulberată prin presă și în întrunirile publice de doi martori oculari ai evenimentelor de la 1848; și că, în cât despre eroismul seú ce i se tăgăduiesce, atestă câmpiile Băilescilor cari în resbelul Ruso-Ture din 1828, l'aú vėđut în capul pandurilor seú împărțind mórtea la fiií Semi-luneí, dacă e adevėrat adagiul că *câmpul are ochi*, ce de multe-orí lipsese unor copii nebunaticí. La 1848, când sateliții Czarului aú venit să aresteze guvernul Mișcării din care acest bărbat făcea parte, singur dintre oștenii Regenerațiunii a tras sabia și și-a făcut loc printre soldații Reacției, puindu-se în apėrare. Apoi când după fatala ăi de la 13 Septemvrie, un trimis din partea Căimăcămiei instalată de Muscali, a venit în *Câmpul lui Traian* consiliindu'l să licențieze armata, căci nu va puté să resiste oștirilor otomane unite cu cele rusesci, el a răspuns că sabia sa are două tăișuri, și n'a cedat de cât insistențelor Engliterei făcute prin consulul ei, argumentând că Rusia ar voi o împotrivire a Románilor cu armele ca să ăică că a luat țera cu sabia.

În articolele junelui Săulescu sunt două părți: e

o parte de injurii nedemne de care cine-va se mânjesce răspunzând, și altă parte mare de copilării, precum e aceea că comandantul oștirii din Câmpul lui Traian ar fi trebuit să trecă cu oștirea sa în Transilvania, ca să facă ce? Să se unescă cu Ungurii în contra Românilor ardeleni ce erau în rebel cu Maghiarii și să sfărâme oștirile unele ale Austriei și Rusiei, dacă un cap sănătos poate să cugete și să creadă acesta. La asemenea.... copilării un om serios n'are ce să răspundă.

Dacă ómenii care torturază ast-fel istoria nu sunt de rea credință, sunt necunoscători de acte și de ómeni.

A nu cunosce cine-va faptele petrecute în timpul său, e o dovadă de crasă ignoranță.

Când dar istoria contimporană, istoria de 40 de ani pe care am puté să o numim de ieri, se falsifică și se masacră așa de oribil cum a falsificat'o și desfigurat'o d-nii Tocilescu, Săulescu și Christofi, ce ar trebui să credem când acești ómeni ce au pretenția de scriitori ne vorbesc sau ne-ar vorbi de istoria antică?

Vai de biata istorie cădută pe mâinile dumnealor!

Martira din Orleans cădută pe mâinile Englesilor, n'a fost tratată mai rău.

TINERII DE ASTĂȚI

Domnului I. G.

Leu. 1879, Aprilie 20.

Dragul meu domn,

Cu un simțiment de profund desgust am citit în *Aurora Craiovei*, sub rubrica *Revista teatrală*, insultele nedrepte adresate de d-ta, june fără nici un trecut, aceleia pe care am putea să o numim Rhea Cybela a teatrului oltén, la care, ca femeie ce se stimă, nu póte să'ți răspundă, și mî-am đis: ce sunt cea măi mare parte dintre tinerii de astăđi?

Disprețuitorî către cei mici și către aceia de la cari n'ău să aștepte nimic; tērêtorî înaintea celor mari și celor de la cari așteptă un os de ros, ei sunt cutezătorî și însuși rēsboinicî în contra femeilor și copiilor, și le pierie pofta de vitejie în fața unei țevi de revolver, chiar când nu e îndreptată împotriva lor; dovadă de orórea ce le inspiră mirosul fumului ierbeî tunătóre este următórea întemplare recentă:

Diarele vorbesc de un fapt odios petrecut de curind într'unul din *cabinele* de spirtose ale oraşului în care locuieşti. Acest fapt este un atentat, o încercare de asasinat din partea unui june de o bună familie, atentat nu ca acela al lui Brutu saŭ al lui Harmodiu şi Aristogelon asupra vreunui usurpator, vre unui tiran, ci asupra altui june mai bun de cât densusul.

Eată ce se spune :

O cétă de junii din așa numita *inteligență*, amărâtă, se vede, de nevoile țerei despoiată de străini în numele progresului, dupe ce au făcut libațiuni la restaurantul Hübl în *cinstea* divinității svăbesci *Berea*, spre a le fi propice în lupta ce se prepara să începă pentru patrie, s'au gândit să nu supere nici pe țina indigenă *Țuică* care și ea e milostivă și bună, înainte și după masă. Spre acest fine, intrând într'unul din nenumăratele ei sanctuare, după terminarea devoțiunilor, după miruirea și împărtășirea fie-căruia credincios, unul dintr'inșii a cerut altuia explicațiunii despre óre-care vorbe proferate într'o sfadă ce avusese mai dinainte, și fiind-că răspunsul se vede că n'a fost de natură a 'i liniști marea aprindere în care se afla, a scos din pozunar un revolver cu șese focuri, pe care 'l cumpăraseră ad-hoc cu cincî momente mai nainte d'a începe cërta, și a tras două glónțe în peptul adversarului seŭ, care a căđut subt o masă plin de sânge. La prima detunătură, tovaroșii lor — între cari și d-ta — cari ar fi putut întimpina sinistrul, dacă ar fi fost mai cura-

gioși, aŭ luat'o la fugă ca o turmă de căprioare speriată de chefnitul unui copoiu saŭ de cornul unui vînător — spre a justifica adagiul că: *fuga e rușinósă dar sănětósă* — abandonând victima în puterea atentatorului care i-a mai tras două glónțe în spate. Și în fruntea fugarilor era cŭragiosul autor al criticelor injurióse din *Aurora*.

Cătă deosebire între acești lioní cari, de și mai mulți, fug de unul singur și lasă a se măcelări un companion al lor pe care, după legile umanității și ale onórei, erau datorí să 'l apere, și între acel copilaș de la țéră care, la spectacolul spăimântător a patru copii pe care 'l luase apa Oltului, își desbracă repede cămășuța, se asvirle în riŭ, salvă ȃilele a trei dintrênșii pe care îl trage câte unul unul din undele involvurate ale celui mai impetuos fluviu al României, și móre în fine îmbrățișat cu cel de al patrulea care, în așa disperare apucându'i mánușitele, n'a putut să mai înóte.

Și unde s'a comis atentatul? Intr'un loc comun.

Ce ar fi ȃis părinții nostri de noi cei din generațiunea trecută când, la etate de două-ȃeci de ani, ne-ar fi vȃduț prin locuri publice, jumătate adormiți cu capul pe mese, ametiți de alcoluri și de nicotină? Cum li s'ar fi părut când ne-ar fi vȃduț în prezența lor cu piciórele pe pereți, fumând saŭ fluierând o horă auȃită la Mabil? Și companionii lui Sergiu Catilina bea; dar acești Romani însuși în orgiile lor, aveaŭ țera în inimă. În miȃlocul veselilor, ei conspiraŭ nu în contra repu-

blicei, cum s'a ȃis, ci a ciocoilor ei; in sgomotul cupelor, ei juraŃ uşurare poporului; ei inchinaŃ nu sã trãiascã, ci sã mórã, Ńi murirã ca martiri Ńi ca eroi ai unei idei; ei perirã unui mãcelãriŃ in temnişã, alŃii pe câmpul de bãtaie, Ńi nici unul nu se gãsi ucis in spate: toŃi primiserã mórtea in faşã.

Sub guvernele populare, însuşi in desfrinare se gãsesce inimã, însuşi in molesire se gãsesce sãnge, însuşi in cruđime simŃimẽnte umane.

Monarhia afemeiazã, corumpe, demoralisã, desnervãzã, ucide tot.

Aceştiaşi juni, subt o altã formã de guvern, ar fi fost alŃii.

Lipsesce generaŃiunii d-vóstrã, dragul meŃ domn, un lucru: *characterul* care l'a avut generaŃiunea trecutã. Poseda generaŃiunea trecutã o virtute: *Devotamentul*, pe care n'o are generaŃiunea presentã.

Şi la acẽsta nu este strãinã forma guvernului.

Acẽstã lipsã lasã un mare gol: sciinŃa, elocuinŃa n'o pot inlocui.

Dar de ce manã póte fi caracterul Ńi devotamentul celui ce le posedã, ȃic elevii monarchiei? Cu ce s'aŃ ales pinã in fine cei-ce aŃ posedat aceste pretinse virtuŃi? — Cu cãte-va laude in viaŃa lor; cu cãte-va discursuri frumóse la mórtea lor, care nu Ńin nici de cald, nici de frig. Caracterul, adagã ei, devotamentul, simŃimẽntele ȃise inalte, Ńi chiar sciinŃa care nu servã a face bani, sunt o nebunie. Nu e nici o artã Ńi prin urmare nici un

merit a le sacrifica pentru alții; arta, măiestria stă în a ști a sacrifica pe alții pentru tine, urmază ei, a face să sufere alții ca să trăiești tu bine. Să facem, dar, avere cu orice preț, să ne înavuțim prin orice mijloc, și celelalte vin de sine. Banul e și mintea, și înțelepciunea, și știința, și mărirea d-voastră, tinerilor, care v'ați făcut educația sub monarhie; credeți că suprema fericire stă în a mânca și a bea, în a fi bine văduți la Palat, în a avea funcțiunii câștigătoare, în a poseda puterea de a împila pe cel nevoiaș.

Cât vă înșelați!

«A fi un stomac sătul, un intestin mulțumit, un pântec fericit, ține cel mai mare cugetător al veacului, nemuritorul Victor Hugo, negreșit e ceva, căci e bestia. Cu toate acestea am putea să punem ambițiunea noastră ceva mai presus. Fără îndoială un salariu gras e bun. A avea sub picioarele sale acest pământ nemisător ce se numește venituri mari, e un lucru plăcut. Un fotoliu care produce zece mii sexterți, e un loc grațios și comod: emolumentele durdulii dau fețelor frăgețime și sănătate; omul ajunge la adânci bătrânețe în dulcile sinecure bine plătite: speculele cele mari cu profite abundente sunt locuințe pline de deliciu; a fi bine la Curte, acesta face viitorul și fortuna unei familii. Cât pentru mine, prefer vechia luntre spartă, în care se imbarcă surzind episcopul Quodvuldeus.»

Și el urmărește: «E ceva dincolo de săturare. Scopul uman nu e scopul animal. O realtare mo-

rală este necesară. Viața popolilor, ca și viața indivizilor, are momentele sale de scădere. În ora în care vorbim, omul tinde a cădea în intestin; e trebuință a'l realța în suflet, e de nevoie a'l reaședa în creeri: cugetarea; iată suverana pe care trebuie a o restaura. A arăta omului scopul uman; a ameliora inteligența mai întâiu și apoi animalul; a disprețui carnea pînă când ómenii vor neingriji cugetarea, și a da exemplu cu propria lor pele: ast-fel este datoria actuală, imediată, urgentă a scriitorilor».

Voi, tinerilor, care aveți pretențiunea de scriitori, așa cunósceți a vóstră datorie? și dacă așa o cunósceți, așa o impliniți? Gánditu-v'ați vre-o dată a ameliora inteligența mai întâiu și apoi animalul? Nu numai preferință spiritului asupra materiei, omului asupra brutei n'ați dat, dar încă spiritul l'ați neingrijit cu totul dând totul materiei, debitocului. Ați auđit că *cugetarea* este suverana pe care trebuie a o restaura; dar dacă pentru omul de gándire suverana e *cugetarea*, pentru acela ce nu gándesce, stăpána e *pofta*: pofta de inavutire fără muncă, pofta de mărire fără sacrificii, pofta de a tiranisa fără pericol, alegéndu'si victimele printre ființele plápinde.

Insultați artistii, calomniați bărbații politici, denigrați publicistii vechii generațiunii într'o limbă lamentabilă, și care vă sunt titlurile? Care vă sunt cunoscínțele despre artă, despre sciința politică, despre limbă? Aú credeți că, inșirând slove negre pe hârtie albă, e destul a fi cine-va scriitor? Criticați, vă puneți în censori de moravuri fără a

avea moravuri. Căutați mai întâiu de a vă îndrepta pe voi și apoi să îndreptați lumea, dându-i exemple de știință, de virtute, de simțimente înalte.

De cât a critica cu patimă pe aceia ce au dat ceva țerei acesteia, mai bine ați fi făcut a 'i imita.

Unde vă sunt, nu Catoni, nu Grachi, nu Reguli, nu Fabii, nu Bruții, ci Cămpinenii, Goleșcii, Pași, Hurmuzachi, Ghici Grigorie, dintre ómenii politici; Eliași, Negruși, Bălcesci, dintre scriitori; Moroși, Genii, Căpăținenii, dintre profesori, ca să nu vorbim de cât de cei morți?

Să se retragă generațiunea trecută de pe arena literară, de pe arena politică — dacă vă incomodă — dar de ce doftă, de ce trebă este societății, țerei, patriei, umanității partea cea mai mare din generațiunea actuală din care faci parte? Răi scriitori, judecători nedrepti, juriconsulți cu mai multe morale, caraghioși dramatici jucând pe Hagi Ivat prin grădinile publice, caraghioși politici care consideră libertățile, drepturile, legile, constituțiunea, țera, un fel de caraghioslic cu care 'și petrec în saturnalele d-lor politice; suflete obosite, inimi tocite, generațiunea presentă a produs cu abundență și în-suși cu profusiune; dar de talente, de geniuri, de patrioți călduroși, de apostoli ai verității, de atleți ai dreptului a fost cam neroditoare.

Noi care inculpăm tot-d'a-una numai guvernul de relele ce se fac, cari tot-d'a-una nu vedem de cât un culpabil acolo unde sunt mai mulți, datu-ne-am vre-o-dată socotélă de chemarea ce are o generațiune pe pământ? Intrebatu-ne-am vre o dată

dacă ea are vre-o misiune sau este lăsată de Dumnezeu numai a mânca și a dormi?

O generațiune de ómeni este o veghie (o sentinelă) a căriia datorie este de a sta în pândă, de a fi cu ochii neadormiți, de a veghia ca societatea să nu fie călcată și prădată de făcătorii de rele oficiali, de a da alarma când e călcată și de a se opune din toate puterile sale cu pericolul vieții ei, chiar a împedica faptele tâlhăresci. Când, dar, un individ, o societate, o țară este jăfuită, maltratată, ucisă de brigandii, nu sunt culpabili numai brigandii care calcă, care pradă, care chinuiesc, care omórá, ci și veghia (sentinela) care nu 'și face datoria, care dórme, care lipsesce de la postul său, care nu 'și împlinesce chemarea sa.

Se acasă dar generațiunea actuală de somnolență, de amortélă, de indiferență, de oțiositate, de neîmplinirea chemării ei, de uitarea misiunii ei, de tot ce omórá omul moral, de tot ce ucide societățile politice.

Și apoi unii din d-v., junele meú, care fac parte din acéstă generațiune acusabilă, cutéză a mai acusa!? cutéză a bārfi în contra acelor ce și-au făcut pe deplin datoriile, care și-au împlinit bārbațesce și cu religiozitate misiunea?

Dar acéstă stare morbidă a sufletelor nu va dura. Avem ferma credință că generația ce va urma va avea virtuțile ce lipsesc acesteia: stima de sine, respectul către părinți, venerațiunea către binefăcătorii Patriei, abnegația, devotamentul care fac pe un popor mare.

GERG, NU LIMBĂ

Printre junii ce se dau la nobila dar anevoioasa meserie de publicisti, meserie care cere talent și cunoștințe, sunt unii cărora lipsindu-le vocațiunea de scriitori și neavând nici un studiu, scriu într'o limbă certată cu regulile gramaticii și împestritată de barbarismii de tot soiul, între care, unele având altă semnificație de ceea ce ei le dau, din crasă nesciință. Ast-fel sunt vorbe și frase ca cele următoare: *reson*, în loc de cuvint său rațiune; *regret*, în loc de părere de rău; *pansivitate*; *tandrefă*, *developațiune*, *marșandă*, *curtarisire*, *conversare*, *randevu*, *voiaj*, *ambarasadă*, *amusantă*, *aventură* (voind să ȳică eveniment), *aproposa*, *surprindere*, *n'aũ atinsaseră*, *eclatant de frumuseță*, *festivități perdute și rătăcile*..... altele mai baroce și mai grotesci de cât acestea ce infectează romanele, nuvelele, scrierile ușore. *Revista teatrală* ce eșia în ȳiarul *Aurora Craiovei*, este un tesaur de asemenea termenii desmetici care ne fac de ris.

Nu critic din plăcerea de a critica, ci din respectul ce am către limbă. Sunt dintre aceia cari

doresc din suflet ca toți junii să scrie, spre răspândirea ideilor generoase și cunoscințelor utile; însă junii ce scriu sunt datorii să-și dea ostenela de a citi pe autorii cei mari, a studia istoria, a consulta în tot momentul dicționarele, spre a nu lua un sens al cuvintului drept altul în compozițiile ce fac, a observa regulile gramaticale. Căci, ca să scrie cine-va, trebuie să aibă mai întâiu ideii și apoi să scie a le exprima într'o limbă armonioasă și înțelesă; și ca să aibă ideii, trebuie să facă studii fără care cine-va poate să fie *bucher*, dar nu literat. Fericitul Heliade, părintele literaturii române, adresându-se Românilor în țiarul său politic și literar *Curierul Român*, le dicea: «*Curierul Român* primesce articole de la orî cine, chiar și de la inamici, numai să fie scrise într'o limbă corectă, căci el voiesce *mai bine injurii bine scrise de cât laude barbare*»; și o limbă devine un gerg cunoscut numai de cei ce o scriu, când e năpădită de barbarismii.

Defectul cel mare al junilor nostri este uritul ce au de muncă, lenea de a studia pe cei ce au scris asupra limbei: Heliadi, Maiorești, Laurieni....; ei voiesc să aibă toate pe d'a gata, fără labóre, fără sacrificiul plăcerilor lor și cât s'ar putea mai curînd.

Sunt scriitorii mari europeni, ca Renan și alții, cari au lucrat la o carte câte două-șeci de ani, ca opera lor să ese cum trebuie; noi voim asemenea scrieri în câte-va luni, și dacă se poate în câte-va zile, sau nici-o-dată. Detestăm munca. Ne lipsesc două virtuți esențiale: răbdarea și perseveranța;

și de aceea, pe cât timp nu ne vom corige de defectul nerăbdării, pe câtă vreme vom stărui să fim scriitorii fără muncă, fără studii, nu vom face nici-o-dată nimic bun. N'avem dragostea lucrului, a cercetării, și îndată ce scriem câte ceva, câte un articol ori cât de slăt, voim să ni se închine cititorii ca la nisce geni; îndată ce am luat o pênă în mână, voim numai de cât să fim încoronați la Capitoliu.

Literații, literatorii scriitorii, și mai mult nu; și în limbă am imitat pe pungașii care și-au format un gerg al lor necunoscut de cât al *cinstitei tovorosiș*, cum ar dice cei de la *Noua Direcțiune*.

Și apoi cel puțin dacă am scrie pentru onórea sciinței! Dar nu; scriem numai ca să scie lumea că trăim, că, bine saũ rău, ne aflăm pe pământ.

Erostrat, un om obscur, care viețuia în secolul al IV-lea înainte de Christ, tot în scopul ca să facă a vorbi lumea de dânsul, a dat foc templului Dianei din Ephes, care era una din cele șapte minuni ale antichității.

N'am nimic cu aceia cari, fiind nepreparați, aũ mania autorlicului cu ori-ce preț, dar iubesc prea mult limba țerei mele ca să tac când o vèd batjocorită, profanată, fie profanatori ori cine.

Ani îndelungați s'a luptat nemuritorul Heliade să curățe limba de slavonismii, de grecismii, de turcismii în care vrea să o țină voinicii Drăgani ai timpului sèu, și mai târziu *Compania de la Borta rece*; și acum haide bonjuriștiu să o înglodeze în fantosismii astăzi, în germanismii mâine; căci ómenii

carî și-au făcut studiile în străinătate, și carî spun că praful de pușcă l'a inventat Regele și Dorobanțul, numai Românî nu vor să fie.

Nu suntem în contra neologismilor când ei sunt o necesitate, când arată idei ce nu se pot exprima în limba cunoscută, sau când sunt împrumutați din limba mamă și modelați pe geniul limbei noastre. Dar aici nu e vorba de neologismî, ci de sarsailismî ca aceia ce i-am reprodus mai sus din lucrările unor preținși scriitori și critici, cum e cuvîntul *curtări* care rimază cu *pursuivarisi* ce nu e un neologism, ci un sarsailism; și nu înpotriva neologismilor necesari ne ridicăm.

O limbă copleșită de barbarismî și de solecismî e gerg, nu limbă.

1874, Martie.

ROMÂNIA ȘI RUSIA

Timeo Danaos.

Drama ce se jocă astăzi în România fiind aceeași care s'a jucat și la 1711, la 1769-77, la 1806-12, la 1821, la 1828 și la 1853, este destul să se scie ce s'a făcut la aceste date ca să cunoască cine-va și intriga și peripeția și desnodământul.

La 1711, printr'un tractat de alianță închieiat între Rusia cu Cantemir și Brâncovénu, ea atrase țerile române într'un resbel cu Turciî, care se termină prin invingerea sa. Cantemir, unealta ei, fugi în statele ei cu toate averile lui; iar Brâncovénu, victima politiceî lui Cantemir, fu decapitat la Constantinopole. Românii perdură dreptul străvechiu de a'și alege Domniî; Pórta ne mai având încredere într'inșii, le impuse dragomaniî ei cari, în restimp de un secol, sărăciră și depopulară țera, desființară oștirea indigenă și proscriseră din scóle limba patriei, sub ochii Rusiei, ai cării acești agenți din Fanar, erau agențiî secreți.

La 1777, după pacea închieiată cu Pórta, Rusia retrăgându'și oștile din Bucovina, predete acéstă parte din Moldova Austriei, aliata ei.

La 1812, răpi Basarabia, transportă mulți din locuitorii ei în stepele deșerte ale imperiului său, și aceloră cari mai rămăseră, le impuse limba rusă, spre a'i desnaționalisa.

La 1821, trimise pe Ipsilante, un fel de Cernaef al timpului acela, să rescole pe Români în contra Turcilor. Tudor Vladimirescu, care nu scia multă carte, dar care avea mult patriotism, multă abnegație, mult devotament pentru țera lui, rupe decorația ce o avea câștigată pe câmpul de resbel de la Rusia, o asvirle în fața răpitorilor Basarabiei și Bucovinei, și se rădică, nu asupra Turciei care avea același inamic ca și România, ci spre a salva țera de domnirea Beilor din Fanar. Eroul român móre asasinat de Ipsilante, trimisul Rusiei, victimă a patriotismului său; dar politica sa națională este înțelėsă de Turci, și Pórta înapoiază țărilor dreptul de a se governa de domni indigeni aleși de ele.

La 1828, dupe alt resbel al Rușilor cu Turcii, în care mai mult de 200,000 români au perit, sau pe câmpul de luptă, sau abătuți de oboselă, siliți să transporte pe spate ca vitele provisiunile de resbel, pe viscole și slóte, sau decimați de fóme și nevoiți a se nutri cu scórță de arbori, pe când grăul și porumbul li se lua de oștirile rusesci, Rusia, prin tractatul de la Andrianopole, ne restituí cetățile Brăila și Giurgiu, dar dete a treia parte din pământul nostru călugărilor greci, instrumentele politicei sale, și atentă la autonomia noastră, întroducând furtivamente în statutul organic impus de ea un articol final, scris în umbra archivelor de

o mână misterioasă, prin care se dicea că nici o lege să nu aibă putere fără aprobarea curților suzerană și protectoare. Adunarea de la 1837 protestă; articolul care reducea țerile române în stare de provincii ruse este sters, dar membrii ei cei mai curagioși, uni fură exilați, iar patru muriră în mai puțin de șese luni de moarte nenaturală.

La 1848, România voiesce să se întorcă la instituțiunile, la legile și la datele străbune, abrogând pe cele împrumutate de la străini. Părăsită de Domnii săi, ea își alege un guvern, pe care Pórta, Anglia și Franța îl recunosc. Dar Rusia năvălesce pe pământul nostru fără a avea nici un drept, răstórnă și alungă guvernul legal, proscie pe membrii săi, exiléză mulți patrioți, tèresce înaintea Tribunalelor excepționale și închide sute de cetățeni, dá comunele rurale în prada soldaților săi, și prin convențiunea de la Balta-Liman, rădică pentru a doua óră României dreptul de a'și alege capii ei, și suspendă Adunările legiuitoare. Anglia anuléză efectele acestei convențiuni atentătoare drepturilor noastre și scóte pe Muscali din țeră.

La 1853, Rusia intră din nou în România, ne-provocată de nimeni, și declară că iea cincî milioane de Români zalog, pentru o chieie nu scim a cărei biserice muscălescî de la Sântul-Mormânt. Turcii se aliază cu Francezii și cu Englezii. Armata musulmană bate pe Ruși în tóte întilnirile și 'i scóte din țeră. Aliații îi bat în Crimeea, îi silesc să întórcă României o parte din Basarabia cu gurile Dunării și cetățile de pe marginea acestui fluviu,

și prin tractatul de la Paris, țera se pune sub garanția colectivă a Europei.

Ast-fel, din resbelul de la 1711, am eșit cu pierderea domniei pământene. Din resbelul de la 1769, cu întâia desmembrare a Moldovei. Din resbelul de la 1806, cu a doua desmembrare a acesteia. Din resbelul de la 1828, cu articolul final al Regulamentului Organic prin care ni se răpia autonomia, reducându-se țerile române în stare de provincii ruse sub o umbră de suzeranitate a Turciei. În fine, din invazia rusă de la 1853, fără resbelul Crimeei din 1856, ne-am fi ales cu anexarea țerilor noastre la imperiul moscovit, țintă pe care a avut-o tot-d'a-una Rusia. Mai este îndoială că din resbelul actual nu vom eși mutilați luând sau nu parte cu Rușii într'ensul?

Rusia învingătoare ne va recunoște independența; dar lăsa-ne-va ore Basarabia? Respecta-ne-va ea integritatea teritoriului? Convenția încheiată cu noi la 4 Aprilie, nu va fi o pînză de păiajin pe care ea o va sparge și va trece, iar noi vom rămânea încurcați într'ensă?

Vom avea independența, adică deslipirea de Turcia la care Rusia lucră de la Petru cel Mare; însă să întrebăm pe Crimeea cât a durat independența ei câștigată prin ajutorul Rusiei? Se va dice că ideile țarilor de astăzi nu sunt tot acelea ale țarilor de acum 150 de ani. Dar nu s'a curățit încă atmosfera de mirosul ierbeii de pușcă de când predecesorul actualului țar, fără nici o declarație de resbel, ne luase amanet sub un pretext ce nu avea nici o justificare. Timpii s'a schimbat întru atâ!

că avem pe thron un principe europén; dar și Polonia era sub sceptrul unui rege de origine străină când a fost împărțită.

După unii Români, resbelul pe care Rusia îl face Turciei, este un resbel umanitar. Comitetele slave, spun că este un resbel de ginte. Socotința mea este că și unii și alții sunt alături cu adevărul. În curs de o mie de ani, Rusia n'a făcut resbele de cât de dominațiune, de cucerire, de întinderea fruntariilor. Resbelul întreprins pentru independența Crimeii, n'a fost un resbel umanitar, și împărțirea Poloniei nu s'a făcut din amóre de ginte. Timpul a dovedit acésta. Faptele au desmințit vorbele. Schimbatu-s'a Rusia? Partisanii războiului răspund afirmativ. Pentru noi, Rusia nu ne-a dat despre acésta metamorfoasă politică nici un exemplu, nici o probă, și nu suntem obligați să credem că ursul s'a decis să nu mai mănânce miere.

De la Muscali nu avem nici o facere-de-bine care să fi fost desinteresată, care să nu ne fi costat scump. Au scos pe Turci din cetățile Brăila și Giurgiu, dar pentru acésta a lăsat pe Austria, aliata Caterinei II, la 1776, să ne răpescă Bucovina; iar ei, Muscalii, ne-au smuls la 1812 Basarabia, pentru că ne-au redat două orașe, ne-au despoiat de două țeri.

Politica rea-voitoare a Rusiei din trecut, se arată și în present. Ne-a cerut să oferim pământul țerei noastre de trecătoare oștirilor sale în Turcia, și la nevoie de teatru al resbelului, dar a evitat o alianță cu noi și ajutorul armatei noastre, ca după resbelul

purtat numai de ea, independența noastră să vie de la dânsa, iar nu de la noi înși-ne prin eroismul oștenilor nostri, și ca să nu avem dreptul la folose. Din cauza acésta, armata noastră va fi concentrată în Oltenia. Aci vom sta așteptând evenimentele care și bat joc de planurile diplomaților și de calculele Nemroșilor.

Un rebel pornit de Rusia fiind o amenințare, micile naționalități sunt îngrijate. Ungurii, Grecii și însuși Croații dau semnalul neliniștii. Polemica studenților croați de la universitatea din Agram, manifestarea junimii maghiare, organele de publicitate elene, arată opiniunea publică din Croația, Ungaria și Grecia defavorabilă întreprinderii Rusiei, ale cărui valuri cotropitoare nu puține naționalități au înghițit. Cuvine-se ca noi să stăm nepăsători în mijlocul îngrijirilor generale, indiferenți și ticiți în mijlocul preocupărilor Europei neliniștită ?

Care dintre cele două puteri antagoniste este mai puțin periculoasă pentru noi ? De care trebuie să ne temem mai mult ?

În starea în care ne găsim astăzi, dacă o alianță cu Pórta nu ne-ar putea reda părțile rupte din Moldova de lacomișii nostri vecini, o alianță cu Rusia, un triumf al acestei puteri ar avea de rezultat sfâșierea tractatului din Paris, care ne-a întors o parte din Basarabia cu gurile Dunării și cu porturile de la Marea Négră, ar aduce pierderea Basarabiei, desfrîntarea garanției drepturilor noastre de puterile Europene și nesiguranță în viitorul țerei.

Marele organ de publicitate «*Republica franceză*» ne dă următoarea scire :

«Trebuie să reamintim, dice ea, vorbind de călătoria generalului Ignatieff, un sgomot transmis de telegraf după care acest diplomat ar fi dis că guvernul seü ar fi dispus să desarmeze în cazul când puterile cele mari ar consimți să considere tractatul din 1856 ca abrogat într'un mod definitiv și *total*». De altă parte șiarul rus *Petersburger Herald*, trimite scirea că, prin cercurile seriose politice ruse, se studiază dacă n'ar fi timpul de a se inapoia Rusiei partea din Basarabia ce i s'a luat la 1856 și de a se da României, ca compensațiune, insulele Dunării situate în fața Giurgiului.

Ingrijirile noastre, dar, sunt fundate nu pe hypotese, ci pe sciri certe. Rusia a înarmat nu spre a ușura starea deplorabilă a creștinilor din Răsărit, ci pentru a recuceri Basarabia, a rupe tractatul de la Paris, a mai lua Turciei câte-va cetăți în Asia și a o slăbi în Europa, făcând din provinciile ei balcanice principate autonome.

Eü cred că spiritul conducătorilor Românilor de la 21 și 48, uniți uciși și alții proscrisi de Rusia, este încă viu în Români, și acest spirit îi va inspira și îi va povățui ceea ce trebuie să facă și de ce să se ferescă.

S'a dis de uniți că chiar dacă n'am fi consimțit la o înțelegere cu Rusia, ea tot ar fi intrat în țără și atunci ar fi venit ca inamică. Inșă, când a venit în adevăr ca amică? Amiciția ei de astăzi nu va putea fi alta de cât amiciția despre care ne-a dat probă la 1769, 1812, 1853.

Nu dar in înțelegerea cu Rusia trebuie să căutăm salvarea noastră, ci in circumspecțiune, in prudență. Rusia dăramă naționalității, nu construiesce; și când construiesce, este ca mai târziu să dărame.

București. 1877, Aprilie 25.

BABEL.

Biblia ne spune că după diluviu, triburile coborîte din Noe, simțind trebuința de a părăsi câmpiile Senaarului și a merge să caute pământuri mai întinse, și-au zis: „Mai 'nainte de a ne răspândi, să construim un turn al cărui vîrf să se ridice pînă la cer, spre a ne face numele celebru.“ Și se puseră pe lucru. Dumnezeu vădînd nesocotita lor mîndrie, le amestecă limbile. Lucrătorii nu se mai putură înțelege; semințiile se risipiră apucînd fie-care în câte o parte a lumii. Turnul rămase neisprăvit și se numi *Babel*, ceea-ce în limba siriacă însemnăză *confusiune*.

După 4500 de ani, același lucru se petrece; nu în Senaar, ci în România; aceeași încercare nebună se face de alți ómenii tot așa de aroganți; același Babel există; aceeași amestecare a limbilor, cu deosebire numai că unde Babelul din Senaar este o legendă, un mit, o alegorie admirabilă, Babelul la care asistăm în țera noastră este o realitate odiósă.

După căderea de la putere a partitului liberal, venind la guvern, prin voința personală a Capului Statului, corifeii grupului conservator-junimist căptușit cu transfugii din partitul liberal-conservator, și-au ȃis: „Mai 'nainte de a fi depărtați de la putere de Națiune, să venim cu o legislație care să rămâie ca un monument neperitor de ideile, de *cinstea* și de erudiția noastră.“

Și aceste vestigii ale vechii oligarchii cu pretențiunii de reformatori, au adus ca material al grandiosului edificiu merit a'i immortalisa, următoarele legi: 1) *legea căpitănatelor* formate din câte două și trei județe întrunite, ale cării efecte desaströse sunt: centralizarea cea mai absolută, căderea multor orașe care vor înceta de a mai fi residențe ale autorităților județene, noui impozite spre a ține nouele unelte ale despotismului și ale pustiirii; 2) *legea corporațiunilor*, care ne va întorce în timpul de tristă amintire ai Mavrocordaților, Hangiarlıilor, Ipsilantiilor; 3) *legea majoratului*, care ar crea în comunele rurale caste necunoscute în această țară; 4) *legea de justiție militară legitimătoare* stării de asediū în timp de pace, și prin urmare a Tribunalelor militare de care ne-a scăpat Senatul; în fine, ca coronament, petiția ieșană prin care se cere reînființarea pedepsei cu mörtea și prin urmare a emolumentelor în budgetul Statului pentru funcțiunea unui carnefice, neapărat luat

dintre propuitorii și susținătorii unor asemenea legi demne de veacurile cele mai înapoiate.

Dumnezeu însă, care e Progres, a nimicit planurile acestor mirmidonii politici cu fumuri dere formatori, aducând confuziunea între dînșii. Guvern și Parlament nu se mai înțeleg, ca și constructorii Turnului din Senaar de acum 45 de secole. Cuvintele rostite în presa oficială, de pe tribuna Adunărilor Legiuitoare și de pe băncile ministrilor, nu și mai au semnificațiunea lor adevărată, înțelesul lor logic: aceia ce au venit la putere fără ca țera să fi fost întrebată, și care guvernă în contra literei și spiritului Constituțiunii, după care toate puterile Statului emană de la Națiune, se numesc *Constituționalii*; desagregația partitului conservator se dice *concentrare-conservatoare*; disidenții conservatori își dau epitetul de *conservatori puri*, și pe purii conservatori îi porecesc de *conservatori disidenți*; centralisării districtelor în satrapii îi dic *descentralizare administrativă*, și țera în care vor să transforme condițiunile sociale în caste o numesc *democratică*. Acesta e curat Babel, în semnificația sa literară; e zăpăcéla minților, e confusie.

Și când sus e confuzie, jos nu poate să fie de cât anarhie.

Când conservatorii-junimisti și disidenții au venit la putere, partizanii lor diceau: „Partitul liberal fără cultură, fără idei, fără program,

excomunicat de țără, a administrat țera doi-spre-dece ani având o politică exterióră nenațională și lăsând o stare financiară deplorabilă; noi, ómenii cu o instrucțiune alésă, cu idei, cu program, iubiți de... Rege și care vom căuta a ne face iubiți și de țără, avem să guvernăm două-șeci și patru de ani.“ Și într'un an și jumătate s'aũ schimbat la guvern trei firme conservátore. In politica exterióră guvernul ómenilor cu program aũ admis teoria neconstituțională și antinațională că politica externă aparține Regelui. In materie de finanțe, ómenii care aũ monopolizat sciința, ideile și *cinstea* pe séma lor, în două-șeci și patru luni aũ făcut două împrumuturi.

Cât pentru activitatea lor politică, a ajuns proverbială. Parlamentele lor, în doi ani aũ votat două adrese de răspuns la discursurile Corónei, și guvernul a decorat doi bancheri israeliți. Nu punem la activul lor legea vânđării moșilor Statului, locuitorilor în loturi, care nu e de cât legea votată de Parlamentul liberal cu óre-care modificări dovedite necesare de experiență. Acéstă lege de n'ar fi existat, nu s'ar fi mai adus de casta care la 1848 a silit, prin vexațiile ei, pe liberali să facă o Mișcare socială, și la 1864 pe Domnul țerii să facă lovirea de stat, spre a împrumuturi pe cultivatorii fără pământuri la care se opunea acéstă castă.

Ce s'a ales de materialul pregătit pentru marele edificiu de legi feudale proiectat de ómenii timpilor de întunec, care asemenea seniorilor medievali, coborîți din castelele lor la drumul mare, aũ pus mânia pe frînele țerei? — Ce s'a ales și de construcția din Senaar: arhitectii și lucrătorii s'aũ risipit mai înainte de a pune în fapt planul lor audacios. Căpitănatelile cu organizația lor centralisătoare; Majoratul antinatural; Corporațiunile nu mai sunt de cãt o amintire despre nisce minți în delir, cațe aũ voit sã reinvieze trecutul, nu al nostru, cãci la noi n'a fost dreptul de primogeniturã și dreptul de naștere, ci al țerilor în care aũ existat deosebiri de clase, în care egalitatea drepturilor a fost necunoscutã.

Ast-fel de sfirșit a avut tot ce a fost importacție strãinã; tot ce a fost exotic n'a prins rãdãcini pe pãmântul României.

NOUL APANAGIŪ

Un număr de deputați au propus o listă civilă de 300,000 lei principelui Ferdinand, reversibilă pe jumătate asupra principesei Maria, și secțiunile Adunării au admis-o.

Când s'a aușit de această nouă dotație, lumea s'a întrebat dacă Corpurile legiuitoare au calitate să o facă și dacă Constituția permite.

În pactul fundamental nu e prevădută altă listă civilă de cât aceea ce se dă Capului Statului, care se fixează o-dată pentru tótă durata Domniei. Și principele Ferdinand nu e încă Capul Statului ca să i se dea listă civilă.

Dar peste prescripțiunile legii s'a mai trecut și altă dată și se va mai trece, pe cât timp vom avea în capul națiunii un om cu prerogative exorbitante și neresponsabil, și ómenī de Stat servilī.

Constituanta din 1884, chieamată cu totul pentru altă treabă, a votat Corónei, în surprinde-rea Țerei, o dotație în moșii ce astăzi au un venit de peste trei milioane lei, fără ca ea să

aibă competența, și neținând socoteală de pactul Regelui cu națiunea.

Acéstă dotațiune, minoritatea din Corpurile legiuitoare de atunci, din care făceam și eu parte, a considerat'o ca anti-constituțională și ilegală, pentru că ea nu se putea da de o constituantă căreia nu i se ceruse modificarea art. 94 din Constituție, și pentru că era în contra textului pozitiv al pactului fundamental.

Vederile acestea le împărtășia în vremea aceea și d-nii Catargiu, actualul prim-ministru, și Lahovari, acum ministru de externe, care în întrunirea publică din 19 Iunie 1884 a partitului liberal-conservator, ai căruia corifei erau domniile-lor, prin rezoluția luată se exprimau precum urmează: „Partitul liberal-conservator, *„consideră* revisuirea actuală și **darea apanagiului** *ca o violare a pactului nostru fundamental*, și ia angajamentul de a lucra pentru reintrarea în legalitate.“

Ast-fel D-nii Catargiu și Lahovari, cu întreg partitul conservator și toate organele de publicitate conservatoare, cu *Independența română* în frunte, constatau neconstituționalitatea dotațiunii, și luaū angajamentul solemn înaintea națiunii de a lucra pentru reintrarea în legalitate.

Prin intrarea în legalitate, subsemnătorii rezoluțiunii înțelegeau, și Țera a înțeles cu dênșii, desființarea legii apanagiului și întórcerea celor 12 moșii domeniului Statului.

Cum s'aũ ținut conservatoriĩ de cuvânt, îi vedem astăzi. Tóte promisiunile date națiunii, când se aflau în opoziție, erau o înșelătorie nerușinată; tóte protestările — panglice scóse pe nas și pe gură de acești șarlatani politici, spre a amăgi pe creduliĩ și pe proștiĩ cari ĩ-aũ suit cu sufragiile lor la putere, să dea razia în avere-a țerei, să fure, să schingiuiască, să asasine, să se tĩrască, să lingă, să se facă uneltele conșciente ale străinilor, storcătoriĩ sucului de vieță al Țerei, numai să conserve.... nu avutul, drepturile și libertățile națiunii, ci puterea.

Nu șciũ care va fi socotița liberalilor, coreligionariĩ mei politici, în privința noului jaf; dar orĩ-care ar fi decisiunea ce ar lua ei, eũ nu mă voiũ asocia la acéstă fără-de-lege. Căci cred că cei ce aũ adus pe tronul marilor nostri Domni electivi o Dinastie ereditară străină, și aũ votat pactul dintre Ea și Țeră, n'aũ înțeles să dea zestruri tuturor copiilor și nepoților celor de pe Tron, nu măi șcim pĩnă la a câte generație, fiind că atunci Româniĩ ar trebui să ajungă în starea felahilor Egiptului din timpul Faraonilor.

Listă civilă reversibilă și femeilor! este o invenție a conservatorilor din 1892, necunoscută liberalilor de la 1884. Conservatoriĩ aũ vrut să'ĩ întrecă, și ĩ-aũ întrecut. Concurență de servilism, — spre rușinea Țerei.

România a dat bărbați de Stat mari în deo-

sebite vremi. Acum nu mai dă de cât poșircă:
pitică în demnitate, mici în stima de sine, lași,
necutezători de a privi în față pe exploatatorul
încoronat și de a'i zice: *Stăi!*

Dómne! cât timp va dura acéstá degrada-
tóre stare?

RESTAURAȚIUNEA *)

Epoca în care trăim e analogă cu aceea care urmă în Franția după căderea lui Napoleon I, și în Anglia după mórtea celor două Cromwelli: epocă de reacțiune.

De la 24 Ianuariu 1859, pînă la 10 Martie 1866, se făcu în România o întrégă revoluțiune socială și politică: cele două țeri surori, separate de secolî, se uniră; se luară din mîinile călugêrilor greci moșiele monastirilor dedicate locurilor de jos, cari formau mai a treia parte din pămêntul României; se împroprietariră trei milioane de cultivatori fără pămênturi; se întinse votul electoral la tóte condițiunile societății; prin legea consiliilor județene și legea comunală, se puse basa descentralisării administrative și financiare și a autonomiei comunelor și județelor; în fine, Românii își deteră o Constituțiune prin care se recunoscú libertatea cuvêntului, libertatea preseii, libertatea întrunirilor,

*) Publicat în *Românul* de la 28 Noemvrie, 1871.

și, ca corónă a grandiosului edificiu, înființarea juriului în materie criminală și politică.

Dar, după această epocă mare, veni o epocă mică; după o epocă de organizare, o epocă de desorganizare; după veacul de aur, veacul de fer: un regim de delapidări și de pustii.

Acest regim, după ce despoiază țera materiale de mai mult de un miliard, prin împrumuturi neproducătoare și oneroase, prin concesiuni ruinătoare, prin datoriile flotante nejustificate și prin atâtea alte sorginți de abuzuri, astăzi umblă s'o despoiază și politicamente, prin suprimarea indirectă a libertăților și drepturilor comune, individului, județului și țerei.

Sub ministerul Iepurenu, se cere desființarea juriului. Astăzi, supt cabinetul Catargiu se cere desființarea autonomiei comunei prin numirea primarilor și ajutoarelor lor, desființarea autonomiei județului prin modificarea legii consiliilor județene, în fine pustuirea țerei prin noia împărțire teritorială.

Acésta ne aduce aminte nefericiții timpă ai primului Mavrocordat!...

Vedând proiectele de legi enunțate prin discursul tronului la deschiderea actualei sesiuni a corpurilor legiuitoare, întrebăm pe ministrii cari au sub-scris acel discurs și cari sunt responsabili înaintea țerei de o violare atât de evidentă și atât de cutezătoare a Constituțiunii, pe care șeful Statului și ei au jurat, îi întrebăm:

Ce este acea nouă împărțire teritorială în contra spiritului și literei pactului fundamental al țerei?

Ce este numirea primarului de către guvern în contra vechilor, democratelor și creștinelor noastre datine, respectate de însuși regimul fanariotic și chiar de autocratul tuturor Rusielor prin Regulamentul său organic?

Ce este mărirea raței comunei cu micșorarea drepturilor comunei?

Ce însemnează pușcăriile pentru minori, de cari pînă sub dinastia ereditară ne ferise Dumneșu?

Intră și acesta în sistema economielor pe cari i-a apucat dorul pe cei ce ne-au jefuit în cincî ani de sute de milioane? Creștinesce și românesce lucrăză consiliarii monarchiei suprimând șese-spre-dece comitate permanente județene ca să înființeze șese-spre-dece pușcării pentru minori, cu șese-spre-dece armași de pușcărie și cu personalul lor? Sunt acestea utile? Sunt moralisatôre? Prin pușcării se moralisăză ómeni, saú prin instituțiuni liberale, prin scóle, prin biserice? Cred d-lor că desființând autonomia comunei și județului, închiđînd scólele și edificând temnițe, înălțînd furci patibulare, după exemplul lui Nicolae I Mavrocordat, vor moralisa pe ómeni? Asta le e sistema de guvernare? Gîndesc d-lor că e mai bine să se întemnițeze pînă și copiii din légăn? Nu e acesta erodism? Nu

e barbarie? Căruia din principii români i-a venit vre-o dată în gând să se facă emul lui Erod?

Ce este acea nouă organizațiune judecătorească fără o lege, sau de inamovibilitatea judecătorului? Cred d-lor că, îmbrăcând pe judecători ca pe nisce lachei, au organizat justiția? Firul de aur, placele de argint, panglicele roșii, verzi, portocalii ce se ved la ciocoi dinnapoia calescilor și la comediani, intră în elementele de o bună sau cel puțin serioasă organizațiune judecătorească?

În ce mod instrucțiunea publică a fost obiectul preocupării guvernului? Suprimarea unor catedre, destituirea multora din cei mai buni profesori, lăsarea școlilor rurale în părăsire, acesta a fost oare preocuparea cabinetului Cătărgiu?

Voim să șcim, rădicarea școlii și bisericii despre care vorbește discursul tronului, în ce chip o înțeleg d-lor?

Se înalță școla suprimându-se învățământul superior; dându-se catedrele creaturilor guvernului, făcându-se din consiliul de instrucțiune o secțiune a ministerului?

Se înalță biserica supuind'o unei chiriarchii străine; recunoscând supremația unei biserici străine asupra bisericii române? Se poate înțelege autonomia unei țări fără autocefalia bisericii ei?

În fine,

Intrebăm pe consilierii de la 10 Martie al regimului de la 10 Martie, cum lucrază regimul pentru prosperitatea și întărirea României?

Se întăresce o națiune prin concesiuni acordate de ómenii de la putere rudelor lor, prin împrumuturi împovărătoare, prin vândarea domeniilor Statului spre acoperirea risipelor făcute cu spionagiul, cu bandele electorale, cu înființarea de sinecure și cu adăugiri de apunamente, prin falsificarea represintațiunilor naționale, prin privarea individului, comunei și districtului de inițiativă, prin părăsirea sistematică a județelor în starea primitivă în ceea ce se atinge de căile de comunicație, cari sunt tot așa cum se aflaū sub Decebal și Boerebiste, în ceea ce privesce comerțul și industria lor cari nu sunt mai îngrijite de cum se aflaū supt Caragea, în ceea ce privesce porturile lor, cari staū închise câte n'aū apucat să se deschidă de ultimii domni indigeni?

Se întăresce și se înalță o națiune prin impunerea guvernelor ei de consuli străini, prin recunóscerea represintanților unor puteri veniți cu berate turcesci ca în pašalicurile Siriei sau ale Arabiei, prin umilirea ei în tot modul?

Acéstă înălțare, prosperitate și întărire vrea să ȃică?

Să vedem dacā reformele d-lor presintă cea mai mică economie, cea mai mică îmbunătățire.

Se ȃice că prin împuținarea numărului distric-

telor, și prin mărimea raței comune, se aduc economii, pentru că împuținându-se numărul districtelor; se împuținează numărul tribunalelor și comitatelor permanente, și prin mărirea raței comune, se împuținează numărul primarilor, cari toți acestia au listele lor civile.

La prima vedere se pare că așa ar fi, și că e bine să avem lefegii cât se poate mai puțini și liste civile cât se poate mai reduse.

Însă, scopul guvernului nu sunt economiile; căci atunci ar veni cu un proiect de lege pentru împuținarea și chiar stîrpirea jafurilor prin cari s'au sustras țerei sute de milioane, ci prefăcându-se că e scump la țărițe, rămâne prodig la făină, ținta lui fiind dependența comune și pustiirea unei jumătăți din urbele României, adică a desființării unei jumătăți din centrurile de activitate și de lumină ale țerei; pentru că desființarea acestor focare înseamnă eclipsirea sórelui intelectual în sate, înseamnă întunerecul în comunele rurale cele depărtate de centru.

Se scie că tribunalele districtelor au atâtea de multe procese, în cât de multe ori se țin sedințe și nóptea, și sunt silite să amâne termenele de înfățișare peste câte cincă și șese luni, fiind-că nu mai găsesc loc în condica de sorociri. Asemenea este și cu comitetele permanente împovărate cu atâtea afaceri ale județului în cât, când va veni timpul ca consiliurile județene,

cară sunt reprezentațiunile districtelor, să cunoască înalta lor misiune, actualul număr al membrilor delegați ai lor, nu va fi suficient. Prin urmare, întrunindu-se două județe, vor trebui să aibă două secțiuni judecătorești, și un număr îndouit de membri în comitetul permanent, adică același număr de funcționari care se află și astăzi.

Unde este dar economia?

Astăzi chiar, pînă când nu s'aun întrunit încă districtele, sunt județe cară aun câte două și trei secțiuni judecătorești și altele cară reclamă asemenea adăugiri, cum e tribunalul districtului Mehedinți.

Amalgamarea județelor, pentru tesaur nu e de nici-o utilitate, când personalul funcționarilor rămâne invariabil, și pentru locuitorii districtelor este prejudiciabil; căci aceia cară rămân la extremități, sunt nevoiți să caute justiția în depărtări foarte mari, ierna pe timpuri dificili și costisitori, și vara prea prețioși pentru munca câmpului.

Asemenea, nici-o ușurare nu se poate face comunelor rurale sau urbane prin împuținarea numărului primarilor, când apunțamentele noilor simbriași, scim că aun să se adaoge în porțiune cu numărul locuitorilor. Astăzi două comune mici aun doi primari, cărora le plătesc câte o mie de lei pe fie-care an; prin întrunirea comunelor, cele două comune ar avea în

adevăr un primar, dar acest funcționar, ciraic al cutăruî său cutăruî ministru, său afidat al cutăruî său cutăruî partit, său om al mareșalului, său al aurigei, său al baș-bucătarului, său al marelui brutar — căci acolo am ajuns — ar lua o lăfă îndoită și întreită; și ce e mai rău, această lăfă nu i s'ar da de aceia cari îi impun, cum se face astăzi cu slușbașii publici, ci de aceia în spinarea cărora și spre nenorocirea cărora se impun.

Unde este desărcinarea comunelor?

Dacă comunele simt necesitatea de a se întruni, aș n'aș ele această facultate după legea existentă? D-ta guvern, d-ta regim vă interesează de comune? De când, vă rugăm? Nu cumva de când ați hotărât să dați comunele pe mâna a tot ce e mai vil, a tot ce e mai têtător, a tot ce e mai gunoiu al societății române?

Vă cunoscem, ómenii ai despotismului și ai chiverniselilor, și n'avem încredere în proiectele vóstre. Aș nu sunteți dv. cei cari ați venit cu convențiunile, cu conversiunile, cu joncțiunile? Aș nu sunteți d-v. cei de la 10 Martie?

Dece Martie este o-dată fatală în anele României; 10 Martie e o și nefastă.

Aceste pretinse ușurări nu sunt, dar, de cât nisce curse ale unui regim pe atât de perfid pe cât și de laș care, neavând curagiul să răpescă autonomia comunelor și districtelor pe față, printr'o cutezare de mână, vine a le des-

poia de acéastă autonomie pieđiși subț înșinuiri de economii.

Ast-fel șérpele antic a înșelat pe Eva.

Dar atunci nu era cunoscut tiparul, și cheruvimii ceї cu ochi multipli nu se coboriseră pe pământ.

Noua împărțire teritorială se face pentru uciderea vieței municipale din comune; pentru pustiirea multor urbe, astăđi vetre de ideї, carı prin centralizarea districtelor aũ să se despuleze și să cadă din a lor stare prosperă de astăđi și din rangul lor social: pentru omorirea comerciului român în favórea străinilor, carı ar alerga din tóte părțile în centrurile cele mari, atrași de căștiguri mari; pentru asasinarea în légán a progresului născând al județelor; pentru paralisarea forțelor țereı prin multiplicarea sbirilor și spionilor guvernului pînă în coliba muncitorului; pentru mórtea nóstră materială, intelectuală, morală și politică.

Caracale! urbe privilegiată, fondată de un imperator al lumii, mamă a colonilor aduși de divul Traian din muriı Romei; tu mama urbelor din Oltenia, care subț domniı indigeni, prin inițiativa consiliului tœu urban, începuseși a eși din miseria în care opidele române aũ zăcut o sută de ani de domnirea străină; tu care cresceai în avuție și mărire pe fie-care đı, prin noua împărțire teritorială, coborîta din rangul tœu de capitală și lipsită de afluința lo-

cuitoarelor ce se îmbulzesc astăzi la autoritățile reședințe în sînul tău, vei rămînea tăcută și uitată în imensitatea câmpiilor fertilului tău pămînt ca o navă naufragiată de tempeștă în mijlocul oceanului, ca unul din cedrii antici ai Libanului desrădăcinat de uraganul pustiilor. Pe stradele tale, circulațiunea nu va mai fi întreruptă de mulțimea ómenilor; câți-va cetățeni, abia mai putîndu-se lupta cu stagnațiunea comerțiului, se vor vedea, ici și colo, cu fețele palide și cu spiritul abătut, mișcându-se cu pași domoli ca nișce umbre. În mărșetul tău palat administrativ, pe care fiii tăi amați îl făcuseră demn de vechia ta splendoré și de numele ce porți, cucuvaia, pasărea ruinelor, va cânta cântecile sale lugubre, și arachnele vor întinde mreșele lor. În mai puțin de un secol, tu vei dispărea de pe fața pămîntului. Peste câți-va lustri, patriotul pios sau anticarul care va veni să viziteze locul tău, va đice cu sufletul întristat: Acesta a fost odinióră Caracalul! Aici erau școlele publice; aici biserica catedrală; aici superbul seú palat administrativ, suvenire istorică a acelor ani de autonomie a județelor, de viéță publică a cetățenilor, peste cari a trecut suflarea morții; aici erau fântănele; aici forul unde se debătea cestiuni politice, ca în frumósele đile ale Romei Bruților, Regulilor, Grăchilor; din acei ómeni mai sunt, dar libertățile au dispărut, fără rezistență, fără luptă; șese-

spre-dece orașe au căzut ca niște cadavre fără viață, ca niște corpuri inerte, fără ca nimeni se protesteze; șese-spre-dece focare ale naționalității s'au atins, fără ca nimeni să strige: impietate, sacrilegiu, trădare.

Așa va cugeta cetățenul care va veni ca într'un perclinagiu, să viziteze ruinele tale, Caracale, opid cesarian, fală a vécului al III-lea!

Tu Caracale, să mori tocmai când junetea ta și a ta vigóre începuse a se re'noi ca a acvilei! E trist, e sfâșiător, dar acésta e sórta tuturor acelora ce'și încredințază destinatele lor în mânele altora, tuturor acelora ce nu sciū să facă us de drepturile lor. Află cel puțin acum că ast-fel de sfîrșit așteptă pe aceia ce abdică de bună-voie la drepturile lor, pe cei puținii cu inimă cari nu cutéză să facă o rezistență nici chiar când acea rezistență e legală, care nu îndrăsnesc nici să protesteze, cari nu sciū de cât să servéscă ca marionete în mânele guvernantiilor, uitând că guvernantiile nu sunt de cât delegații națiunii și că ei sunt suveranii, că un suveran nu trebuie să asculte de cât de consciința sa și de a sa datorie. Tu ai dat tot d'a-una guvernului represintantiile pe cari ți i-a cerut; tu n'ai făcut alegeri libere și consciințioase de cât când guvernul s'a milostivit a te lăsa să faci alegeri libere și consciințioase. Acum suferă consecința împuținării tale de inimă.

Și tu, district al Romanaților! Numele tēu

care arată originea glorioasă a locuitorilor tăi, acest nume care este o suveniră pióasă, va dispărea ca acele nobile suflete cari după ce a animat un corp o viață întreagă, se amestecă în sufletul universal. Pământul tău va fi împărțit ca hainele lui Christ. El se va confunda în Teleorman sau Doljiu, pentru că numele barbare vor fi conservate; pentru că regimul persecută numai ce e românesc, numai ceea ce aduce aminte de mărețul nostru început, numai ceea ce ne lăgă cu vechia Romă: suveniră, datină, tradițiuni.

Printr'acea desorganizare, ce se numesce noia împărțire teritorială, nu vor pierde numai cele șese-spre-șase orașe și cele șese-spre-șase județe, ci toată țera. Districtele cari vor câștiga teritorialmente, vor pierde politicamente.

Se va da póte capitalelor departamentale mai multă viață materială, dar li se va reduce viața națională prin aglomerarea de străini.

Prin numirea primarilor, locuitorii comunelor rurale, cari aveau pînă acum câte un zapciú pe despărțire și nu'l puteau sătura, vor avea de aci înainte câte unul pe fie-care comună. Se conteniseră furturile, se răriseră furii de când zapciul nu mai avea mîna în sat, de când alesul comunei avea facultatea să trimiță pe furi d'a dreptul la procuror. Acum hoții și hoții se vor înmulți, grație slujbașilor ce guvernul sa-

trapic va numi în fie-care comună, pentru că scim noi ce va să ȳică *om stăpânesc*.

Acum vor începe a curge la pașalele județului, ce se vor numi pretori: bivolițele cu puî, putinile cu unt, putinelele cu icre, ouële și curcanii, după vechiul obicei, și mai ales caii de lux, ce vor scăpa din Moldova și se vor sprijini la obórele comunelor din Muntenia, sau cari își vor lua vânt din Muntenia și se vor opri în comunele din Moldova pe norocul pașalelor și subalternilor lor.

De aci înainte va începe pentru ciocoî secolul de aur, iar pentru popor vécul de fer.

Acum slujbele se vor vinde la licitațiune.

De aci înainte comunele, fiind nisce proprietăți ale guvernului, se vor da cu arendă la cine va oferi mai mult.

Étă marele scop al nouilor reforme mavrocordiane.

Paciența poporului este pusă la probă, națiunea este împinsă sistematicesce la o luptă. De va resista, se va cere póte invasiunea străină; de va ceda, va perde tot ce a câștigat în cincideci de ani sub domniî indigenî.

Periculul este mare, însă unirea Românilor l'ar putea conjura. Se vor uni ei? Și se vor uni óre la timp?

Avem încă bărbați mari: unescă-se ca să salve drepturile patriei în pericol, și noi ne vom aduna în jurul lor. Vom face mai întâi

apel la represințățiunea țerei, și când ea va trăda țera, consitutiunea ne mai lasă multe miđlóce. In aceste ore supreme, unire, înțelepciune, legalitate, devotament, decisiune fermă și ne-strămutată, étă ce se cere.

Inamicii libertăților nóstre sunt și inamicii tronului: să salvăm libertățile și tronul de trădători!

Nu sunt mai periculoși inamicii ai principilor de cât lingușitorii. Fanarioții ce se trimiteau de Turci ca Beii în România, înșelau și pe Turci și pe Români; fanarioții ce înconjoră tronul, trădeză și tronul și țera.

Pe mine nu m'a spăimântat tóte jafurile făcute de la Oppenheim și pînă la Strusberg. cât mă spăimântă reformele politice ale pro-consulului de la 10 Martie. Căci nu există termen de comparațiune, între o spoliațiune materială și o despoiare politică.

O țără, compunându-se din județe, județele din comune și comunele din indiviđi, nici o-dată ea nu va putea să fie în adevăr liberă și autonomă, pînă când părțile și atomele din cari se compune, nu vor fi autonome și libere.

Așa,

Ca o țără să fie autonomă și liberă, cată mai întâi ca indiviđii cari forméză comunele, apoi comunele cari compun județele, apoi județele cari compun țera, să fie autonome și libere.

Domniî nostri indigeni, cari au ținut la vera

autonomie și la vera libertate a țerei lor, mai mult de cât la blasóne și la fumiuri feudale, au cunoscut acest mare adevăr când au legiferat comunelor și județelor represintățiuini locale, cum au legiferat pentru țéră represintățiuinea ei generală.

Asemenea represintățiuinea țerei, având dreptul de a'și alege pe președintele său, Domniî noștri pămêntenî, ca Români, sciaû că acest drept emană din dreptul comunei de a'și alege pe capul representațiuinii ei, care este primarul.

Dreptul comunelor și județelor d'a avea consiliurile lor comunale și districtuale sau represintățiuinile lor locale, este mai vechiû de cât dreptul țerei d'a avea *sfatul ei obștesc* sau adunarea ei generală; pentru că mai înainte de Domniat, existaû — fórte sus în seculi — republice federative autonome, compuse din comune autonome, cari își aveaû capii lor aleși de dênsele dupê meritele lor personale.

Cei ce se abat de la acéstă cale, sau că nu cunosc istoria țerei, încercând să impună comunelor capii lor, ca străini ce sunt d-lor, sau vor să facă tóte funcțiuinile ereditare.

Insă Româniî cari au greșit o-dată, nu cred că se vor lăsa a mai greși și de a doua óră.

Dacă pentru țéră ereditatea însemnéză stabilitate, pentru comună va să dică brigandagiû. Strusberg ar împuia prin tóte colțurile României.

Primarul impus!

Acésta e o eresie.

Religiunea nóstră sunt alegerile.

Scim noi cine a fost Marcu-Aureliu, filosoful, și ce fiú l'a moștenit.

Dacă Romanii ar fi conservat principiul electiv, n'ar fi desonorat Roma monstri ca Nerone, ca Caligula, ca Commod.

In tótă lunga durată a republiceii, vėđutu-s'a fiare ca aceștia?

Când din nefericire se impune un om unei comune, unui județ, unei țeri, nu se impune cel mai capabil, cel mai prob, cel mai luminat, ci cel mai servil, cel ce ofere mai mult aceluí care îl impune.

Înțelegem ca capul unei comune să fie supus unui cens, cens de capacitate, de lumină, de probitate; dar despre acésta trebuie să judece comuna, iar nu guvernul.

Țera nu va putea prospera pînă când nu se va salva de ómenii slugarnici, de sbiri și de lipitori, și nu va scăpa de aceste parasite de cât numai când funcționarii superiori ai comunei, ai județului, ai țerei — afară de prefect care este delegatul guvernului — se vor alege de țeră dup'o lege, care ar determina cualitățile și luminile ce trebuie să însușescă aleșii, ca să fie demni și cunoscători de funcțiunile ce vor fi chieმაți să ocupe, din cari n'ar putea fi demiși de cât după un termen de cincii ani, când atunci

ar putea fi realeși dacă prin a lor moralitate, activitate și cunoscințe speciale, în ramura ce ocupă, vor fi răspuns la încrederea mandanților lor.

Étă, domnilor ministri, singurul mișloc de a se moralisa guvernanții; étă singura reformă salutară și demnă d'o țără liberă.

Aceste usuri sunt usuri vechi ale Românilor. Ele își au rădăcinile în instituțiunile lor antice și în religiunea lor.

Principiul electiv este vechi cât și lumea. Moise nu l'a inventat în legislațiunea sa, ci l'a recunoscut, și Isus l'a consacrat.

Afară de datinele străbune ce le conservăm de la Roma republicană, de șese-spre-zece secoli de când codicele nostru politic este evangeliul, de la Aurelian, de când biblia completată prin evangeliu este constituțiunea noastră.

Conformatu-v'ați d-vóstră cu acest codice, cu acéstă constituțiune când ați făcut acest funest proiect de numirea capilor comunelor prin care se răpesc indirect autonomia comunei?

Nu este acésta o apostasiă?

Impunerea președintelui represintațiunii comunale, implică impunerea președintelui represintațiunii județene, de unde nu mai e de cât un pas pînă la impunerea președintelui represintațiunii țerei.

Acolo voiți să ajungeți d-vóstră?

Adică dacă d-vastră ați fost impuși țerei de un consul străin, voiți să generalisați și să legitimați această rușine?

Ast-fel de guvern, ast-fel de legi.

O INTÎMPINARE

Dăm loc mai la vale următoarei întîmpinări făcută de d. N. B. Lăcusteanu, privitoare la o corespondență din Caracal publicată de noi. Să se țină numai séma că d. Lăcusteanu nu ȳice nici un cuvânt asupra lui Teodorianu, pe care il privia în deosebit acea corespondență. D-sa rĂspunde numai la punctele ce'l privesc.

Iată întîmpinarea :

Domnule redactor,

Ziarul *Timpul* de la 4 Ianuarie, publică o scrisore anonimă dată din Caracal, prin care între altele să ȳice că de către comitetul permanent al județului Romanați s'ar fi numit director la scóla de meserii din acel oraș d. Costache Riureanu, ruda mea, dupe înțelegerea ce ași fi avut cu presidentul Comitetului permanent d. Georgescu, ca în schimb să mijlocesc din parte-mi a se da fiului d-sale un post în magistratură.

Ne este facil de a proba că acéstă comunicațiune e o cutezătoare scornitură.

Mai intăiũ, numirile în funcțiunile județene făcându-se de complectul comitetului permanent și

cu cunoștința prefectului, și posturile în magistratură dându-se de ministru justiției, ar fi trebuit neapărat să mă adresez : pentru d. Riureanu comitetului Comitetului permanent și reprezentantului puterii executive, și pentru fiul d-lui Georgescu, ministrului dreptății. Făcutu-s'a din parte-mi vre-un demers de natura acésta ? Să se întrebe membrii autorității județene și capul justiției.

Și apoi, nici nu eră nevoe de intervențiunea mea.

D. Riureanu care și-a făcut studiile în Franța, care e medaliat de mai multe ori pentru invențiunile sale în mecanică și care, în curs de mai mult de două-deci de ani a fost pe rând cap de atelier și director al școlilor de meserii din București, în Iași, în Turnu-Severin, în Caracal și în Turnul-Măgurele, avea pentru densus știința sa, titlurile sale și propriile sale merite ca să i se incredințeze direcția unei școle ajunsă în cea mai dupe urmă miserie de la retragerea d-sale ; și mai mult, acésta școlă — care în trei ani a prefirat trei directori — avea trebuință de un conducător ca Riureanu, de cât acesta de un post nesigur depinzând de o autoritate schimbătoare, cum sunt posturile dependente de autoritățile județene unde întriga, rivalitățile, pasiunile și interesele personale jôcă un mare rol și împedică ori-ce îmbunătățire. Dovadă că mai mult școlă avea interes de Riureanu este că, dupe știința ce am, acesta a luat un post la căile ferate tot atât de bine retribuit și în condițiuni mai bune de stabilitate.

Am fost dară cu totul străin de amestecul ce mi se atribue.

Și cu toate acestea, când e vorba de o instituțiune socială devenită în stare de desorganizare și de paralizie, cum e scóla din Caracal, prin înepția organelor însărcinate de lege cu îngrijirea ei, ași fi avut dreptul, ca județén, și mi-ar fi incumbat datoria, ca reprezentant al țerei, să cer ca să se dea acestei scóle un conducător capabil în interesul nu al persónei, ci al societății; ași fi avut tot cuvântul a pretinde de la aceia ce caută, nu conducători de stabilimente ci afiliați, să nu facă cu instituțiunile județene politică de coterie.

Dar anonimul imi contestă acest drept ce'l are și cel din urmă din cetățeni, sub cuvint că ași fi renunțat la dânsul; imi tăgăduiește această datorie, dicând că m'am obligat către mandanții mei să nu mă interesez de administrația publică.

Acéstă aserțiune nu e numai neadevărată, dar și absurdă și injuriósă.

Căci, ce póte fi mai absurd de cât de a ne închipui că se póte găsi o societate atât de stranie care să dea un mandat cu condiția ca mandatarul să nu facă us de el; și ce póte fi mai degradant de cât a se găsi un om atât de desdemnat ca să primescă o asemenea pozițiune de automat?

Nu mi s'a pretins de alegători, și eú nu m'am îndatorat ca să fiú nepăsător la conducerea afacerilor publice, să rămân indiferent la administrația Statuluí. Nu s'aú pus, și dacă s'ar fi pus nu s'ar

fi acceptat condițiunii de felul acesta, desonorante și pentru mandanți și mandatar.

Se cer condițiuni, se dau mandate imperative, însă de o altă natură. Se iaă obligațiuni, însă de la acei ómeni cari dupe ce aă fost odată aleși, faptele lor n'aă corespuns cu promisiunile lor, cu profesiunea lor de credință făcută inaintea alegătorilor.

Dar să se pretindă a fi indiferent la administrația țerei, a se desinteresa de alegerea persónelor ce se chiamă în capul serviciilor publice, de témă ca să nu tragă spuza pe turta lui în detrimentul persónelor meritorii și intereselor Statului; să se cêră acestea unui om care, în lunga sa viață publică a dat doveđi că nu de interesele sale personale și de familie a fost condus, nu la sine saă la rudele sale s'a gândit cu preferință; o cerere de natura acêsta făcută unui asemenea om, nu numai nu și-ar avea rațiunea, dar ar fi și ireverențiosă.

Ca om public, care a fost conduita mea? De la 1866 pînă astăđi am fost ales aprópe neintrerupt, fie în Adunarea Deputaților, fie în Senat, unde m'am bucurat de óre-care considerațiune și de óre-care influență. În aceste condițiuni, ași fi putut să fac ceva pentru mine saă pentru consăngenii mei; să cumulez funcțiuni și apuntamiento, să iaă întreprinderi, să particip la prăđi cari, multumită bine-facerilor civilizațiunii pe care ne a adus-o... noua stare de lucruri, nu se maă fac la drumurile mari și în umbra codrilor de Tunși și de Bujori

carî răspundeaŭ de faptele lor cu capetele lor, ci pe căile așternute cu granit ale urbelor luminate cu gaz aeriform de... principî și de ducî financiarî iresponsabilî, carî aŭ relele apucături ale Bujorilor și Tunșilor minus virtuțile lor ; așî fi putut, ȃic, să fac și eŭ ceea ce fac mulți. Desfid pe cei de la oficina și de la tovărășia de unde pornesc lovirile îndreptate în-contra'mî să citeze o faptă a mea publică maculată de folóse nepermise de lege și de morală, să arate dintre consăngeniî mei pe unul singur care să fi obținut prin miȃlocirea mea o funcțiune în județ. Un nepot, așî putea să ȃic un copil al meŭ, l'am avut în scóla de meseriî la a căriî inființare am contribuit și eŭ intelectualmente și pecuniarmente, și î-am plătit acestuî copil întreținerea, ca să rămân în legalitate. N'am cerut nimic nici celor de la județ, nici celor de la Stat, și n'am cedat nimic. Și acésta este crima pe care adversariî mei nu'mî vor ierta-o nici dupe mórte. Căci se iartă omuluî a fi Baraba, dar nu-i se iartă a fi Christ. Făcut-aŭ tot așa și detractoriî mei ? Cei de la fabrica de calomniî de care sunt atacat sistematiceșce, pot óre să ȃică tot atât despre dênșî și despre consortiî lor ? Fost-aŭ ei în vre-o afacere publică fără să nu le fi rămas dintr'insa pufușor pe botișor ? Solicitat-aŭ când-va vre unul dintr'inșîi mandatul de reprezentant al comunei, al județuluî, al țerei în alt scop de cât în acela de a se servi de el ca de un miȃloc spre a se înavuți ori a cumula, saŭ spre a'șî căpétui rudele cu câte un loc bine retribuit în Stat, ori cu o

intreprindere producătoare, sau cu o pensiuă viagăă reversibilă soțielor și copiilor lor pînă nu nu măi șcim la al cătelea grad, dupe cum se vede petrecându-se și practicându-se pînă și in consiliile județene de către acești lilipuțieni de talie și de caracter, care strâmbi fiind ei aũ pretențiunea de a îndrepta lumea, când îndreptarea ar trebui să o începă de la ei însuși? Privescă-se purtarea și faptele, in Parlamentul țerei, ale acelora care la alegerile trecute aũ învins pe adversarii lor prin intrige și amăgire, și se va dobândi convingerea că nu ca să dea satisfacție societății, nu ca să facă a triumfa ideile și principiile alegătorilor aũ cerșetorit ei mandatul de reprezentanți ai țerei, ci pentru scopuri cu totul personale. Aleși cu mandat de a nu modifica constituțiunea, pînă in capitală aũ uitat obligațiunile solemne ce le-aũ luat la reședința județului, aũ abjurat principiile in puterea căroră aũ fost aleși, și in parlament s'aũ trezit socialiști, adică măi mult de cât revisioniști, nu din convingere, nu pentru că Isus li s'a arătat pe drumul Damascului ca lui Pavel, ci prin servilism și din interesul de a obține funcțiuni in Stat sau in județ și de a'și crea venituri din retribuțiuni, din locațiuni și alocațiuni, ca să mă servesc de termenii de bancă, și din alte ramuri de explotare publică și privată, licită și ilicită.

Și acești cerșetori de funcțiuni, acești ismailteni de afaceri care speculează cu mandatul lor, acești vespertilienii politici care protestă cu opoziția și votază cu guvernul; acești ómeni fără credințe și

fără principii pe care îi găsești tot-d'auna în partida care e la putere; acești politici de contrabandă cari înșală și pe conservatori și pe liberali, vor să poseze în censori ai moravurilor, și au pretențiunea d'a lua conducerea județelor și a se așeza într'insele ca șorecii din fabulă în parmazan.

Din parte'mi, dacă ómenii aceștia cred că pe umerii lor de pigmei ar putea duce județele, pretențiune care mi se pare cam exagerată și chiar nerodă, le doresc reușită, numai cu condițiunea să renunțe de a mai fi talere cu două fețe, să spună curat ce sunt, ce vor, dupe ce umblă — căci să le ese din cap că cu șarlatenie se pôte domina — să spună care le este, nu ȃic idealul, fiind-că asemenea ómenii nu au ideal, ci ținta dupe care alérgă; să bine-voiască a ne arăta care le este religiunea politică — dacă au o religiune, — care le este creșul, care le este programa; căci pînă acum nu s'au făcut cunoscuți de cât prin apostasie, prin sperjur, prin marele apetit de funcțiuni, de chivernisală, la care ca să ajungă au întrebuințat înșelătoria și intriga, ajutate de miđlóce făptuite în detrimentul tesaurului județelor, pentru care, dacă ómenii n'ar mărturisi, ar vorbi petrite, nu petrite de felul acelora la care se adresa Ion Premergătorul, ci petrite șoselelor care au miraculoasa virtute de a exprima voturi și a decide în alegeri, victoria negreșit a acelora de partea cărora se pun ele, victorie câștigată prin ast-fel de miđlóce cu care învingătorii au nerușinarea mai mult de cât cinică de a se fãli și a ne provoca.

Din tovarășia acestora este autorul scrisorii la care am onôre a răspunde.

Mulțumindu-vă prin anticipațiune de ospitalitatea ce veți bine-voi a da acestei întimpinări în colónele stimabilului d-v. țiar, vă rog domnule Redactor, se primiți asigurarea considerațiunii și stimei ce vă conserv.

19 Ianuarie, 1884.

IÓN HELIADE

ȘI

DETRACTORII SEI^{*)}

Atunci pe lumea 'mbătrânită
În rele, în viții și în crimă,
S'a ridicat o auroră
Strălucitoare și sublimă.

Era Isus cel blând și dulce
Ce-a ispășit pe cruce greă,
Nenorocirea de-a fi geniū
Și crima.... de-a fi Dumneșeu !

(Cincinat Pavelescu).

I

Cu ocazia aniversării de cinci-șzeci de ani a Mișcării regenerațiunii române, au apărut două broșuri intitulate; cea întâia : «1848 în România» fără nume de autor, iar cea de a doua : «1848 zile revoluționare» de C. Colescu-Vartic, ieșite ambele din aceeași oficină și cernute între aceeași ómeni,

*) Publicat în 1898.

prin care se reeditază basmul inventat de neuitatul Ión Ghica, în scrisorile sale către Alexandri, că Proclamația drepturilor Românilor de la 1848 e scrisă de Nicolae Bălcescu, iar nu de Heliade.

Ghica, inamicul cumplit al celui ce fu sufletul marelui noastre Mișcări, ca să răpescă adversarului său gloria de a fi autorul actului memorabil ce *punea bazele Constituției* Statului român modern, a hasardat această scornitură ca un balon de încercare, fără credință că se va prinde.

Eū am răspuns atunci ingeniosului făcător de povești că se falsifică istoria cu sciință, și am adus probe că Proclamația drepturilor Românilor s'a conceput în casele de la Obor, iar nu în salónele generalului rus Mavru.

Daū întimpinarea mea din 1891, imprimată în opul: *Scrisori din Exil* ale lui Heliade, pagina 702—725:

Étē'i coprinsul:

II

Toți cei-ce aū luat o parte activă în evenimentele de la 48, sciū că Programa constituțională a Mișcării Române este opera nemuritorului Ión Heliade-Rădulescu. D-nul Ión Ghica, în pisma istoriei, atribuie această programă regretatului Nicolae Bălcescu, spre a ilustra cu dēnsa pe membrii Comisiunii executive din care d-sa făcea parte, și îndată a și găsit un istoric la'ndemână, pe puțin scrupulosul d. Gr. Tocilescu, spre a acredita fabula

că Bălcescu, ajutat de luminele colegilor săi din Comisie, este autorul Programei Mișcării noastre politice și sociale.

În interesul Adevărului și Justiției, venim să dovedim falsitatea aserțiunilor acelora care, după ce au negat lui Heliade, cât a trăit, inteligență, geniū, știință politică, merite literarii, vin după mărtea lui a'și însuși operele sale spre a se glorifica cu dênsele.

Mai 'nainte însă de a ajunge la probe, să reproducem Programa de principii de la 1848, spre a face apoi o comparație între aceste principii și principiile ómenilor din Comitetul Revoluționar și Comisia executivă, și a judeca arborele de pe fructe.

Étă Programa constituțională a memorabilei noastre Mișcări :

IN NUMELE POPOLULUI ROMÂN

„Dumnezeu e Domn și s'a arătat noă; bine este cuvântat cel ce vine în numele Domnului.“

Respect către proprietate, — Respect către persóne.

Fraților Români,

„Timpul mântuirii noastre a venit; Popolul român se deșteptă la glasul trâmbiței ângerului mântuirii, și 'și cunósce dreptul său de suveran. *Pace voă*, pentru că vi se vestesce *libertate voă*.”

„Popolul român se scólă, se arméză, și nu spre a se lupta o clasă asupra alteia, nu spre a rumpe legăturile sale de relații din afară, ci ca să ție în fréu

și în respect pe voitorii-de-rău ai fericirii publice. Strigarea Românilor e strigare de pace, strigare de înfrățire. La această mare faptă a mântuirii, tot Românul are dreptul de a fi chemat, nimeni nu este scos afară; tot Românul e un atom al întregii suveranități a Popolului; sătean, meseriaș, neguțător, preot, soldat, student, boier, Domn, e fiu al Patriei, și, după sfânta noastră credință, e și mai mult: e fiu al lui Dumnezeu. Toți avem același nume de român. Acesta ne înfrățesce și face să înceteze toate interesele, să se stingă toate urele. Pace dar voe! Libertate voe!

„Scularea acesta e pentru binele, pentru fericirea tuturor stărilor societății, fără paguba vre-uneia, fără paguba însuși a nici unei persoane. *Nu se cuvine a perde cei mai mulți pentru cei mai puțini, căci este nedrept; nu se cuvine iar a perde cei mai puțini pentru cei mai mulți, căci este silnic.*

Popolul român, în cât către cele din afară, nu suferă pe nimeni, respectă toate Puterile și cere a respecta și ele drepturile lui stipulate prin tractatele lui Mircea și Vlad V, recunoscute de toate tractatele încheiate apoi între Inalta Pörtă și Rusia, și protestă asupra oricărei fapte ce s'a făcut împotriva acestor tractate. *Popolul român voiesce cu o voință tare a'și păstra neatârarea administrației sale, neatârarea legiurii sale, dreptul său suveran în cele din năuntru, și rămâne în aceleași legături și mai strânse prin luminele veacului cu Inalta Pörtă.* Acastă voință e legală, e pe credința tractatelor și nu e în paguba nimenui.

„*Popolul român lepădă un Regulament, care este împotriva drepturilor sale legislative și împotriva tractatelor ce'i recunosc autonomia.*—Acastă lepădare este însuși în folosul Inaltei Porți, ce va fi arbitrală dinpreună cu Franța, Germania și Englitera, cărora Românii le reclamă judecată și ajutor la orice asupra ce li s'ar face.

„Popolul român decretă și hotărăsce responsabili-

tatea ministrilor și cu un cuvânt a tuturor funcționarilor publici; și fiind-că neresponsabilitatea nu este un drept al nimenui, nici de moștenire, nici de învoire, prin urmare nimeni nu pierde nimic și hotărîrea Popolului e sfântă.

„Popolul român voiesce o Patrie tare, unită în dragoste, compusă de frați, iar nu de vrăjmași; prin urmare decretă, după vechile sale datine, aceleași drepturi civile și politice pentru tot Românul.

„Cine nu voiesce acésta e vrăjmaș al fericirii publice, e un alt Cain ucigător de frate în sânul mamei noastre Patrii.

„Popolul român va să dea dreptate, și dreptatea e a lui Dumnezeu. Dreptatea nu suferă a purta numai săracii sarcinile țerei și bogății să fiă scutiți. Prin urmare decretă contribuție generală după venitul fiecăruia. Acésta înavușește Patria, și o Patrie avută e în folosul tuturor și prin urmare în paguba nimenui. Acésta chiamă pe toți la aceleași drepturi și datorii într'o Patrie dréptă, înfloritóre și care cu tot dreptul nu va mai putea suferi control străin.

Popolul român dă înapoi la tóte stările dreptul cel vechiú de a avea reprezentanți în generala Adunare; decretă de ași înainte alegerea largă, liberă, dréptă, unde tot Românul are dreptul de a fi chemat și unde numai capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să'i dea dreptul de a fi ales. Acésta pe cei buni, pe cei drepți nu'i păgubesc întru nimic, și Românii au fost tot-d'a-una buni. O sciú străinii și o scie proverbul cel vechiú: „bunú țeră, rea tocmeală“. Acéstă decretare nu e în paguba nimenui, va să schimbe numai tocmea.

„Popolul român decretă tipar liber, cuvântare liberă, adunări libere spre a vorbi, a scrie cele de folos, spre a arăta adevărul. Adevărul, ideile, cunoscințele vin de la Dumnezeu în folosul general al ómenilor, ca sórele, ca aerul, ca apa, și prin urmare sunt proprie-

tate universală; și dacă se cuvine a fi respectată însuși proprietatea particulară, cu atâta mai virtos este sacră și neatinsă proprietatea universală. A înneca adevărul, a stinge luminele, a împedica folósele, prin împedizarea tiparului, este o vîndare către Patrie, o apostasie către Dumnezeu. Libertatea tiparului nu póte păgubi pe nimeni de cât pe fiii întunecului.

„Popolul român voiesce pace, voiesce tărie, voiesce garanția averilor sale materiale, morale și politice; decretă dar guardă națională în care tot Românul se nasee al ei soldat, tot Românul e un guardian al fericirii publice, un garant al libertăților publice. Acésta nu păgubesce pe nimeni de cât pe conspiratorii asupra drepturilor Patriei.

„Popolul român chiamă tóte stările la fericire, recunósce facerile de bine ale comerciului, scie că sufletul lui este creditul, care nici-odată n'a vrut să i'l înlesnescă sistema trecută. Decretă dar o bancă națională, însă cu fonduri naționale.

„Popolul român, în generositatea și evlavia sa, se închină locurilor sfinte, și va trimite de acum înainte la sfântul Mormint și la alte aședăminte religioase unde-lemn, tēmóie, făclii și însuși bani spre ținerea de scóle, de preoți, spre lauda lui Dumnezeu; și tot spre adevărata laudă a celui ce s'a rěstignit, spre desrobirea celor săraci, decretă ca prisosul veniturilor mónăstiresci să fie al țerei spre desrobirea și ajutorul celor săraci; și reclamă moșiile mónăstirilor închinete a le scóte de subt orî-ce mîncătorie. *Popolul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, și ia de la farisei ceea ce nu este al fariseilor*, ca să dea săracului care e fratele Domnului. Acésta nu e în paguba Românilor, ci spre mîntuirea lor și lauda sântelor locuri.

„Popolul român împarte dreptatea de o potrivă la toți, și dreptatea o dă pentru toți și mai virtos pentru cei săraci. Săracii, sătenii, plugarii, hrănitorii orașelor,

fiii Patriei cei adevărați ce au fost defăimați atât de îndelung cu numele glorios de Român, ce au purtat toate greutățile Țării prin munca lor de atâtea veacuri, au lucrat moșiile și le-au îmbunătățit, au hrănit pe strămoșii proprietarilor, pe moșii lor, pe părinții lor, pe acești proprietari însuși, și au drept înaintea generosității proprietarilor, înaintea dreptății Patriei, își cer o părticică de pământ îndestul pentru hrana familiei și vitelor sale, părticică răscumpărată de atâtea veacuri cu sudorile lor. Ei o cer și Patria le o dă; și Patria iar, ca o mamă bună și dreptă, va despăgubi pe fie-care proprietar de mica părticică ce o va da săracului ce nu are pământul său dupe strigarea dreptății, dupe glasul evangheliei, dupe inima cea frumoasă a Românilor, în care au aflat parte străinii în tot-d'a-una, necum frații lor, hrănitorii lor, tăria lor cea adevărată. Claca dar, și acea infamă iobăgiă, se desființază; lucrarea la lucrul drumurilor se desființază; săténul fără pământ se face proprietar și țăriă neînvinșă celor mai avuți în folosul tuturilor și în paguba nimenui; vistieria va despăgubi pe toți.

„Popolul român, după vechile sale drepturi, voiesce ca Domnul, în care este personificată suveranitatea acestui popul, să fiă tare prin dragostea publică, drept, luminat, voitor de bine Patriei, bărbat integru; și ca să-l pótă afla la alegere ast-fel, decretă, după vechile sale drepturi, a'l căuta în toate stările societății, în totă Nația, iar nu într'un număr mărginit de ómenii. Domnia nu e drept de moștenire a nici unei familii, Domnia este a Patriei. Ea o dă celui ce va socoti de cuviință dintre fiii săi. O asemenea alegere strînge și mai mult legăturile noastre cu Inalta Pórtă, pentru-că pîer puținele persóne ce se pot influența în paguba Inaltei Porți și a Popolului român.

„Puterea suverană purcede de la Dumneđeú, și în totă țera se află unde-va. În Țera română este în

Popolul român ce are dreptul de a numi pe capul cel mai înalt al Patriei. Prin urmare Popolul, având dreptul suveran, poate revesti cu dânsul pe ori-cine va socoti de cuviință și pe câți ani i se va părea că-i este mai de folos. Așa dar decretă ca Domnia să se dea celui ales numai pe cinci ani, spre a se tăia rivalitățile și urele îndelungate și spre a pune o emulație între cetățeni a fi buni, întregi și folositori Patriei, ca să tragă încrederea publică.

„Popolul român lepădă de la sine ori-ce titlu ce i s'a introdus prin corupție de la străini împotriva vechilor sale datine. Domnul este ales unul dintre cetățeni, și dupe domniă rămâne iar cetățen fiu al Patriei. Domnul nici n'a fost nici nu este prinț, domn e tot cetățenul, domn e și capul țerei. Asta e titlul cunoscut de toți Români. Vorba de prinț e cunoscută numai de cei ce știu din limbele Europei. Vorbele de prea-înălțat, prea-luminat, sunt nisece traducții din limbajul fanarioților, iubitori de titluri.

„La multe trebuințe ce are Patria acum pentru despăgubire și atâtea cheltueli spre înaintarea Patriei, Popolul român nu mai poate da Domnului o listă civilă atât de mare, și mai virtos că, și fără acesta, vede că este de neapărată nevoia ca Domnul să dea exemplu mai întâiu de simplitate și de viață cum-pătată.

„Vorbele nobil, nobilitate, sunt necunoscute între Popolul român. Fapta asemenea e și mai necunoscută, căci nimie n'a fost de moștenire în țera acesta, nici rang, nici titluri, de cât proprietatea și numele familiei. Popolul român decretă dar desființarea tuturilor rangurilor titulare ce nu au funcții și a căror nume nu aduce aminte de cât nisece timpî de barbaria și de servilitate.

„Popolul protestând asupra măsurilor arbitrare și nelegiuite de a se pune o taxă la învățatură, de la

care săracul, orfanul, fiul văduvei e scos afară; protestând asupra relei cugetări de a degrada și a ucide naționalitatea prin scoterea limbei naționale din scôle, decretă o învățatură pentru toți egală, progresivă, integrală pe cât va fi cu putință dupe facultățile fiecărui și fără nici o plată, decretă în Bucuresci o scôlă politehnică, câte o universitate în Bucuresci și Craiova, și câte un liceu cum și pensionate pentru amândouă sexele; câte un liceu, asemenea și un pensionat în fie-care județ; câte o scôlă normală în fie-care plasă și câte o scôlă începătoare bine întocmită în fie-care sat. Decretă sciințele ca și pînă acum în limba patriei, și cultura și înflorirea acestei limbi dupe natura și dupe origina ei cu literile sale, atât în cărțile profane cât și în cele sacre, cum și introducerea literilor în toate cancelariile.

„Despre acest capitol al învățătorei, guvernul va fi dator, subt a sa răspundere, a pune cea mai activă stăruință spre a se înființa aședemintele de educație publică; și precum nu se pôte lăsa nici un creștin a se nase și a muri nebotezat, asemenea nici un fiu de cetățean, din câtî se află ađi în vîrstă de 12 ani și câtî se vor nase de acum înainte, să nu rămăie neîmpărtășit de învățatură, căci pe dēnsa se întemeiază viitorul țerei și punerea în lucrare cum și garanția cea adevărată a aședemintelor Patriei.

„Popolul român lepădă de pe sine neomenia și rușinea de a ținea robî, și declară libertatea Țiganilor celor particulari. Ceî ce aŭ suferit pînă acum rușinea păcatului de a avea robî, sunt iertați de Popolul român; iar patria, ca o mumă bună, din vistieria sa va despăgubi pe orî-cine va reclama că a avut pagubă din acéstă faptă chreștinescă.

„Popolul, decretând o dată drepturile civile și politice ce le-a avut în tot-d'a-una tot cetățēnul, declară că tot Românul e liber, tot Românul e nobil, tot

Românul e un domn. Prin urmare de ađi înainte desființeză ori-ce pedepsă cu bătaia și rumpe în obrazul găđilor ori-ce biciu și ori-ce vargă ce degradă demnitatea cetățenului. Bătaia dar se rădică de la ori-ce dregătorie și cu atâta mai virtos din rîndurile soldaților.

„Popolul român de și nu cunósce ființa pedepsei cu mórte, însă pentru că adesea prin judecătoriile criminale, judecătorii de sistema cea vechie aú cutezat a da afară nisce sentințe de mórte, fără să fi putut a se pune în lucrare, Popolul decretă desființarea cu totul a pedepsei cu mórtea, atât în lucrare cât și în sentințe.

„Popolul român vedënd intrerumperile sale de relații cu Inalta Pórtă, mai virtos de la 1828 încoa, vedënd că reprezentantul său la Constantinopole e un străin, reclamă a'si avea relații d'a-dreptul cu Inalta Pórtă și reprezentant al seú la Constantinopole ênsuși dintre Români.

„Pe scurt, Popolul român recapitulând decretă :

1º. Independența sa administrativă și legislativă pe temeiul tractatelor lui Mircea și Vlad V și neamestec al nici-unei puteri din afară în cele din întru ale sale.

2º. Egalitatea drepturilor politice.

3º. Contribuție generală.

4º. Adunantă generală compusă de reprezentanți ai tuturilor stărilor societății.

5º. Domnul responsabil ales pe câte cincî ani și căutat în tóte stările societății.

6º. Impuținarea listei civile — ardicarea de ori-ce mijloc de corumpere.

7º. Responsabilitatea ministrilor și a tuturilor funcționarilor în funcția ce ocupă.

8º. Libertatea absolută a tiparului.

9º. Ori-ce recompensă să vină de la Patrie prin reprezentanții seí, iar nu de la Domn.

10°. Dreptul fie-cărui județ de a-și slege dregătorii săi, drept care purcede din dreptul Popolului întreg de a-și alege Domnul.

11°. Guardă națională.

12°. Emanciparea mănăstirilor închinete.

13°. Emanciparea clăcașilor ce se fac proprietari prin despăgubire.

14°. Desrobirea Țiganilor prin despăgubire.

15°. Representant al țării la Constantinople dintre Români.

16°. Instrucție egală și întrégă pentru tot Românul de amêndoă sexele.

17°. Desființarea rangurilor titulare ce nu au funcții.

18°. Desființarea pedepsei degradătoare cu bătaia.

19°. Desființarea atât în faptă cât și în vorbă a pedepsei cu mórtea.

20°. Aședeminte penitențiare, unde să se spele cei criminali de păcatele lor și să iêsă îmbunătățiți.

21°. Emanciparea Israelitiilor și drepturi politice pentru orî-ce compatriot de altă credință.

22°. Convocarea îndată a unei Adunânțe generale extraordinare, constituante alese, spre a reprezenta toate interesele sau meseriile nației care va fi datóre a face constituția țerei pe temeiul acestor 21 articole decretate de Popolul român.

„Acéstă Adunânță va lăsa în moștenire viitorimii constituția acésta, și va fi datóre încă a o încheia printr'o legiuire prin care, neapărat la fie-care 15 ani, din dreptul său să-și alégă popoul deputați extraordinari cari, venind în adunânța extraordinară, să introducă reformele cerute de spiritul epocii. Cu acésta se împedică de acum înainte vrednica de plâns nevoiă, d'a se cere reforme cu mâna armată, și vor fi feriți copiii și strănepoții nostri de necesitatea în care s'a aflat astăzi popoul român.

Aceste decretări vin din glasul general al țerei;

sunt drepturi vechi ale ei, sunt dupe legi, sunt dupe tractate. Inalta Pörtă, atât în generositatea cât și în interesul său le primesce. Rolul Rusiei este de a ne asigura drepturile când ar fi călcate din afară, și mai virtos când voim a ne re'ntregi într'ênsele. Când ea ni se va împotrivi, va dovedi lumii întregi că a avut gând rău asupra noastră și asupra Turciei.— Arhipăstorul țerei le va bine-cuvânta, dacă este păstor dupe legea lui Christos; va sub-scrie decretul acesta în capul tuturilor, de va voi să ne mai păstoréscă și de va fi pëtruns de duhul Evangheliei. Domnul țerei nu pôte sta contra, pentru că este Alesul ei, și nu pôte împedica acéstă faptă fără a'și atrage numele de trădător al țerei și rebel către Inalta Pörtă.

„Boierii n'aũ nici un cuvânt a nu primi, pentru că nu perd nimic, și mai virtos că prin învoirea lor vor da lumii o dovadă de frumosul suflet ce caracterisă tot-d'a-una pe cei mai mari ai Țerei. Strămoșii nostri ne aũ asigurat cu sângele lor o Patrie. Misiunea boierilor este a statornici dreptatea cerului, dreptatea Evangheliei într'ênsa; misiunea lor de astăzi are și mai mare preț înaintea lui Dumnezeu.

„Neguțătorii, meseriașii, sătenii, bine-cuvântă decretetele acestea; le reclamă, le cer, de și n'aũ avut pînă acum glas; le-aũ cerut cu ochii, cu mâinile, cu tôte mișcărilor, fără a scôte o vorbă, dupe cum cere mutul ars de sete, apa, dupe cum cere cel astupat, cel înecat aerul.

„Frații Români! Soldați, cari sunteți fii și frații nostri, priveghiați a ținea buna orînduială, pentru că datoria vóstră acésta este. Nu ascultați însé când voitorii nostri și ai vostri de rău vë vor porunci a da în frații vostri și a vë întina mâinile în cei ce se scólă pentru binele vostru și al părinților vostri. Punerile la cale, legiuirile cele noui ale Popolului român, vë înalță la trépta de om, desființéază vergele de pe

spatele vóstre cu care erați socotiți în starea vitelor; vă înalță la trépta de a putea și voi a vă face ofițeri când veți merita; și ușuréză, daú drepturi părinților și fraților vostri. Când veți lăsa pușca din mână, de adî înainte vă așteptă o Patrie, iar nu claca și biciul dorobanțului. Cei ce vă vor da poruncă a face foc asupra fraților vostri, însemnați-i că aceia nu sunt Români, sau de vor fi, sunt vënduți și vă vënd și pe voi ca să mergeți a ímplea șanțurile cu trupurile voastre, bătându-vă ínpotriva voitorilor de bine ai omenirii!

Ofițeri români! Camarađii vostri din Europa v'au dat exemplu. Europa luminată e cu ochii deschiși asupra vóstră. Ați încins săbiile spre a ținea buna orînduială și a vă lupta asupra vrăjmașilor Patriei. Țineți buna orînduială, și voi pricepeți mai bine de cât soldații vostri și cunósceți pe adevérații vrăjmași ai Patriei. Scóteți săbiile, faceți-le să lucéscă ínainte a sórelui dreptății și al libertății Patriei. Étă calea cea mai gloriósă în analele Patriei vi se deschide voé. Fericiți-vé că v'ati aflat în capul camarađilor vostri în acéstă di mare ce a venit de la Dumneđeú și care, intrând în eternitate, se va ínfățișa iar ínainte a lui Dumneđeú cu misiunea sa ímplinită și cu fruntea încoronată de numele vóstre ca de nisce stele de mántuire Popolului român. Iar daca capií vostri vă vor comanda asupra fraților vostri, n'aveți să ascultați decât glasul Popolului suveran: frângeți-vé săbiile ínainte a ori-cărui comande vérsătóre de sânge. Nisce asemenea comandanți vor fi însuși de duhul lui Satan. Și el asemenea a fost un căpitan în cetele ceresci, și ángerii păcii și ai dragostii îi smulseră aripele; smulgeți și voi asemenea spaletele din umerii orí cărui căpitan trădător ce va comanda să se verse cea mai mică picătură de sânge.

„Cuvioși egumeni, protopopi, preoți, voi ímpliniți locuí Apostolilor, și astáđi se proclamă nisce legi pe temeíul Evan-

gheliei. Este sarcina voastră, datoria voastră a eși cu crucea în mână și a pecetlui cu densa tunurile și țevile purtătoare de morțe. Christos a înviat și s'a doborât morțea și robia. Voi trebuie să spuneți lumii că este Antichrist tot omul ce face morțe asupra fratelui său, tot omul ce mai voiesce robia, tot omul ce n'are milă de sărac, de văduvă și de orfan. Luați vestmintele văstre, armați-vă cu crucea și cântați psalmul 108 împotriva ori-cărui vîndător al Patriei.

„Boierii! Voi ați fost generoși cu străinii, i-ați primit, i-ați hrănit, i-ați avut, i-ați chemat a se împărtăși de drepturile văstre și nu veți fi voitori de reu pămîntenilor fraților vostri, nu veți face rușine Patriei în străinătate; nu veți suferi a se pune o pată pe numele vostru; nu veți lăsa un blestem peste copiii vostri. nu'i veți osîndi a se rușina de numele ce le veți lăsa în moștenire. Dați din frumosul vostru suflet fericirea fraților vostri, fără paguba voastră, căci Dumnezeu vă va da însutit, și aședemintele cele noi și drepte, peste curînd vor îndeci veniturile văstre. Cu toții întindeți mîna a închiiega tóte clasele societății într'un singur corp pe care să'l putem numi fără rușine Nația.

„Cetățeni în general, preoți, boierii, ostași, neguțătorii, meseriași de ori-ce tréptă, de ori-ce nație, de ori-ce religie, ce vă aflați în capitală și prin orașe, Greci, Sèrbi, Bulgari, Germani, Armeni, Israeliți, armați-vă spre a ținea buna orînduială și a ajuta la fapta cea mare. Patria este a noastră și a voastră. Voș vă place a ședea într'ênsa și ea vă primesce. Sistema cea veche nu v'a chemat și pe voi la masa de obște. De ađi înainte o masă avem cu toții; un ospet de frăția ni se întinde; aceleași drepturi vom avea cu toții.

„Și voi, o bine-cuvîntați săleni, frați ai lui Christos; munca voastră, pîinea și vinul se prefac în trupul și în sângele Domnului; voi sunteți fiii cerului, fiii păcii și ai țerii; voi sunteți hrănitorii nostri; voi ați plâns și vă veți bucura, voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori; pe voi v'a fericit Mîntuitorul lumii. Fericiti sunteți și în lumea acésta și în cea-l-altă. Stați dar la locul vostru, că ziua a venit; cătați-vă de câmpurile văstre ce vi le dăruiesce astăzi Patria, care

rîde înaintea voastră și vă chiamă la fericire. Iar pentru că duhul răului, Satana, poate să mai ațite ore-care vrăjmași ce vă pismuiesc mântuirea și fericirea, trimeteți din fie-care sat câte un preot cuvios și câte trei inși împuterniciți a vă cere dreptatea ce vi se cuvine. Dreptatea v'o dă totă lumea cu mâini pline și cu lacrimile în ochi. Iar preoții vor citi blestemele sântului Vasile spre a goni duhul răului din țeră.

„*Măria Ta*, Domnule Ales al Tărei! Plânge poporul român cu durere că te pomenește în urma tuturilor, și este la Măria Ta să te puî în cap. Patria te-a ales, te-a avut fiul ei cel mai scump; guvernarea ții-a fost problematică: *te-ai arlat în ochii Patriei și ai lumii ca fiul risipitor din Evangeliie. Vino înapoi și va pune Patria inel în drépta ta și va înjunghia vișelul cel gras.* Noi nu'ți cerem cuvânt, pentru că ești fratele nostru, ești Român. Cuvântul îl vei da înaintea conștiinței Măriei Tale, înaintea lui Dumnezeu. Nu scim dacă câte ai făcut, le-ai făcut de bună voie, ori simt. Acum e timpul să arăți lumii că ai fost și ești Român; acum e timpul să faci să se spele cele trecute, și să nu lași fiilor un nume vestejit. Patria te reclamă de fiu, ea își rumpe vestmintele, își bate peptul și alérgă și într'o parte și într'alta cerénd să nu piérá nici unul din fiii săi, să nu se verse nici o picătură de sânge de Român. Patria uită tot: fii dar al ei, după cum ea voiesce să te aibă în cap la această mare faptă. Fă o pagină frumoasă Istoriei române. Nu'ți face copiii a se rușina în sinul Franței de tatăl lor; nu lăsa țera fără cap în asemenea împrejurări în prada intrigei ce ar prtea aduce anarhiă, căci atunci, vai noă! și de trei ori vai Măriei Tale!

„*Frații Români!* Nu vă temeți de nici o putere nepravilnică de din afară, căci s'au dus timpii silei și ai dreptului celui mai tare. Țineți numai buna orândnicială în întru. Intrarmați-vé în guardă națională spre asigurarea drepturilor vóstre și spre a forma cruciata înfrățirii claselor în întru, cum și a face parte în cruciata înfrățirii națiilor în afară. Adunați-vé cu toții sub steagurile Patriei. Cele trei colorii naționale vă sunt curcubeul speranțelor. Crucea ce este d'asupra lor va aduce aminte Rusiei că e creștină. Crucea se va pune pe hotarul

nostru, și Rusul nu va călea în țera noastră, fără să calce mai întâi crucea la care se închină. De nu se va sfi de semnul acesta, vom trimite înainte'Y nu arme ce nu le avem, ci preoții nostri, bătrânii nostri, mumele noastre, pruncii nostri, care însoțiți de ângerul Domnului ce'Y păzesce pe cei ce se scólă în numele lui, vor țipa și se va auzi pînă la marginile pămîntului că Românii nu le-au luat nimic, că ei nu'Y vor în țera lor. Vor pune preoții Evanghelia pe care se întemeiază legile noastre, o vor pune în calea lor ca să calce pe dînsa și să viă să robescă un popor ce tot-d'a-una l-a fost voitor de bine, făcător de bine în resbóiele lui. Rusia pînă acum s'a dis că este chezașă a drepturilor noastre. Noi, în strigarea noastră, nu cerem de cât drepturile noastre, și protestăm mai dinainte la Inalta Pórtă, la Franța, Germania și Englitera asupra orî cărîi invasiî în pămîntul nostru ce ne va pismui fericirea și ne va cotropi independința noastră din intru.

„Apoi poporul român declară astăđi în fața lui Dumneđu și a ómenilor că, dacă proclamația sa se vede pretutindenî însuflată de spiritul Păcii, dacă ei nu vorbesc într'un ton amenințator și se țin pe drumul legilor și al tractatelor, acésta învedereză caracterul lor cel pravilnic, și sufletul lor ce de o potrivă adoră libertatea și a lor și a altor națiî, ce, voind a se întregi în drepturile lor, scie a respecta pe ale altor națiî. Acésta îi face a vorbi ast-fel, iar nu frica: căci sunt o națiă mai mult de 8 milióne suflete, și la orî-ce invasie din afară ce le va amenința libertățile, fiă-care va sci a'și apăra vetrele, și străinul, în cele după urmă, la orî-ce nenorocire, va putea cotropi numai pămîntul dacă va adormi Dumneđu, iar nu și ómenii. Nicî un Român nu va mai trăi după mórtea independinței Patriei sale.

„Frați Români! Respectați proprietatea și persónele, adunați-vă cât de mulți, armați-vă cu toți, însă imitați pe frațiî vostri Transilvanî. Vedeți cum se adunară atâtea miriade fără să se facă cea mai mică larmă, cea mai mică neorînduială. N'aveți nicî o temere de cât temerea de Dumneđu, și atunci voe cu adevărat vi se va cuveni a striga fără rușine: „Că cu noi este Dumneđu!“

„Cu noi este Dumnezeu, fraților; în numele lui sculați-vă, și îngerul răsbundirii dumnezeesci va stinge pe tot vrăjmoșul și va doborâ și cal și căldreș; carțele și armele lui vor fi risipite ca pulberea și planurile lui împrăștiate ca fumul.

„La arme Români! la armele mântuirii!”

III.

Documentul acesta, presărat de la început pînă la sfîrșit cu frase și versete reproduse din cărțile sacre ale Bisericei noastre, dovedesce că modelele pe care le-a copiat autorul sînt: Moisi legislator, poet și moralist al Evreilor, și Christ fondatorul religiunii celei mai egalitare de pe pămînt; el mai dovedesce că aplecarea celui ce l'a scris a fost către studiile religioase și politice, și a sa menire de reformator.

Cari aș fost dascălii lui Nicolae Bălcescu și chemarea lui? «El, ține d-nul Ion Ghica, era inclinat la studiile istorice, și mai ales la partea militară a istoriei. Autorii lui de predilecțiune erau: Plutarch, Tucidid, Tacit, Cesar, Gibbon.

Așa fiind cum i s'ar potrivi lui, istoric profan, o programă de reforme scrisă în stilul biblic ce i era foarte străin?

În stilul acesta, dintre toți autorii români ai epocii regenerațiunii, scria numai Heliade; în acest stil e scris *Issachar* și mai toate operele sale.

Să examinăm proclamația:

„*Pace vouă!*” este cuvîntul cu care Crist, a salutat pe discipolii săi, cînd s'a arătat lor după înviere.

„Poporul român dă lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu, și ia de la farisei ce nu e al fariseilor,” este o imitație dupe răspunsul dat de Isus Jidovilor care veniaă a'l ispiti de trebuie să plătescă tribut împăratului Romei, el le-a ȃis : «Dați Cesarului ce este al Cesarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu.»

„Și voi o bine-cuvîntați săteni, munca voastră, pâinea și vinul, se prefac în trupul și în sângele Domnului.“

La cina cea de taină, Christ frângend pâinea, a ȃis discipolilor săi : «Luați, mâncați, acesta e corpul meu. Apoi întindendu-le vin, a ȃis : «Beți, acesta e sângele meu.» Printr'acestea, Christ a vrut să îndumnezească pe muncitor îndumnezeind munca.

„Voi ați plâns și vă veți bucura, voi ați însetoșat de dreptate și vă veți răcori. «Acestea sunt amintiri din fericirile promise de Christ celor ce au suferit de răutatea celor nedrepti.»

„Cu noi este Dumnezeu. fraților, în numele lui sculați-vă, și ângerul răsbunării Dumnezeu-esci va stinge pe tot vrășmașul și va doborî și cal și călăreț, carele și armele lui vor fi risipite ca pulberea.“

Cuvintele acestea sunt o împrumutare din oda saă imnul de grație compus de Moise, dupe înne-carea în marea Roșie a armatei lui Faraon, trimisă spre a reîntorce pe Evrei în sclavia Egiptului

Expresioni ca acestea nu se găsesc în autorii pe care i-a studiat Bălcescu.

Și contribuția la care sunt puși cei doi fondatori ai religiunilor mosaice și crestine, nici nu erau de gustul tinerilor ce veniau din Paris cu capul plin de doctrinele celor ce pun în locul lui Dumnezeu Hasardul, și în locul Providenței lui Fatalitatea

IV.

Dar nu numai identitatea de stil cu celelalte scrieri ale sale probază pînă la evidență că Proclamația de la 1848 este opera lui Heliade, ci și identitatea de principii, de vederi și de simțimente exprimate și susținute prin acele scrieri publicate înainte și după 48, iar mai ales desacordul între aceste vederi și simțimente cu vederile și principiile membrilor comitetului revoluționar.

Proclamația decretă:

„Poporul român lapădă un Regulament care este în potriva drepturilor sale legislative și în potriva tractatelor ce-i recunosc autonomia.“

Lepădarea Statutului organic impus de Rusia, era lepădarea protecției Rusiei.

Căderea protectorului moscovit e o cugetare a lui Heliade, care nu datază numai de la Mișcare. În *Michaida*, el pune în gura Mitropolitului Euthymie următoarele cuvinte ce sunt o alusiune directă la Ruși:

„E rău a fi cu Turcul: ei iasma e Creștinul
Ce-ți declamă legea, ca să te tragă în cursă;
Cordele de mătase ușor încolăcite
Ce te sugrumă 'ndată cât vrei să scapi din ele.

Ești prins și te înghite; ți-e șters din cartea vieții
Și însuși al tău nume. — O fi! cuvântul este
A scurta jos jugul ș'a nu'l schimba pe altul
Mai greu și mai durabil.“

Din contră, revoluționarii de peste Milcov se resculau pentru a face să se respecte Regulamentul votat sub președenția Consulului rus.

Proclamația mai dice :

*Poporul român rămâne în aceleași legături
și mai strînse prin luminele vécului cu Inalla
Pórtă.*

Intărirea legăturilor cu Turcia, este iarăși o politică a sa preconcepută înainte de 1848. Tot în *Michaida*, Heliade face să vorbească Logofétul Issar în modul următor:

„D'o fi să scăpăm astăzi,
Ca să cădem iar mâine, schimbând mereu la juguri,
Saū să întindem mâna cerșind când ici când colo
Scutire și protecți, mai bine, frați cu Tureul ;
Mai bine jugul aspru. Deviă tótă Téra.
Un pašalic în formă; căci tot mai ai d'a crede
Că poți scăpa o-dată. Să sciți că Tureul scade
Căci legea e órbă; ș'atunci Chreștinul neted
Iși ia cele pierdute.“

Din potrivă, planul tinerimii ce venia din Paris, era: resbel Turciei și celor-lalte puteri vecine; pentru că ei credeau că nu se póte dobîndi nimic prin blândețe; nu se pot revendica drepturi pe altă cale de cât a violenței și a sângelui.

Cuvîntul de ordine:

«*Respect la proprietate; Respect la persóne.*»

Nu puteau să'l înscrie cei ce veniau din cluburile

socialiste, cei ce organisaŭ o revoluție cu deschiderea ocnelor criminalilor de drept comun, și celor ce toleraŭ atentatul la viața Domnului Țerei, pe care programa îl chiamă să se pună în capul Mișcării.

„Nu e bine să pérđă cei mai mulți pentru cei mai puțini, căci e nedrept; nu e bine iar se pérđă cei mai puțini pentru cei mai mulți, căci e silnic.“

A păgubi cei mai mulți pentru cei puțini, e *tiranic*; a păgubi cei mai puțini pentru cei mai mulți e *anarchic*.

Acest principiu este propriu aceluia ce, înainte de izbucnirea Mișcării, a pus în fruntea țiarului său moto: *Urăsc Tirania — Frică'mă-e de Anarchie*.

»Representațiunea națională compusă din toate stările societății, unde tot Românul să aibă drept a fi chemat și unde numai capacitatea, purtarea, virtuțile și încrederea publică să'i dea dreptul de a fi ales.»

De tot în opoziție cu acest principiu, Bălcescu voia o Adunare aleasă prin votul universal, fără a

*) Autorul serierii: „1848 zile revoluționare“ imprimată la 1898, la pagina 228 ȳize: „Asupra compunerii Constituantei. „Heliade susținut de N. Goleșcu, Cămpinenu și C. A. Roseti, „voia ca Adunarea să se compună din 100 de boierI, 100 de „negustori și 100 de țeranI, pentru ca toate stările societăței „să fie reprezentate în mod egal. Nicolae Bălcescu... susținea „votul universal în favórea căruiă câștigă adesiunea lui Ștefan „Goleșcu, I. C. Brătianu și a lui Magheru...“

se ține sémă de a fi reprezentate într'insa tóte stările societății, și fără a se cere alesului capacitate și virtuți civice; ceea ce era înlocuirea domniei *oligarchiei* de pînă aci prin domnia *ochlocrației**; pe când Ión Ghica, colegul lui Bălcescu din comisiunea executivă voia o «Adunantă compusă (exclusiv) din reprezentanții proprietarilor, corp, ȳice d-sa, care coprinde boierii și burghesii.» (Să se vadă broșura intitulată: *Dernière occupation des Principautés Danubiennes par la Russie*, par G. Chăinoi (Ion Ghica), pagina 15, 20).

Când dar idealul lui Nicolae Bălcescu era o adunare legiuitoare compusă numai de reprezentanți ai sătenilor, iar al lui Ion Ghica numai de boieri și de burghesi, se mai póte ȳice că Proclamația care decretă Adunarea compusă din tóte stările: boieri, burghesi și săteni, este opera asupra celor doi ómeni *din comisia executivă*?

V.

Dar afară de doveđile de stil și de vederi ce rees din memorabilul act de la 1848, stil și vederi diferite de vederile și de stilul lui Bălcescu, este atestarea martorilor oculari, bărbați demni de tótă credința care au luat parte activă în Mișcare și care ca actori, știu ce a lucrat fie-care din ómenii de atunci, mai bine de cât d. Tocilescu care, cu tótă pretențiunea d-sale de istoric, se vede că n'a citit nimic din cele ce s'au scris de ómenii de la 1848, ocupat cum este de istoria timpilor

fabuloși și preistorici, unde a pățit'o ca astronomul care, tot citind ce se petrece în stele, a cădut în grópă.

Extragem din scrierile inedite ale d-lui Gr. Sc. Grădiștenu, unul din actorii principali ai Mișcării, pasagiul următor :

«Cu două luni înainte de mórtea lui Tell, se afla cine-va la dñsul cu d-nul Nicolae Rucărénu. Se vorbia despre cele de la 48, și pe când Tell începuse a da deslușirile ce i le cereaș, bātu la ușe un străin și intră în cameră. Tell dñse atunci persónei ce însoția pe d-nul Rucărénu : «Rucărénu îți va spune tot așa de bine ca și mine.»

Ecă ce dñce d-nu Rucărénu :

«La 1848, în luna lui Maiu, mă aflam la Giurgiu pentru óre-care interese. Acolo era în garnisonă maiorul Tell cu batalionul sěu. Cunoscñdu-mě de mult și neavñd cuvñt a se teme de mine, mă poști la dñsul și, din una în alta, imi dñse : Scii că se face revoluție ? — Sciu îi respunsel. — De unde o scii ? — De mult, de când s'a format *Societatea Lăterară* din Bucuresci și cea din Paris, care numai de literatură nu s'a ocupat comitetul ei, ce pe ascuns era un comitet revoluționar. — Dar spune'mi ce pretinđi de la mine ? — Ecă ce : să vii în Bucuresci, când te voi anunța, cu vre-o două trei sute de munteni de ai ței armați. — Spune'mi mai ántaiu, te rog, care vė este programa ? — Programa nótră este scurtă ; n'are de cât patru articole : 1. Rădicarea

«glótelor ; 2. Impărțirea pământului... — Destul, pro-
«rupsei eă : le cunosc. Dar spune'mi în trecăt,
«domnule maior, de unde să ieă arme, de unde
«pulbere și plumb ? Scii că sunt vênător și dêu-
«năđi n'am găsit în tot Cămpu-Lung nici 50 de
«dramuri de pulbere. Apoi, de unde iar să iaă
«banii necesari pentru întimpinarea chieltuielilor
«de întreținere a acelor două trei-sute de ómeni,
«cel puțin pînă să ajungem în Bucuresci ? Acum să
«venim la articolele ce'mi spuseși. Ia să cercetăm
«punctul ântâiă, *Rădicarea glótelor*. D-ta ai cu-
«noscut, cred, pe Tudor. — Fórte de aprópe. —
«Ei bine scii respectul și temerea ce aveaă pan-
«duriă de dênsul. El cu ai sêi împedicaă exce-
«sele ce comiteaă Arnăuții, Sêrbii, Bulgarii și Grecii
«lui Ipsilante ; mai scii ierășii că, în cele din urmă,
«rigurósa disciplină ce voi să țină Tudor, se slă-
«bise, și când se presentă cãderea lui, chiar pan-
«duriă sêi se deteră la excese, fără ca autoritatea
«lui să mai póta influența asupra lor. Permite'mi,
«domnule maior, să te întreb, când se va rădica
«glótele la noi, când se vor da arme țêranului
«incult, cine va fi căpitanul care să impună acelor
«glóte disciplina cuvenită, așa ca să nu vedem
«sângele curgênd șiróie prin sate și prin orașe ?
«Și Dumneđeă scie atunci dacã furia lor nu va
«cãdea póte chiar și asupra nóstră, care voim să
«le facem bine. Âncă ceva, domnule maior. Vedem la
«Prut 60 miă de óste muscáléscă. Staă óre ele acolo

«de florile merului său așteptă o asemenea mișcare
«la noi ca să trecă Prutul sub cuvânt că vin
«ca protectore să impună ordinea? O're astă faptă
«a lor nu crești că ar fi imediat aprobată de tótă
«Europa? Nu ne-am săturat de tóte invasiunile mus-
«călescî? Pentru numele lui Dumnezeu! Să jude-
«căm o dată și cu capul nostru. Nu vedeți pe ce
«clină v'ați pus? Nu pricepeți că în loc să faceți
«bine țerei o dați de prăpastie? Crești d-ta, dom-
«nule maior, că împărțirea pământului, desființarea
«proprietății mici, rădicarea glótelor, și ca conse-
«cință, spargerea caselor publice, se pot face fără
«omorii, fără despoieri, fără sărăcire de lume?
«Care sunt ómenii, spune'mi, cu care te-ai afiliat?
«Tell respunse că în comitete sunt: Ion Ghica,
«Russet, Brătianu și mulți militari. — Ión Ghica,
«domnule maior, Russet și Brătianu poți să'mi
«mărturisești d-ta că sunt ómenii de talie ca să
«conducă țera în asemenea răsturnări? Cine îi
«cunósce? Ce valóre intrinsecă au ei? Unde le
«sunt cunoscințele ce urmază a avea ómenii ce
«se pun în capul unor asemenea mișcări? Eú am
«stat cu Russet și Ión Brătianu în Paris și n'am
«văđut nici pe unul nici pe cel-l-alt pe la vre-o
«șcólă. Se adunaú cu conspiratorii și cu turburá-
«torii de meserie. Pune mâna pe consciință și măr-
«turisesce'mi de poți aștepta ceva bun de la acești
«ómenii. Acum să'ți spun și eú d-tale una. Are să
«se facă o ast-fel de revoluție în țeră. Acésta nu
«va eși nici din societatea literară din București
«său din cea din Paris, nici din comitetul de la

«Mavru. Programa ei este cu totul alta, și în ca-
«pul, ei este un om care, prin munca și strădania
«lui prin inteligența sa, prin scrierile sale, prin
«simțimintele lui de român, s'a făcut cunoscut și
se bucură de încrederea lumii la noi. D-ta îl cu-
«noscî: ți-a fost dascăl și ți este amic. Spusu-i-ai
«lui că te-ai amestecat cu ómenii acestia? Vrei
«să faci revoluțiune, să te pui alături cu ómenii
«cu care n'ai avut a face nici-o-dată și pe care
«nu'i cunoscî, nu le scii trecutul de cât de soitarii
«și de ofițerași de duzină. Cum ai putut face una
«ca acésta ?

«Discutarăm mult, și în fine maiorul îmi dîse o
«vorbă pe care o avea ca steriotipată de câte ori
«se convingea de un adevăr: «D-ta ai dreptate.»
«Lucrurile însă, adause el, sunt prea înaintate și
«amânare nu se mai póte face. Dar ascultă-mă:
«(se trase la scriitorul său, scrise un bilet și veni
«cu dînsul la mine) primesce acest bilet și, fiind-
«că pleci chiar astăzi la Bucuresci, dá'l, te rog, lui
«Heliade ; dar lui în mână și cum vei ajunge. Uite,
«citesce'l și vei vedea că de și va cădea în mîna
«poliției, n'are să te compromită.» Biletul coprin-
«dea următoarele vorbe: «sunt venit în Bucuresci
«din întemplantare ; doresc să te vîd, dar mă aflu
«bolnav, te rog vino pînă la mine ca să ne vedem»
«Apoi maiorul îmi dîse : «dacă Heliade nu va
«avea de chieltuală, înlesnesce-î d-ta. Să ia o tră-
«sură și să plece îndată ; să tragă drept la doc-
«torul Sebeny. Spune-î câte vorbirăm și'l silesce
«să vie cât mai curînd la Giurgiu.»

«Am plecat și la 10 Maiu, la 12 ore, am fost la
«Heliade. El era închis în tipografie și tipăria
«singur proclamația mișcării ce voia să facă. Bă-
«tuî la ușe, îmi declinaî numele și fui primit,
«Dedeî biletul și'î spuseî câte vorbisem cu Tell.
«Dupe ce citi biletul, îmi dîse: «Nu e cu puțință
«să es din București: toți birjarii sunt ai poliției,
«unii plătiți, alții amenințați.»

«Heliade nu apucă să termine, continuă d. Ru-
«cărenu, când bătu la ușe un servitor și, intrând
«în tipografie, anunță că d-na Maria Bălăcenu do-
«resce să'l vadă. Heliade puse programa în po-
«suar și ne urcarăm în salon. «Am venit înadins,
«dîse d-na Bălăcenu, ca să te dojenesc pentru că
«nu mișci. Se prepară o revoluțiune, se fac adu-
«nări și d-ta nu te veđi nicăiri. Să'ți spun drept,
«domnule Heliade, eă nu te mai cunosc! Heliade
«ascultă mult și apoi răspunse: Unde se fac ace-
«ste adunări? De se fac la d-ta, nu m'ai chemat
«si n'ai dreptul să mă dojenesci; dar de se vor
«fi făcend pe la alții, pe unde nu m'ai veđut nici-o-
«dată, saă pe la persoane cu care scii că nu sunt
«în relațiune și nu împărtășesc principiile și do-
«rințele lor, atunci în loc de dojană, mă așteptam la
«laudă din partea d-tale. Dar pentru că mi-ai făcut
«onore a veni să mă întrebî de ce nu mă mișc,
«ecă proba cea mai bună că nu staă cu mâinile
«în sîn, ci lucrez și eă cu amicii mei.» Și'î citi
«proclamația. D-na Bălăcenu rămase uimită, apoi
«se sculă și, îmbrățișind pe Heliade, îi dîse: «N'am
«auđit de la cei-l-alți ce aud de la d-ta. Acum pri-

«cep de ce nu te aduni cu dênşii. Deosebirea este mare; Dumneşeu să'ţi ajute! Aşa măi înţeleg şi eu că se pôte face o revoluţie cu speranţă de isbutit.»

VI.

Apoi manuscrisul d-nului Grădişténul urméză :

«Intre acestea, Tell fu bănuít de Vodă Bibescu : se aduse în Bucuresci şi, graţie intervenţiunii lui Banov, un ofiţer muscal rămas în ţeră şi înrudit cu Bibescu, fu liberat şi nedat în judecată. Cu ocasiunea acésta, Tell vèdu pe Heliade, se înţelese cu dênşul, şi apoi se duse la comitetul de la Mavru să îndemne pe amicii sèi să se unescă cu Heliade, spuindu-ie că fără dênşul nuse pôte face vre-o mişcare.... Nicolae Goleşcu fu însărcinat să vedă pe Grigorie Scarlat Grădişténu, şi prin acesta să caute a întèlni pe Heliade. Grădişténul şise Goleşcului că de va fi să se facă înţelegere între fraţii Goleşci şi alţii ca dênşii, promite a interveni. Dar dacă crede că Heliade şi amicii lui vor consimţi să facă causă comună cu cei afiliaţi cu sufletul şi cu inima la comitetul muscălesc, se înşelă, pentru că amicii lui Heliade, şi el chiar, nu vor admite nici o dată programa comitetului ace-luia. Aú lucrat şi lucréză în contra ei. Goleşcu promise că el şi fraţii lui nu vor fi cu ómenii de rea credinţă, şi că dacă programa lui Heliade va fi măi bună şi măi românescă, ei vor admite-o şi vor rupe cu cei-l-alţi. Grădişténu duse chiar în ziua aceea pe N. Goleşcu la Heliade. Ca să nu

fie vëduți de ómenii poliției, cari mișiuiuă împrejurul casei lui Heliade, apucară spre Plumbuita, și apoi peste câmp se apropiară de casă, și când se incredințară că despre partea aceea nu era nimeni, săriră peste împrejmuirea grădinei și intrară. Heliade nu se sfiu să spuie Golescului că el și amicii lui prepară o mișcare și că sunt gata a începe; dar că diferența între vederile și principiile lor și ale acelora ce se adună la Mavru, care își ia inspirațiunile lor de la Duhamel, este așa de mare, în cât el crede că nu se póte face înțelegere sinceră. «D-ta, adaoase Heliade, și frații d-tale veți primi programa nóstră, dar cei-l-alti se vor face numai că o primesc.» N. Golescu rugă pe Heliade să mérgă cu dënsul să védă pe uniî din ai lor; dar el se scusă că este fórte ocupat și rugă la rëndul sëu pe Golescu să vie la dënsul cu frate-sëu Ștefan, și le va spune cum înțelege el să se facă Mișcarea.

«A doua și saú a treia și — nu'mi aduc bine aminte, — Ștefan și Nicolae Golescu se duseră la Heliade, și acesta le citi programa sa. Golescii sărutară pe Heliade și jurară că nici ei nu vor face vre-o mișcare cu altă programă. Se hotări șiua când să citéscă Heliade programa constituțională în adunare generală, și la ora fixată Heliade se duse la Golesci ca să mérgă cu dënsii la adunare. Aci, uniî din membrii — și n'avem nevoie să'i numim — se încercară să facă obiecțiuni și să céră schimbări. Heliade le declară că acea programă fiind făcută dupe dorințele amicilor sëi, el

nu p^ote schimba o iotă măcar ; că despre această vestise pe frații Golești, și că numai în puterea asigurării ce dedeseră acestia că și ei nu vor admite altă programă, amicii seⁱ au consimțit să'l lase a veni la adunarea aceea. Stefan și Nicolae Goleștii o tăiară scurt declarând că de nu se va încuviința programa ce se citi, ei se retrag. Se puse la vot programa și fu primită în unanimitate.»

VII.

Intre afirmația d-lui Ghica, singura pe care se întemeiază d-l Tocilescu, adică între alegațiunile Pasiunii și Ignoranței, și probele ce culegem din narațiunile d-nilor Grădiștenu și Rucăr^énu, elevi ai sc^olei din care a eșit acea generațiune care, prin virtuțile ei, a rădicat România unde se află, nu mai stăm la indoială.

Un istoric, ca să merite numele ce'l p^ortă, îi trebuie trei lucruri, între altele : să facă studii a-dânci asupra faptelor ce nar^éză ; să posedă cultul adev^érului, și să aibă stima de sine. Dacă istoricul nu posedă cultul adev^érului, și despre cele ce scrie n'are de cât idei superficiale, devine un făc^étor de legende ; dacă îi lipsesce stima de sine, ajunge o marfă de v^éndare. Omul care se stimă, nu minte, nu se vinde.

Are d. Tocilescu vre-una din cualitățile morale trebuitor^e unui istoric ?

Lăsăm să spună diarul *Adev^érul* de la 28 August 1889, și trecem înainte.

VIII

Am luat parte activă în Mișcarea de la 1843; am fost internat la Brussa împreună cu Radu și Alexandru, frații lui Ștefan și Nicolae Golesci, cu venerabilul preot Radu Șapcă, cu d. Gr. Zosima, Nestorul emigraților din Brussa, cum și cu alți Români; m'am aflat în relații cu toți corifeii Revoluției noastre. De la acele evenimente memorabile sunt patru-șeci de ani trecuți, în acest îndelung timp, pe nimeni, pînă la publicarea de acum doi trei ani a unora din scrierile d-lui Ion Ghica, n'am auzit tăgăduindu-se lui Heliade paternitatea pregamei Mișcării; d. Ghica numai s'a găsit ca, între frumósele și mult gustatele d-sale povești, să ne spună și pe acésta, tot atât de adevărată ca și basmul cu slugerul Matak ¹⁾).

D-nul Gr. Grădiștenu, al cărui cult pentru adevăr este dus pînă la extrem, și Nicolae Rucărénu un stoic, spun că autorul proclamației este Heliade. Chiar Radu și Alexandru frații Golesci, ami-

1). Despre acest Matak, citim în *Adevărul* de la 30 Martie 1891, următórea scrisóre desmintătóre a d-nei Elena Ciocárdia, născută Matak:

„În numărul stimabilului d-tale diar de la 27 Martiu, (reproduceți o poveste de d. Ion Ghica) sub titlul: *Moravuri de altă dată* (în care) se pomenesc, între-altele, de slugerul Matak că ar fi fost vëndut în glumă, etc...

„Am onóre a vă comunica, domnule redactor, că pe timpul de care tratéză (acel basmu), părintele meu Matak n'a fost sluger, avënd rangul de paharnic și funcțiunea de Armaș-mare, și n'a fost subiectul unei asemenea farse. Nu róte fi nici confusiune de persónă, de óre-ce pe acel timp nu esista de cât un singur Matak în țéră la noi...“

cii lui Nicolae Bălcescu, Alexandru Zanne, amicul d-lui Ion Ghica, și alții, pe care în diferite rânduri în conversațiunile noastre 'i-am auzit glumind asupra unora din termenii programei Mișcării, recunosceaă că este opera lui Heliade. Asupra cuvântului de ordine: *Respect către persóne*, ei faceau glume: când unii dintr'ênșii întâlneaă pe stradele strimte ale vechei reședințe a Sultanilor asini încărcați cu materiale, și trebuia să se dea la o parte, strigaă: *Respect la persóne*. Enuncieri ca cea următoare: *Folóse generale fără paguba nimenui*, partisanii d-nului Ghica și ai lui Bălcescu le găsiaă absurde. Ridiculaă opera și voiaă s'o discrediteze, dar nu tăgăduiaă pe autor.

Programa de la 48, aducând aminte vechiul adagiū român: *Bună țeră rea tocmelă*, spune că Mișcarea se face spre a schimba tocmela. Acest cuvânt, rămas de atunci proverbial, totă țera scie că s'a ȓis de Heliade. De câte ori n'am auzit în deosebite părți ale Țerei vorbindu-se: «Bine a ȓis Heliade: *Bună țeră rea tocmelă!*»

Este dar de totă lumea cunoscut că Constituția, care a venit să schimbe tocmela, este oprea lui Heliade.

Bălcescu care în numeroșele sale scrisori publicate de d. Ion Ghica, nu uită a menționa tot ce el a lucrat ca om al Mișcării, nu spune nicăiri că proclamația de principii ar fi fapta sa sau a Comisiunii executive din care el a făcut parte. D. Alexandru Odobescu, care a scris prefața la *Istoria Românilor sub Mihaiū-Vodă Viteazul*, enu-

mără toate scrierile lui Bălcescu de la 1848 pînă la mórtea sa, și între aceste scrieri nu amintesc nimic despre Programa constituțională, care în sine este o operă însemnată. Scrisorile lui Alexandru G. Golescu, colegul lui Bălcescu, din Comisia executivă, iar nu atribue acestei comisiuni lucrarea Programei, ale cărei principii au dobândit dreptul de cetate la Islaz pe pămîntul Olteniei în ziua de 9|21 Iunie, 1848.

IX

O întrebare d-lor Ghica și Tocilescu :

În toate scrierile publicate de la 1851 încóce, Heliade a spus în gura mare ca să'l audă voitorii lui de bine și mai ales voitorii lui de rău, Ghicii și Tocilescii, că constituția marelui Mișcării române este fapta sa; că ea n'a eșit nici din Comitetul revoluționar ce se aduna la Mavru, generalul muscălesc, nici din Comisia executivă a aceluși Comitet, ci din casa sa de la Obor; că Comitetul revoluționar avea și el programa sa, care cuprindea principii diametralmente opuse;*), și Heliade a trăit pînă la 1872; de ce în timp de mai mult de două-zeci de ani, cât s'a aflat el în viață, d-nii Ghica și Tocilescu au tăcut ca pescii? De ce n'au protestat, de ce n'au desmințit atunci? De ce în timpul acela n'au scris cele ce înainteză astăzi dupe trei decenii de la prima publicare a scrierilor lui Heliade, și dupe șese-spre-zece ani de la mórtea sa dacă programa constituțională era ope-

*) Issachar, pagina 62. 63. 72—79.

ra Comisiei executive? D-nul Ghica scie că cine tace, recunoșce. Astăzi Heliade a trecut dintre cei vii și resbelul ce i se face e neomenos, pentru-că el nu mai poate răspunde. Și când resbelul are de țintă o spoliare, e și scârbos. Se întâmplă unor morți că, dupe ce au fost coboriți în sepulcru, sunt desgropați și jefuiți de vesmintele lor, singura avere ce le mai rămăsese dupe morțe. Heliade a avut sórta acestora. Același lucru s'a întâmplat lui Alecu Russu care a fost jefuit de poema sa: *Cântarea României*, în favórea tot a lui Nicolae Bălcescu, de același d. Ghica.

O! lăcomie omenescă! O! ură implacabilă, care nu uiți pe adversari nici dupe a lor morțe!

Și d-nul Ion Ghica, și regretatul Nicolae Bălcescu, posedă destule opere meritorii spre a nu mai fi avut trebuință de producțiunile altora. Fapte ca acestea din partea unor bărbați, pentru care țera n'ar trebui să aibă de cât admirație, sunt deplorable.

X.

Cu toate sfortările foștilor membri din Comisia executivă de a-și apropria bunul altora, Istoria, nu cea făurită de d. Tocilescu, ci cea nepărtinitóre, va conserva printre secolii lui Alecu Russu poema sa *Cântarea României*, și lui Heliade opera sa *Programa Constituțională* de la 48, operă începută de Heliade cu Constantin Golescu în *Societatea literară* și continuată cu Ión Cămpinenu în *Societatea Filarmonică*, pe când d-lor Ión Ghica și Nicolae Bălcescu nu le venise timpul a se ocupa

de destinele țerei, iar d. Tocilescu nu eșisă încă din Nirvana.

Din *Societatea literară*, eși *Societatea secretă* ai cărui primii membri fură: Constantin Golescu, Ión Heliade și Stanciu Căpăținenu. După mórtea sa, Constantin Golescu fu înlocuit cu Ión Câmpinenu*). Ideile și principiile susținute și propagate de membrii acestei Societăți, care în urmă fu sporită cu boeri români, erau: I. Căderea protectoratului exclusiv al Rusiei, și garanția colectivă a Puterilor Europei; II, Egalitatea tuturilor Românilor înaintea legii; III. Emanciparea Țiganilor; IV. Contribuțiune generală; V. Responsabilitatea ministrilor; VI. Libertatea tiparului; VII. Regenerarea și respectul tractatelor cu Turicia; VIII. Instrucție generală gratuită și integrală a fiilor României; IX. Emanciparea mônăstirilor închinat; X. Confederație cu Moldovenii și alți popoli vecini, respectându-se autonomia fie-căruia; XI. (Articol pivotal), spre punerea în lucrare a acestor principii, ordine, tact, timpul necesar și prudența**).

Ore nu aiuréză d. Tocilescu când ȃice că principiile de mai sus sunt produsul minții lui Nicolae Bălcescu și colegilor lui din Comisia esecutivă? Omul acesta, care a scris Istoria Daciei înainte de Români și ne spune ce s'a întemplat pe atuncî, nu scie ce s'a petrecut în Romania înainte de 48! Și se numesce istoric! El ia cu o în-

*) I. Issachar, pagina 77, 78.

**) I. Issachar, pagina 62, 63.

drăsnelă ne mai pomenit de temerară frumósele și románescile principii ale *Societăței secrete* elaborate de Heliadi, Cămpineni, Filipesci, Cantacuzinesci, Bălăcenii și alții, și le face *peșkeș* lui Bălcescu și d-lui Ión Ghica, care aũ alte merite de cât acesta!

În *Issachar*, pagina 107, Heliade întrebă pe foștii membri ai Comitetului revoluționar: «Care «principii de la 48 susțineți și profesati? Pe cele «din Constituția proclamată la Islaz? — Însă când «ați lucrat la dênsele? Când nu le-ați combătut, «parodiat, paralisat și degenerat și în țeră și în «străinătate? Când ați fost amici celor ce le-aũ «elaborat, le-aũ profesat, le-aũ proclamat și susținut «și conservat?»

Și în *Biblice*, pagina 66 și 67, ȃice: «De la 1848 închidându-mi-se arena literară cu închiderea *Curierului Român*, fui aruncat în arena politică. Deviza mea fu: «*Urăsc Tirania — Mă frică de Anarchiă!*» În contra Tiraniei ce abhoram, proclamaĩ libertatea prin pace: «Pace voe! Libertate voe!» În contra Anarchiei opusei ordinea: «Respect la persoane, respect la proprietate.» În contra nedreptății și violenței opusei justiția ca echilibru între condiții: «Nedrept este ca cei mai «puțini se împile pe cei mai mulți; violent ănsă «este ca cei mai mulți să împile pe cei mai puțini.» Una era abus de inteligență, alta abus de forță. Prin aceste principii, spre a dărăpăna și tirania și anarchia, mă sculaĩ contra protectoratului exclusiv al Rusiei, căci de la dênsul și împlinirea

nepedepsită a Româno-fanarioților, și *zavercele* ipsilantice, și însuși programele incendiare și comuniste de la 1848. Așa strigăi și strigăi eă singur: Jos protectoratul abusiv al Rusiei, și chieamai de arbitru pe Franța, Englitera și Germania dinpreună cu Turcia.»

Acestea le-a publicat Heliade de la 1863, în fața țerei și a amicilor și inamicilor săi: *Echilibrul între antithese, Biblicele, Diversele* sunt de față spre a atesta acésta. Și ce aă făcut adversarii lui Heliade? Nici unul n'a negat lucruri cunoscute de întréga generațiune ce a luat parte la evenimentele de la 1848. Insuși d-nii Ghica și Tocilescu, cu tóte îndrăsnelile d-lor, aă rămas muți cât a trăit Heliade. Și dacă vorbesc astăđi, sunt destul de inteligenți ca să scie că cu o flóre nu se face primăvară: cu un manual de scărbóse platitudinî ale d-lui Tocilescu, nu se póte acredita o năprasnică, nerușinată íminciună; dar cunosc d-lor iar adagiul că «un netrebnic aruncă o pétră în apă, și o mie de íntelepti nu o pot scóte.»

Dacă Nicolae Bălcescu și Al. G. Golescu ar fi în viață, suntem siguri că ar desapropa fapta necalificabilă a colegului lor din Comisia executivă, d-nu Ghica. Clio, đea istoriei, dacă în Olimp ar mai exista Đei, ar da foc lăđii ei cu pergamente, veděndu-le discreditate și batjocorite de un fiú nedemn ca d. Tocilescu, al cărui cult pentru adevěr este egal cu un zero colosal.

Dómne Sănte! Dacă Istoria contimporană este așa de maltratată, ce trebuie să fie de Istoria an-

tică pe mâinile unor aserenea spahii ai conde-
iului!

XI.

Acestea le diceam la 1891, când am citit în *Convorbirile Literare* cele scrise de Ión Ghica, și în Manualul de Istorie cele reproduse de d-nul Tocilescu, și nici unul nici cel-lalt n'a încercat să distrugă dovețile aduse de mine, în cât credeam că procesul acesta este închis pentru tot-d'a-una.

Dar m'am înșelat. Ura este neadormită. Ea veghiață; și când nu gândesci își scote capul veninos.

Dupe două decenii de ani, acest proces este reluat cu mai multă intensitate și de mai mulți; căci ura este o hidră căreia îi sfărâmi un cap și iese altele, și astăzi mă ved silit a răspunde scormiturilor imprudente ale unor certuri vechi ce nu trebuia să se deștepte tocmai în nisce zile de sărbătorire a Mișcării din 1848.

Nu s'aũ astêpêrat.

Insê, cine sêmênă vînt și nu culege tempestă?

Autorii broșurelor botezate: *1848 în România și 1848 zile revoluționare* nu credem să fie străini de cele ce atestă Heliade despre Programa Mișcării în scrierile sale: *Biblicile și Issachar*, precum nu sunt străini de cele țise în *Memoriile asupra Istoriei Regenerației Române*, și atunci de ce nu vorbesc de acele atestări? de ce le trec sub tăcere? De ce relevăză numai ce a scris Ghica și nu spune ce a țis și Heliade? De ce acêstă parțialitate

injustă? Pe simple spuse numai dintr'o parte când există dovezi contrarii ce se pun sub obroc, nu se face istorie ci *poveste*; și autorii celor două scrieri vorbind de rolurile ómenilor de la 48 pe care le intervertesc, și de faptele lor pe care le pun cu susul în jos, nu fac prin cărțile lor istorie, ci *poveste crassă* al cării loc ar fi în *O mie și una de Noptă*.

Pe lângă cele arătate de Heliade în scrierile sale, eu, la 1891, am adus și atestările a doi martori oculari: Nicolae Rucărénu și Gr. Grădiștenu, membri în comitetul revoluționar al căruia cap era Heliade, și ca ast-fel, în deplină cunoștință de cele petrecute atunci.

Dar ni se va dice, póte: «Martorii pe care ni-i aduci nu-i primim, pentru-că ei fiind amici ai lui Heliade pot să denatureze adevărul.» Atunci și Ghica, fiind colegul lui Bălcescu în comisia executivă, interesat a arăta faptele nu în adevărata lor lumină, de ce mărturia lui ar fi mai valabilă?

D-nul Tocilescu și autorii celor două broșuri nu se mulțumesc pe martorii ce am adus; le vom aduce o chiriellă, și dumnealor tot numai cu Ion Ghica vor rămânea ca singur isvor istoric, și cu toate dovezile noastre necontestabile, cu totă lumina ce vom face, tot neconvinși se vor afla; căci nu e om mai surd de cât cel ce nu voiesce să audă, și mai orb de cât orbul din sistemă.

XII.

Se scie că pentru înălțarea unui monument părintelui literaturii române, a fost instituit un co-

mitet din tot ce țera are mai ilustru. Bărbații din acest comitet intrunindu-se, aū incheiat un proces-verbal in următorea coprindere : «Comitetul instituit «spre a edifica in capitala Romăniei un monument «comemorativ repausatului mare literat și patriot «*Ión Heliade Rădulescu*, socotind, etc.

Arată dimensiile monumentului și cele ce trebuie săpate pe placele lui, apoi dices :

«.....Pe placa din dos va figura Geniul Patriei «romăne cu emblemele sclaviei zdrobite împrejurui «și înălțând o tabelă in forma sacramentală a tabelor de legi, pe care vor sta scrise data și cuvintele :

«MCCCCXL VIII

«Proclamația drepturilor Romănilor.

«Acēsta spre a aminti memorabilul *act ce eși «din péna lui Heliade*, subt impresiunea ideilor «de naționalitate și aspirațiunilor de independență, «care aū deșteptat Națiunea romănă la 1848.....

La fine urmēză semnăturile membrilor comitetului:

(ss). «President, DUMITRIE GHICA.

„Membri : *Mihail Cogălnicēnu—Th. Aman*
— *Al. Odobescu—B. P. Hăjdău*
— *V. A. Urechia—P. S. Aurelian*
— *G. Gr. Cantacuzino—C. Borerescu—St. Iónide.*

„Secretar, S. N. ȘOIMESCU.“

Cuvintele: «Proclamația drepturilor Românilor» săpate pe monument prin atestarea comitetului compus din bărbați distinși, care întruniți în Comisiune reprezintă Națiunea, nu se pot șterge de invidie cu broșure, reviste de țiare și foietone.

D-nul Tocilescu și cei ce l-au urmărit se vede că n'au citit nimic de cele ce s'au petrecut în România de la 9 Iunie 1848 pînă când ș'au scris d-lor legendele.

Și domniî Hâsdău și Urechia, membri în comitetul pentru înălțarea monumentului, sunt istorici, și încă mari și nu tăgăduiesc lui Heliade paternitatea Proclamației; și d-nul A. D. Xenopol e istoric, și în marea sa operă: *Istoria Românilor din Dacia Traiană*, volumul VI, pagina 387, spune că Programa de principii, citită pentru prima oară la Islaz, «este redactată de Heliade.»

XIII.

Mai este scrisoarea lui Al. G. Golescu pe care d-nul N. Mandrea, president de secțiune la Inalta Curte de Casație, o amintesc în *Convorbirile Literare* din 1892 la pagina 897 — 1009, scrisoarea pe care eu n'am avut-o în vedere la 1891.

Etă ce scrie d-nul Mandrea:

«În anul 1884, în urma morții domnișoarei Sevastița Bălcescu, cu ocazia facerii inventarului la moșia Bălcescii, județul Argeș, plasa Oltul de sus, s'au găsit două dosare și acte oficiale, proclamații, adrese, memorii, scrisori private, manuscrite, țiare

române și străine, toate relative la împrejurările petrecute în Țera Românească, mai cu seamă de la 11 Iunie până la 24 Septembrie, 1848.

Între hârtiile aflate în cele două dosare, d-nul Mandrea găsește și scrisori de ale lui A. G. Golescu și Manifestul de principii de la 1848, pe care dupe ce'l analizază punct cu punct și ce :

**„Acest manifest a fost făcut de
I. Heliade.**

Acésta se dovedesce nu numai prin stilul, prin ideile puritane, democratice, ilusionare, și prin concepțiile lipsite de spiritul politic sigur și prevădător, precum se revelază și prin cartea lui *L'histoire de la régénération*, ci și prin mărturia lui A. Golescu (Al. G. Golescu) făcută într'o scrisóre a lui către N. Bălcescu, trimisă din Viena în Iulie 1848.

Aprecierea d-nului Mandrea ni se pare precipitată.

Când din 20 de puncte cerute printr'o programă de reforme, 18 se réliséză, nu se póte și ce că ideile emise în acea programă au fost o utopie, nici-că autorul ei n'a fost un om politic.

Dar nu e numai d-nul Mandrea care tăgăduesce lui Heliade concepțiunile politice.

Scriind istorie, filosofie, morală ; purificând limba de străinismî, cântând faptele de arme ale străbunilor, dupe omul vulgar Heliade făcea literatură și, cel mult, era poet, adică visător ; dupe bărbatul cugetător, Heliade făcând literatură făcea politică înaltă. Alungarea *slovelor* din scriere și a *cuvintelor exotice* din vorbire, era o faptă poli-

tică de supremă însemnătate. «Tótă litera (ce înlocuia o slovă), dice Heliade, era o semênță de naționalitate, și tótă vorba (română și străbună) apărea ca un spectru (susțiatorilor *graiurilor* străine).»

Mișcarea de la 1848 în mare parte se datorește lui Heliade, și reușita ei Proclamației de la Islaz, ideilor înțelepte ale autorului ei.

Că d-nul Mandrea s'a prea grăbit a califica ideile din Proclamație *ilusionare*, și concepțiunile ei *lipsite de spiritul politic*, singur mărturisește, sfârșind critica sa prin următoarele cuvinte.

«Ar fi fără scop a critica cu experiența noastră și cu știința noastră postumă ideile manifestului.»

Când A. G. Golescu spune că Programa constituțională este fapta lui Heliade, bărbatul acesta nu poate să nu fie creșut, de-ore-ce a fost unul din comisia executivă de trei, coleg al Bălcescului, părtaș la toate actele acestuia din timpul revoluției.

XIV.

Cele spuse de A. G. Golescu prin scrisoarea sa din Viena sunt confirmate și de Ión C. Brătianu în următoarea împrejurare :

La 1879, se discuta în Adunarea Legiuitoare modificarea cerută de tractatul din Berlin a articolului din constituție privitor la Evrei. Desbaterile erau ardetore. D-nul G. Vernescu inculpa pe Ión Brătianu și C. Rosseti că la 1848 au dat Israeliților drepturi. La învinovățirile ce i se făceau, Ión

Brătianu răspunde de pe banca ministerială: «Ce «dice d-nul Vernescu? Că Brătianu și Rosetti la «1848 au dat drepturi Israelitelor. Mi se pare că «d-nul N. Lăcustănu Russu este aci*). D-sa scie că «Proclamația și *Programa Mișcării de la 1848, au «fost redactate de Heliade Rădulescu, și că «noi cei tineri n'am făcut atunci de cât să urmăm «pe cei care țineau în mână stindardul național. «Cum, domnilor? Heliade Rădulescu, generalul Tell, «Golescii erau trădători de țară? Dar de ce au «pus ei în Constituția română de atunci resolu- «rea chestiunii israelite? Au pus'o pentru-că din- «coace de Milcov nu era în adevăr o cestiune is- «raelită. . . . » Și continuând să vorbescă, I. Bră- «tianu adăoga: «De aceea nu era aci o cestiune israelită la 1848 și nici un pericol în **Procla- «mația lui Heliade Rădulescu....**» (*Mo- «nilorul oficial* din 28 Februarie 1879).*

Acestea arătate în mod solemn de un membru marcant al Comitetului revoluționar de la 1848 cu cunoscință de faptele și cele mai mici săvârșite în timpul Mișcării, nu mai lasă nici o îndoială că Proclamația constituțională este fructul minții lui Heliade și că cele spuse de Ion Ghica sunt izbucnirea unei ure orbe, un cuvânt scăpat când omul numai scie ce face luat de virtejul pasiunei, o vorbă *ab irato*, o monetă calpă pe care interesații vor s'o trecă de metal strecurat, spre a înșela publicul.

*) Eu eram de față ca reprezentant în Adunarea al județului Romanai.

Dar, o! nerușinare, autorul anonim al primei broșuri, ne dice: eu nu mă întemeiez numai pe afirmațiile lui Ión Ghica, ci și pe atestarea lui Heliade însuși făcută în *Memoriile sale asupra istoriei Regenerației române* la pagina 53.

Am deschis *Memoriile* la pagina indicată, și étă ce găsim scris: «...Indată ce simțiră că Rusia «complotéză în contra repausului lor, naționalii «deveniră mai compacti și se concentrară cu Heliade. Tinerii, indoctrinați de Ión Ghica, merseră «din noă la.... (Heliade). Dar reserva sa.... fu considerată de unii ca o vechie rancună în contra «lui Ghica.» (Pagina 52). Iar la pagina 53, dice: «Acéstă tinerime... îl credea (pe Heliade) de un «caracter aspru și vindicativ și care nu ascultă de «cât de pasiunile sale. Ceii mai sinceri dintre dênșii «îi spuseră drept opiniunile lor, și ceea ce credeaă «despre purtarea sa.

«Heliade spre a le dovedi că nu are în vedere «de cât salvarea patriei, le spuse temerile sale și «convicția sa intimă asupra intrigilor Rușilor; le «spuse în fine că era gata a întinde mâna orî «cărui Român care ar putea să'l asigure că miș- «carea să nu fie de cât o manifestare de ordine «și de principii, desfăcută de orî-ce pasiune. Acești «ómenii.... îi promiseră tot. *Ca singură garanție* «*a acestor promise, Heliade ceru ca Pro-* «*clamația și bazele Constituției să fie* «*redactate de el—Acest act era și prepa-* «*rat; acéstă propunere n'a fost din partea sa de* «cât un mișloc de a sonda spiritele despre tendin-

«tele lor către progres.—Un interval de câte-va zile
«a trecut, și a venit să i se spună că **condițiile**
«**sale erau acceptate**. Stefan Golesecu să însă-
«cinase cu cel-l-alt partid.»

Acestea fiind textual cuvintele autorului *Memoriilor*, unde vede Anonimul afirmarea lui Heliade că Programa este elaborată de alt-cineva de cât de dânsul?

Din contră, autorul *Memoriilor* spune că condițiile sale, ca Proclamația să fie redactată de el, i-au fost acceptate, și numai dupe această acceptare el s'a unit cu cei din celălalt comitet.

Și apoi, când Heliade cunoscea Programa ómenilor din Comisiunea executivă, care era de «a ucide pe Domn, a da drumul condamnaților de la Ocnele-Mări și de la Telega și a da averile în pradă» (să se vedă *Issachar*, pagina 104), putea Heliade să renunțe la Programa sa de principii, care purta în frunte cuvîntul de ordine: *Respect la persóne; respect la proprietate?*

Heliade, dar, nu s'a aliat cu acești ómeni ce credeaú că Revoluția nu se póte face de cât cu foc și sabie, de cât numai dupe ce aceștia, dupe o gîndire de câte-va zile, aú acceptat ca Proclamația și bazele Constituției să fie redactate de el. Acesta se atestă și de Gr. Grădiștenu în scrierile sale inedite, reproduse mai sus; și acesta o spune Heliade de mai multe ori în tot ce el a scris ca să'l audă și cei surđi (să se vadă *Issachar* paginile 63, 65, 99, 106, 110, 111, 124, 159, 160, 225, 228, 257, 261, 265).

XV.

Memoriile asupra Istoriei Regenerației române sunt prima scriere prin care Heliade spune că Proclamația de principii de la 1848 e opera sa. Cartea acésta s'a imprimat la Paris in 1851 sub ochii lui Nicolae Bălcescu care era în viață; și dacă actul constituțional al Mișcării ar fi fost fapta sa, Bălcescu ar fi strigat că i se răpescce proprietatea; dar el a tăcut, și tăcerea sa este o probă că cele narate de autorul *Memoriilor* erau adevărate. Cele-l-alte scrieri s'aũ imprimat de la 1858 pină la 1869 și nimeni n'a venit să contradică cele relatate de autorul lor; chiar Ión Ghica n'a făcut o desmințire în regulă răspunđend autorului acestor scrieri pe temeiũ de probe că documentul ce la 1848 punea basele Constituției nu este al seũ, ci numai dupe trepasul lui Heliade, vine să'i tăgăduiască opera.

XVI.

Lucru inic,

Când acésta Proclamație este parodială, când e calificată de utopie; când e învinovățită de cosmopolitism, adversarii lui Heliade spun că e opera lui, spre a'l arêta ridicul, nepolitic și rêu patriot. Când însă cred că e timpul a și-o apropria, susțin că ea n'are egal de cât în legile înțelepte ale lui Minos, că e un act de o considerabilă importanță politică care n'a putut să ese de cât din capete ca al lui Nicolae Bălcescu și ale colegilor seĩ din Comisia executivă Ión Ghica și A. G. Golescu.

Dreptate omenescă! cu două greutateți și două măsuri.

Americanii tăgăduiesc lui Columb descoperirea Americii căreia nu'i iertă de a nu fi unul dintre dînșii; și atât de furioși sunt în contra genialului navigator, în cât 371 volume sunt consacrate stergerii memoriei lui. Ei voiesc ca mai bine America să fie descoperită de un Chinez; și spre acest fine, prin 23 volume din cele 371 susțin ca Lumea Nouă s'a descoperit de Chinezii la anul 499; cele-l-alte 348 volume atribue Normanșilor, Arabilor, Poloneșilor, și altora primul drum făcut în această emisferă. Ei tratéză pe Columb de banal călător pe un drum cunoscut.

Și ne mai mirăm că se tăgăduiesce autorului său Proclamația de la 48! Detractorii săi ar voi ca această proclamație să fie opera lui Chan Tătar, numai a lui Heliade nu.

Și pe acest om, care purta în sine pe Prometheu, să caute epigonii al josciora!

Se scâlcie istoria, se deturnéză adevărul, se dau paginilor clare ale scrierilor înțelesuri contrarii spre a despoia pe muncitorul neobosit de o jumătate de veac, pe protagonistul Mișcării române, de unul din actele ce fac fala sa și gloria unei epoce; să scrie broșuri, foiletóne, reviste de diare micșorând ce e mare: sfortări zadarnice, muncă de Sisif. Broșurile, diarele inspirate de pasiuni, neîntemeiate pe adevăr, nu pot da pe un Titan jos de pe pedestalul pe care l'a ridicat geniul său, patriotismul său și recunoscința Națiunii.

Termin reproducând parte dintr'un articol semnat N. T. și inserat numai țiū minte în care organ de publicitate.

«Sunt mulți ani de când apărea în Dorohoiū un diar umoristic, intitulat *Toboșarul*. În acel diar se publică odată o caricatură de care 'și aduc aminte toți cei ce au vădu't-o. *Caricatura represinta o tablă mare* pe care erau înscrise o mulțime de nume: *Heliade, Bălcescu, Assachi, Alexanri, Boliac, Alexandrescu, Laurian, Bolintineanu, Kogălniceanu*, mulți din cei cari au făcut ceva pentru țară pe terenul culturei. *În josul tablei, o mulțime de loaze, cu pantalonii crăpați la spate, pe unde le atârna cămașa, se suiaū pe scări puse la tablă. Aveau toți câte un burete în mână cu care voiaū să ștergă numele înscrise sus pe tablă.»*

Caricatură ca această, represintă pe lângă invidioși și pe toți căți, copii fiind când generațiunea vechie muncia din rășputeri pentru țără, vin acum ei, aceste loaze, să ștergă cu buretele peste faptele și numele uriașilor cărora suntem datorî Romania modernă.

Fac această întîmpinare fără ură, împins numai de iubirea adevărului și de datorie.

Ași fi un om fără inimă să ved denaturându-se faptele la care am fost martor și să tac. A rămânea indiferent când se comite o injustiție, e o lașitate.

Să stimăm persoanele, dar să spunem adevărul.

Nu noi cu pasiunile care nesfășie vom scrie pe adevăratul **1848 în Romania**, ci generațiunile

viitoare cu liniștea sufletului lor, departe de cer-
turile noastre.

Moisi, patru-zeci de ani a ținut pe Ebrei în pu-
stiul Sina, pînă să moră toți cei ce'și aminteau cu
părerere de rău de cépa și de usturoiul Egiptului.

La noi, dupe cincî-zeci de ani, încă nu s'aũ uitat
vechile ure, vechile disensiuni, ce nu folosesc ni-
mic națiunii și care, pe cei ce moștenesc aceste
ure, îi degradă.

INCHIEIERE *)

*Dator ași fi s'acopăr
Iar nu să defăimesz
Pe cei d'un neam cu mine,
Dar greū, frate, ohtez.*

*.....
Istoric sunt, n'am frate,
N'am rudă, n'am vecin.
Stăpîn am p'adevărul,
Luă cată să m'închin.*

ZILOT ROMÂNUL.

Vorbind de ómenii de la 1848 și de faptele lor, n'am fost dominat de vre-o pornire de a mă face acusatorul implacabil al unora și apărătorul orb al altora ; n'am đis și n'am lăsat să se înțelegă nicăiri că unii aū avut numai defecte și alții numai cualități, căci ași fi fost nedrept. Bărbații epocii aceleia, cu tóte erorile lor, cu tóte imperfecțiunile inerente naturei omului, toți aū merite necontestabili, toți aū dreptul la recunoscința Țerei, pentru-că toți aū pus mâna la dărîmarea părților putrigăioase ale vechiului edificiu social și la reconstruirea societății de astăzi, unii cu mai multă muncă, cu mai multă înțelepție și pricepere, ér alții cu mai puțină. Dar între luptătorii cărora România este datóre rădi-

*) Publicate în scrisori din Exil ale lui Heliade.

care a ei, Heliade e cel mai vechi și mai inteligent; el a depus mai mult devotament și mai multă abnegație; a lucrat mai mult, a sacrificat mai mult.

O Mișcare socială menită a regenera o națiune, nu se poate produce, sau dacă se produce e trecătoare, efemeră, dacă nu e precedată de o revoluție făcută în spirite, singură durabilă fiind-că are rădăcinii în conștiința țerei. Heliade prin scrierile sale poetice, istorice, filosofice, morale și religioase, a contribuit mai mult de cât toți din pleiada de publicisti, contemporanii săi, a da Națiunii conștiința de sine și a prepara această revoluție în spiritul generațiunii de la 1848, premergătoarea marelui Mișcării sociale și politice de la acea epocă. La 1848 dar, Națiunea n'a fost inspirată și pregătită de cei ce veniau din comitetele socialiste, din lojele masonice din străinătate, ci de adevărurile propagate cu mulți ani înaintea Mișcării, de profesorii nostri și de scriitorii nostri din țară prin foile publice, dintre care cele mai răspândite, cele mai citite erau *Curierul Român* și *Curierul de ambe-sexe* ale nemuritorului Heliade.

De omul, însă, cel care a făcut mai mult pentru țera sa, pentru neamul său, scriitorii de astăzi vorbesc mai puțin, sau dacă unii se ocupă de dânsul, este ca să-i tăgăduiască actele meritorii, sau să-i inventeze fapte de care este străin. Și aici e părtinirea și nedreptatea. Dar ómenii trec și adevărul rămâne, posteritatea imparțială, nepătimașă, va da fie-căruia ce este al său. Când coteriile nu vor mai fi, meritul se va arăta în totă strălucirea lui.

TABLA DE MATERII.

	Pag.
Prefața	3
Juriul (Justiția populară)	5
Judecătorul de instrucțiune (Un anachronism)	33
Averea țerei sub Fevruariștii, Inaugurarea monarhiei ereditare	49
Recompensa datoriei împlinite	93
Dreptul și necesitatea de întruniri și de peti- ționare	107
Decorații	117
Tra-Dem	123
Cultul meu	127
Băile de la Vichy	129
Generațiunea veche	133
Whigii și Tory noștri	137
Responsabilitatea ministrilor și a tuturor func- ționarilor publici	149
Despre incompatibilitate	153
Monarhia ereditară	165
Descentralisarea Administrativă	177
A doua expatriare	185
Instrucție și Moralitate	187

VERIFICAT
 1987

II

	Pag.
Napoleon III și Danton	199
Un Maist	209
Impositul funciar	213
Insurecțiunea bulgară	
Unirea cu Rumelia	223
Fă bine să'ți audă rău	229
Regele și Legea Minelor	235
Minele	245
Nouă Iunie, 1848	255
Averea rău adunată	261
Puterile occidentale și Evreii	265
Cabala	279
Toast la inaugurarea liniei ferate Pétra- Caracal-Corabia	295
Despre titlul Statului român	297
Despre Cumul	301
Intimpinare	307
Răspuns «Timpului»	313
Colegiul Unic	321
O Rectificare	328
Tinerii de astăzi	335
Gerg, nu limbă	343
România și Rusia	347
Babel	355
Noul Apanagiū	361
Restaurațiunea	365
O întâmpinare	383
Ión Heliadé și detractorii săi	391
Incheiere	441

VERIFICAI
2017